

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

**ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ
ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ
НЕЗАЛЕЖНОЇ
МЕДІЙНОЇ РАДИ
2018/2019**

Частина 2

Київ 2020

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ
ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ
НЕЗАЛЕЖНОЇ
МЕДІЙНОЇ РАДИ

2018/2019

частина 2

Виготовлення цієї брошури стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Детектор медіа» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

**Збірник висновків та рекомендацій Незалежної медійної ради.
Частина 2, 2020. – 240 с. : іл.**

Другий збірник Незалежної медійної ради містить низку рішень щодо резонансних порушень, що відбувалися в медійному просторі у 2018-2019 рр., серед них рішення щодо трансляції фейкових слухань у Конгресі США, розгляд балансу між сатирою і стереотипізацією певних етнічних і соціальних груп, розпалення ворожнечі онлайн-ресурсом щодо чутливої для українського суспільства теми – отримання Томосу, питання висвітлення концерту щодо т.зв. "Дня Перемоги". Також у збірці представлені дві рекомендації щодо розвитку суспільного мовлення та настанови щодо висвітлення питання реформи в енергетичній сфері, тарифів та ін.

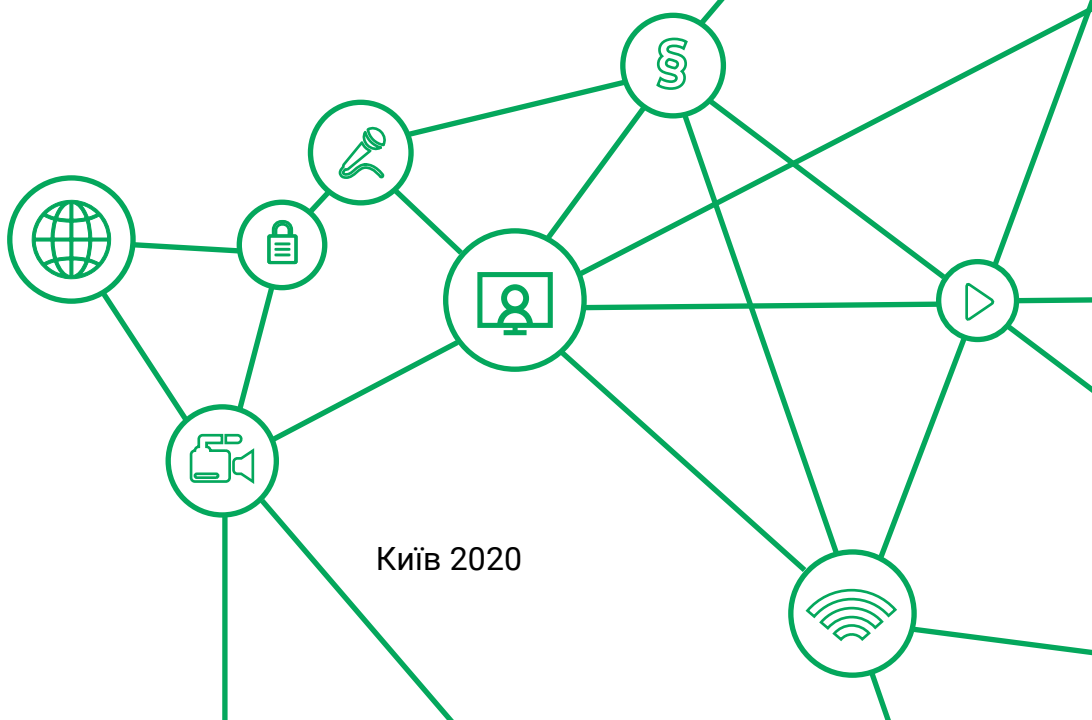
Збірник призначений для журналістів, редакторів, медійних експертів, юристів, студентів кафедр журналістики та для усіх, хто цікавиться темою свободи слова та журналістики.

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ **НЕЗАЛЕЖНОЇ** **МЕДІЙНОЇ РАДИ** 2018/2019

Частина 2

Київ 2020

ЗМІСТ

- 6 Передмова
- 8 Про Незалежну медійну раду

10 ВИСНОВКИ

11 **Порушення стандартів висвітлення виборів**

- 11 Висновок щодо дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne» протягом 1 червня – 13 липня 2019 року

64 **Порушення професійних та етичних стандартів журналістики**

- 64 Висновок щодо сюжетів програми «Гроші» телеканалу «1+1» стосовно Олега Барни
- 71 Висновок щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112»
- 81 Висновок щодо матеріалів стосовно діяльності ГО «Життя» на «5 каналі» та виданні «ДЕНЬГИ.ua»

91 **Порушення законодавства про телебачення і радіомовлення**

- 91 Висновок щодо трансляції телеканалом «1+1» програми «Інспектор. Міста» 2 лютого 2018 року
- 100 Висновок щодо окремих скетчів в рамках передачі «Ліга Сміху» на телеканалі «1+1»
- 113 Висновок щодо трансляції телеканалом «СТБ» передачі «Один за всіх» 1 квітня 2018 року

122 Інформаційна безпека

- 122 Висновок щодо трансляції концерту до Дня Перемоги телеканалом «Інтер» у 2018 році

130 Мова ворожнечі та дискримінація

- 130 Висновок щодо статті «Неомарксизм або подорож у безодню» Олександра Турчинова на «lb.ua».
- 139 Висновок щодо трансляції телеканалом ICTV розгрому табору ромів у програмі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року
- 149 Висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «112» протягом 4 вересня – 7 жовтня 2018 року
- 165 Висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «NewsOne» протягом 31 серпня – 17 жовтня 2018 року
- 182 Рішення щодо матеріалу «"Под громкие аплодисменты не дали Томос". Что означают решения Константинополя по Украине» на сайті «Страна.ua»
- 192 Висновок щодо можливого зловживання свободою слова на телеканалі «112» протягом 4 вересня 2018 року – 4 липня 2019 року

218 РЕЗОЛЮЦІЯ

- 218 Резолюція Незалежної медійної ради щодо діяльності медіа під час президентських виборів

222 РЕКОМЕНДАЦІЇ

- 223 Рекомендація щодо посилення та подальшого розвитку інформаційної ролі Суспільного мовлення
- 231 Рекомендація для журналістів та редакторів щодо того, як писати про енергоринок без помилок і маніпуляцій.

Наталія Лигачова

Голова Незалежної медійної ради
2015-2019 рр.
Голова ГО «Детектор Медіа»,
шеф-редактор порталу
Detector.media

Внинішню епоху розвитку соцмереж та постправди вже навіть деякі експерти вважають можливим існування «різних правд» та навіть визнають «право на брехню». Тим самим вони відкидають засадниче право громадян на отримання інформації, яка має допомагати робити їм усвідомлений вибір на основі знання фактів в усій їх повноті та контекстів.

Особливо загрозливим прирівнювання свободи слова до свободи поширення будь-якої дезінформації є ще й тому, що саме це стає зброєю авторитарних режимів, які таким чином намагаються підірвати підвалини демократії у всьому світі. Саме «інформаційна зброя» є нині наймогутнішою та найпідступнішою.

А це породжує ще одну небезпеку: навіть демократичні держави, захищаючись, починають активніше втручатися в діяльність засобів масової комунікації, журналістів, що загрожує суспільству втратою контролю над владою через незалежні медіа та можливість піддатися політичному популізму. Тому вкрай важливо розвивати й посилювати саморегуляцію в журналістському середовищі. Адже саморегуляція має стати на заваді маніпуляціям, підміні фактів оцінками, раціональної аргументації — емоціями тощо. В різних країнах існують різні системи саморегуляції, серед них немає ідеальних, а нові виклики сьогодення вимагають від нас пошуку нових форм спонукання медіа до самовідповідальності.

Незалежна медійна рада намагається бути одним із тих інститутів, які експертною оцінкою суттєвих проблем допомагають як колегам, так і регуляторним державним органам окреслювати «червоні лінії» в діяльності вітчизняних медіа. Впевнена, що рішення НМР, які увійшли в цей збірник, нагадають про них і всім читачам.

Тарас Шевченко

Голова Незалежної медійної ради
з 24.01.2020 по 12.08.2020.
Директор Центру демократії
та верховенства права
з 10.2005 по 08.2020

Незалежна медійна рада як ініціатива п'яти авторитетних медійних організацій з'явилася у 2015 році. Ми поставили собі за мету стати авторитетним голосом медійної спільноти щодо суперечливих ситуацій та подій, пов'язаних із роботою медіа. П'ятнадцять експертів, делегованих по три від кожної організації, є визнаними фахівцями у сфері журналістики або медійного права.

Будучи прообразом саморегульованої організації, рада розглядає спірні питання як з точки зору етики, так і з точки зору права. У цьому збірнику ви знайдете рішення щодо недотримання стандартів висвітлення під час виборів телеканалом “NewsOne”; розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу “112”; порушення телеканалом ICTV заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті під час трансляції розгрому табору ромів у програмі “Надзвичайні новини”; порушення в матеріалі “Под громкие аплодисменты не дали Томос”. Что означають рішення “Константинополя по Украине” на сайті “Страна.ua” стандартів достовірності та збалансованості подання інформації та вимог щодо заборони використання інформації для розпалювання релігійної ворожнечі, а також багато іншого.

Протягом останнього року нам також довелося відстоювати свою позицію в судах. Двічі незадоволені політики подавали в суд і обидва рази програвали справи. Андрій Лесик та Євген Червоненко не змогли переконати суддів. Позиції Незалежної медійної ради вистояли в судах.

Саморегулювання залишається важливим викликом перед медійною спільнотою. Наприкінці 2019 року питання саморегулювання спробував поставити на порядок денний Уряд. Та ідея з журналістською організацією, сформованою на підставі закону, провалилася, а міністр пішов у відставку. Переконаний, що саморегулювання це справа самої журналістської спільноти. І Незалежна медійна рада робить свій внесок, щоб саморегулювання здійснювалося.

ПРО НЕЗАЛЕЖНУ МЕДІЙНУ РАДУ

Незалежна медійна рада є постійним громадським моніторинговим та консультативним органом, створеним з метою утвердження високих професійних стандартів журналістики та для об'єктивного розгляду спірних питань та ситуацій, які виникають у інформаційному просторі України.

Незалежна медійна рада розглядає спірні ситуації щодо дотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації у медіа, а також порушень норм журналістської етики. Окрім експертних висновків щодо вирішення суперечливих ситуацій, Незалежна медійна рада надає рекомендації органам влади та іншим зацікавленим особам задля вдосконалення ними регулювання у медійній сфері.

Рада була заснована п'ятьма провідними медійними громадськими організаціями: Центр демократії та верховенства права (раніше — Інститут Медіа Права), Інститут Масової Інформації, Інтерньюз-Україна, Детектор Медіа (раніше — ГО «Телекритика») та Фондація «Суспільність» та складається із 15 членів. Кожна з п'яти організацій, що підписали Меморандум про створення цього органу, делегують у Раду по три представники, мінімум один із яких не має бути членом організації, що його делегує.

Члени Ради — це люди, що мають належний досвід роботи у медійній сфері, бездоганну репутацію, а також здатні виконувати свої повноваження незалежно та безсторонньо. Члени Медійної ради беруть участь у її роботі на громадських засадах. Незалежна медійна рада зібрала авторитетних діячів у галузі медіа із понад десяти організацій, які мають ґрунтовний досвід у медійній сфері.

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Рада діє на підставі скарг будь-яких зацікавлених осіб у письмовій та/або електронній формі або за власною ініціативою, враховуючи значення вирішення такої проблеми для суспільства. У своїй діяльності Незалежна медійна рада керується Конституцією України, законодавством України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, практикою Європейського суду з прав людини та інших міжнародних судових та квазісудових органів, міжнародними стандартами з питань діяльності ЗМІ та журналістської етики провідних міжурядових та неурядових організацій. Розгляд скарг здійснюється на безоплатній основі.

Для забезпечення всебічності й об'єктивності розгляду окремих питань Рада може за власною ініціативою залучати до роботи у своїх засіданнях окремих спеціалістів у сфері масової інформації, права, політології, психології тощо.

Незалежна медійна рада приймає заяви щодо розгляду спірних ситуацій у медійній сфері, а також заяви щодо надання рекомендацій та експертних висновків за електронною адресою: **mediacouncil.ukraine@gmail.com**, а також у письмовому вигляді за адресою: **вул. М. Заньковецької, 3/1, оф. 12, м. Київ, 01001.**

ВИСНОВКИ

ПОРУШЕННЯ СТАНДАРТІВ ВИСВІТЛЕННЯ ВИБОРІВ

Висновок щодо дотримання стандартів висвітлення під час виборів та можливих зловживань свободою слова телеканалом «NewsOne» протягом 1 червня — 13 липня 2019 року

 04 вересня 2019 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1 16.07.2019** до Незалежної медійної ради надійшло звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1310 від 16.07.2019) з проханням висловити позицію щодо наявності порушень чинного законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 1 червня — 8 липня 2019 року.
- 2 31.07.2019** до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1506 від 31.07.2019) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 01.07.2019 — 13.07.2019.
- 3 31.07.2019** Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на можливі порушення стандартів інформаційного висвітлення в передвиборний період, а також те, що телеканал «NewsOne» уже не вперше викликає підозри в недотриманні вимог законодавства у сфері телебачення і радіомовлення. Незалежна медійна рада також прийняла рішення про об'єднання справ за цими зверненнями в одне провадження.

ЗАГАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

- 1 21.05.2019** Президент України видав Указ № 303/2019, у якому постановив достроково припинити повноваження Верховної Ради України VIII скликання та призначити позачергові парламентські вибори 21 липня 2019 року.
- 2 24.05.2019** Центральна виборча комісія оголосила старт передвиборчої кампанії, яка тривала до 19.07.2019 включно.
- 3 04.07.2019** на італійському кінофестивалі в Таорміні було презентовано фільм Олівера Стоуна «Нерозказана історія України», в якому розповідається нібито історія України з 2003 року, а війна з Росією визначається як громадянська. Режисер підтримує російську версію подій в Україні 2014 року, а сам фільм базується на розповіді Віктора Медведчука, голови партії «Опозиційна платформа — За життя», та його дружини Оксани Марченко й доповнюється міркуваннями президента Російської Федерації Володимира Путіна.
- 4 07.07.2019** державний телеканал РФ «Россия 24» анонсував на 12.07.2019 телеміст між Росією та Україною під назвою «Надо поговорить». Партнером проекту від України виступив телеканал «NewsOne». І «Россия 24», і «NewsOne» позиціонували телеміст як «шоу без політики та без політиків» тривалістю дві години, яке начебто дозволило би громадянам обох сторін уперше поспілкуватися. Зауважмо, що «Россия 24» — телеканал, що належить «Всеросійській державній телевізійній і радіомовній компанії (ВДТРК)» — підсанкційній телерадіокомпанії. Анонс телемосту викликав бурхливу реакцію суспільства, про що свідчила низка протестів під будівлею, де розташований телеканал «NewsOne».
- 5 08.07.2019** телеканал «NewsOne» повідомив про скасування телемосту з телеканалом «Россия 24». У заяві українського телеканалу йшлося про те, що телеміст скасували нібито через прямі погрози фізичної розправи над журналістами «NewsOne».
- 6 08.07.2019** Генеральний прокурор України повідомив[1], що проти телеканалу «NewsOne» розпочате кримінальне провадження стосовно «замаху на скоєння державної зради шляхом надання інформаційної підтримки підривній діяльності проти України».
- 7 09.07.2019** Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (регуляторний орган) ініціювала позапланову перевірку за ознаками розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу. Ба більше, «NewsOne» за останні два роки діяльності вже має від регулятора шість попереджень за порушення правил мовлення та один штраф у розмірі 96 тис. 530 грн.

NEWSONE

ТЕЛЕКАНАЛ «NEWSONE»

1

06.06.2019 о 15:30 (із повтором о 19:30), під час трансляції Всеукраїнського об'єднавчого з'їзду партії «Опозиційна платформа — За життя», в ефірі телеканалу (на момент трансляції) народний депутат **Вадим Рабінович** зазначає: «... И буквально четыре вещи я хочу сказать и для вас, и для тех миллионов украинцев, которые видят нас на экране: мы объединились заради миру, мы зупинимо тарифний геноцид, по-третє, ми встановимо мир на Донбасі, і останнє, з нами мільйони українців. Победа будет за нами». Від Віктора Медведчука: «... И я хочу доложить сегодня вам, что вы и так хорошо знаете, что мирный план концепции, утвержденный, нашей партией поддержан. И по поводу его вынужденного согласия обсуждать и договариваться и в Донецке, и в Луганске, и в Москве... Ответ остается за Киевом.

Но этот ответ мы не получили ни от клики Порошенко, которому не нужен был мир на Донбассе, ему нужна была война, ему не нужны были люди Донбасса, потому что они никогда бы не проголосовали за него. Мы этот ответ не получили и от господина Зеленского и его команды. Мы слышим различные заявления, отговорки, дешевый популизм и не более...

Мы должны изменить радикальным образом экономический курс нашей страны...

Это сегодня вредные законы, враждебные по отношению к стране и народу, которые усиливают процесс деинтеллектуализации: такие законы, как Закон об образовании, Закон о дискриминации русского и других языков национальных меньшин, Закон о люстрации, Закон о декоммунизации...

Мы должны восстановить символы Великой победы Великой отечественной войны. Мы должны это сделать для ветеранов, мы обязаны это сделать для украинского народа...

Мы считаем, что объединить страну, исходя из формулы, которая принадлежит нашей партии, которая изложена в ее программе, формулы национального успеха, формулы сшивания страны...

06.06.2019

Скріншот трансляції Всеукраїнського об'єднавчого з'їзду партії «Опозиційна платформа — За життя» в ефірі телеканалу «NewsOne».

Это формула, когда вопросы спорные, вопросы, вызывающие различные оценки, отношения, должны быть вынесены в числитель: это вера, это язык, это история. А в знаменателе, для приведения к общему знаменателю, должны быть: уровень жизни наших людей, его повышение, повышение благосостояния и совместное управление страной...

Если мы этого не сделаем, то может наступить то, о чем предсказывал когда-то... тысячи лет тому назад Великий князь Киевский — Ярослав Мудрый: если вы будете в ненависти жить, в распрях, в ссорах, погубите себя и землю своих отцов и дедов. Мы не должны этого допустить». Від Юрія Бойка: «.. Введемо мораторій на порушення питань, що розколюють країну;

- Донбас отримає автономний статус у складі України;
- відмінимо всі антиконституційні закони: про мову, освіту, перейменування церкви;

- ми відмінимо закон про люстрацію і так звану декомунізацію, які перетворили на ганьбу;

- ми з вами зупинимо тарифний геноцид, ми знизимо тарифи на газ для населення... це буде зроблено за рахунок прямих поставок газу з Російської Федерації, і повне використання газу українського видобутку на потреби населення;

- ми реалізуємо політику активного нейтралітету України у військово-політичній сфері та неучасті у військово-політичних союзах;

- ми з вами забезпечимо відновлення, розвиток економічних відносин з Російською Федерацією та перегляд всіх невигідних для України міжнародних угод».

28.06.2019

Скріншот трансляції програми «Протистояння» в ефірі телеканалу «NewsOne».

2

В ефірі програми «Протистояння» від 28.06.2019 о 21:06 гість програми, кандидат у народні депутати від «ОПЗЖ» в Харківській області **Андрій Лесик** озвучив такі тези: «... Вы видели там русские войска? Андрей, ты знаешь, это все пропаганда. Там обычные донецкие граждане, шахтеры, которые встали защищать свои взгляды, свои идеалы, потому что видят, что творила украинская власть... Вы вспомните, как конфликт начинался? Стояли люди: женщины, матери, взявшись за руки, а на них бронетранспортёры с оружием... Я всегда говорил и говорю, что то, что у нас сейчас происходит, в нашей стране, ни в какие рамки не укладывается. Проще всего найти агрессора и пять лет промывать мозги людям, что на нас напали и так далее...». Інший гість передачі, колишній міністр внутрішніх справ **Анатолій Могильов**, о 21:54 зазначає: «... Мы теряем государственность страны...Государственность. Есть несколько признаков государства. Штучи три мы потеряли точно, на сегодняшний момент: территориальную целостность, наличие насилия со стороны любых лиц, так называемых активистов в кавычках, в стране и так далее. Если так будет продолжаться, мы утратим государство внутри себя самих. Без внешнего фактора в стране...»; о 21:55: «На протяжении пяти лет можно сказать одну простую вещь: у нас уничтожилось государство Украина... И тотальный геноцид украинского народа, который творила эта власть...».

3

01.07.2019

фото: NEWSONE

У передачі «Великий вечір» від 01.07.2019 о 00:52 Вадим Рабінович сказав: «Так вот... Не под выборы он занимается... передайте Зеленскому, что не под выборы, а 488 человек освобождено за это время. И миром мы занимаемся, а не под выборы. Это у них все под выборы, чтобы еще 2-3 дня продержаться, а потом плевали на все обещания... Нет мира... будем гей-парады... с продажей земли делать. Поэтому с сегодняшнего дня я считаю, что Зеленский, если он не извинится, для меня лично он — вычеркнутый персонаж.... Мирный план одобрен сегодня и в России, и в ЛНР и ДНР,но мир надо искать там, где он находится»[2].

У цій же програмі Ілля Кива сказав: «Вот, пожалуйста, партия человека, который погрузил буквально еще недавно, будучи на должности Президента страны, страну в хаос, в нищету, в войну, полил ее кровью, разворовал армию, поменял вывеску, написал “Европейская солидарность Петра Порошенко”, набрал туда упырей, которые фактически участвовали в этом бандформировании, которые уничтожили нашу страну, и пожалуйста — поменял вывесочку, имеет деньги на кампанию. Это тот человек, который был уличен в мародерстве, это человек — преступник, предатель родины, понимаете как, и он 7,2 % имеет...

Но я хочу вам сказать... вспомните все то, что происходило с вами за последние 5 лет. И вспомните всех тех, кто стоял у руля этого Титаника и хотел уничтожить нашу страну. Сегодня они, переобувшись, растянувшись в улыбках, став такими нам доступными и добрыми... Вы посмотрите, что творит Порошенко, ездит по селам, ест шаурму, глотает плов с пластиковых тарелок... да он готов и через себя перепрыгнуть, лишь бы еще раз вас надурить.

... Я вас очень попрошу! Не пустите врагов, которые уничтожали ваши жизни еще раз к власти...

... Я больше вижу свою миссию в наказании всех тех, кто уничтожал нас с вами, последние не 5 лет, а 27 лет... Страна же пала не за последние 5 лет, мы находимся ... просто это был уже тот виток, который мог навсегда стереть нашу Украину с лица земли».

4

30.06.2019

фото: NEWSONE

У передачі «Хронологія тижня» із В'ячеславом Піховшеком від 30.06.2019, де, зокрема, транслювалося відкриття кінофестивалю в Італії та обговорювався показ фільму Олівера Стоуна «Нерозказана історія України» від Оксани Марченко, о 21:04 звучить репліка: «... Я сподіваюся, що фільм, який зняв Олівер, стане таким вибухом... і він буде сприяти зміцненню взагалі у людей відчуття, тому що нам необхідний мир, тому що війна — це найжахливіше, що може бути...». У відповідь ведучому Віктор Медведчук вказує: «Фильм о мире, о мире в Украине... человека, который действительно имеет огромный опыт и участвовал во Вьетнамской войне. Он обладатель трех Оскаров, человек, который понимает, что такое мир. А нам люди с пониманием мира в Украине очень нужны и очень важны». У цій же передачі, о 21:07, від нього звучать такі коментарі про прямі переговори в Мінську: «... Мы хотим вас проинформировать по вопросу прямых переговоров, которые имели место сегодня в Минске с представителями и руководителями Донецка и Луганска Д.В. Пушилиным и Л.И. Пасечником... Основой Минских соглашений и фундаментом являются те законы, которые должна принять Верховная Рада Украины. Это вопросы, связанные с принятием закона о выборах, принятием закона об амнистии, принятием закона об введении в действие... об особом статусе, а также фиксирование в Конституции Украины особого статуса этих территорий, так как это предусмотрено непосредственно текстом Минских соглашений. Это все очень важно. Более того, я акцентировал внимание на том, что сегодня в преддверии выборов в Верховную Раду 21 июля, когда украинский народ сделает свой выбор, он с учетом того, что с последней социологией последних лет постоянно подтверждается, что 80 % граждан Украины считает, что главной проблемой на сегодняшний день... — это прекращение боевых действий и установление мира на Донбассе, он понимает, что делает свой выбор, он будет его делать в пользу тех сил, как хочется в это верить, как минимум мне, сил, которые могут сегодня, действительно, реализовать Минские соглашения...». О 21:14 від ведучого В'ячеслава Піховшека звучить

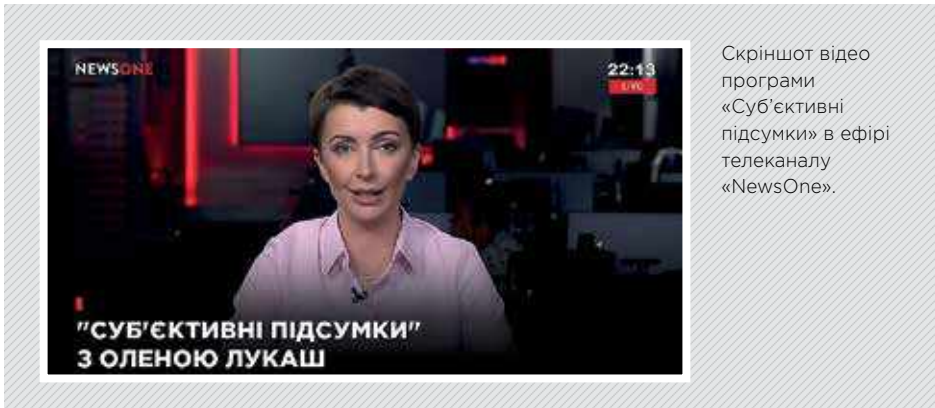
така репліка: «Я повернуся до цієї теми, тому що вона дуже важлива, вона показує, хто що може і хто чого не може робити на такому складному відтинку роботи, як конфлікт всередині України і україно-російські відносини». О 22:41 в ефірі звучить таке: «Итальянское агентство NOVA сообщило, что Виктор Медведчук (глава политсилы “Оппозиционной платформы — За жизнь”) поддержал заявление Президента России Путина о восстановлении отношений Украины и России. Цитируют слова Медведчука: “Путин сказал, что Украина и Россия... обязательно восстановят отношения... Два братских народа не могут жить во вражде. Я подписываюсь под этими словами и полностью их поддерживаю”. Журналист Войцех Яковик на польском сайте “Бизнес Алерт” не случайно... во время выборов Виктор Медведчук, один из лидеров “Оппозиционной платформы — За жизнь”, был приглашен в Москву для переговоров о поставке газа в Украину. Это был знак того, что голосование за “Оппозиционную платформу — За жизнь” может означать для большинства украинцев прекращение спора с Газпромом, следовательно, более дешевый газ. Медведчук утверждает, что газ, купленный у Евросоюза, является российским. Медведчук вместе с Бойко утверждает, что разницу между ценой Газпрома и европейским предложением забирают бизнес-структуры Порошенко и Гройсмана, чтобы обогащать их и Коболева, сообщает Яковик». О 23:30 Вадим Рабинович у контексті діяльності Максима Нефьодова, екзаступника міністра економічного розвитку та торгівлі України, який також є співзасновником партії «Люди важливі» та новопризначеним головою Державної митної служби України, дає такий коментар: «Мы попали в лапы господина Сороса. Начинается наступление на Украину, начинается наступление на землю Украины — и всё это под видом новых молодых команд...».

5

01.07.2019

У передачі «Суб'єктивні підсумки» з ведучою Оленою Лукаш 01.07.2019 о 00:16 від ведучої звучать такі вислови: «Пока в оппозиции мы, украинцы, — это самая массовая оппозиция. Факт. И нашу народную оппозицию объединяет не общий лидер, а общий противник, общий протест. У нас, как в анекдоте... случилось расхождение с командой Порошенко, расхождение по земельному вопросу, они хотели, чтобы мы лежали в земле, а мы — чтобы они. Так и жили все эти 5 лет, и я такого больше не хочу... Страна нуждается в настоящей политической элите... Оппозиция — это не враги государства, как нам вдалбливали эти последние 5 лет...».

6

02.07.2019

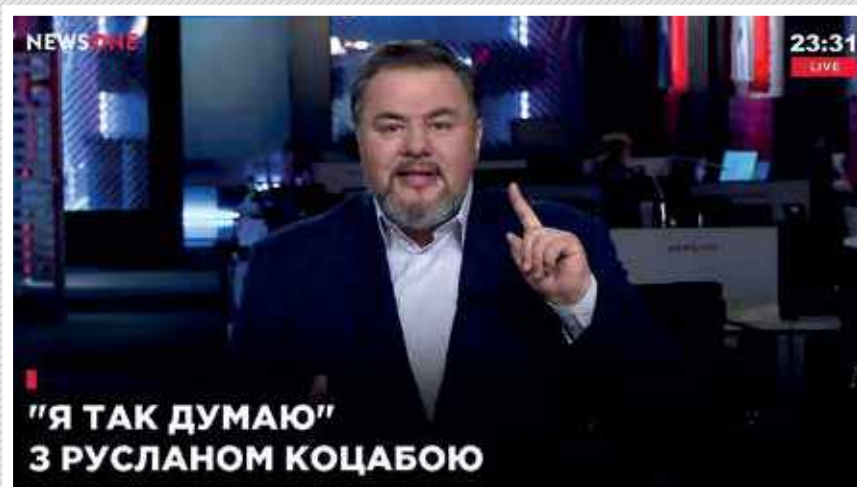
02.07.2019 в ефірі новин на телеканалі «NewsOne» наживо прозвучав коментар від **Вадима Рабіновича**: «... Пленних вернули... Медведчук...пленних привез... и то... это преступление против страны... вернуть пленных... не нравится Зеленскому, что не он. Ну что это, какой-то комплекс Наполеона, только что проснувшийся. Поехали договариваться о тарифах — уголовное дело за то, что поговорили о том, чтобы снизить тарифы для своих граждан. Дорогие друзья, патриотами являются те, в результате действий которого страна живет лучше. Все остальные термины дебилные, неправильные и обман... Что это за патриоты, после которых людям нечего жрать, что это за патриоты, когда люди выезжают из страны... и миллионы людей. Что это за новая власть, которая все это поддерживает... Люди, это просто какая-то вакханалия обмана... Я внес законопроекты... Нам осталось 20 дней до судьбоносного выбора, выберем ли мир или войну, вот это основное, я даже не уйду сейчас в тарифы, ... я не уйду в мовные законы и во все остальные бредни... Мир или война. Ничего другого выбирать не будет на этих выборах. Выберете мир и выберете жизнь... Один раз давайте выбираем вот это... И кто не сможет сделать выбор в пользу нашей партии, перед выборами зайдите телевизор выключите... холодильник открыть, долго смотреть в холодильник, посмотрите по карманам у себя, вспомнить, какие у тебя задолженности — и иди голосуй за мир и за нормаль-

ную стабільність.... Я, вообще, считаю, что закон о языках надуманный... и внесен в нашу страну теми, кто хотели расколоть общество...Это все продолжение войны... Я не понимаю... сегодня есть опросы... половина страны говорит на русском языке, давайте вышлем всю половину в концлагеря...это упыри вот эти, которые сидят в Раде Верховной... Не работает государство, вообще ничего не работает... государства нет...» [3].

02.07.2019

Скріншот відео програми «Я так думаю» в ефірі телеканалу «NewsOne».

7

02.07.2019 о 23:16 у передачі «Я так думаю» ведучий **Руслан Коцаба** зазначає: «... Кілька годин тому побили мого товариша, колишнього оператора, з яким я разом працював на 17-му каналі... Побили привселюдно, так як це у нас уже звично, побили на Майдані Незалежності, в центрі “європейської столиці”, побили, звісно, невідомі, як ми їх називаємо “порохоботи”, “чекушка”, тобто тих 25 %, які все ніяк не можуть змиритися з програвом свого, як то кажуть, “вдохновителя” Порошенка.

... Йдеться про того юридичного паяца без юридичної освіти, до речі, який з чийогось бодуна, можливо, власного, можливо, Петра Олексійовича, можливо, нардепів, які голосували... але той паяц

кілька років незаконно займав посаду Генпрокурора. А ще можна згадати про фізика-теоретика за освітою, який завдяки близькості до Петра Олексійовича Порошенка ганьбив Україну на міжнародному рівні, потужно ганьбив. Йдеться... про Клімкіна чи Гунькіна, як його в народі називають, теж паяца у вічно пожмаканий маринарці... напевно, копіював свого шефа-патрона президента Порошенка, який теж полюбляв собі в такий зіжмаканий піджак в штани заправити...

Ще мене обурило, як наш такий радикальний, як ми його називаємо, дірявий клоун висловився, точніше “віблював” із свого історичного співного відеорота підозру... до чинного президента у державній зраді... Ляшко, це Ляшко, це діагноз...

Мені як обвинуваченому в статті 111, ч. 1, тобто стаття “Державна зрада”... я тут можу сказати як фахівець, що всі обвинувачення Ляшка безпідставні і до тієї клоунади української делегації у Парламентській Асамблеї Ради Європи пан Зеленський не має жодного стосунку... Я там був єдиний від телеканалу очевидець цієї, назвемо так, ганебної ганьби...

... Серед того бардаку, який є на Донбасі, може утворитися... не дай бог, звісно, але може утворитися... Третя світова війна розпочатися...

... Останнє призначення в Службі безпеки України, як ми домовились називати її, Служба небезпеки України, бо вона найбільше створює небезпеки зараз для держави...

... Я сподіваюсь на це, що Зеленський, можливо, не піде цим таким нищим шляхом нашого, як ми домовились називати, “шоколадного бариги”.

... Принагідно, для шановних шанувальників “чекушки”, ми так називаємо чвертку, ну тобто ми так називаємо 25 % — “чекушка”, нагадаю 75 % українців на демократичних і усіма визнаних справедливих виборах послали Петра Олексійовича Порошенка у... назвемо так культурно “у пішу еротичну подорож” із всіма цими його томосами, момосами і з “найгрізнішою” в Європі українською армією.

... Так от, запам’ятайте цей день, коли Росія вернулася до Парламентської Асамблеї Ради Європи. Перефразовуючи наших істеричних порохоботів, саме від того “чорного дня”, як вони будуть казати, брудний чобіт агресора-окупанта буде топтати підлогу у храмі демократії Парламентської Асамблеї в Страсбурзі... Штатні клоуни української делегації теж без роботи лишаються. Ну прям тобі Мюнхенська змова у Страсбурзькому форматі...

... Всі вони, ці євродепутати... повинні були, як останні, перепрошую, ідіоти, розглядати до другої години ночі ідіотські поправки наших так... виховано... політично неповносправних та інтелектуально стерильних українських клоунів, бо делегатами Парламентської Асамблеї їх тепер після цієї ганьби важко назвати..

... Ось і Україну кинули, як лоха...

Ми щодня твердимо, що свобода слова підміняється мовою ненависті, диктатурою політичних забаганок, хоч це не заважає чиновникам і народним обранцям під приводом буцімто виконання Конституції затикати нам, правдорубам, рота».

03.07.2019

Скріншот відео програми «Український формат» від 03.07.2019

8

Під час трансляції передачі **«Український формат»** від **03.07.2019** о 20:31 звучать такі вислови від **Олега Волошина**: «В принципе, что в Украине должно быть регионально закреплено право говорить на тех языках, на которых говорят люди, которые... компактно проживая в данном регионе... Вот господин Голованов — русскоязычный человек. По нынешним законам на коммерческом канале, не получающем ни копейки из бюджета, он вынужден вести программу на украинском языке, потому, что закон запрещает... Я не понимаю, в чем проблема, чтобы дать региональный статус везде... Такое впечатление, что Донбасс к нам каждый день просится обратно, и Россия говорит: ребята, забирайте. А мы еще тут торгуемся на каких-то условиях. В минских соглашениях черным по белому прописан особый статус. Особый статус априори означает, что на Донбассе не будут действовать ни законы о украинизации, ни о декоммунизации, ничего такого, что за 5 лет гуманитарной сферы, которую напринимала власть Порошенко, Парубия, и так далее... Это по умолчанию понятно. Люди на Донбассе готовы... Еще посмотрим, готовы ли они. Дай Бог, чтобы они были готовы вернуться в Украину, из которой их силой отторгли по состоянию на начало 2014 года. Когда действовал закон Кивалова и Колесниченко, когда у нас был проспект Московский и Ватутина, а не Шухевича и Бандеры и т.д.... Вот в такую Украину готовы, наверное, вернуться Донбасс и Крым. Но точно не в Украину Вятровича и Парубия и т.д.... Если мы не отменим Закон об украинизации — мы не увидим Донбасс в составе Украины».

08.07.2019

Олександр Шелест.

Скріншот відео
телеканалу
«NewsOne».

9

08.07.2019 о 09:20 під час трансляції передачі «LIVE» із ведучими **Альоною Зінченко** та **Олександром Шелестом**, ведучий каже: «... Сьогодні дуже насичений інформаційний день... і насичений передусім через те, що... саме сьогодні і найближчими днями, ми так розуміємо, що навколо нашого телеканалу “NewsOne” і будуть... ну здійметься оця варта, оце полум'я політичних пристрастей. Вся річ у тому, що буквально відчора усі соцмережі, політикум різного роду, політики обговорюють лишень одну тему — 12 липня. Це телеміст між нашим телеканалом та телеканалом російським, і зветься він “Надо поговорить”. Цей безпосередньо привід поспілкуватися за 5 років чи не вперше став справжнім неймовірним скандалом. Набирає обертів він... і саме через це біля нашого телеканалу “NewsOne”, що розташований в місті Києві, вже анонсовані одразу декілька акцій. Перша з них розпочинається от у ці хвилини, вона анонсована однією із політичних сил, вже підвезли апаратуру і саме в такому режимі, і в режимі онлайн ми будемо працювати як тільки зможемо. Вся річ у тім, що цей телеміст телеканал «NewsOne» започаткував винятково для того, щоби люди мали змогу поговорити і підштовхнули політиків як з однієї країни, так і з іншої країни все ж таки дійти згоди щодо військового конфлікту на сході України. Людям є що сказати одне одному, і вони того прагнуть вже тривалий час — 5 років. Це жодним чином аж ніяк не інспіровано і не пов'язано із владою країни Україна, країни Російська Федерація.

Це винятково громадянська ініціатива дійти згоди і певним чином обговорити дуже важливі і болючі питання. На каналі Російської Федерації була паралель стосовно того, як відбувся перший телеміст, коли Донахью та Познер увімкнулися після такої тривалої фази протистояння, холодного протистояння між Радянським Союзом і США, і ця паралель, можливо, не зовсім історично накладається на цю, але вона красномовно свідчить про те, що людям

по обидва боки кордону українського і російського є що сказати один одному. І й що найголовніше, змусити і примусити політиків діяти у розрізі вирішення конфлікту, вирішення раз і назавжди. Телеканал “NewsOne” займає активну позицію з цього приводу, і ми безпосередньо протягом цього ефіру, очікуючи чи не очікуючи приходу гостей, будемо повертатися раз по раз до неї. Зовсім скоро ми запустимо в живому ефірі голосування: підтримуєте ви цю ініціативу чи не підтримуєте, і зовсім скоро ми будемо безпосередньо додавати більше інформації. А поки що рухаємося далі...».

Від ведучої **Альони Зінченко** о 09:31 лунають такі фрази: «Треба поговорити. Чому “NewsOne” запускає телеміст з народами двох країн, а не з політиками. Крим і Донбас — це Україна, були і будуть... І всі спроби політиків, які спекулюють на темі війни, на конфронтації в суспільстві, на цей раз не пройдуть. Народ України на президентських виборах сказав тверде «ні» обмеженню свободи слова. Ідея ТЕЛЕМОСТУ викликала справжній шквал дзвінків і звернень з боку наших глядачів. Нагадаю, саме мости Познера і Донахью у 80-х роках стали початком спілкування між народами, які через політиків перебували в стані холодної війни. Близько 70 % українців чекають прямих політичних переговорів з Росією. Сьогодні, коли щодня гинуть українські солдати, а політики попередньої і теперішньої влади продовжують бездіяти, ми вважаємо своїм журналістським обов'язком вийти на такий відкритий діалог між народами України і Росії. І ми хочемо змусити політиків іти на переговори заради миру. “Треба поговорити” — це телеміст між звичайними людьми України і Росії, без політики, без політиків. Кожен зі свого боку повинен зробити крок для припинення війни. “NewsOne” робить цей крок 12 липня о 18.00, тому що Україні потрібен мир». Наведені репліки доповнює подальший діалог співведучого Олександра Шелеста та народного депутата на той момент від політичної партії «Опозиційний блок» та кандидата в депутати від партії «Опозиційна платформа — За життя»:

Олександр Шелест: «І вже навколо такої безпосередньої інформації, що точиться навколо цього телемосту, вже виникли одразу декілька ініціатив різних політичних течій і партій приїхати до телеканалу “NewsOne”, але не в студію, не в гості... а біля будівлі вже збираються люди, і одна із політичних сил вже виставила апаратуру і будуть мітингувати. З нами на зв'язку зараз Юрій Павленко, народний депутат України, представник “Опозиційної платформи — За життя” ... Як ви сприйняли новину про ініціативу журналістську телевізійну провести ТЕЛЕМІСТ, що лейтмотивом мав би... розмови не журналістів із журналістами, не політиків із політиками, а людей із людьми».

Юрій Павленко: «На мій погляд — це позитивна ініціатива, ініціатива, яка зможе сформувати ще один майданчик для переговорів, які наблизять Україну до миру. Ми бачимо, що загалом українське суспільство сьогодні готове до прямих

Альона Зінченко.

Скріншот відео
телеканалу «NewsOne».

переговорів, готове до розмови, налаштованість... нашою політичною силою “Опозиційна платформа — За життя”... гарантує, що в разі позитивних результатів виборів мир наблизиться в Україні. Саме тому ми ініціювали і саме підтримуємо кожен майданчик і між людьми, чи між політиками чи між церквами, чи між громадськими діячами, чи між дипломатами. Чим більше буде переговорних майданчиків, тим швидше, я впевнений, в Україні настане мир».

Олександр Шелест: «І відтак хочеться запитати вас стосовно дій цього періоду політичного. Він передвиборчий, ми всі це розуміємо, і навколо цієї теми, навколо такої теми створення майданчику, що саме “NewsOne” долучився і робить перший крок у медійному плані назустріч до нього, вже мають використовувати певні політичні сили, і вже конкретні сили заявили про акцію протесту і тиску вулиці. Як ви до нього ставитеся, і наскільки ви от саме ситуацію цього ТЕЛЕМОСТУ сприймаєте як тест для влади новообраної?»

Юрій Павленко: «Ми бачимо, що політичні сили, які представляють партію війни в Україні, які 5 років сіяли в країні роздор, формували політику ненависті і несприйняття не те, що між країнами, а й навіть всередині українського суспільства, сьогодні фактично стративши підтримку українських громадян, намагаються використати цю позитивну ініціативу телеканалу “NewsOne” в своїх дрібних політичних цілях, хоча би якось мобілізувати свій електорат, щоби хоча би подолати п’ятивідсотковий бар’єр. Я переконаний, що українці дадуть належну відповідь тим політичним силам, які так і не зрозуміли, що люди втомилися від ненависті і війни, і люди хочуть миру, розвитку, люди хочуть нормального спілкування і відновлення добросусідських відносин з усіма країнами, які оточують Україну. Люди хочуть, щоб війна з України пішла. І це та позиція, яка, я впевнений, отримала підтримку і на президентських виборах, і отримає на парламентських виборах. Що стосується позиції президента Зеленського, хотілося б почути його позицію, бо він обіцяв, що рейтинги його не цікавлять, а його цікавлять мир в Україні, і заради цього він готовий зробити все. Ця ініціатива каналу, на мій погляд, повністю відповідає тому, за що голосували люди, коли обирали Зе-

ленського. Якщо він знову сховається в кущі чи під лавку, чи знову почне гратися якимись різними нечіткими заявами, я думаю, тут теж люди зможуть зробити свої висновки. Бо поки ми бачимо, на жаль, Президент Зеленський іде в колії Порошенка, хоча й менш чітко і менш переконливо».

О 10:16 в ефірі цієї ж передачі ведучі продовжують тему телемосту між Україною та Росією:

Олександр Шелест: «І сьогодні топтема, мабуть, не один день буде тривати, це анонсований ТЕЛЕМІСТ. “Треба поговорити” — його така назва. Чому “NewsOne” запускає телеміст із народами двох країн, а не з політиками?! Крим і Донбас — це Україна... були і залишаються. І всі спроби політиків, які спекулюють на темі війни, на конфронтації в суспільстві, на цей раз не пройдуть. Народ України на президентських виборах сказав тверде “ні” обмеженню свободи слова. Ідея ТЕЛЕМОСТУ викликала справжній шквал дзвінків і звернень з боку наших глядачів. Нагадаю, саме телемости Познера і Донахью у 80-х роках минулого століття стали початком спілкування між народами, які через політиків перебували в стані холодної війни».

Альона Зінченко: «Близько 70 % українців чекають прямих політичних переговорів з Росією. Сьогодні, коли щодня гинуть українські солдати, а політики попередньої і теперішньої влади продовжують бездіяти, ми вважаємо своїм журналістським обов’язком вийти на такий відкритий діалог між народами України і Росії. І ми хочемо змусити політиків іти на переговори заради миру. “Треба поговорити” — це телеміст між звичайними людьми України та Росії без політиків. Кожен зі свого боку повинен робити крок для припинення війни. “NewsOne” робить цей крок 12 липня о 18:00, тому що Україні потрібен мир»...

Також репліки ведучих доповнюються коментарем **Вадима Рабіновича:** «Я думаю, что мы с вами находимся в самой сложной точке истории. Мы избрали новую власть, надеясь на мир, приостановление военных действий. А сегодня даже идея ТЕЛЕМОСТА для честного разговора... без политиков, повторяю... просто люди вызывают такую ненависть, такую реакцию. Я знаю, что сегодня всю ночь угрожали руководителям канала, их семьям, журналистам физической расправой. Это фашистские банды просто пришли в истерику, потому что могла всплыть правда о том, что мы хотим дружить, что мы не хотим воевать, мы не хотим умирать, мы хотим строить. Это, конечно, преступления сегодняшнего правительства, когда ты хочешь назвать правду — и назвать фашистов фашистами. И поэтому сегодня на угрозы журналистам не реагирует ни один правоохранительный орган, когда сегодня нынешняя власть потакает тому, что сегодня происходит. И очень важно перед выборами за две недели... что-нибудь устроить, какую-нибудь провокацию там с каналом или еще что-то, чтобы дать возможность вещать на Украину только тем каналам, которые принадлежат тем,

кто сегодня рвется к власти.... И война, главное, война, без которой они не живут, нет у них дополнительных доходов... С глубокой озабоченностью я смотрю на ту реакцию, которая есть... мне, к сожалению, все понятно, и я прошу вас, умные люди, сделайте выводы из того, что происходит сейчас в Украине, когда мы только пытаемся что-то сделать. Сделайте вывод. Когда журналисты пытаются сделать свою работу, установить мир, где политики не могут, их за это пытаются запугивать. Сделайте вывод, какую вам хотят навязать Верховную Раду, потому что партия “Голос” уже пришла к вашему каналу, это союзники Зеленского, он их отправил сюда. Поэтому, что я вам хочу сказать: фашизм продолжает шагать по нашим улицам. Если мы через две недели возьмем спокойно те голоса за мир, которые мы отдали Зеленскому и отдадим их за реальный мир, тогда мы победим. ...Я считаю, что сегодня, в этой ситуации, которая реально угрожает жизни журналистам... я считаю, что идею ТЕЛЕМОСТА нужно отменить, потому что... не потому, что мы их боимся, а потому что, к сожалению, сегодня государство не может защитить от фашистов... Я считаю, что телемосты должны отложить, как еще какой-то символ того, что мир мы восстановим, но после парламентских выборов через две недели... Только идея моста поспорила нашу страну на две части: за тех, кто за життя, и кто против».

Олександр Шелест: «... Нам, журналістам, відкласти ідею ТЕЛЕМОСТУ? Чи не сприймається це як такий прогиб під тиском націоналістів та ваших політичних опонентів?»

Вадим Рабинович: «... Надо провести этот мост после выборов. Они сегодня способны на все. Они понимают, что власть уходит. Они понимают, что начнутся честные разговоры, всплывет, кто развязал войну, кто на ней наживался. Видите, как быстро закрылась тема, кто нажил на войне...».

Олександр Шелест: «... Якщо вже анонсовано, то як ми будемо виглядати після такого камбеку, такого 180-градусного розвороту? Як росіяни поставляться до неготовності говорити з ними на важкі теми, на такі, як: Крим — це Україна, українська територія має бути, Донбас — це Україна, чому відкрито ми не можемо їм говорити...».

Вадим Рабинович: «То, что вы хотели говорить с Россией о том, что Донбасс — это Украина, что Крым — это Украина, наверное, это тоже раздражает патриотов. Потому что они боятся, что всплывет то, кто продал Крым, кто развязал войну на Донбассе. Конечно, для них это болезненная точка.... Все видели, что вы хотели сделать какой-то шаг к миру, никого не бойтесь ни в России, ни в Украине».

Олександр Шелест: «... У нас є чітка позиція: цей ТЕЛЕМІСТ потрібен, і він має відбутися попри протести, але ці протести мають бути мирними. Поки що

ми не скасовуємо цей телеміст, шановні пані та панове, а наполягаємо як люди, що шанують свою професію, щодо важливості і потреби, і звертаємося до вас підтримати нас у голосуванні».

Наступні коментарі лунають від **Сергія Шабовти**: «Я був вражений більше ніж... під прапорами, в першу чергу, під прапорами видатної партії “Голос” лунають ті ж заклики, які руйнували цю державу 5 років, і ті ж наголоси. ... Я абсолютно згодний з паном Рабіновичем, на жаль, тому що така токсичність — це є маркер того, що та ж би ніби то неймовірна нова партія “Голос”... вона насправді прагне до старих цінностей. В оці бурхливі всі розмови про якісь реванші або щось — це насправді бажання жодним чином не пустити вихід правди, правди про революцію, правди про війну і ще багато інших ідей, які насправді здатні тільки вони... будучи оприлюдненими і прийнятими як конструктив, вони здатні оновити життя України. А якщо ми будемо триматися за всі ці міфи, які привели повну гидоту до влади, яка поставила Україну практично на колінах, зробили повністю залежною від будь-якої іноземної точки зору і абсолютно не маючи права на свою, хіба можна так далі жити... Слухайте, у нас Голова Верховної ради Парубій, відомий садист і комендант Майдану, він загрозу цю відкрито з трибуни Верховної Ради виносить... І пан Білецький із абсолютно фашистською ідеологією, але в кріслі народного депутата, жодного разу не отримавши правової оцінки своїм закликом і виступам... Але цю проблему годував своїми грошима, не своїми — вкраденими у українського народу, пан Порошенко і його влада».

У тій же передачі «LIVE» з **Оленою Кирик** та **Віталієм Диким** о 15:15 (повтор о 16:18, о 20:03), останній висловлюється таким чином: «Ви знаєте топновину дня... це ситуація навколо проекту, який міг би створити прямий шлях до діалогу між Росією та Україною. Отож, ми на цьому ставимо наголос, але відразу запитаємо вас... Чи потрібен діалог України з Росією для встановлення миру? (інтерактивне опитування 94 — так, 6 — ні).Через прямі погрози ... власне фізичною розправою журналістів та їхніх родин телеканал “NewsOne” повідомляє про скасування ТЕЛЕМАРАФОНУ “Треба поговорити”»[4].

**Олена Кирик
і Віталій Дикий.**

Скріншот відео
телеканалу «NewsOne».

08.07.2019

Скріншот відео телеканалу «NewsOne».

10

08.07.2019 у передачі «Дикий.LIVE» Вадим Рабінювич по скайпу в ефірі о 20:05 виражає таку позицію: «Теперь о том, что произошло. Я думаю, что сегодня черный день в истории Украины... Есть три вида окончания войны. Первая — это военные действия. Но мы с вами знаем, что, к глубокому сожалению или к счастью, даже не знаю, сегодня мы воевать все-таки с Россией не способны и не должны, и об этом речь не должна идти. Все — вычеркнули. ...Телемарафон без политиков, без партий, без антиукраинских каких-то, не дай бог, лозунгов или рассказов. Диалог о мире, о том, что не надо разжигать ненависть между народами... И на следующее утро... я открываю сегодня... люди, открываю сегодня... Верховна Рада начинается...

Парубий, значит... страшная угроза для страны, угроза над нами... Тимошенко, Порошенко... Угроза? Какая? Что с нашей страной? Что? Я испугался. ...Канал хочет сделать мост мира. Послушайте меня. Вот эти вот... Парубий и вся эта банда вонючая ваша, это вы — угроза для Украины, вы уничтожили мир в нашей стране. Вы убили нашу возможность подыматься с колен. И каждый раз, когда мы пытаемся остановить войну, на которой вы миллионы зарабатываете, вы начинаете орать в

этой недобитой еще Верховной Раде о том, что вам не дают что-там и русские идут. О чем вы говорите? Что канал хотел спросить? Как продать родину, как вы продавали? Как продать еще что-нибудь, как вы продавали? Нет. Журналисты хотели спросить, как мы смотреть будем друг другу в глаза. Что вы хотите, скажите, вампиры, что вы хотите, вурдалаки? Вы хотите прочертить ненависть на века? Вы хотите, чтоб дети и внуки наши жили с этой ненавистью в подлой войне, в нищете, в разрухе, а вы договаривали страну, продавали землю. И привозили сюда Супрун, и всех других, которые будут нами управлять, и убивать нас. Что вы хотите, объясните? ...а сейчас я слышу: “Вы раскалываете народ, тому що ви...”. Да не мы раскалываем, а вы раскалываете. Потому что вы ни одного слова не сделали к миру, к движению, ни одного к тому, чтобы прекратить дискриминацию населения по языковому принципу. Вы заранее обрекаете нас на очередную войну...

... А теперь вы ни о чем не думаете, как протянуть 2 недели, не сказать ни по одному вопросу, продать землю, объединиться с “Голосом”, который сегодня стоял под нашим каналом. А все, что “Голос” предлагает — это узаконить гей-браки и 20 % набросить на тех, кто по-русски разговаривает в ресторанах, и вы с ними пойдете в ту коалицию, в которой вы собираетесь ближайшие 5 лет нас вести. Куда? В гей-парад всеукраинский. На проданной земле с голой задницей бегать по Украине. Что вы делаете, очнитесь...». Ведучий Віталій Дикий продовжує розмову про початок кримінального провадження щодо телеканалу «NewsOne», додаючи: «Заяви Генерального прокурора України Юрія Луценка про пов’язаність телеканалу “NewsOne” з російським “Промсвязьбанком” — є цинічною брехнею, свідчить про його непрофесіоналізм, професійну непридатність — про це заявив народний депутат України Тарас Козак ... вибачте, що повертаємося до Луценка, але в контексті того, скажіть ... от поширення неправдивої інформації або, як кажуть, брехні — це ж дуже впливає на формування громадської думки, це така технологія?» Вадим Рабінович відповідає: «... Я до конца вообще не понимаю, как может человек, занимающий должность Генерального прокурора, нести такую околесицу... Человек цепляется за свое кресло, он хочет... вот еще лизну то Порошенка... теперь вот этого...Мы все это видим, это противно, это очень не по-людски, очень как-то брезгливость вызывает все это...

Луценко — это прошлый век. Луценко все равно, как бы он ни лизал и ни пытался вылизать кого-то, он все равно уже не останется, я ему сочувствую... Все хотят, чтобы был один канал. Вы все время хотите, чтобы вас зализывали каналы... Вы говорите: “Вы нас разделяете”. Это вы нас разделяете. Почему Коломойский может сказать, что гражданский конфликт идет в стране и никаких российских войск там нету, и вы не возмущаетесь, не говорите, что я больше там... Вы идете к нашему каналу... Чего же туда не ходите? Вы выбираете, куда ходить?

Это такая ложь, такая ложь, которую я не ожидал. Это такой цинизм, которого я от новой власти не ожидал. Это абсолютное нежелание идти к миру — его никто не ожидал. И самое страшное то, что дело даже не в каналах. Сейчас

Вадим Рабінович.

Скріншот відео
телеканалу
«NewsOne».

на ваших глазах отработана технология, как они будут не давать устанавливать мир в стране вообще. Они просто показали каждый шаг мира... моментально... почему они вцепились в канал, журналистов, которые сделали свою профессиональную и, я бы сказал, героическую работу... Журналисты, что? Призвали что-нибудь отдать? Что такое журналисты отобрали у нашей страны? Они призвали к честному диалогу, без политиков, которые завели в тупик в обе стороны, без лгунов. Просто давайте сядем и поговорим, как люди... Но это от страха перекосило их всех. Как? Если люди вдруг сядут, они смогут узнать, что нами правит кучка каких-то..., которая не отражает мнение ни одной ни другой стороны... Что не все такие идиоты, как Парубий... Вы говорили, что мир делится на Зеленского и Порошенко. Оказывается, мир делится на Зеленского, Порошенко, Парубия — с одной стороны, и нас — с другой. Вот оно — честное деление мира. А вы нас обманули опять. И такой президент, который сразу поддерживает давление на каналы, уголовные дела, закрытие каналов, это не президент XXI века, это не президент, который делает государство в смартфоне, это человек, который приведет страну к отапливанию кизяками... всю страну, к чему вы и ведете тупой дурной политикой и вашим пещерным каким-то понятием о том, как устанавливать мир. ... Мы на этих выборах не партии будем выбирать и даже не лидеров партий, мы будем выбирать мир или войну... А сейчас, когда ясно стало, что “Слуга народу” вместе с Порошенко и Вакарчуком против мира, то сейчас, конечно, будут выборы другие... Поэтому мне кажется, что люди это поймут. Времени осталось мало, они нас, конечно, красиво обманули и пытаются сейчас... всячески фактически две недели протянуть, а там уже будут грабить по-человечески... Сегодня Зеленский сказал «одни будут грабить, другие грабувати». Боюсь, что вы будете грабить и грабувати одночасно. Так уж я по началу вашего правления

бачу... А что касается партии “Слуга народа”... Почему у нее падает рейтинг или повышается? Но еще нормальный у них рейтинг для того, чтобы объединиться с “Голосом”, продать землю, запретить вообще разговаривать на русском языке даже где-нибудь, а 20 % — наценку тому, кто даст одно слово по-русски, а также гей-парады не забудьте. Вот все, что они пока предлагают нашей стране... Вы, кстати, не забудьте еще закрыть рот Папе Римскому. Он еще не знает, какие вы грозные. Вчера сказал, что в Украине идет гражданский конфликт. Я думаю, что надо принять меры против Папы, а то разговорился. Закрыть там Ватикан, что стесняться... Вперед! Я вижу, у вас хватит энергии, силы, всего остального, чтоб довести до сумасшествия страну. ...Еще раз говорю, мы сейчас делимся на два лагеря, не на шесть, не на восемь, а на два: те, кто за життя, и те, кто против. ... Но у нас есть еще парламентские выборы, мы можем преподнести им такой сюрприз, что и Порошенко и Парубий вместе со всеми вздрогнут. Давайте дадим Украине шанс. Еще раз повторяю, давайте попробуем.

... Наши интересы совершенно разные. Данилюк — это человек Сороса, человек, который всегда Сорос приносит в любую страну — это разруха, война, нищета». На що ведучий, Віталій Дикий, зауважив: «... Я ще раз акцентую Вашу увагу: ми не боїмося, ми будемо продовжувати працювати, ми будемо боротися за мир і підштовхувати до таких реальних кроків наших керманичів, які заявляли одне, а потім чомусь змінили риторичку на інше...».

Згодом у цій же передачі ведучий звернувся по коментар до Євгена Червоненка о 20:56: «(телефонний дзвінок) Моя думка... Чувство глубокого сожаления... Дежавю. Только вместо Корчинского прислали каких-то других и, как правило, это управляемых СБУ, потому что на каждого из них там лежит папочка, иначе б их существования без крыши СБУ или полиции не было бы... Опять вялая позиция полиции. Какой диалог? Я вообще не понимаю. Идея телемоста — я ее поддерживаю... Это удобно особенно партиям, которые с треском проиграли на президентских выборах, чтобы о чем-то показать, потому что им хвастаться перед своими избирателями нечем... Но самое главное, меня волнует и вызывает глубокое сожаление, что государство при Порошенко полезло в Томос и получило термос. Сейчас оно лезет в частную инициативу двух субъектов частных устройств телемост между простыми людьми... Почему за то, что “NewsOne”, который подвергался гонениям при той власти... сейчас новое СБУ ссылается на то же позорное постановление Верховной Рады, по которому те депутаты, которых сейчас смоеет многих в туалет, они опять на этой базе будут преследовать каналы, арестовывать. Кто эти люди? Пусть представлятся... Самое страшное, что сегодня произошло... Зеленский... сказал, что это может привести, что националисты сожгут или захватят канал. Этим он дал индульгенцию... Потому что после него придут вот эти с твердой рукой, националистическими лозунгами и будут мерять нас по национальности, по черепу, и отбирать людей правильных и неправильных...» [5].

08.07.2019

11

Під час прямого ефіру передачі **«Великий вечір. Суб'єктивні підсумки дня»** з Оленою Лукаш **08.07.2019** о 23:34 звучать такі вислови кандидата в народні депутати від партії «Опозиційна платформа — За життя» Іллі Киви: «5 лет страну накачивали ненавистью по отношению друг к другу... используют различные технологии, которые в принципе заставили людей ненавидеть друг друга, если каждый день человеку долбит в голову и говорит ему о том, что враги, вата или вышиватники, как угодно, то в любом случае появляется привкус ненависти, и ты начинаешь верить в то, что это враги. И вот этот митинг и реакция людей — это всего лишь результат вот этого преступного режима, который фактически уничтожал нас вот этой ненавистью»[6].

11.07.2019

Дмитро Медведєв і Борис Грізлов під час зустрічі партій «Единая Россия» та «Опозиційна платформа — За життя».

Скріншот відео телеканалу «NewsOne».

12

11.07.2019 року у передачі **«NEWSTIME»** о 06:15 (із повтором 13.07.2019 о 00:43) під час трансляції зустрічі партій «Единая Россия» та «Опозиційна платформа— За життя» Дмитро Медведєв, голова російського уряду, а також очільник партії «Единая Россия», сказав: «... И всячески поддерживаем намерения “Оппозиционной платформы — За жизнь” этот диалог восстановит. Он полезен. Скажу сразу же, мы имеем партнерские отношения с большим количеством партий. Это в том числе и правящие партии. Не знаю, получится ли у вас достигнуть такого результата, как у «Единой России», но мы пожелаем вам успеха на выборах, включая возможность формировать правящую коалицию. Но в любом случае этот

диалог необходимо поддерживать для того, чтобы он был устойчивый и носил системный характер. И еще раз хотел бы сказать, что мы, как люди, которые симпатизируют тем идеям, которые озвучивает “ОПЗЖ”, желаем в этом плане вам максимальных успехов...». Від Віктора Медведчука звучить у відповідь: «... Вы абсолютно правы в том, что... безусловно, мы... я думаю, по итогам этой встречи подготовим меморандум о сотрудничестве, именно междупартийном. И мы можем разговаривать в будущем о том, чтобы подготовить такой же самый меморандум о межпарламентском сотрудничестве. Но основные темы, которые сегодня интересуют нас, и, я думаю, не в малой степени это интересует и сегодня Российскую Федерацию, и не только руководство Российской Федерации, и не только руководство Госдумы но и граждан России, — это та ситуация, которая сложилась в Украине. Хотя она хорошо известна, но есть и проблемы, которые требуют разрешения. И одной из первых проблем, естественно, является проблема и вопрос мирного урегулирования... Это во главе угла стоит сегодня, поверьте нам, и на парламентской кампании, потому что страна устала от боевых действий, страна устала от той агрессии, которая сегодня... навязывалась раньше господином Порошенко, который избрал в качестве государственной политики фактически национальные идеи. Так он хотел, чтоб эта идея была возведена в этот ранг — это антироссийская истерия и пещерная русофобия. К сожалению, сегодня мы не отошли от этих позиций, и хотя нет таких острых критических соображений на эту тему, но, как правильно было уже замечено, что господин Зеленский не спешит в вопросах мира, он не спешит в вопросе восстановления прямых отношений как с Донецком и Луганском с целью мирного урегулирования, так и с Российской Федерацией, от которой сегодня зависит уровень экономического развития. И это одна из задач, которую мы ставим на партийном уровне — изменить, радикально изменить экономический курс страны. ... Знаете, недавно был показ премьерного фильма, известного в мире продюсера Оливера Стоуна, который взял гран-при в Италии, и вот в этом фильме он популяризирует определенные идеи взаимоотношений в треугольнике Россия–Украина–США. И в одном из интервью после этого премьерного показа он высказал свою точку зрения по поводу того, что он исследует ситуацию в Украине давно. Как вы помните, он снял фильм “Украина в огне”, а сейчас фильм, который снят им и который будет показан и в Украине, и в России называется “Нерассказанная история”. Так вот, в интервью в “Постфактум” он сказал, что мы анализировали ситуацию, связанную с Украиной, и вот когда Украина была в близких, в сближенных... дословный перевод звучит примерно так: “в сближенных отношениях с Украиной”, ей было намного лучше, чем тогда, когда она сблизилась с Европой и отошла от России... И здесь очень показательно является также высказывание господина Путина, президента Российской Федерации, который в этом фильме дает интервью господину Стоуну по поводу того, что сближение России с Украиной неизбежно. Я лично... и мои однопартийцы... согласен с тем, что такое сближение обязательно должно произойти. И вот для того, чтобы оно про-

изошло, наша партия, в том числе и сейчас во время подготовки к парламентским выборам, в том числе и ставя стратегическую задачу победить на этих выборах, прийти в парламент, создать достойную фракцию, которая могла бы отстаивать эти принципы, исходит из того, что мир должен прийти в Украину. Но я хочу напомнить, что, учитывая, что мы говорим о парламенте, о выборах в парламент, я в первую очередь хочу сказать, что форма правления в Украине — это парламентско-президентская форма правления. И поэтому от парламента, от Верховной Рады, который будет избран 21 июля, зависит как раз... законодательных актов, тех, которые положены в основу Минских соглашений. А мы это хорошо помним... о том, что закон о выборах и закон об амнистии, и закон об особом статусе, который принят, но не введен в действие, и изменения в Конституцию, касающиеся особого статуса, где мы предлагаем автономный статус для Донбаса — это все в полномочиях парламента. Поэтому многое будет зависеть от того, кто придет в парламент. Мы надеемся, что это не будет партия войны, как это было в этом парламенте. И мы надеемся, что мы можем это сделать»[7].

У зустрічі також брали участь інші кандидати (на той момент) у депутати від партії «Опозиційна платформа — За життя» Юрій Бойко, Тарас Козак та Вадим Рабінович. Також на зустрічі був присутній повноважний представник РФ у контактній групі з урегулювання ситуації на сході України в Мінську Борис Гризлов.

13

13.07.2019

Вадим Ярошенко.

Скріншот
відео
телеканалу
«NewsOne».

13.07.2019 о 00:39 в ефірі новин на телеканалі «NewsOne» ведучий **Вадим Ярошенко** зазначає: «... Продолжение наступления на свободу слова в Украине телеканала “112 Украина” поступают угрозы, в связи с премьерой ленты Оливера Стоуна “Нерассказанная история Украины”, который победил на международном кино-

фестивале в Таурмине, Сицилія. Прем'єра ленти запланована на 16 июля. Из открытых источников, а также из сведений на фейсбук-странице Сергея Стерненко, руководителя необщественной организации “Неравнодушные”, праворадикальной направленности, стало известно о запланованной на субботу несанкционированной акции под зданием 112-го Канала. Телеканал обнародовал соответствующее заявление, в котором предупредил о возможных последствиях, вероятно, несанкционированной акции. Сотрудники телеканала также обратились в СБУ, ГПУ и Нацполицию с просьбой предоставить защиту от произвола национал-радикалов, которые путем запугивания и угроз пытаются влиять на редакционную политику телеканала накануне выборов».

Цього ж дня в передачі «Дикий. LIVE» о 02:49 ведучий Віталій Дикий повторює наведені фрази українською: «... Про іншу тему, не менш важливу, я б навіть сказав, топовину цих днів. Продовження наступу на свободу слова в Україні. На телеканал “112 Україна” надходять погрози у зв'язку з прем'єрою стрічки Олівера Стоуна “Нерозказана історія України”, який переміг на міжнародному кінофестивалі у Таурміні, Сицилія. Прем'єра стрічки запланована на 16 липня. Сьогодні з відкритих джерел, а також з відомостей у фейсбуці, на сторінці Сергія Стерненка, керівника неогромадської організації “Небайдужі”, що має праворадикальне спрямування, стало відомо про заплановану на завтра несанкціоновану акцію біля будівлі телеканалу “112”. Телеканал оприлюднив відповідну заяву, в якій попередив про можливі наслідки імовірної несанкціонованої акції. Співробітники телеканалу також звернулися до СБУ, ГПУ і Нацполіції з проханням надати захист від свавілля націонал-радикалів, які шляхом залякування і погроз намагаються впливати на редакційну політику телеканалу напередодні виборів...»[8].

14

13.07.2019

13.07.2019 в передачі «NEWSTIME» транслюється міжпартійна зустріч партій «Единая Россия» і «Опозиційна платформа — За життя». Дискусія відбувається між головою уряду РФ Дмитром Медведевим, представниками партії «Опозиційна платформа — За життя» Віктором Медведчуком, Юрієм Бойком, Вадимом Рабіновичем, Тарасом Козаком та повноважним представником РФ у кон-

Вадим Рабінович, Віктор Медведчук, Юрій Бойко та Тарас Козак під час зустрічі партій «Єдина Росія» та «Опозиційна платформа — За життя».

Скріншот відео телеканалу «NewsOne».

тактній групі по врегулюванню ситуації на сході України Борисом Гризловим о 00:43 (повтор):

Дмитро Медведєв: «...Естественно, мы ждем результатов выборов в Верховную Раду... И еще раз хотел бы сказать, что мы, как люди, которые симпатизируют тем идеям, которые озвучивает “ОПЗЖ”, желаем в этом плане вам максимальных успехов...».

Віктор Медведчук: «...И мы можем разговаривать в будущем о том, чтобы подготовить такой же самый меморандум о межпарламентском сотрудничестве. ...страна устала от боевых действий, страна устала от той агрессии, которая сегодня навязывалась раньше господином Порошенко, который избрал в качестве государственной политики фактически национальные идеи. Так он хотел, чтоб эта идея была возведена в этот ранг — это антироссийская истерия и пещерная русофобия. ... И это одна из задач, которую мы ставим на партийном уровне — изменить, радикально изменить экономический курс страны. ...Сделать все необходимое для того, чтобы построение успешной страны в Украине было связано в первую очередь с восстановлением экономики. Мы твердо убеждены, мы — это представители “ОПЗЖ”, как и многие нормальные люди, что сделать это без участия, без сотрудничества, без прагматических экономических отношений с Российской Федерацией невозможно. И этому есть масса примеров».

Юрій Бойко: «... И я считаю, что мы значительно продвинулись по контракту по закупке газа напрямую минуя посредника, минуя этот виртуальный риверс, который принес много бед стране и существенно увеличил стоимость газа, входящего в страну... сценарий консорциума, который учел интерес России как поставщика газа, Украины как транзитёра и стран ЕС как потребителей, на наш взгляд, является наиболее реальным, но здесь мы будем способны перейти к практической его реализации уже после парламентских выборов, когда получим возможность влиять на процессы с точки зрения присутствия во власти, или же... парламента...».

Дмитро Медведєв: «... Все упражнения отдельных руководителей газовой отрасли, которые этим занимаются, они абсолютно не состоятельны, потому что вы справедливо назвали ситуацию с газом — виртуальной...».

Борис Гризлов (уповноважений представник Росії у Мінську): «... Мне кажется, что те идеи, которые были высказаны во время съезда вашей партии... Виктор Владимирович Медведчук тогда предложил определённую последовательность действий для выполнения минских соглашений, а минские соглашения — это тот документ, который подписан многими сторонами, но он ещё и поддержан руководством нормандского формата, он поддержан резолюцией совета безопасности ООН, и это именно тот документ, выполнение которого позволило бы решить очень сложную ситуацию, связанную с конфликтом внутриукраинским между Украиной и Донбассом. ...Я думаю, что те идеи, которые заложены именно в принятии закона об особом статусе, в полном объёме, сейчас мы знаем, что из этого закона изъяты самые важные пункты, касающиеся именно автономии этой территории — это закон об амнистии, безусловно, это поправки в Конституцию, которая закрепляет все самые особые права, особый статус тех территорий, которые находятся на Донбассе. Всё это необходимо выполнять. Что очень важно? Очень важно — это переход на прямые переговоры между Киевом и соответственно между Донецком и Луганском. К сожалению, те представители, которые сегодня и предыдущие несколько лет работали во главе делегации Украины, они пытались минимизировать эти контакты и сейчас то же самое. У нас заседает контактная группа в узком формате, и украинская сторона как можно дольше пытается обеспечить этот формат на уровне трёх представителей, то есть Украина, ОБСЕ и Россия. Мы говорим, что у вас есть возможность прямые переговоры проводить с представителями Донецка и Луганска. Они всячески уходят от этих переговоров...».

Вадим Рабінович: «... Как произошло так, что маховик ненависти раскручивается. Причём я хотел поговорить на эту тему не с точки зрения “кто виноват”, а с точки зрения “что сделать”. Что сделать так, чтобы это не отражалось на людях... Если в результате вы нас поддержите ещё в гуманитарных миссиях,

которые ведёт Виктор Медведчук, в первую очередь, по освобождению пленных, я, как руководитель Комитета парламента по правам человека, могу сказать, что вы сделаете громадный вклад в ту разрушаемую многими, я бы сказал, нехорошими людьми, дружбу, которая есть между нашими странами...».

Тарас Козак: «... Дмитрий Анатольевич, есть большая просьба. Обращаемся к вам от украинцев, которые работают в России. Просто хотим сказать спасибо... то, что наших людей принимаете, потому что россияне, которые приезжают в Украину... они однозначно проходят тяжелые испытания, их там берут на проверки. Спасибо, что вы не делаете так же, что российская сторона не делает то же самое с украинцами ... И знаете, еще хочу рассказать историю, которая была анонсирована у нас — в пятницу должен был состояться ТЕЛЕМОСТ между Украиной и Россией. И знаете это... журналисты между собой договорились, что пообщаться... это было... ТЕЛЕМОСТ анонсировано без политики, поговорить про жизнь. Вы, наверно, наблюдаете эту истерию, которая проходит в Украине. наших журналистов уже вызвали на допросы, наших журналистов уже вызвали в Генеральную прокуратуру, но спасибо вашим журналистам, которые эту тему не оставляют, потому что доля российского телевидения на Украине тоже есть... есть спутниковые тарелки, люди смотрят и люди видят правду. Потому что мы хотели поговорить без политики... но телемост не состоится. Я знаю, что...это должно быть, этот ТЕЛЕМОСТ должен был состояться на телеканале, которым я владею, но в целях безопасности мы его отменили. Такой ТЕЛЕМОСТ, я знаю, должен быть. Сегодня утром смотрел, что он состоится в пятницу соответственно на российском телевидении, так что спасибо, коллеги, за поддержку. Я думаю, что после выборов народ Украины даст оценку партии войны, и они не будут в парламенте и мы продолжим наше общение».

Дмитро Медведев: «... По поводу ТЕЛЕМОСТА Вы сказали, что это истерия. Я бы сказал, что это паранойя. Это параноидальное поведение. И вот это все юридическое фиглярство, которое вокруг этого развернулось, мне Виктор Владимирович рассказывал, с возбуждением уголовных дел по измене Родины. ...Я вот вспоминаю... если подзабыл кто-либо... эти телемосты были между Советским Союзом и США. Которые вели, соответственно, Познер и Донахью. Но это же происходило на каком фоне... Это происходило на фоне того, как в определенный период развивались отношения между Советским Союзом и США. Когда в шутку Президент Дональд Рейган сказал: я только что отдал приказание нанести ракетные удары по Советскому Союзу. Он повернулся и сказал: это шутка...Но мы понимаем, до какого уровня дошло противостояние между системами в начале 80-х годов. Но все это закончилось ТЕЛЕМОСТАМИ. Тогда никто уголовных дел не возбуждал на эту тему. Поэтому все это очень прискорбно, и я, действительно, искренне надеюсь, что вот эти странные тенденции и эти странные поступки, которые совершают представители, как вы сказали, партии войны, до-

вольно активно проявляющие себя в вашей стране, они все-таки останутся в прошлом, и что контакты между людьми они, действительно, будут прежними. Это на самом деле исключительно важно, здесь мне трудно что-либо возразить. Что ж касается правил по работе на территории Российской Федерации, но мы с вами понимаем, что все это, естественно, находится в определенной рамке взаимоотношений, но, конечно, мы, как вы обратили внимание, не стали отвечать на многие очень странные решения зеркально. Ведем себя достаточно спокойно, но единственное, что было сделано, это после того, как Украина присоединилась к европейским санкциям, нам пришлось ввести обратные санкции и то только потому, что такие обратные санкции ввели против Европейского Союза».

Віктор Медведчук: «... Я вспомнил, несколько лет тому назад Владимир Владимирович Путин пригласил на заседание Валдайского клуба, который проходил в Сочи, и вот на вопрос, кстати, одного из представителей Украины, когда его спросили: а всё-таки, что произошло в отношениях между Украиной и Россией, и как вообще видится будущее этих отношений? Это было, кажется, в 16-м году, Владимир Владимирович сказал такие слова, ну они мне кажутся не просто знаковые, а кардинально определяющие характер и содержание этого, он сказал: “Нас сначала стравили, разъединили, и теперь пытаются это всё зафиксировать, чтоб так оставалось на многие годы. Так вот в продолжении, мы сами в этом виноваты, и мы должны исправить эту ошибку как одна, так и другая сторона”. Я сторонник подобных слов, я сторонник того, что это надо делать и вот наша партия “Оппозиционная платформа — За жизнь” стоит твёрдо, уверенно на этом пути».

Дмитро Медведєв: «... Я могу только присоединиться к тому, что сказал Виктор Владимирович. Правильные слова. Но, наверное, есть еще понятная для всех истина — все споры всегда заканчиваются миром. Соседи, близкие народы не могут создавать свое будущее на ненависти, это и противоестественно и абсолютно бессмысленно. Я абсолютно согласен, коллеги, вот со всеми вами, что этот период... он точно пройдет и наступит совершенно другой период. Вопрос только в том, когда? А вот это в значительной мере зависит от тех, кто принимает решение. Мы надеемся, что такие решения будете принимать вы» [9].

15

13.07.2019

13.07.2019 о 02:19 у випуску новин звучить коментар народно-го депутата **Вадима Рабіновича:** «... Такой антинародной, такой не принявшей ни одного закона в пользу народа Украины Ради не было никогда. Я очень хочу, чтобы такой глупости не сделали в но-

вой Верховной Раде. Я хочу, чтобы мы, когда хотим поменять страну, изменить страну, понимали одно: менять надо не шило на мыло или мыло на шило. Менять надо разум на разум»[10].

16

01.07.2019

Також упродовж передвиборної кампанії «NewsOne» транслював агітаційні ролики такого змісту[11]:

- а 01.07.2019 о 20:08:** «Стара влада привела в Україну війну та збагатіла на корупції. Нинішня влада не спроможна досягти миру та повторює гіркі помилки старої. Ми проведемо мирні переговори з Донецьком, Луганськом і Москвою та повернемо в країну мир. “Опозиційна платформа — За життя” — єдина, що здатна відновити мир!»;
- б 01.07.2019 о 19:18:** «Попередня влада знущалася з людей. Нинішня — повторює помилки старої та не здатна зупинити страждання. Рішення є у “Опозиційної платформи — За життя”: через прямі переговори з Росією ми домовились про зниження вартості газу на 25 %. “Опозиційна платформа — За життя” — єдина, що зможе знизити тарифи!»;
- в 01.07.2019 о 21:00:** «Стара влада підірвала економіку (на екрані виведено надпис “Попередня влада підірвала економіку”) України. Мільйони українців за межею бідності. Нинішня влада не здатна це подолати, бо повторює помилки старої. Тільки “Опозиційна платформа — За життя” здатна відновити економіку, відбудувати промисловість. “Опозиційна платформа — За життя” — єдина, що здатна відновити мир!».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (далі — Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

1. Телерадіоорганізації в інформаційних блоках зобов'язані подавати інформацію про офіційно оприлюднену у будь-який спосіб позицію всіх представлених в органах влади політичних сил.
2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;..
 - пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження.
6. Відповідальність за зміст програм та передач несе керівник телерадіоорганізації або автор (автори) програми та / чи передачі.
7. У випадках, передбачених законодавством України, відповідальність за зміст окремих передач можуть нести інші особи.

Стаття 50. Діяльність телерадіоорганізацій під час виборчого процесу

1. Особливості діяльності телерадіоорганізацій під час виборчого процесу регулюються законодавством про вибори.

Стаття 59. Обов'язки телерадіоорганізації

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - в) поширювати об'єктивну інформацію.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 28. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

1. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, на-

сильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

5. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ»

Стаття 63. Основні засади інформаційного забезпечення виборів

3. Виборчі комісії, засоби масової інформації та інформаційні агентства, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, об'єднання громадян та інші особи при поширенні інформації про вибори, яка не є передвиборною агітацією відповідно до статті 68 цього Закону, зобов'язані дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації.

Стаття 66. Засади участі засобів масової інформації та інформаційних агентств в інформаційному забезпеченні виборів

1. Під час виборчого процесу засоби масової інформації розміщують інформаційні матеріали на замовлення Центральної виборчої комісії та окружних виборчих комісій на підставі відповідних договорів, укладених із зазначеними комісіями.
2. Інформаційні агентства та засоби масової інформації поширюють повідомлення про перебіг виборчого процесу, події, пов'язані із виборами, базуючись на засадах достовірності, повноти і точності, об'єктивності інформації та її неупередженого подання.
Інформаційні агентства, засоби масової інформації, що поширюють інформацію про події, пов'язані із виборами, не можуть допускати замовчування суспільно необхідної інформації, що стосується цих подій, якщо вона була їм відома на момент поширення інформації. Інформаційні агентства, засоби масової інформації зобов'язані поширювати інформацію про вибори відповідно до фактів, не допускаючи перекручування інформації. Засоби масової інформації та інформаційні агентства повинні намагатися отримувати інформацію про події, пов'язані з виборами, з двох і більше джерел, віддаючи перевагу першоджерелам.
3. Засоби масової інформації, інформаційні агентства мають збалансовано висвітлювати коментарі всіх партій та кандидатів у депутати щодо подій, пов'язаних із виборами.

4. Телерадіоорганізації самостійно визначають кількість ефірного часу, присвяченого висвітленню фактів та подій, пов'язаних з виборчим процесом. У зазначених матеріалах телерадіоорганізаціям заборонено виокремлювати у своєму ставленні певних суб'єктів виборчого процесу чи надавати їм привілеї.

Стаття 68. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація — це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата у депутати або партію — суб'єкта виборчого процесу. Передвиборна агітація може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.
2. Передвиборна агітація може проводитися у таких формах:
 - 4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;
 - 8) публічні заклики голосувати за або не голосувати за партію — суб'єкта виборчого процесу, кандидата у депутати або публічні оцінки діяльності цих партій чи кандидатів у депутати;
 - 10) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.
5. Не вважається передвиборною агітацією здійснення партією, яка не має статусу суб'єкта виборчого процесу, заходів, зазначених у пунктах 1-7, 9 частини другої цієї статті, з метою популяризації власної діяльності чи роз'яснення своєї позиції за умови, що під час таких заходів жодним чином не згадуються партії — суб'єкти виборчого процесу та кандидати у депутати, а також положення передвиборчих програм.
6. Юридичні та фізичні особи — розповсюджувачі зовнішньої реклами повинні забезпечити рівний доступ та рівні умови для партій— суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати до розміщення агітаційних матеріалів (політичної реклами) з використанням носіїв зовнішньої реклами.

Стаття 71. Загальний порядок використання засобів масової інформації

1. Передвиборна агітація з використанням засобів масової інформації усіх форм власності проводиться з дотриманням принципу рівних умов та в порядку, передбаченому цим Законом.
2. Передвиборна агітація у засобах масової інформації, у тому числі політична

реклама, повинні здійснюватися у формах та з дотриманням вимог та обмежень, встановлених цією статтею та статтями 68, 70, 72-74 цього Закону.

3. Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидат у депутати в одномандатному окрузі мають право користуватися засобами масової інформації державної та комунальної форми власності на умовах, передбачених цим Законом.

Стаття 72. Порядок використання електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації

10. Ефірний час за рахунок коштів виборчого фонду надається на підставі угоди, що укладається від імені партії чи кандидата у депутати в одномандатному окрузі розпорядником поточного рахунку виборчого фонду з телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. Без укладення такої угоди та надходження коштів на рахунок телерадіоорганізації надання ефірного часу забороняється.
11. Телерадіоорганізації зобов'язані здійснювати аудіо-, відеозаписи усіх передач, що містять передвиборну агітацію, і зберігати їх протягом тридцятиденного строку з дня офіційного оприлюднення результатів виборів.

Стаття 74. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації

6. Поширення у будь-якій формі матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняється.
7. Засобам масової інформації, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами, укладеними відповідно до вимог частин п'ятої та десятої статті 72 і частин другої та сьомої статті 73 цього Закону, забороняється агітувати голосувати за або не голосувати за партії, кандидатів у депутати чи поширювати інформацію, яка має ознаки політичної реклами, безоплатно або яка оплачена з джерел, не передбачених законом, а так само поширювати будь-яку інформацію з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного суб'єкта виборчого процесу. Авторам і ведучим телерадіопередач, які є кандидатами у депутати, під час виборчого процесу також забороняється у телерадіопередачах вести передвиборну агітацію.

10. Забороняється розповсюдження завідомо недостовірних або наклепницьких відомостей про партію — суб'єкта виборчого процесу або про кандидата у депутати, недостовірний або наклепницький характер яких встановлено у судовому порядку.
17. Включення до інформаційних теле- і радіопрограм (випусків новин) передвиборних агітаційних матеріалів партій, у тому числі політичної реклами, забороняється. Усі матеріали передвиборної агітації повинні бути відокремленими від інших матеріалів і означені як такі.
20. Засоби масової інформації не несуть відповідальності за зміст передвиборної агітації, яка була розміщена відповідно до угод із замовниками, крім випадків, передбачених:
 - 1) частиною п'ятою цієї статті;
 - 2) частиною дев'ятою цієї статті, якщо засобу масової інформації було достовірно відомо про наявність відповідного рішення суду.

6. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є **найпершим обов'язком журналіста**. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

7. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

4. Поширення повідомлень має базуватися на **принципі достовірності**, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.
-

II. РЕКОМЕНДАЦІЯ №R (99) 15 КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ ЩОДО ЗАХОДІВ ЩОДО ВИСВІТЛЕННЯ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ У МЕДІА

ЗАХОДИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ МОВЛЕННЯ

I. ЗАГАЛЬНІ РАМКИ

Під час проведення виборчих кампаній нормативні рамки мають заохочувати й полегшувати процес плюралістичного висловлення думок засобами мовлення.

Поряд із повагою редакційної незалежності телерадіомовників нормативні рамки мають також закріпити обов'язок мовників висвітлювати виборчі кампанії в усіх програмах правдиво, зважено й неупереджено. Цей обов'язок стосується як мовників державного сектора, так і приватного у відповідних зонах трансляції.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

1. В Україні тривалий час точиться дискусія щодо протидії інформаційним загрозам та застосування ефективних та пропорційних заходів регулятором. І все це відбувалося, зокрема, й під час двох виборчих кампаній, що вносить свої корективи до аналізу діяльності медіа. Враховуючи вищесказане, Неза-

лежна медійна рада вважає за доцільне розглянути надані передачі в контексті відповідності стандартам висвітлення інформації у передвиборний період, можливого зловживання свободою слова, а також питання дотримання правил поширення агітації.

2. Варто також зауважити, що сюжети телеканалу «NewsOne» неодноразово підлягали оцінці Незалежної медійної ради на предмет поширення маніпуляцій і дезінформації, порушення стандартів збалансованості та достовірності, наявності мови ворожнечі тощо. Причому телеканал за останні два роки отримував численні попередження та один раз був оштрафований регулятором (§10). Саме тому постійну контраверсійну діяльність телеканалу «NewsOne» можна розглядати як індикатор у питанні визначення меж свободи слова та можливих зловживань цим правом.

ЩОДО СТАНДАРТІВ ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В ПЕРЕДВИБОРНИЙ ПЕРІОД ТЕЛЕКАНАЛОМ

3. **Право на свободу вираження** передбачене Європейською конвенцією (стаття 10), як і **право на вільні вибори**, які забезпечують вільне вираження думки народу, передбачене статтею 3 **Протоколу № 1 Конвенції**. Згадані права, безперечно, пов'язані між собою, та передбачають, що думки та інформація мають вільно рухатися в суспільстві. При цьому у випадку конфлікту цих прав логічними є обмеження для свободи вираження, що встановлюються в передвиборний період. У питанні визначення балансу між згаданими правами Конвенція перекладає повноваження на держави-члени, які на власний розсуд регулюють ці моменти залежно від особливостей виборчої системи кожної з країн.
4. У **Рекомендації № R(99)15** Комітету Міністрів встановлено, що «приватні мовники під час виборчих кампаній повинні бути особливо правдивими, зваженими й неупередженими в програмах новин і поточних подій, зокрема в дискусійних програмах, таких як інтерв'ю або дебати». Ба більше, у справі **Jersild v. Denmark** Європейський суд з прав людини зазначає: «Загальновизнано, що аудіовізуальні медіа часто мають набагато більш безпосередній та потужний ефект, ніж друковані» (§31).
5. **Кодекс належної практики у виборчих питаннях**, розроблений Венеційською комісією у 2002 році, встановлює принципи нейтральності медіа та рівних можливостей. Більше того, **Рекомендація CM/Rec(2007)15** Комітету Міністрів Ради Європи передбачає, що всі медіа заохочуються розробляти

власні політики та інкорпорувати в них професійні та етичні стандарти під час проведення передвиборчих кампаній, включаючи, зокрема, принципи поваги до людської гідності та недискримінації. Ці стандарти повинні відображати їхню особливу роль та обов'язки в демократичних процесах. Із цього випливає, що збалансованість та об'єктивність висвітлення повинні також розроблятися й самими медіа. При цьому в рішенні **Orlovskaya Iskra v. Russia**, де видавця газети комуністичної партії РФ «Орловская Искра» оштрафували за публікацію критичних статей про опонентів, посилаючись на підзаконні акти щодо регулювання агітації, ЄСПЛ визнав порушення свободи вираження. Суд вказав, що законодавство РФ *«не містило жорстких вимог щодо неупередженості, нейтралітету та рівності ставлення під час виборчого періоду»*. Однак Європейський суд наголошує, що роль преси не обмежується лише її використанням як засобу комунікації, але включає здійснення свободи преси на основі вільного редакційного вибору щодо суспільно-дискусійних тем. Зокрема, обговорення кандидатів дозволяє громадянам зробити усвідомлений вибір. Попри це, на медіа покладається обов'язок діяти добросовісно з метою надання точної та достовірної інформації відповідно до стандартів етичної журналістики та меж щодо захисту репутації чи конфіденційної інформації (§129–131).

6. **Стаття 9** Редакційного статуту телекомпанії ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» передбачає принцип збалансованості — прямою залежністю між рівнем суспільного інтересу до певної події та рівнем її висвітлення з одного боку, а з іншого боку — рівним ставленням до всіх суспільних і політичних сил і діячів, і дотримуватися правил щодо нейтралітету та ступеню збалансованості. А також стаття 14 статуту передбачає, що свобода творчої діяльності обмежується вимогами законодавства до змісту поширюваної інформації. Крім того, зміст інформації, що поширюється на території України, регулюється в т. ч. законодавством про вибори.
7. Отже, аналізуючи застосування принципів збалансованості, Європейський суд з прав людини в рішенні **Communist Party of Russia and others v. Russia** вважає прийнятною можливість опозиційних політичних сил доносити свої політичні меседжі через канали, які вони контролювали, наголошуючи на тому, що одночасно виборці мали змогу отримувати інформацію з абсолютно різних джерел. При цьому, оцінюючи забезпечення принципу рівних можливостей для кандидатів на телебаченні, Європейський суд зважав і на результати проведених виборів.
8. Іншим аспектом, що постає під час передвиборчих кампаній, є критика опонентів. Європейський суд **неодноразово наголошував** у своїх справах (Handyside, Stoll (§ 101), Morice [GC] (§ 124), Pentikäinen (§ 87), Bédat [GC]

(§48)), що право на свободу вираження також захищає ідеї, які ображають, шокують або турбують. Крім того, в рішенні про прийнятність **Haider v. Austria** зазначено, що межі прийнятної критики є, відповідно, ширшими стосовно політиків, які діють як публічні особи, аніж щодо приватних осіб. Однак у питанні цитування в медіа інших осіб Європейський суд має застереження. У рішенні **Ólafsson v. Iceland** ЄСПЛ, окрім всього іншого, повторює, що загальна вимога для журналістів систематично та формально дистанціюватися від змісту цитати, яка може образити, спровокувати інших чи зашкодити їхній репутації, не узгоджується з роллю преси в наданні інформації про поточні події, думки та ідеї. Водночас покарання журналіста за допомогу в поширенні заяв, висловлених іншою особою в інтерв'ю, було би серйозною перешкодою для роботи преси в обговоренні питань, що становлять суспільний інтерес, а отже не повинне застосовуватись, якщо для цього не існують особливо вагомні причини (§56).

9. Аналізуючи сюжети, наведені у зверненні від Національної ради, а також згадуючи попередні рішення щодо телеканалу «NewsOne», можна вести мову про симпатії телеканалу «NewsOne» до партії «Опозиційна платформа — За життя» та її представників. Це очікувано, оскільки кінцевим власником телеканалу є член згаданої партії Тарас Козак. Така прихильність телеканалу не відповідає стандартам, за якими аудіовізуальні медіа мають бути неупередженими і збалансованими. Прихильність ілюструється такими прикладами, як трансляція телеканалом партійного з'їзду «ОПЗЖ» у своєму ефірі **06.06.2019**, міжпартійної зустрічі «ОПЗЖ» та партії «Единая Россия» **11.07.2019 та 13.07.2019**, а також активне використання коментарів членів «ОПЗЖ» чи інших прихильних до них осіб. Упродовж аналізованого часу та в наданих сюжетах телеканал сприяв поширенню маніпулятивних тез, які не мали посилань на джерело,

11.07.2019

Зустрічі партій «Единая Россия» та «Опозиційна платформа — За життя».

Скріншот відео телеканалу «NewsOne».

використовував прийом посилення на третє джерело для посилення значущості повідомлень (посилання на італійську агенцію), а також регулярно запрошував гостей, які дозволяли собі не лише шокуючу риторику щодо своїх опонентів, але й поширювали мову ворожнечі другого рівня за класифікацією міжнародної організації «Артикль 19» (мова ворожнечі, що не тягне за собою дії, що є злочином).

В**ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ
ЩОДО ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИСВІТЛЕННЯ,
АГІТАЦІЇ ТА ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ****10. Підбір гостей.**

Телеканал «NewsOne» протягом тривалого періоду використовує прийом, за яким запрошують групу головомовців, що коментують політичну ситуацію у країні, міжнародні відносини та інші питання. При цьому Незалежна медійна рада у своїй рекомендації наголошувала, що «залучення експертів є одним із основних інструментів досягнення балансу представлення альтернативних точок зору на проблему через надання незаангажованої думки ззовні».

Натомість запрошення осіб-однопартійців або людей, що відкрито підтримують діяльність партії, до якої телеканал має прихильність, не може вважатися незаангажованістю. Так, серед запрошених до коментування осіб є: колишній депутат Харківської міської ради **Андрій Лесик**, який водночас є соратником Віктора Медведчука; **Євген Червоненко**, міністр транспорту і зв'язку у 2005–2007 роках; **Вадим Рабінович**, співголова партії «Опозиційна платформа — За життя»; **Юрій Бойко**, співголова партії «Опозиційна платформа — За життя»; **Віктор Медведчук**, голова політради цієї ж партії. Зазначені особи є регулярно запрошуваними та / або цитованими на цьому телеканалі. Попри те, що запрошення таких осіб як політиків є прийнятним, обговорення таких чутливих питань як ціна на газ, мовні питання, реформи без залучення незалежних експертів є маніпуляцією, яка свідомо вводить в оману глядача, який не може почути фахову думку щодо цих питань.

10.1. Застосування маніпулятивних прийомів в ефірах телеканалу.

Інформаційне та виборче законодавство України передбачає вимогу точності поширеної інформації. Попри це, впродовж досліджуваного періоду в передачах «NewsOne» звучать такі репліки:

■ «... Что на Донбассе не будут действовать ни законы о украинизации, ни о декоммунизации, ничего такого, что за 5 лет гуманитарной сферы, которую

напринимала власть Порошенка, Парубія, и так далее» (§18, Олег Волошин, під час трансляції передачі «Український формат» від 03.07.2019 о 20:31). Така теза є маніпулятивною, адже вибране формулювання дозволяє дійти висновку, що чинні закони України можуть не поширюватися на територію Донбасу, тимчасом як той чи інший закон не визначає особливостей застосування на окремих територіях;

■ «Закон об украинизации» (там само). Такого нормативно-правового акту не може існувати, ба більше, маніпулювання такою назвою свідчить про певну зміну статусу, начебто щось є неукраїнським і примусово українізується;

■ «Телеміст телеканал “NewsOne” започаткував винятково для того, щоби люди мали змогу поговорити і підштовхнули політиків як з однієї країни, так і з іншої країни все ж таки дійти згоди щодо військового конфлікту на сході України», — зазначена теза намагається агресію РФ виставити за безликий конфлікт, де роль агресора нівелюється, а відповідальність рівною мірою покладається на обидві сторони: агресора та жертву збройної агресії відповідно;

■ «Нагадаю, саме мости Познера і Донахью у 80-х роках стали початком спілкування між народами, які через політиків перебували в стані холодної війни» (§19, 08.07.2019 о 09:20 під час трансляції передачі «LIVE» із ведучими Альоною Зінченко та Олександром Шелестом) — таке порівняння є маніпулятивним, адже холодна війна стосувалася протистояння та боротьби за світове домінування між державами, а в ситуації України є пряма незаконна анексія й окупація частини території української держави з боку РФ;

■ «Коли щодня гинуть українські солдати, а політики попередньої і теперішньої влади продовжують бездіяти» (там само), — теза не підкріплена жодними даними, як і відсутністю аналізу дій, які би мали бути надані політиками;

■ «Кожен зі свого боку повинен зробити крок для припинення війни» (там само), — виставляє Україну як сторону, що несе відповідальність за війну, а не веде захист власної території від зовнішньої агресії;

■ «Это, конечно, преступления сегодняшнего правительства, когда ты хочешь назвать правду— и назвать фашистов фашистами». Слід зауважити, що означення «фашистський» застосовується до режиму, що існував в Італії у 20–40-х роках ХХ ст. У широкому розумінні фашизмом називають режими й рухи, що перестали існувати із закінченням Другої світової війни (ДСВ), натомість для рухів, що виникли після ДСВ, використовується поняття «неофашизм». Разом із тим промовець не зазначає, хто забороняє назвати йому історичних фашистів, на кшталт Муссоліні, фашистами;

■ «Партия “Голос” уже пришла к вашему каналу, это союзники Зеленского, он их отправил сюда» (§19, о 10:16, 08.07.2019 під час трансляції передачі «LIVE» із ведучими Альоною Зінченко та Олександром Шелестом, коментар Вадима Рабіновича). Зазначена теза не підкріплена жодним доказом, а опозиція «Голосу» в парламенті IX скликання лише підтверджує її нікчемність, натомість намагається прив'язати протестувальників до посилу «фашизм продолжает шагать по нашим улицам» (там само);

■ «Видите, как быстро закрылась тема, кто нажился на войне...» (§19), — гість не наводить жодної інформації про те, хто відкрив тему, в чому конкретний предмет обговорення і хто закрив тему;

■ «Під прапорами видатної партії “Голос” лунають ті ж заклики, які руйнували цю державу п'ять років», — попри фактор війни, Україна не лише вистояла як держава, але й показує здатність проведення демократичних виборів, економічне зростання;

■ «Парубий и вся эта банда вонючая ваша, это вы — угроза для Украины, вы уничтожили мир в нашей стране. Вы убили нашу возможность подыматься с колен» (§20), — п. Рабінович не вказує на факт підготовки анексії Криму, провокацію з островом Тузла, захоплення маяків у Криму. Гість свідомо переводить фокус з країни-агресора на голову ВРУ;

■ «Потому что вы ни одного слова не сделали к миру, к движению, ни одного к тому, чтобы прекратить дискриминацию населения по языковому принципу», — п. Рабінович не вказує, в чому саме полягає дискримінація та факти такої дискримінації. При тому, що щоденно російська мова звучить у публічному просторі без жодних репресій;

■ «Миңуя этот виртуальный реверс, который принес много бед стране и существенно увеличил стоимость газа» (§24). Згадана репліка звучить від п. Юрія Бойка, вже співголови депутатської фракції «ОПЗЖ». Наведену цитату можна вважати маніпулятивною: пан Бойко говорить далі у своїй промові про те, що «ОПЗЖ» вдалося домовитися про кращу ціну з Росією, ніж ту, за яку зараз Україна купує газ на відкритих торгах у ЄС. Цю інформацію спростувала пресслужба «Нафтогазу» ще в березні 2019 року, вказуючи, що російські колеги вже мусять продавати газ за більшою знижкою, ніж та, яку запропонували п. Медведчуку (48 % проти 25 %), а також за нижчою ціною за кубометр газу;

■ «Связанную с конфликтом внутриукраинским между Украиной и Донбассом» (§24, Борис Гризлов). У цій ситуації уповноважений представник від РФ у Мінських переговорах в ефірі українського телеканалу прямо заявляє про те, що

Донбас є окремим суб'єктом, а також акцентує увагу на тому, що війна на Донбасі має ознаки громадянської.

10.2. Агітація.

Поруч із вищенаведеними прикладами, які слід розцінювати як маніпуляції з боку гостей і частково ведучих телеканалу, телеканал дозволяв гостям висловлювання, які можуть мати ознаки мови ворожнечі. Частина такої ворожнечі спрямована конкретно проти п'ятого президента України Петра Порошенка, голови ВРУ 8-го скликання Андрія Парубія, частина спрямована на частину суспільства, що є опонентами «ОПЗЖ». В ефірі телеканалу представники «ОПЗЖ» гостро критикують діяльність партії «Європейська солідарність» та її кандидатів Петра Порошенка та Андрія Парубія, партій «Голос», «Слуга народу» та їхній електорат (п. 13, **Ілля Кива**: «*партия человека, который погрузил буквально еще недавно, будучи на должности Президента страны, страну в хаос, в нищету, в войну, полил ее кровью, разворовал армию, поменял вывеску, написал “Европейская солидарность Петра Порошенко”, набрал туда упырей, которые фактически участвовали в этом бандформировании, которые уничтожили нашу страну, и пожалуйста — поменял вывесочку, имеет деньги на кампанию. Это тот человек, который был уличен в мародерстве, это человек — преступник, предатель родины, понимаете как, и он 7,2 % имеет.....Я вас очень попрошу! Не пустите врагов, которые уничтожали ваши жизни еще раз к власти...»*»; п. 16, **Руслан Козаба**: «*... Звісно, невідомі, як ми їх називаємо “порохоботи”, “чекушка”, тобто тих 25 %, які все ніяк не можуть змиритися з програвом свого, як то кажуть “вдохновителя” Порошенка*»; п. 19, **Сергій Шабовта**: «*Слушайте, у нас Голова Верховної влади Парубій, відомий садист і комендант Майдану, він загрозу цю відкрито з трибуни Верховної ради виносить...»*»; п. 18, **Вадим Рабінович**: «*Парубий и вся эта банда вонючая ваша, это вы — угроза для Украины, вы уничтожили мир в нашей стране. Вы убили нашу возможность подыматься с колен. И каждый раз, когда мы пытаемся остановить войну, на которой вы миллионы зарабатываете, вы начинаете орать в этой недобитой еще Верховной Раде о том, что вам не дают что-там и русские идут*»; п. 20, **Вадим Рабінович**: «*А что касается партии “Слуга народа”... Почему у нее падает рейтинг или повышается? Но еще нормальный у них рейтинг для того, чтобы объединится с “Голосом”, продать землю, запретить вообще разговаривать на русском языке даже где-нибудь, а 20% — наценку тому, кто даст одно слово по-русски, а также гей-парады не забудьте. Вот все, что они пока предлагают нашей стране...»*»; п. 24, **Тарас Козак**: «*... Я думаю, что после выборов народ Украины даст оценку партии войны, и они не будут в парламенте и мы продолжим наше общение*»...»

Варто зазначити, що, згідно зі статтею 68 ЗУ «Про вибори народних депутатів», публічна оцінка діяльності суб'єктами виборчого процесу (тут: Вадимом

Рабіновичем, Іллею Кивою) кандидатів у депутати (тут: Петра Порошенка, Андрія Парубія) чи партій («ЄС», «Голос», «Слуга народу») є однією з форм агітації (п. 8, ст. 68).

11. Крім того, в ефірах неодноразово звучали публічні заклики не голосувати або голосувати за ту чи іншу партію, що, відповідно до визначення в законі про парламентські вибори, є також однією з форм агітації (п. 8, ст. 68), для прикладу: п. 20, **Вадим Рабінович**: «... Мы на этих выборах не партии будем выбирать и даже не лидеров партий, мы будем выбирать мир или войну... А сейчас, когда ясно стало, что “Слуга народу” вместе с Порошенко и Вакарчуком против мира, то сейчас, конечно, будут выборы другие... Еще раз говорю, мы сейчас делимся на два лагеря, не на шесть, не на восемь, а на два: те, кто за життя, и те, кто против. ...Но у нас есть еще парламентские выборы, мы можем преподнести им такой сюрприз, что и Порошенко и Парубий вместе со всеми вздрогнут. Давайте дадим Украине шанс. Еще раз повторяю, давайте попробуем...»; п. 19, **Вадим Рабінович** стосовно учасників протесту щодо відміни телемосту: «Это фашистские банды просто пришли в истерику, потому что могла всплыть правда о том, что мы хотим дружить, что мы не хотим воевать, мы не хотим умирать, мы хотим строить. Это, конечно, преступления сегодняшнего правительства, когда ты хочешь назвать правду — и назвать фашистов фашистами. Сделайте вывод, какую вам хотят навязать Верховную Раду, потому что партия “Толос” уже пришла к вашему каналу, это союзники Зеленского, он их отправил сюда. Поэтому, что я вам хочу сказать: фашизм продолжает шагать по нашим улицам. Если мы через две недели возьмем спокойно те голоса за мир, которые мы отдали Зеленскому и отдадим их за реальный мир, тогда мы победим»; п. 22, **Віктор Медведчук**: «Страна устала от той агрессии, которая сегодня... навязывалась раньше господином Порошенко, который избрал в качестве государственной политики фактически национальные идеи. Так он хотел, чтоб эта идея была возведена в этот ранг — это антироссийская истерия и пещерная русофобия.... Мы надеемся, что это не будет партия войны, как это было в этом парламенте. И мы надеемся, что мы можем это сделать». Окрім цього, наведені коментарі дозволяють ввести в оману виборців, асоціюючи вибір між партіями з вибором між миром і війною; ба більше, конотація партії-опонента як «партії війни» досить часто простежується в риториці, що озвучується в досліджуваних ефірах телеканалу.

- 11.1. Повертаючись до регулювання агітації та висвітлення діяльності суб'єктів виборчого процесу, стаття 74 ЗУ «Про вибори народних депутатів» забороняє ЗМІ та їхнім творчим працівникам у своїх передачах поширювати будь-яку інформацію з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного суб'єкта виборчого процесу, якщо це відбувається не на

основі укладених угод відповідно до виборчого законодавства. Окрім цього, ч. 10 ст. 72 Закону встановлює, що без укладення такої угоди та надходження коштів на рахунок телерадіоорганізації надання ефірного часу забороняється. Звідси можна дійти висновку, що телеканал порушив виборче законодавство, поширюючи коментарі, наведені в пп. 10, 11 розділу III та повторені в інших пунктах цього Висновку, оскільки неправомірно поширював агітацію окремої партії.

Також важливо наголосити і на результатах виборів. Партія «Опозиційна платформа — За життя» на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року набрала 13,05 % голосів виборців, посівши друге місце в загальному рейтингу. Зважаючи на те, що «NewsOne» є приватним медіа, на професійні стандарти журналістської етики, визначені законом вимоги щодо діяльності аудіовізуальних ЗМІ під час виборів та врахувавши аспекти з цього питання, наведені у практиці Європейського суду з прав людини, Незалежна медійна рада доходить висновку про те, що телекомпанія ТОВ «Новини 24 години» порушила у змісті поширеної інформації в період із 01.06.2019 по 13.07.2019 норми щодо висвітлення діяльності суб'єктів виборчого процесу в передвиборний період, оскільки не дотрималася принципів нейтральності, збалансованості та рівних можливостей.

12. Частину висловлювань, не позначених телеканалом як агітація, проаналізовано в попередніх пунктах. Також Незалежна медійна рада вважає за потрібне проаналізувати зміст трьох агітаційних роликів, трансльованих в ефірі телеканалу. У п. 26 відтворено зміст роликів, які об'єднує спільний меседж: стара влада підірвала добробут країни, нинішня влада повторює помилки старої. Регулятор у своєму зверненні припускає, що зміст цих агітаційних роликів має ознаки порушення вимог частин шостої та десятої статті 74 Закону України «Про вибори народних депутатів України», оскільки агітаційні ролики містять такий текст: *«Попередня влада привела війну», «Попередня влада підірвала економіку», «Попередня влада. Мільйони українців за межею бідності», «Нинішня влада не здатна зупинити страждання»*. Частина 6 статті 74 передбачає заборону використання в агітації закликів до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету й територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення. При цьому в усіх використаних роликах відсутня форма заклику до згаданих дій, окрім заклику голосувати за конкретну партію. Так, враховуючи політичний контекст, у роликах гостро критикуються опоненти партії, серед яких є як і колишні, так і нинішні представники владної верхівки. Проте слід нагадати, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно

або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (§87); а також слід згадати про ширші межі критики щодо діяльності уряду, незважаючи на гостроту та прямоту вжитих мовцями висловів (§114). Частина 10 статті 74 ЗУ «Про вибори народних депутатів України» передбачає заборону використання наклепницьких висловів в агітації. Звісно, попередній аналіз prima facie дає можливість говорити про використання неправдивої та наклепницької інформації у згаданих роликах, але закон встановлює вимогу наявності рішення суду, яке підтверджує недостовірність поширених повідомлень. Базуючись на цьому, Незалежна медійна рада вважає, що наведені агітаційні ролики не містять висловів, заборонених частиною 6 статті 74 ЗУ «Про вибори народних депутатів України»; більше того, в роликах відсутні порушення за критерієм, визначеним частиною 10 статті 74. Також частина 20 статті 74 прямо встановлює, що засоби масової інформації не несуть відповідальності за зміст передвиборної агітації, розміщеної відповідно до угод із замовниками.

С

**НАЯВНІСТЬ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ ТА ПИТАННЯ
ВІЙНИ В ДОСЛІДЖУВАНИХ СЮЖЕТАХ**

13. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена **статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права**. У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) наведено таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»*. Так само «**Артикль 19**» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, що належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті.
14. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суду пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало

вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.

15. Крім того слід нагадати, що Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», визнано факт вчинення злочину агресії Російською Федерацією на територію України та здійснення тимчасової окупації частини її території за допомогою збройних формувань Російської Федерації. Також факт існування міжнародного збройного конфлікту на сході України (із 14.07.2014), а також постійну окупацію Криму (із 20.02.2014) визнав Офіс Прокурора Міжнародного Кримінального Суду у звіті (пп. 68, 72) щодо здійснення досудового розслідування ситуації в Україні. Чинна редакція Закону України «Про телебачення і радіомовлення» забороняє транслювати виготовлені після 1 серпня 1991 року телепередачі, що містять пропаганду окремих дій органів держави-агресора, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Із цього формулювання випливає, що заборона поширюється передусім на передачі, спрямовані на легітимацію та обґрунтування правомірності дій, вчинених Російською Федерацією у Криму та на Донбасі починаючи з 2014 р. Це питання раніше також розглядалося Незалежною медійною радою у висновку щодо трансляції передачі «Территория заблуждений» виробництва телеканалу «РЕН ТВ» в Маріуполі (№14 від 12 квітня 2017 року).
16. Стаття 17 Конвенції передбачає заборону зловживання правом, яке включає й заборону зловживання свободою вираження поглядів. Зокрема, в рішенні про прийнятність у справі *ROJ TV A/S v. Denmark* (§46-47), що стосувалася пропаганди терористичної організації «Робітнича партія Курдистану» (РПК) Європейський суд дійшов висновку, що однобічне висвітлення на телебаченні повторюваного підбурювання до жорстоких дій, підбурювання до приєднання до організації та представлення загиблих членів організації як героїв, стала пропагандою РПК, а не декларацією співчуття. Також ЄСПЛ узяв до уваги факт, що показані передачі фінансувалися РПК. У своєму рішенні суд вивів три ключові критерії, повторені у *Stomakhin v. Russia*, — це характер показаних програм, факт поширення висловлених у них поглядів широкій аудиторії через телевізійне мовлення, й те, що вони стосувалися безпосередньо проблеми, яка є найважливішою в сучасному європейському суспільстві, — запобігання тероризму та висловлюванням, пов'язаним із тероризмом, що виступають проти застосування насильства. Чи в рішенні про прийнятність у справі *Garaudy v. France* публікація заявника була розцінена як заперечення факту Голокосту. Суд у своєму рішенні вказав, що заперечення злочинів проти

людства є однією з найсерйозніших форм розпалювання ненависті щодо єврейського народу. Оскільки в цій справі реальною метою публікації заявника була реабілітація націонал-соціалістичного режиму та звинувачення жертв Голокосту у фальсифікації історії, суд розцінив це як факт зловживання свободою вираження. Критерій наявності соціального чи політичного контексту Європейський суд розглянув у справі **Féret v. Belgium**, у якій встановив, що повідомлення, в разі расистського чи ксенофобського дискурсу, висловлене у виборчому контексті, має більший резонанс і, очевидно, ще більше підбурює до ненависті.

17. В Україні чи не найбільший суспільний резонанс має тема війни, навколо якої вели активні дискусії представники партій у передвиборний період. У цей період, зокрема, від **Вадима Рабіновича** звучать такі фрази (п. 19): *«Почему Коломойский может сказать, что гражданский конфликт идет в стране и никаких российских войск там нету, и вы не возмущаетесь, не говорите, что я больше там...»*. У п. 14 від ведучого **В'ячеслава Піховшека** звучить таке: *«Я повернуся до цієї теми, тому що вона дуже важлива, вона показує, хто що може і хто чого не може робити на такому складному відтинку роботи, як конфлікт всередині України і україно-російські відносини»*. У п. 12 від **Андрія Лесика**: *«Там обычные донецкие граждане, шахтеры, которые встали защищать свои взгляды, свои идеалы, потому что видят, что творила украинская власть...»*. Ба більше, під час трансляції телеканалом «NewsOne» міжпартійної зустрічі «ОПЗЖ» та «Единой России» від уповноваженого представника РФ у Мінських переговорах **Бориса Гризлова**, звучить такий текст у п. 24: *«... Позволило бы решить очень сложную ситуацию, связанную с конфликтом внутриукраинским между Украиной и Донбассом»*. Далі пан Гризлов обговорює надання особливого статусу Донецька й Луганська. На основі наведеного та враховуючи контекст активного обговорювання україно-російських відносин на тлі виборів, можна дійти висновку, що впродовж досліджуваного періоду в сюжетах телеканалу простежується однакова риторика позиціонування воєнного конфлікту між Росією та Україною як суто внутрішньоукраїнського. Зважаючи на викладене, можна дійти висновку, що в період 01.06.2019–13.07.2019 в ефірі телеканалу поширювалася полеміка, зміст якої полягав у запереченні злочину агресії Російської Федерації на території України та здійснення тимчасової окупації частини її території за допомогою збройних формувань Російської Федерації. Незалежна медійна рада наголошувала на тому, що вживання терміна «громадянська війна» стосовно подій у нинішній Україні сприяє дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України.

18. Слід зазначити, що тезу про внутрішньоукраїнський конфлікт на сході України висвітлено однобічно, без її критики чи висвітлення інших думок із цього

- приводу. Більше того, не менш важливим є політичний контекст, а саме — передвиборний період, що ще більше підігріває інтерес до публічної дискусії, а також надзвичайна суспільна важливість питання війни та російської агресії. Неможливо не зазначити про можливість глядачів використовувати інші джерела інформації, порівнювати позиції та критично ставитися до почутого / побаченого, що забезпечує плюралізм думок. Попри це, досліджуючи наявність мови ворожнечі, важливо аналізувати не лише характер фраз, а звертати увагу на соціальний контекст, на який можуть повпливати ті чи інші репліки — схожого висновку дійшов ЄСПЛ у рішенні *Savva Terentyev v. Russia*. Враховуючи сказане, а також додаючи той факт, що телеканал «NewsOne» уже притягувався до відповідальності за розпалювання мови ворожнечі, Незалежна медійна рада вважає, що впродовж згаданого періоду у змісті поширеної телеканалом інформації були присутні ознаки мови ворожнечі.
19. Досліджуваний період був також насичений іншими контраверсійними подіями. Зокрема, це обговорення фільму **Олівера Стоуна «Нерозказана історія України»**, (пп. 6, 21). Незалежна медійна рада наразі не може надати оцінку фільму, адже він не транслювався на телебаченні. Також, не виходячи за рамки предмету звернення, Незалежна медійна рада аналізує висловлювання, зроблені під час визначеного звернення проміжку часу. Базуючись на цьому, Незалежна медійна рада не розглядатиме питання правомірності ініціативи проведення телемосту між Україною та Росією в цьому Висновку. Попри це, згадану ситуацію можна прокоментувати в розрізі концепції відповідальної журналістики, напрацьованої практикою Європейського суду з прав людини, визначеної, зокрема, у справі *Bedat v. Switzerland*: справді, захист статтею 10 Конвенції для журналістів надається за умови, що останні діють добросовісно та з метою надання точної та достовірної інформації. Поняття відповідальної журналістики як професійної діяльності не обмежується змістом інформації, яка збирається /поширюється журналістськими засобами. У своєму рішенні суд також зазначив, що поняття відповідальної журналістики (§50) охоплює законність поведінки журналіста, і факт порушення останнім закону хоч і є релевантним, проте не визначальним під час врахування того, чи відповідально він діяв. Сукупність згаданих критеріїв повинна дозволити об'єктивно оцінити відповідність журналістським стандартам діяльності як окремого журналіста, так і всієї телерадіоорганізації. Хоч ідея проведення телемосту викликає багато питань щодо того, наскільки відповідально діяв «NewsOne» у цій ситуації, це не є предметом розгляду Незалежної медійної ради.
20. На завершення важливо згадати про не зовсім коректні вживання окремих фраз у сюжетях телеканалу — зокрема, «Велика вітчизняна війна» й «тарифний геноцид».

У п. 11 під час трансляції партійного з'їзду «ОПЗЖ» **Віктор Медведчук** каже: «Мы должны восстановить символы Великой победы Великой отечественной войны». Цей термін вийшов з обігу, й у 2017 році був замінений визначенням «Друга світова війна», про що згадано у преамбулі ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Введена зміна має історичне значення, оскільки дефініція «Велика вітчизняна війна» існувала в часи Радянського Союзу, щоби наголосити, що громадяни захищали Союз як спільну Вітчизну. Попри це, заборони вживання радянського терміна немає, і в наведеному контексті в п. 11 це, можливо, апеляція до «дружби народів» або до наміру відновити легальність використання комуністичних символів.

У п. 11 від **Вадима Рабіновича** та **Юрія Бойка** звучить фраза «тарифний геноцид», а в п. 12 від **Анатолія Могильова** — «тотальний геноцид». Геноцид — міжнародний злочин, який передбачає наступні дії, з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

- а) вбивство членів такої групи;
- б) спричинення тяжких тілесних ушкоджень або ментального розладу членам такої групи;
- в) умисне створення для будь-якої групи таких умов життя, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення її;
- г) заходи, спрямовані на скорочення дітонародження в середовищі такої групи;
- д) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу. Питання визначення факту геноциду тісно пов'язане міжнародним визнанням цього факту або ж з встановленням такого факту судовою інстанцією. Для прикладу, Голодомор 1932-1933-х рр. офіційно визнали геноцидом наразі 18 країн світу.

Відповідно, зловживання терміном «геноцид» призводить до нівелювання його значення, тимчасом як воно має колосальний вплив на світову спільноту та репрезентує історичну спадщину тих чи інших груп.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що

1. Телекомпанія ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» у змісті поширеної інформації в період із **01.06.2019** по **13.07.2019**, зокрема, під час трансляції передачі «Український формат» від **03.07.2019**, **08.07.2019** під час трансляції передачі «LIVE», «NEWSTIME», під час повтору трансляції зустрічі партій «Единая Россия» і «Опозиційна платформа — За життя» від 13.07.19 порушила вимоги

щодо точності і об'єктивності, сприяючи поширенню неперевіреної інформації або інформації, що є маніпулятивною.

2. Телекомпанія ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» порушила у змісті поширеної інформації в період із **01.06.2019** по **13.07.2019** норми щодо висвітлення діяльності суб'єктів виборчого процесу в передвиборний період та правил ведення агітації, оскільки не дотрималася принципів нейтральності, збалансованості та рівних можливостей, зокрема, під час трансляції передачі «Великий вечір» від **01.07.2019**, «LIVE» із ведучими Альоною Зінченко та Олександром Шелестом від **08.07.2019**, у передачі «NEWSTIME» під час трансляції зустрічі партій «Единая Россия» й «Опозиційна платформа — За життя» від **13.07.2019**. Наведені дії порушують вимоги достовірності та збалансованості подання інформації, відображені у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також ч. 3 ст. 63, ч. 2, 3 ст. 66 та ч. 10 ст. 72 Закону України «Про вибори народних депутатів України».
3. Телекомпанія ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» в передачах «Протистояння» від **28.06.2019**, «Дикий.LIVE» від **08.07.2019**, «NEWSTIME» під час повтору трансляції зустрічі партій «Единая Россия» і «Опозиційна платформа — За життя» від **13.07.2019** порушує вимоги абзацу четвертого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (заборона на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті), а також вчоргове сприяла дегуманізації української армії.
4. Телекомпанія ТОВ «НОВИНИ 24 ГОДИНИ» не порушила вимог ч. 6, 10 ст. 74 Закону України «Про вибори народних депутатів України» щодо змісту агітаційних роликів від **01.07.2019 о 19:18, 20:08, 21:00**.

ДОДАТКИ

- [1] ГПУ відкрила провадження через намір «NewsOne» провести телеміст, Козака і Голованова викликали на допит (ДОПОВНЕНО). — URL: <http://bit.ly/2NloBd5>.
- [2] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [3] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [4] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [5] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [6] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [7] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [8] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [9] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [10] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.
- [11] Відеоматеріали надані Національною Радою України з питань телебачення та радіомовлення.

ПОРУШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

Висновок щодо сюжетів програми «Гроші» телеканалу «1+1» стосовно Олега Барни

27 Червня 2019 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 6 листопада 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від народного депутата України Олега Барни (лист № 01/900 від 06.11.2018) із проханням висловити позицію щодо недотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації в медіа, а також порушення норм журналістської етики журналістом програми «Гроші» телеканалу «1 + 1» Колтуновим Ігорем Сергійовичем.
- 2** 14 лютого 2019 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на те, що в передвиборний період відбувається масове поширення інформації, спрямованої на дискредитацію потенційних кандидатів до парламенту.
- 3** 6 вересня 2018 року на телеканалі «1 + 1» в ефірі програми «Гроші» вийшов сюжет «Чи легко розвести депутатів на гроші?», у якому обговорювалися афери з телефонними номерами народних депутатів. Так, журналісти писали різноманітним депутатами низку СМС-повідомлень від імені народного депутата Ігоря Кононенка із проханням проголосувати за певний законопроект за 50 тис. доларів. Показують листування Олега Барни, який відповідає на повідомлення й начебто готовий поміняти квитки з форуму в Польщі й повернутися раніше. Журналісти роблять висновок, що «50 000 доларів — і ти керуєш депутатом».

06.09.2018

Скріншот відеосюжету
«Чи легко розвести
депутатів на гроші?»
в ефірі програми
«Гроші»
на телеканалі «1+1»
6 вересня 2018 року

4 13 вересня 2018 року в тій же програмі вийшов наступний сюжет, його назва — «Олег Барна зрозумів, що його “розвели” журналісти “Грошей”». Журналіст програми Ігор Колтунов розповідає, що після сюжету минулого тижня народний депутат Барна намагається врятувати залишки репутації і просить право на відповідь, однак відмовився від цього права у форматі інтерв'ю. Журналіст вирішує почекати народного депутата біля будівлі уряду з букетом квітів, подібним до букету, який сам пан Барна дав Арсенію Яценюку. Журналіст стверджує, що Олег Барна голосував 22 рази в той час, коли мав перебувати в Польщі (тобто 6 вересня 2018 року); на доказ транслюється статистика голосувань із позначкою «присутній». Наприкінці сюжету пан Барна каже: «Так, я антисеміт», паралельно відбиваючись від букету пана Колтунова. Наприкінці програми ведучий Олександр Дубінський та журналіст кажуть, що напишуть до регламентного комітету Верховної Ради й контролюватимуть ситуацію до кінця.

5 У подальших сюжетах у програмі «ТСН» телеканал продовжує розвивати тематику неправомірної та неетичної поведінки пана Олега Барни, говорячи про його потенційне кнопкодавство. Втім, регламентний комітет парламенту виносить рішення про те, що поведінка народного депутата насправді порушує стандарти поведінки народного обранця.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для: поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
 - б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
 - г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Перед аналізом сюжетів, героєм яких є Олег Барна, по суті Незалежна медійна рада вважає за потрібне зазначити, що її мандат поширюється винятково на ситуації, які виникають із діяльністю ЗМІ. Саме тому дописи в соціальних мережах окремих журналістів не є предметом розгляду цієї справи, хоча й можуть слугувати додатковим свідченням вчинених порушень. З огляду на це, розглядатимуться лише сюжети передачі «Гроші» на телеканалі «1+1».
2. Незалежна медійна рада також усвідомлює зацікавленість суб'єкта подання скарги у віднайденні порушень у цій справі. Водночас ця справа є типовою для українського медійного поля, в якому медіа часто використовуються для атак на політичних опонентів. Саме тому при прийнятті рішення Незалежна ме-

дійна рада враховуватиме не особистий інтерес пана Олега Барни, а суспільну значущість проблеми нехтування стандартами журналістської діяльності засобами масової інформації в Україні (див. висновок щодо запису передачі за участі Вікторії Шилової в ефірі телеканалу «Репортер» (Одеса) (№ 2 від 16 березня 2016 року)).

3. Також варто пам'ятати, що, відповідно до практики Європейського суду з прав людини, публічні особи мають толерувати ширші межі потенційної критики щодо себе (див. п. 42 рішення Європейського суду з прав людини у справі **Lingens v Austria**). Втім, це не звільняє медіа від обов'язку при підготовці критичних матеріалів, що є частиною суспільних дебатів із певного питання, дотримуватися професійних стандартів журналістики (п.3 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року), п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «UA:Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)).
4. Безумовно, Олег Барна як народний депутат України, який уже неодноразово потрапляв у скандальні історії через поведінку із журналістами й не тільки, є публічною особою. З огляду на це, сюжети, критичні до його діяльності, є звичними й такими, що випливають із його посади. В той же час розслідувальна журналістика (а саме так позиціює себе передача «Гроші») є чи не найбільш залежною від дотримання стандартів журналістської діяльності. Саме від діяльності розслідувачів залежить подальша доля публічних осіб, у тому числі в рамках потенційних кримінальних проваджень, підґрунтям для яких може стати якісне розслідування.
5. Стосовно дотримання стандартів журналістської діяльності слід зазначити, що в цій передачі можуть постати запитання щодо дотримання стандартів достовірності та збалансованості подання інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року); п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція «Паспорт»» (№ 21 від 26 грудня 2017 року); п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[11]). Стандарт збалансованості передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року); п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве

процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» **13 червня 2017 року** (№ 17 від 5 липня 2017 року).

6. Стосовно дотримання стандарту достовірності: в першому сюжеті не подано інформації про те, чи насправді пан Барна повернувся до України для голосування. Свідченням цього слугує одне СМС-повідомлення «Я в Києві», яке, за словами журналіста, відправив пан Олег 5 вересня. У другому сюжеті ж на підтвердження слів про те, що картка пана Олега Барни голосувала протягом його перебування в Польщі, де народний депутат брав участь в економічному форумі, журналісти наводять лише скріншот із сайту парламенту з позначкою «присутній» за 4 вересня. Втім, цей скріншот не показує результатів голосувань і того, що пан Барна голосував аж 22 рази — і лишень є індикатором того, що картка для електронної реєстрації в системі «Рада» була у відповідному гнізді у приміщенні парламенту.
7. Стосовно дотримання стандарту збалансованості подання інформації: в жодній із передач не було здійснено спроби подати точку зору Олега Барни. Так, у першій передачі з ним спілкувалися лише від імені Ігоря Кононенка, в той час як у другій передачі журналіст Ігор Колтунов провокативно намагався поставити пану Барні запитання як реакцію на його допис у соціальній мережі.
8. Те, що низка сюжетів із порушеннями стандартів журналістської діяльності вийшла послідовно і протягом короткого часу на одному телеканалі, може свідчити про спланований характер атаки на Олега Барну. Хоча він і має толерантніше ставитися до журналістської критики, а також, безумовно, має стриманіше реагувати на журналістські випадки — без застосування нецензурної лексики та фізичного насильства — такі атаки є неприпустимими, оскільки спотворюють якість суспільної дискусії щодо важливих питань, яким, безумовно, є потенційна корупція у стінах парламенту.
9. З огляду на це, Незалежна медійна рада дійшла висновку, що в сюжетах телеканалу «1+1» наявні порушення стандартів журналістської діяльності.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що в сюжетах програми «Гроші» телеканалу «1+1» стосовно Олега Барни було допущено порушення професійних стандартів журналістики, а саме стандартів достовірності та збалансованості подання інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

Висновок щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112»

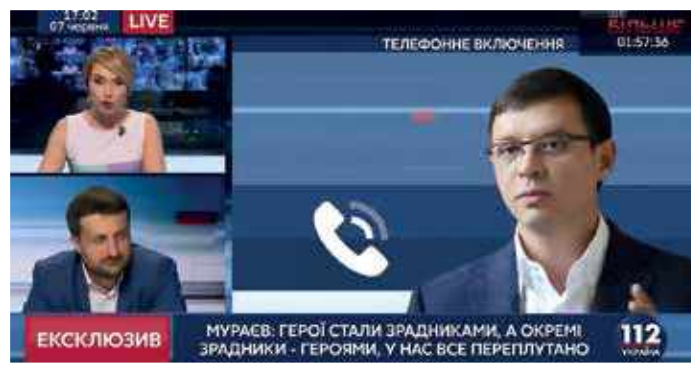
4 Вересня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 19 червня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/796 від 19.06.2018) із проханням висловити позицію та надати висновок щодо наявності порушень чинного законодавства України в коментарях народного депутата Євгена Мураєва, зафіксованих у ефірі ТОВ «ТРК «112-ТВ», які стосувалися Олега Сенцова.
- 2** 3 липня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на актуальність питань, пов'язаних із визволенням політичних в'язнів, а також на чутливість українського суспільства до цієї теми.
- 3** У прямому ефірі телеканалу «112» від 2 червня 2018 року [1] ведуча передачі проводить телефонне інтерв'ю з народним депутатом Євгеном Мураєвим. Вона запитує його думку про те, чому напередодні можливого звільнення Олега Сенцова знову було оприлюднено протоколи допитів Геннадія Афанасьєва, який свідчив проти Сенцова. Він стверджує, що, напевне, ці матеріали тепер не охороняються таємницею слідства, й розпочинає свій монолог. Так, лунають тези, що протягом останніх років «герои стали предателями, а некоторые предатели — героями», що спецоперації СБУ, однією з яких може бути героїзація Сенцова, «позорят украинцев» (із натяком на інсценування смерті Бабченка. — НМР); що пам'ятники справжнім героям, які мають бути прикладом для наслідування (маються на увазі герої «Великой Отечественной войны»), руйнуються.
- 4** Ведуча програми далі посилається на тези громадського діяча Віктора Зубрицького та стверджує, що Афанасьєв свідчив проти Сенцова навіть за

07.06.2018

Євген Мураєв
у прямому ефірі
телеканалу «112».

Скріншот
трансляції.

наявності адвоката й на це варто звернути увагу, оскільки про катування Афанасьєв заявив уже після повернення на територію України. Вона питає в пана Мураєва: *«Чи можна довіряти словам, якщо свідчення про тиск не підтверджені і, зокрема, немає підпису адвоката?»*.

Народний депутат стверджує, що Сенцова можна по-різному сприймати. *«С точки зрення того, что человек готовил поджоги и взрывы — для части населения он является террористом, для националистической части — он, наверное, является героем, и время расставит всё на свои места: кто прав, кто неправ, и кто как эту ситуацию воспринимает»*. Далі пан Мураєв стверджує, що Сенцова *«сдали умышленно»*. Він заявляє, що з матеріалів, опублікованих Зубрицьким та Ольгою Шарій, не схоже, щоб Афанасьєв давав показання під тиском, зокрема, бо він там *«весёленький»*, а також тому, що підтвердив факт дачі показань уже після повернення до України.

Насамкінець, пан Мураєв висловлює думку про те, що дії щодо одного з редакторів інтернет-ЗМІ, пов'язаного з Російською Федерацією, були вчинені для обміну із Сенцовим, та називає це спецоперацією СБУ.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання

розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
 - поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
 - б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
 - г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [2]

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від од-

ного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ»[3]

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки доказами, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувану громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. До питань, пов'язаних із політв'язнями, суспільства, що перебувають у стані війни, є вкрай чутливими. Тимчасом як боротьба політичних в'язнів за своє життя та справедливість стає символічним актом, який згуртовує довкола себе значну частину населення, будь-яке ставлення під сумнів щирості та символічності такого акту ризикує стати запаленим сірником у копиці сіна і збудити громадськість. Голодування Олега Сенцова, що триває понад 100 днів, стало саме таким актом — на підтримку режисера виступили не лише українські, а й закордонні активісти та представники правозахисної спільноти.

2. Варто зазначити, що у своєму зверненні Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення просить проаналізувати цей сюжет на предмет наявності в ньому мови ворожнечі. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У **Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20)** згадано таку дефініцію мови ворожнечі: «Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них» [4].

Так само «**Арктикль 19**» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті [5].

3. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків [6]. У п. 102 рішення у справі **Dmitriyevskiy v. Russia** суд дещо модифікував критерії і запропонував аналізувати такі з них як статус спікера, природа матеріалу та його словесність, а також контекст матеріалу.
4. Незалежна медійна рада пропонує розглянути висловлювання пана Мураєва в розрізі критеріїв, висловлених Європейським судом із прав людини щодо кваліфікації того чи іншого вислову як мови ворожнечі. Основним висловлюванням, що підлягає аналізу, є такі слова політика: *«С точки зрення того, что человек готовил поджоги и взрывы — для части населения он является террористом, для националистической части — он, наверное, является героем, и время расставит всё на свои места: кто прав, кто неправ, и кто как эту ситуацию воспринимает»*.
5. Якщо звернути увагу на статус пана Мураєва, то він є народним депутатом України, а також одним із очільників політичної партії «За життя!», яка, за соціологічними даними, претендує на достатньо серйозне представництво в

парламенті наступного скликання [7]. Крім того він є власником телеканалу «NewsOne» [8]. З огляду на це варто зазначити, що як політичний діяч і медійник в одній особі, пан Мураєв мав усвідомлювати, що його слова будуть сприйматися як слова представника влади, який, можливо, щось знає, а отже значущість його коментаря вища за слова простих громадян із того чи іншого питання.

Щодо природи висловлювання та слів, використаних у ньому, то Незалежна медійна рада усвідомлює: захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pentikainen v. Finland*) [9]. З огляду на це, навіть незважаючи на контекст, у якому було висловлено свої тези паном Мураєвим — а саме ситуація початку голодування Олега Сенцова, його незаконне ув'язнення, міжнародний консенсус щодо відсутності в його діях складу інкримінованого злочину, Незалежна медійна рада не має достатніх підстав стверджувати про наявність мови ворожнечі у його словах, а отже і про відповідальність телеканалу «112» за нормою законодавства про телебачення і радіомовлення.

6. Водночас окремо варто зупинитися на аналізі дотримання професійних стандартів діяльності журналістів телеканалу «112» у цьому сюжеті. Особливу увагу слід звернути на дотримання стандартів достовірності та збалансованості подання інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіраним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року) [10]; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року) [11]; п. 4 висновку щодо

05.08.2017

Кадр документального фільму «Операція “Паспорт”».

Скріншот трансляції телеканалу «112».

трансляції телеканалом «**UA: Суми**» випуску «**Видавці коммайна**» передачі «**Під прицілом**» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[12]). Стандарт збалансованості подання інформації передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року);[13] п. 2 висновку щодо сюжету «**Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса**» у програмі «**Подробности**» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)[14]).

7. Протягом свого монологу пан Мураєв висловив декілька тверджень, що звучали як твердження про факти. Зокрема, він ствердив, що Олег Сенцов є людиною, яка готувала підпали та вибухи, та прирівняв його до терориста. Також в ефірі пролунала теза про те, що Геннадій Афанасьєв відмовився від своїх свідчень у справі Сенцова вже після повернення на територію України, хоча насправді він зробив це ще в російському суді [15].

Варто згадати, що у пп. 3-4 висновку у справі щодо запису передачі за участі Вікторії Шилової в ефірі телеканалу «**Репортер**» (Одеса) (№ 2 від 16 березня 2016 року)[16] Незалежна медійна рада зазначила: у випадках озвучення інформації, схожої на твердження про факти, без жодного підтвердження та посилання на першоджерела, найпершим і найголовнішим обов'язком журналіста є докласти всіх можливих зусиль для перевірки такої інформації, з'ясування її достовірності; якщо ж не було здійснено належної перевірки інформації, яку одержує аудиторія телеканалу, то такі дії можна розцінювати як свідоме викривлення дійсності, що суперечить принципам журналістики.

Стиль спілкування ведучої програми з паном Мураєвим був пасивним та радше компліментарним до тез, які висловлював коментатор. Вона не зробила жодних кроків для того, щоби представити альтернативну позицію або ж нагадати про міжнародну реакцію на ув'язнення Олега Сенцова. Її пасивна позиція не дала змоги зупинити поширення інформації, яка могла би спричинити негативні наслідки. А зважаючи на те, що це відбувалося в новинній передачі, то протипагу думці пана Мураєва мала би демонструвати сама ведуча; вона мала б опонувати його тезам.

З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції коментарів щодо Олега Сенцова, озвучених народним депутатом Євгеном Мураєвим на телеканалі «**112**» 2 червня 2018 року, телеканал припустився порушення стандарту достовірності подання інформації, а також не зміг забезпечити збалансованості подання інформації в ефірі.

8. Окремо варто проаналізувати питання вибору пана Мураєва як експерта для коментування відповідної тематики. Як Незалежна медійна рада вже зазначала у пунктах 1.3 та 1.5 своєї Рекомендації щодо принципів запрошення гостей і титрування експертів в інформаційно-аналітичній журналістиці (№ 2 від 27

лютого 2018 року)[17], політик має коментувати суспільно-політичні явища або від імені представленої ним політичної сили, або в межах сфери його компетенції — професійної (наявність попередньої експертизи, наукової роботи тощо) або посадової (представляє відповідний комітет парламенту або відповідає за певний напрям діяльності); водночас ЗМІ має проявити відповідальність щодо запрошення в ролі експертів із загальних тем політиків, помічених у використанні мови ворожнечі, маніпулюванні фактами, заангажованістю тощо під час збройної агресії Російської Федерації, коли розмова з ними не стосується конкретної діяльності цих людей і їхньої відповідальності за ті чи інші вчинки.

Відповідно, до коментування ситуацій, пов'язаних із незаконними ув'язненнями (як-от ситуація Олега Сенцова) доречно залучати осіб, які безпосередньо володіють інформацією про хід процесу: родичів політв'язня, інших політв'язнів, представників правозахисних організацій. У разі спілкування з політиками доречно залучати тих представників політикуму, які є безпосередньо дотичними до переговорів про обмін чи звільнення таких в'язнів.

Із цього погляду не до кінця зрозумілий і викликає сумніви вибір телеканалом пана Мураєва як людини, в якій брали коментар із цієї тематики. Його подальша реакція на прохання вибачитися за сказане, опублікована в YouTube, містила слова: *«Прости, что они бросили тебя вместе с Крымом. Прости, что они сдали тебя и страну. Они играют на твоём имени, чтобы дальше быть у власти и зарабатывать на войне. Прости их за это, если сможешь. Я их простить не могу. Я сделаю все, чтобы время подонков закончилось и все политзаключенные вернулись домой. Простите ребята, что так долго. Потерпите, еще немного»*[18]. Такі вислови свідчать про заангажованість пана Мураєва як політика щодо коментування цієї тематики, а також про використання ефіру для власного політичного просування.

09.06. 2018

Скріншот відео
«Прости, Олег...»
на каналі YouTube .

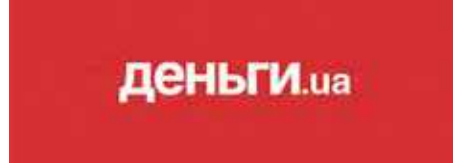

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції коментарів щодо Олега Сенцова, озвучених народним депутатом Євгеном Мураєвим **2 червня 2018 року**, ТОВ «ТРК «112-ТВ» припустилося порушення стандартів достовірності та збалансованості подання інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

ДОДАТКИ

- [1] <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/ukskre7iW>
- [2] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [3] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en>;
переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>
- [4] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [5] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [6] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [7] див. зокрема <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=767&page=2>
- [8] <https://newsone.ua/about-channel/struktura-sobstvennosti/struktura-sobstvennosti-2017.html>
- [9] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>
- [10] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>
- [11] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>
- [12] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
- [13] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>
- [14] <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnyia-2017-roku/>
- [15] див. зокрема <https://detector.media/medialife/article/138338/2018-06-08-zhurnalisty-prizyvayut-boikotirovat-newsone-i-lishit-muraeva-mandata-iz-za-ego-vyskazyvani-i-osenstove/>
- [16] <https://mediarada.org.ua/case/408/>
- [17] <https://mediarada.org.ua/recommendations/2/>
- [18] https://www.youtube.com/watch?v=51fK1sjV_Os

Висновок щодо матеріалів стосовно діяльності ГО «Життя» на 5 каналі та виданні «ДЕНЬГИ.ua»

 27 Березня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 15 лютого 2018 року до Незалежної медійної ради було переадресоване звернення пана Андрія Скіпальського із проханням розглянути можливість надання експертної оцінки матеріалів у ЗМІ, які дискредитують антиютюнову діяльність та зводять наклеп на працівників і партнерів ГО «Життя».
- 2** 19 лютого 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт посилення тиску на громадських діячів через медійні матеріали, які мають ознаки замовності.
- 3** 20 березня 2018 року член Незалежної медійної ради Роман Головенко взяв самовідвід у справі з огляду на наявність спільних проєктів із ГО «Життя».
- 4** Матеріалами, що є предметом розгляду в рамках цієї справи, стали випуск передачі «Тютюнові війни» програми «Stop корупції» [1] на «5-му каналі», а також стаття «Антитабачные активисты в Украине обслуживают интересы транснациональных производителей» в інтернет-виданні «ДЕНЬГИ.ua»[2].
- 5** У передачі «Тютюнові війни», яка транслювалася «5-м каналом», журналісти проєкту проводять розслідування, спрямоване за з'ясування мотивів учасників антиютюнової боротьби в парламенті. Одним із основних героїв передачі є ГО «Життя», яка займається діяльністю у сфері громадського здоров'я та була причетною до розробки та прийняття низки законопроектів у цій сфері. На початку передачі голова ГО «Життя» Андрій Скіпальський розповідає про здобутки власної організації (прийняття законопроектів, ак-

03.03. 2018

Скріншот відео
передачі «Тютюнові
війни», «5 канал».

ції, соціальну рекламу тощо); на запитання журналістки щодо того, чи займається організація боротьбою з контрабандою цигарок, пан Скіпальський відповів, що на цей момент організації бракує для цього відповідних ресурсів.

Одразу після цього журналістка стверджує, що перед записом передачі пан Скіпальський категорично відмовився говорити про фінансування організації, оскільки ця тема є другорядною — а саме з огляду на таку відповідь журналісти почали розслідування на зазначену тему, бо це «підозріло», а також «саме їх постійно не вистачає на ефективнішу діяльність» громадської організації, яку він очолює. Розслідувачі аналізують публічний звіт ГО «Життя» і, порівнявши суми з декларації пана Скіпальського та звіту, доходять висновку, що його зарплатня становить понад 25 % річного фінансування організації та перевищує витрати на роботу всіх решти експертів ГО та адміністративні витрати взяті разом (див. 05:53). Окремо робиться акцент на тому, що сума зарплатні пана Скіпальського становила понад 53 мінімальні заробітні плати за місяць, що менше за заробіток міністра фінансів (див. 06:10–06:28).

Далі в передачі йдеться про Костянтина Красовського та Ганну Гопко. Зокрема, про пана Красовського подається інформація, взята з видання «Кримінальна Україна»: що він був змушений піти із програми контролю за тютюном ВООЗ на вимогу керівництва ВООЗ через звинувачення у фінансових махінаціях (див. 07:12–07:33). Щодо пані Гопко також робиться акцент на її заможності та заснуванні нею ГО «Життя»; самі ж журналісти мають розмову з нею у Верховній Раді, але про гроші вона теж говорити відмовилася.

За допомогою коментаря юриста Михайла Ілляшева розслідувачі окремо

натякають, що лобіювання є легальним лише до певної межі й може бути кримінально караним; далі називають представників антитютюнових ГО саме лобістами. Потім розгортають тезу про те, що прийняття низки антитютюнових законопроектів є популістським і спрямованим винятково на звітування доборам про виконану діяльність; тимчасом як саме в боротьбі з контрабандою цигарок немає місця популізму (див. 12:50). Також автори стверджують, що діяльність із ратифікації протоколу ВООЗ із боротьби з нелегальною торгівлею тютюновими виробами з боку ГО є недостатньою, зокрема й з фінансових причин, згаданих вище.

Розслідувачі стверджують, що заборона викладки цигарок на вітринах призведе до протилежних наслідків: не захистить неповнолітніх від впливу тютюну, а навпаки, збільшить обсяги нелегальної торгівлі, оскільки збільшиться нелегальна торгівля поштучними цигарками, яку провадять «бабусі з лотками» і яка більше провокує дитячу залежність. Журналісти нарікають, що саме на ринках не знайти борців із курінням, а також стверджують: якщо прибрати МАФи, «то оці бабусі, вони будуть по всьому місті» (див. 17:01–17:03).

Також журналісти розвивають лінію прихильності депутатів-антитютюників до Львівської тютюнової фабрики у Винниках, колишній директор якої є помічником народного депутата Оксани Юриницької і мером міста Винники. Це, з висновку журналістів, підтверджують і слова народного депутата Андрія Антонюка про необхідність захисту нашого товаровиробника. Діяльність Львівської тютюнової фабрики журналісти планують висвітлити у подальших передачах.

Юрій Когут, голова компанії «Сидкон», наприкінці програми стверджує, що фармацевтичні компанії витратили на лобізм більше за представників паливно-енергетичного комплексу США і що одним із фондів, у які вони вкладаються, є Фонд Блумберга, один із основних донорів ГО «Життя». Він також стверджує, що представникам подібних організацій вигідно не доводити діяльність до логічного кінця, оскільки це означатиме закінчення фінансування. Передача завершується фразою журналістки: *«Після усього вивченого та дослідженого нами, висновки невтішні. В першу чергу через те, що насправді шляхетна місія — покращити здоров'я нації, зменшити кількість курців, збільшити надходження до бюджету — не зовсім те, чого насправді прагнуть борці з палінням. Просто якщо проблему тютюнопаління в Україні буде вирішено, а закони ухвалено, антитютюнові лобісти залишаться без солодких грошей, за які можна навіть не звітувати»* (див. 23:23–23:48).

6 У статті «Анти табачные активисты в Украине обслуживают интересы транснациональных производителей» в інтернет-виданні «ДЕНЬГИ. ua» не вказано автора; вона присвячена питанням ратифікації Протоколу

ВООЗ про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, а також введенню додаткових обмежень для роздрібної торгівлі цигарками. Автори матеріалу стверджують, що протокол є черговою декларацією про наміри, тимчасом як справжня протидія незаконному обігу тютюну можлива винятково митними та поліцейськими заходами. Також зазначається, що, «как свидетельствуют открытые данные той же ВОЗ, введение специфических ограничений на табак никак не отражается на уровне потребления», а лише зменшить кількість реалізаторів продукції.

Із цього робиться висновок, що «единственным надежным инструментом борьбы с табакокурением являются ценовые методы, которые внедряются путем повышения налогов и введения обязательной минимальной налоговой составляющей в цене пачки сигарет». Наводиться цитата пана Костянтина Красовського («Адвалорный акциз... потерял свой фискальный смысл. По сути, дал менее 1 % от всех акцизных поступлений») на підтвердження того, що українські антитютюнові активісти були проти підвищення адвалорного акцизу.

Наприкінці матеріалу — такий висновок: «Таким образом, позиция активистов приводит как к увеличению табакокурения среди молодежи, так же полностью отвечает интересам транснациональных табачных компаний. Единственный вопрос, который остается без ответа: а в курсе международные доноры украинских антитабачных объединений, на что расходуются средства их грантов?».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

- Стаття 59.** 1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
- в) поширювати об'єктивну інформацію.

- Стаття 60.** 1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
- б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;

- г) виконувати інші вимоги, які впливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [3]

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ» [4]

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформулювати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацьованих позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

1. У нинішніх реаліях українського громадського життя до діяльності громадських активістів підвищена увага як із боку їхніх умовних супротивників — політиків та олігархів, так і колег у сфері. Цікавість до ефективності діяльності тієї чи іншої організації, а також до грошових потоків, якими такі організації оперують, є досить високою в суспільстві. Як уже зазначала Незалежна медійна рада, осіб, що є представниками громадських організацій, активних у публічному просторі, варто розглядати як публічних осіб; тож межа допустимої критики для них ширша, а очікуваний захист права на повагу до приватного життя — нижчий. Утім, це жодним чином не звільняє медіа при підготовці критичних матеріалів, що є частиною суспільних дебатів із певного питання, від дотримання професійних стандартів журналістики (п. 2-3 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)[5]).
2. Одним із основних стандартів, яких має дотримуватися інформаційна журналістика, є стандарт достовірності подачі інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року)[6]; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року)[7]; п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[8]).

Якщо говорити про передачу «Тютюнові війни», то варто звернути увагу на низку моментів. По-перше, автори передачі некоректні в контексті порівняння доходів pana Скіпальського із загальною сумою донорських коштів, отриманих ГО «Життя» (див. 05:53); сума його річного доходу є не більшою, а на понад 30 тисяч гривень меншою за витрати на роботу всіх експертів ГО «Життя». По-друге, існують сумніви щодо надійності такого джерела, як сайт «Украина криминальная», на який посилається ведуча передачі (вочевидь, ідеться про матеріал за посиланням)[9], стверджуючи, що пан Красовський був змушений піти з ВООЗ через фінансові махінації. По-третє, непідтвердженою залишається теза авторів передачі про те, що саме «бабусі з лотками», які продають цигарки поштучно, є основною причиною популяризації паління серед молоді. Насамкінець, теза, що лунає у висновку про відсутність необхідності звітувати за вико-

05.02. 2018

Скріншот сайту
«ДЕНЬГИ.ua».

ристання коштів, також є хибною — і спростовується самим фактом наявності в сюжеті річного звіту ГО «Життя».

У матеріалі інтернет-видання «ДЕНЬГИ.ua» також серйозні проблеми із дотриманням стандарту достовірності. Невідомий автор наводить низку фактів, зокрема про те, що «количество производителей табачных изделий с того времени сократилась с 24 компаний до пяти», «как свидетельствуют открытые данные той же ВОЗ, введение специфических ограничений на табак никак не отражается на уровне потребления» тощо. Водночас до статті не долучено жодного посилання, за яким можна було би верифікувати ті чи інші твердження про факти.

3. Щодо публікації інтернет-видання «ДЕНЬГИ.ua», то її аналіз дозволяє стверджувати також і про наявність порушення стандарту точності подачі інформації, який вимагає, зокрема, точного й дослівного відтворення цитат осіб, яких згадують у матеріалі. У тексті подано цитату пана Красовського про те, що «адвалорный акциз... потерял свой фискальный смысл. По сути, дал менее 1 % от всех акцизных поступлений». Водночас його коментар у першоджерелі

на сайті Українського центру контролю над тютюном був таким: «Через те що адвалорний акциз в Україні декілька років поспіль не підвищують, він втратив свій фіскальний сенс. Адвалорний акциз, по суті, (для тих сигарет, де акциз був вищим за мінімальний специфічний) дав менш ніж 1% від усіх акцизних надходжень» [10]. Це свідчить про зумисне спотворення авторами інтернет-видання інформації, аби підтвердити свою позицію.

4. З огляду на це, Незалежна медійна рада дійшла висновку, що «5 канал» при трансляції випуску «Тютюнові війни» програми «Stop корупції» порушив стандарт достовірності подання інформації, а видання «ДЕНЬГИ.ua» у матеріалі «Анти табачные активисты в Украине обслуживают интересы транснациональных производителей» припустилося порушень стандартів достовірності й точності подання інформації.
5. Незалежна медійна рада вважає за необхідне окремо наголосити: розслідувальна журналістика має концентруватися на тому, щоб доносити до суспільства випадки реальних та підтверджених зловживань із боку різноманітних суб'єктів. Для цього має аналізуватися конкретний мандат тих чи інших чиновників, установ або організацій, досліджуватися їхні компетенції та повноваження в певній сфері, їхня актуальна діяльність.

Вибудова журналістського розслідування на припущенні чи твердженні щодо ефективності або доцільності діяльності громадських організацій суперечить стандартам достовірності й неупередженості. Таке твердження чи припущення мусить мати чітку й неупереджену фактологічну базу, а не спиратися переважно на суб'єктивну оцінку авторів журналістського матеріалу, інакше таке «розслідування» є маніпулятивним і суперечить самій ідеї журналістики й такого важливого жанру, як журналістські розслідування. Кожна громадська організація має визначену власним статутом мету і діяльність та виконує відповідні проекти. Саме тому звинувачення на адресу ГО «Життя», що їхня діяльність є популістською, а справжньою та непопулістською боротьбою з розповсюдженням цигарок є винятково боротьба з їх контрабандою, є некоректним для інформаційної журналістики.

6. Також варто згадати й той факт, що тези про відмінність справжніх цілей анти тютюнових активістів від їхньої актуальної діяльності були підхоплені низкою онлайн-медіа протягом короткого періоду часу [11], [12], [13], [14]. Це дозволяє говорити про можливість спланованої інформаційної атаки на ГО «Життя». Незалежна медійна рада застерігає медіа від участі в таких атаках на громадських активістів та закликає ЗМІ відповідально ставитися до висвітлення діяльності, що належить до сфери публічного інтересу у відповідності до стандартів журналістської діяльності.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції випуску «Тютюнові війни» програми «Stop корупції» «5 канал» припустився порушення стандарту достовірності подання інформації, відображеного у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», тимчасом як видання «ДЕНЬГИ.ua» у матеріалі «Антитабачные активисты в Украине обслуживают интересы транснациональных производителей» припустилося порушень стандартів достовірності й точності подання інформації.

ДОДАТКИ

- [1] <https://www.youtube.com/watch?v=iApuaH79dlk>
- [2] <http://dengi.ua/business/302036-Antitabachnye-aktivisty-v-Ukraine-obluzhivajut-interesy-transnacional-nyh-proizvoditelej>
- [3] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [4] [http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en; переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en;переклад українською: http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/)
- [5] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojdiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>
- [6] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-korupsiiji-v-nbu/>
- [7] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>
- [8] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
- [9] http://cripo.com.ua/print.php?sect_id=6&aid=123752
- [10] <http://tobaccocontrol.org.ua/news/ukrayina-otrimala-riekordni-nadkhodzhennia-vid-tiutiunovikh-aktsiziv-na-foni-skorochiennia-spozhyvannia-tiutiunu>
- [11] <https://comments.ua/society/610445-antitabachniki-rabotayut-mezhdunarodnih.html>
- [12] <http://interfax.com.ua/news/economic/482531.html>
- [13] <https://www.obozrevatel.com/economics/economy/antitabachniki-rabotayut-na-mezhdunarodnyih-proizvoditelej-sigaret-smi.htm>
- [14] https://gazeta.ua/ru/articles/life/_antitabachnye-obschestvennye-organizacii-rabotayut-v-interesah-zapadnyh-transnacionalnyh-tabachnyh-korporacij/818793

ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

**Висновок щодо трансляції телеканалом «1+1» програми
«Інспектор. Міста» 2 лютого 2018 року**

 18 Лютого 2019 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 7 лютого 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення пана Святослава Павлюка із проханням надати незалежний експертний висновок щодо дотримання каналом «1 + 1» у програмі «Інспектор. Міста» від 2 лютого законодавства України, міжнародного права, міжнародних стандартів із питань діяльності ЗМІ та засад об'єктивності й журналістської етики.
- 2** 21 лютого 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт наближення виборів та можливості використання подібних програм задля дискредитації кандидатів на виборні посади.
- 3** У програмі «Інспектор. Міста» від 2 лютого 2018 року зображається експедиція журналістів на чолі з ведучим передачі Володимиром Остапчуком до міста Долина в Івано-Франківській області. У схожій для такого формату передач манері знімальна група телеканалу та ведучий під час передачі відвідують різноманітні заклади в місті, де здійснюють перевірки на предмет дотримання норм законодавства, санітарії, норм щодо захисту прав споживачів тощо.
- 4** 19 листопада 2018 року за рішенням представників Незалежної медійної ради до представників телеканалу було направлено листа із запрошенням

фото: 1+1

надати коментар щодо можливих порушень, викладених у зверненні pana Святослава Павлюка задля об'єктивного розгляду справи Незалежною медійною радою. Відповіді на цей лист від представників телеканалу «1+1» отримано не було. З огляду на це, Незалежна медійна рада вирішила продовжувати розгляд справи на основі наявного звернення заявника та через аналіз відео передачі.

5 Протягом цього випуску передачі знімальна група відвідала школу, де намагалася вивідати деталі можливого виключення зі школи хлопчика в директора цієї школи, паралельно перевіряючи їдальню та лікарняний пост.

Наступним закладом, який перевіряють у рамках передачі, є лікарня, до якої журналісти йдуть після того, як віднаходять в одній із вчительок італійські пігулки. Виявляється, що ці пігулки надаються «Благодійним фондом громади міста Долина» — і значна частина з них уже є непридатною до вживання через сплив строку придатності. Варто зазначити, що одним із засновників цього фонду є мер міста Долини, пан Володимир Гаразд. Крім того, ці ліки могли бути не сертифікованими МОЗ. Після низки незручних питань до кабінету в лікарні вриваються невідомі особи, які починають перешкоджати зйомці. Після цих перешкоджань знімальна група помічає слідкування за собою й переїжджає на ночівлю до іншого міста.

6 Після цього інциденту в ефірі передачі зображується кілька долинян, неза-

доволених політикою мера міста (див. 43:16–45:28); вони стверджують, що мер міста відбирає землю в містян. Окремим лейтмотивом іде тема еміграції з міста великої кількості заробітчан. Після цього знімальна група прямує до підприємства «Солодка Долина», яке належить меру міста; на територію підприємства їх не пускають. Ведучий робить висновок, що, можливо, їх не пускають через те, що мер міста дізнався про інцидент у лікарні.

- 7** Надалі проводиться інспекція місцевого супермаркету, а також готелю та сауни «Баварія», які отримують нагороди «Ганьба міста» та «Гордість міста» відповідно. Далі ведучий тестує чесність мешканців міста, лишивши гаманець із грошима й візитівкою в місті; перший же громадянин, що побачив гаманець, зателефонував Володимирі Остапчуку та віддав гаманець із усіма коштами.
- 8** Наприкінці передачі знімальна група зустрічається з мером міста, перед цим протестувавши його чесність: Володимир Остапчук «випадково» поповнив телефон мера на 200 гривень, однак після кількох дзвінків той не брав слухавку та не повернув кошти одразу. Мер Долини Володимир Гаразд відповідає на низку запитань, що виникли під час передачі: щодо благодійного фонду, підприємства «Солодка Долина», його декларації, незаконного забирання земельних ділянок міськрадою тощо. Також знімальна група робить висновок, що мер міг знати про їх переслідування.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.
2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголо-

шенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для: поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [1]

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ» [2]

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувану громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацьованих позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

1. Передачі формату, подібного до «Інспектор. Міста», почали виникати на українських екранах на початку 2010-х і набули значної популярності через безкомпромісність ведучих у проведенні перевірок різноманітних закладів масового обслуговування. Однак іноді виникали сумніви щодо законності й етичності поведінки ведучих у цих передачах, а також незаангажованості в питанні вибору закладів для перевірки.
2. Із часом формат передачі модифікувався й почав з'являтися на різних телеканалах. У модифікації цього формату на телеканалі «1+1» перевірки тепер зачіпають міську інфраструктуру загалом: лікарні, освітні заклади, заклади громадського харчування тощо. Втім, розширення цього формату до перевірки міст також є дещо загрозливим із погляду впливу власників каналів на редакційну політику: формат передачі може бути використано для дискредитації керівництва певного міста, особливо в умовах наближення виборчого періоду.
3. Випуск передачі «Інспектор. Міста», в якому проводилася перевірка в місті Долині, побудований типово як для формату подібних передач: знімальна

група приходять до приміщення школи, лікарні, підприємства — й намагається проконтролювати процес обслуговування та виробництва на них. Слід зазначити, що лінія передачі справді будується таким чином, що всі дороги ведуть до мера міста — пана Володимира Гаразда, який є і засновником благодійного фонду, що займається дистрибуцією потенційно не сертифікованих ліків, строк використання яких спливає, і є власником заводу «Солодка Долина», що фігурує в передачі.

4. Стосовно дотримання стандартів журналістської діяльності слід зазначити, що в цій передачі можуть постати запитання щодо дотримання таких стандартів, як достовірність та збалансованість подання інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 5 висновку щодо трансляції телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№ 20 від 2 листопада 2017 року)[3]; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року)[4]; п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[5]). Стандарт збалансованості передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року);[6] п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року) [7]).
5. Щодо дотримання стандарту достовірності слід зазначити, що вся інформація щодо перевірок показана у зйомці, тимчасом як причетність мера міста до благодійних фондів та підприємств підтверджується скріншотами його щорічної електронної декларації. Крім того, наприкінці передачі сам мер підтверджує в інтерв'ю власну причетність до цих юридичних осіб. Щодо дотримання стандарту збалансованості: в передачі висвітлюється як позиція мешканців міста, незадоволених мером, так і нейтральних мешканців; а наприкінці передачі мерів міста дається можливість відповісти на закиди мешканців щодо відбирання в них землі. Не можна назвати висвітлення особи мера й цілком негативним: у передачі зазначається, що солодощі на підприємстві, що належить йому, не використовують трансжири, а тому є якісними.
6. Однак Незалежна медійна рада хоче наголосити на неприпустимості використання подібних передач для політичної вигоди. Попри те, що неможливо

віднайти докази замовності цієї передачі, Незалежна медійна рада розуміє, що в контексті політичної боротьби на теренах Івано-Франківщини, ролі партії «Укроп» у цій боротьбі[8] та особи одного із власників каналу, pana Ігоря Коломойського[9], ця передача може бути використана для дискредитації мера міста задля політичної вигоди на майбутніх виборах. Окрім цього, у зверненні pana Святослава Павлюка окремо наводяться дані про включення мера міста Долини до рейтингу мерів-інноваторів 2017 року на сайті «**Українська правда**» [10] та низка інших позитивних фактів про Володимира Гаразда. Незалежна медійна рада вважає на те, що пан Гаразд є президентом асоціації «Енергоефективні міста України», виконавчий директор якої є заявником у цій справі. Хоча телеканал і не зобов'язаний наводити подібні факти в ефірі передачі, однак їх відсутність може свідчити про потенційно замовний характер цієї передачі. Слід зазначити також, що за кілька днів до того на телеканалі «**1+1**» у програмі «**ТСН**» вийшов сюжет, у якому діяльність pana Гаразда розглядалася в позитивному ключі[11]. Саме тому, на думку Незалежної медійної ради, доказів для постулювання замовності сюжету при розгляді цієї справи недостатньо.

7. Окремої уваги варто надати численним зйомкам дітей у рамках передачі у школі. Зокрема, постає питання, чи є виправданим показ обличчя десятирічного хлопчика Євгена, учня 4-Б класу, мама Наталя якого звернулася до авторів передачі. Питання, пов'язані з наданням батьками згоди на участь їхньої дитини в передачі, вже порушувалися Незалежною медійною радою у висновках щодо змісту передач «**Кохана, ми вбиваємо дітей**», «**Я соромлюсь свого тіла**», «**Битва екстрасенсів**», «**Слідство ведуть екстрасенси**», «**Містичні історії**» на телеканалі СТБ (№ 18 від 9 жовтня 2017 року) [12], а також щодо випусків передачі «**Стосується кожного**» на телеканалі «**Інтер**» від 9 та 13 жовтня 2017 року (№ 19 від 23 жовтня 2017 року) [13]. Як і в попередніх справах, Незалежна медійна рада усвідомлює, що, з огляду на участь дитини в передачі разом із матір'ю та неповну цивільну дієздатність такої дитини, згода на розголошення відповідної інформації про дитину, відповідно до частини п'ятої статті 10 Закону України «Про охорону дитинства», найпевніше, була надана їй законним представником; проте важко стверджувати, що така дія вчинена в найкращих інтересах дитини — ключовій категорії у сфері захисту прав дитини, передбаченій у статті 3 Конвенції про права дитини. Зокрема, є сумніви щодо того, що дитина в майбутньому зможе нормально інтегруватися до колективу. Крім того, немає інформації і про те, що була згода на зйомку законних представників інших дітей, що з'являються в сюжеті, яка потрібна відповідно до статті 308 Цивільного кодексу України.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції телеканалом «1+1» програми «Інспектор. Міста» 2 лютого 2018 року не було допущено порушень стандартів професійної діяльності журналіста, однак було порушено вимоги абзацу чотирнадцятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних осіб).

ДОДАТКИ

- [1] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [2] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en;>
переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>
- [3] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>
- [4] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>
- [5] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prysilom/>
- [6] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojdiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>
- [7] <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosty-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>
- [8] див. зокрема питання висвітлення діяльності партії «УКРОП» та її членів на телеканалі «1+1»: http://ms.detector.media/monitoring/daily_news/iz_korovoyu_ale_ne_lyashko_monitoring_telenovin_26_bereznya_1_kvitnya/; http://ms.detector.media/monitoring/daily_news/koruptsiya_lyubit_tishu_monitoring_telenovin_za_1925_lyutogo_2018_roku/
- [9] <https://1plus1.ua/struktura-vlasnosti>
- [10] <https://www.pravda.com.ua/articles/2017/12/18/7165546/>
- [11] <https://www.unian.ua/society/2374003-mer-dolini-u-obrazi-santi-visluhav-kritiku-vid-gromadyan-video.html>
- [12] <http://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svoho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>
- [13] <http://mediarada.org.ua/case/stosuyetsia-kozhnogo/>

Висновок щодо окремих скетчів в рамках передачі «Ліга Сміху» на телеканалі «1+1»

7 Грудня 2018 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 5 жовтня 2018 року голова Незалежної медійної ради Наталія Лигачова запропонувала проаналізувати на предмет відповідності законодавству України окремих скетчів у рамках нового сезону передачі «Ліга сміху» на телеканалі «1+1». Такі скетчі були наведені у статті Олександри Горчинської на веб-сайті «Детектор медіа» [1].
- 2** 18 жовтня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пунктів 4 і 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на те, що в низці гумористичних передач, які мають серйозний вплив на глядача, зловжито стереотипізацією та дискримінацією певних груп населення, та вирішила розглянути її за власною ініціативою.
- 3** Скетчі, описані у статті Олександри Горчинської, транслювалися телеканалом «1+1» в рамках 8-ї гри 4-го сезону передачі «Ліга сміху» **28 вересня 2018 року** [2]. У скетчі «Темная лошадка в кабинете Порошенко» команди «Виннищкие» [3] обігрується кенійська тематика. Так, на початку скетчу на сцені з'являється четверо кенійців із темним кольором шкіри. Вони розмовляють невідомою мовою (найпевніше — суахілі), тимчасом як кожну їхню фразу закадровий голос перекладає російською мовою. Закадровий голос стверджує, що кенійці, які вийшли на сцену, — «тёмные лошади этой игры». Цей голос стверджує, що в них в Україні два шанси — трансфер у «Динамо» або продавати окуляри на Шулявці. Мову кенійців названо вигаданою. На питання «Кто тебе нравится из жури?» голос перекладає, що Боклан, але м'ясо в нього жорсткувате. Далі відображається сценка «Случай в кенийском роддоме». Цей «пологовий будинок» розташований під кущем. На репліку батька, хто народився, породілля відповідає, що хлопчик, але він втік. Також у рамках виступу команди зображується сценка, в якій посол Кенії просить у

борг у Петра Порошенка 300 доларів на виплату кредитів держави та розвиток її інфраструктури.

4 У пародії на співачку Netta— переможницю останнього «Євробачення», яку подає та ж команда[4], на початку скетчу робиться екскурс в історію конкурсу: стверджується, що в минулі роки його вигравали Lordi, Вірка Сердючка та Кончіта Вурст, а тому неважко було здогадатися, хто має перемогти цього разу. У неї питають про історію запозичення мелодики пісні, що перемогла, з радянських мультиків, а також про її службу в ізраїльській армії. Лунає фраза про «чудо в перьях, которое выиграло “Евровидение”». Після цього Netta переходить на російську та потім на українську мову, жартує про те, що в Ізраїлі раді, що приїде багато людей та напружить Палестина під час проведення «Євробачення» тощо.

5 Третій скетч, що є предметом розгляду в рамках цієї справи, створений командою «Готель 72» і стосується української історії (як зазначає Влад Яма, «за мотивами будь-якого твору класичної української літератури»)[5]. Відбувається декілька дій: Іван іде воювати з ляхами, Маруся говорить із вербою, Іван повертається з війни і йде на війну з турками, з москалями, мертвими, що встають із могил, використовується лелека як символ народження дитини, УТ-1, на який дивитися нудніше, аніж на калину, використовується образ пана, який бере закохану в Івана Марусю за дружину проти її волі тощо.

ІІ. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 28. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

1. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

1. Гумористичні шоу, які займають значну частку ринку розважального контенту в Україні, мають досить давню історію на вітчизняних екранах. Значна популярність передач на кшталт «КВН» («КВК», або ж «Клуб веселих та кмітливих») та велика кількість гумористів, які зробили собі кар'єру у відповідній передачі, призвели до сплеску й появи великого пласту власного гумористичного контенту. Цей контент почав поширюватися на великій кількості платформ — телебаченні, радіо, в інтернеті, а також на багатьох каналах у рамках цих платформ.
2. Студія «95-й квартал», сформована з колишніх учасників однойменної команди «КВН», була одним із піонерів у створенні комедійного контенту для великої кількості населення на початку 2000-х. Завдяки розвитку жанру студія змогла досягти значних бізнесових успіхів — утім, протягом останніх років, з огляду на глобальну зміну цінностей в українському суспільстві, контент «95-го кварталу» почав зазнавати надмірної критики за експлуатацію расистських та сексистських мотивів при виробництві передач. Зокрема, подібний контент з'являється і в передачах, у яких студія виступає продюсером, як-от «Ліга сміху». З огляду на це, важливо, на думку Незалежної медійної ради, провести межі між припустимим та неприпустимим у достатньо чутливій сфері свободи мистецького вираження поглядів.
3. Ця справа є першою можливістю для Незалежної медійної ради висловити свою позицію щодо контенту гумористичних передач. Європейський суд з прав людини вказав, що «стаття 10 Конвенції включає свободу мистецького вираження поглядів, яка надає можливість брати участь у публічному обмі-

ні культурною, політичною та соціальною інформацією та ідеями будь-якого типу. Ті, хто створює, виконує, поширює чи виставляє мистецькі роботи, роблять свій внесок до обміну ідеями та думками, що є природним для демократичного суспільства» (п. 42 рішення у справі *Alinak v. Turkey*) [6]. Він також зазначив, що «сатира є формою мистецького вираження поглядів та соціального коментаря, яка, зважаючи на притаманні їй риси перебільшення та спотворення реальності, природно спрямована на те, щоб провокувати та агітувати» (п. 60 рішення у справі *Eon v. France*) [7].

4. Важливими для розуміння природи допустимих меж у рамках гумористичного контенту є дві справи, які розглядалися Європейським судом: *M'Bala M'Bala v. France* [8] та *Mariya Alekhina and Others v. Russia*. [9] У першій із них французький комік під час виступу запросив на сцену знаменитого французького неґаціоніста Робера Форісона, відомого своїм запереченням Голокосту. Останньому вручили премію за нахабство, причому її вручала людина, вдягнена в робу ув'язненого з намальованою зіркою Давида на рукаві. Друга справа стосувалася провокаційного виступу гурту Pussy Riot у Московському соборі Христа-Спасителя, за який учасниць групи було ув'язнено.

У першій із них Європейський суд з прав людини визнав скаргу неприйнятною з огляду на те, що через розповсюдження під час виступу антисемітських та неґаціоністських коментарів комедіант намагався використати свободу слова для знищення цінностей конвенції. У другій справі Європейський суд з прав людини визнав порушення прав заявників на свободу вираження поглядів, оскільки їхнє виконання пісні у храмі не закликала до жорстокості, ненависті або нетолерантності щодо вірян.

Із цих справ можна дійти висновку про те, що основною межею гумору та сатири як форми вираження поглядів є відсутність закликів до жорстокості, ненависті або нетолерантності — себто те, чи гумор сприяє розпалюванню ворожнечі.

5. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У **Рекомендації** Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: «**Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них**» [10].

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі,

28.09. 2018

Скріншот відео скетчу «Темная лошадка в кабинете Порошенко» команди «Винники» у передачі «Ліга сміху» на каналі «I+1». 28 вересня 2018 року

яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[11].

6. На думку Незалежної медійної ради, всі скетчі, які є предметом розгляду в цій справі, побудовані на стереотипах стосовно певних категорій людей. Водночас, побудова гумору довкола висміювання стереотипів та подібних уявлень про певні явища є природною. Хоча зі зміною суспільних поглядів на низку явищ життя змінилося і ставлення до гумору на певну тематику (ЛГБТІК+, національні та статеві стереотипи тощо) у прогресивної частини суспільства, маємо визнати, що більшість населення вважає подібний гумор прийнятним. Безпосередньо використання стереотипів у рамках гумористичних та сатиричних шоу не може самостійно вважатися таким, що розпалює ворожнечу.
7. У першому зі скетчів, що є предметом розгляду справи й був показаний у рамках 8-ї гри 4-го сезону передачі «Ліга сміху» **28 вересня 2018 року**, використано низку панівних в українському суспільстві стереотипів щодо кенійців: робота на Шулявці чи футболістом, людодство, бідність, недорозвиненість інфраструктури, корумпованість, спортивні здобутки (в моменті щодо втечі новонародженого з пологового будинку) тощо. Кілька разів відмічають їхній

колір шкіри, зокрема, закадровий голос називає їх «темними конячками цієї гри». Водночас, не можна стверджувати, що в рамках цих жартів якісь характеристики кенійців відбито в негативному тоні чи є якісь заклики до їх припинення: навпаки, деякі з обіграних стереотипів є подібними до актуальних проблем в Україні й перебувають саме в українському дискурсі.

8. У другому скетчі стосовно співачки Netta робиться акцент на «дивакуватості» її образу для українського глядача і проводиться логічна лінія з попередніми переможцями «Євробачення», які мали «дивакуватий» образ. Хоча фраза «*чудо в перьях, которое выиграло "Евровидение"*» є достатньо провокаційною, слід пам'ятати, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pentikainen v. Finland*) [12]. Крім того, також не можна стверджувати, що якісь риси співачки чи використання стереотипів щодо Ізраїлю та ролі жінок у місцевому суспільстві показують співачку Netta в негативному тоні.

9. Третій скетч висміює сюжети української літератури та української історії: військові змагання козаків, історію про кохання та одруження проти волі дівчини тощо. Справді, низка цих сюжетів представлена в українській літературі. Однак, знову ж таки, автори скетчу жодним чином не розпалюють ворожнечу.

З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що трансляція телеканалом «1+1» окремих скетчів у рамках 8-ї гри 4-го сезону передачі «Ліга сміху» **28 вересня 2018 року** не порушує норм законодавства України щодо протидії розпалюванню ворожнечі.

10. Водночас, Незалежна медійна рада наголошує, що при створенні гумористичного контенту на чутливі для суспільства теми (расизм, сексизм, гомофобія тощо) мовники мають бути ретельнішими у висміюванні таких явищ. Попри формальне дотримання норм законодавства, медіа варто пам'ятати про свою соціальну відповідальність та роль у вихованні глядача, а контент, який є неякісним та спрямований на закріплення у суспільстві певних стереотипів, не сприяє підвищенню загального рівня суспільної свідомості.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що трансляція окремих скетчів телеканалом «1+1» в рамках 8-ї гри 4-го сезону передачі «Ліга сміху» 28 вересня 2018 року відповідає нормам українського законодавства.

ДОДАТКИ

- 1) Окрема думка члена Незалежної медійної ради Антоніни Черевко у справі щодо окремих скетчів у рамках передачі «Ліга сміху» на телеканалі «1+1», підтримана головою Незалежної медійної ради Наталією Лигачовою та членом Незалежної медійної ради Галиною Петренко — на трьох сторінках.
- 2) Окрема думка секретаря Незалежної медійної ради Ігоря Розкладаю у справі щодо окремих скетчів у рамках передачі «Ліга сміху» на телеканалі «1+1», підтримана головою Незалежної медійної ради Наталією Лигачовою та членом Незалежної медійної ради Галиною Петренко — на трьох сторінках.

Окрема думка члена Незалежної медійної ради Антоніни Черевко у справі щодо окремих скетчів у рамках передачі «Ліга сміху» на телеканалі «1+1», підтримана головою Незалежної медійної ради Наталією Лигачовою та членом Незалежної медійної ради Галиною Петренко.

У зв'язку з Висновком Незалежної медійної ради № 30 вважаю необхідним зазначити таке. Категорично не підтримую невиправдано м'який висновок Незалежної медійної ради (надалі в тексті — НМР) у частині, що стосується першого скетчу «Темная лошадка в кабинете Порошенко» команди «Винницкие», який був *inter alia* предметом розгляду даної справи. Вважаю, що цей епізод є проявом **неприпустимої мови ворожнечі й расової дискримінації**, що є порушенням норм міжнародного права та суперечить основоположним правовим інструментам у сфері захисту прав людини, до яких приєдналася й Україна. Мій висновок щодо першого епізоду даної справи ґрунтується на таких історичних, правових та етичних аргументах.

Расова дискримінація була і продовжує бути одним із найогидніших, найпримітивніших й одночасно найбільш історично вкорінених різновидів дискримінації. Так званий привілей білого чоловіка, «цивілізаційна місія» та висміювання меншовартості чорношкірих африканців сторіччями слугували «виправданням» для таких жажливих злочинів проти людяності як рабовласництво та режим апартеїду. Водночас, боротьба проти расової дискримінації є відносно нещодавнім здобутком цивілізації. Так, наприклад, історичне рішення про заборону расової сегрегації у школах США у справі **Brown v. Board of Education of Topeka**, 347 U.S. 483 (1954) було прийнято у 1954 році, а неконституційність заборони міжрасових шлюбів визнано лише у 1967 році у справі **Loving v. Virginia**, 388 U.S. 1 (1967), що з точки зору історії розвитку людства є «вчорашньою» подією.

Скромні досягнення боротьби за расову рівність є особливо вразливими та непевними саме сьогодні, коли ксенофобські та відверто расистські політичні сили

здобувають перемоги навіть у країнах так званих сталих демократій. У прекрасному матеріалі для британського видання The Guardian відомий автор та інтелектуал Панкаж Мішра зазначає, що: «Білість (whiteness), що була перетворена на релігію під час економічної та соціальної нестабільності, які передували сплеску насильства у 1914 році, є найнебезпечнішим культом сьогодення. Расова зверхність історично реалізувалася через колоніалізм, рабство, сегрегацію, гетто, мілітаризований контроль за кордонами та масові ув'язнення. Вона наразі увійшла у свою останню й найбільш відчайдушну фазу з Трампом при владі»[13]. Було би ознакою наївності та навіть злочинної недбалості вважати, що Україну виклики расизму та ксенофобії зовсім не обходять. Так, відомо, що злочини на ґрунті ненависті є серйозною проблемою в нашій державі, а їх належне розслідування й досі залишається рідкістю[14]. Тим, хто має серед добрих друзів чи родини представників меншин і насамперед чорношкірих, добре відомо, що принизливий гумор, стереотипізація, намагання виставити представників меншини неповносправними у порівнянні з «нормальними білими людьми» та відверта дискримінація у школі, на роботі, в публічних місцях є щоденною сумною реальністю і щоденним джерелом випробувань та страждань як для тих, хто виглядає «інакшим», так і для їхнього близького оточення.

Враховуючи вищезазначене, не дивно, що стаття 4 Конвенції про викорінення усіх форм расової дискримінації 1969 року встановлює найжорсткіші обмеження свободи вираження поглядів у міжнародному праві, жорсткіші за ті, що покликані запобігати, наприклад, дискримінації за ознакою національності. Так, зокрема, пункт а) даної статті зобов'язує держави, що приєдналися до Конвенції (а серед них є й Україна), визнати правопорушення поширення ідей, що базуються на расовій зверхності.

У схожій манері достатньо широким є визначення мови ненависті, що міститься в **Рекомендації Європейської комісії проти расизму та нетолерантності** (European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)) No 15 від 8 грудня 2016 року: адвокація, просування або спонування до представлення в чорному світлі, ненависті або зганьблення особи або групи особи, так само як залякування, образа, негативна стереотипізація, стигматизація або погроза особі чи групі осіб, а також усі можливі виправдання / обґрунтування подібних форм вираження поглядів.

У першому епізоді, що став *inter alia* предметом розгляду даної справи НМР, жарту, які штучно обмежують вибір заняття для африканців або спортом, або (нелегальною) торгівлею, а також де-факто порівнюють їх із тваринами (сцена з «пологовим будинком» під кущем)[15] — є очевидним виявленням примітивної расової зверхності та прикладом дегуманізації чорної раси. Такі жарти сприяють подальшому вкоріненню негативних стереотипів та комплексу «привілейованої білої людини», що неминуче призводить до дискримінації й часто стає виправданням насильства (адже якщо більшість у суспільстві вважає певну меншину безумовно гіршою за себе, меншовартісною та негідною бути рівною більшості тільки за певною невід'ємною ознакою, такою, як колір шкіри, то ризик застосування насильства до цієї меншини серйозно зростає).

Гумористичний характер скетчу не є виправданням для безсовісної експлуатації національним телеканалом мови ворожнечі. Як у відомому вислові: все, що починається з містики, закінчується політикою, — так і принизливий дегуманізуючий гумор часто призводить до насильства. Тут пригадується жаклиний момент із документальної новели «Соняшник» Сімона Візентхаля, де під час Голокосту до тіл повішених євреїв прикріпили «гумористичні» таблички з написом «кошерне м'ясо». У тій ситуації пересічна публіка теж декілька днів не припиняла сміятися зі «вдалого» жарту[16].

Медіа, які заради примітивних веселощів вдаються до експлуатації найгірших рис людської натури, до яких, безумовно, належить расова зверхність та ксенофобія, викликають відразу та повністю нехтують своєю відповідальною роллю в демократичному суспільстві.

Те, що у скетчі для озвучення виявів приниження та дискримінації були запрошені (або використані) особи (як видається) кенійського походження, жодним чином не скасовує попередньо викладених аргументів. Таким саме чином українські артисти не раз грали ролі недолугих та жадібних «хахлов» задля задоволення глядацької аудиторії російських телеканалів, і так само там насміхалися з «неіснуючої» української мови. Нехтування почуттям власної гідності заради гонитви за дешевою популярністю, що завжди буде притаманне певним особам у будь-якому суспільстві, не має перешкоджати нам зробити правильні висновки по суті цієї справи.

Важливим аргументом проти будь-яких проявів расової дискримінації для нас має бути ще й те, що в Україні наразі вже підрастає покоління чорношкірих громадян — дітей від чи не перших змішаних шлюбів у 1990-х. Ці молоді громадяни нашої держави можуть володіти мовою та історією краще за білих українців, але тим не менше не завжди почуваються як удома. Україна як держава, а також її громадянське суспільство й медіа мають більше уваги приділяти забезпеченню повноцінного прийняття цих громадян у суспільство й непримиренній боротьбі з дискримінацією. Українські діти від змішаних шлюбів не мають наражатися на підвищену небезпеку психологічних чи фізичних страждань через намагання національних телеканалів підвищити власні рейтинги убогими жартами.

У ці грудневі дні хотілося би нагадати нам всім, що основоположною цінністю й у певному сенсі основною цивілізаційною «інновацією» Майдану було українство як свідомий політичний вибір, доступний будь-кому, а не як уроджене етнічне чи расове походження. І в пам'ять про ці вирішальні події в новітній українській історії, моральним та етичним імперативом свідомих українців є робити все для установа-лення саме такого погляду на українську ідентичність та, відповідно, жорстке викорінення дискримінації за будь-якою ознакою.

Таким чином, висловлюючи розчарування позицією більшості членів НМР, вважаю перший скетч, що був частиною розгляду даної справи, таким, що є **очевидним проявом мови ворожнечі, расової дискримінації та є неприпустимим у демократичному суспільстві**, яке прагне спиратися на основоположні категорії рівності та поваги до людської гідності.

Окрема думка секретаря Незалежної медійної ради Ігоря Розкладая у справі щодо окремих скетчів у рамках передачі «Ліга сміху» на телеканалі «1+1», підтримана головою Незалежної медійної ради Наталією Лигачовою та членом Незалежної медійної ради Галиною Петренко.

Підтримуючи основний хід думки Незалежної медійної ради щодо захисту гумору як форми вираження свободи слова, не можу погодитися з її висновком щодо першого скетчу «Темная лошадка в кабинете Порошенко» команди «Винищукі».

Гумор щодо дивних, незвичних, специфічних чи негативних рис тих чи інших народів є загальнопоширеним не лише в Україні, але й у всій Європі. Такий гумор може виходити як від самих представників народу чи етносу, так і від їхніх сусідів, як-от відомі свого часу габровські анекдоти, що є іронічним зображенням надмірної заощадливості мешканців містечка Габрова (Болгарія).

До певної межі такий гумор можна вважати таким, що каналізує й убезпечує від можливої агресії та мови ворожнечі. Проте слід розуміти, що в посттоталітарному суспільстві роль анекдоту має складнішу природу й коріння. Найперше слід згадати, що питання національності в часи СРСР мало відображення в сумнозвісній 5-й графі паспорта, яка не лише вказувала приналежність, але й могла визначати долю людини, впливати на реалізацію нею права на освіту, працю тощо. Найбільш трагічними сторінками історії, які мають безпосередній зв'язок із національністю, є Голодомори та масові депортації українців, кримських татар, євреїв та представників інших національностей у 1920–1950-х роках. Яскравим прикладом атаки на етнос є політика ЦК ВКП(б) – ЦК КПРС, НКВД – МДБ – КДБ щодо євреїв у період до й особливо після Другої світової війни, зокрема після становлення держави Ізраїль. Переслідування, яких зазнав етнос, здійснювалися на всіх напрямках: від відомої справи лікарів до заборони преси, звільнення з керівних посад і навіть заслання на Далекий Схід СРСР. Очевидно, при масованій атаці з боку владних інституцій анекдот стає «чудовим» доповненням цькування й тиску на будь-якого індивіда чи спільноту. Можна припустити, що великий пласт і популярність анекдотів про євреїв якщо й не були прямою діяльністю відповідних структур (як це, наприклад, робилося з поширенням чуток), так точно побічним результатом державної політики щодо того чи іншого етносу. Цілий пласт анекдотів зображує представників того чи іншого етносу примітивними, неосвіченими, жадібними, часто зображувані риси є такими, що взагалі виглядають штучно приписаними або надмірно гіперболізованими. В цьому аспекті є і пласт анекдотів щодо людей з іншим кольором шкіри, як-от вибудовування асоціативного ряду «темношкірий – банан», що формує сприйняття мешканців африканського континенту як відсталих і диких.

Слід констатувати, що історія, культура й сучасний стан реформ у країнах Африки залишаються в Україні поза належною увагою, попри те, що деякі процеси (як-от децентралізація, повалення авторитарних режимів, економічні проблеми, корупція) мають багато спільного з проблемами в розвитку нашої країни.

Побіжний аналіз новинних стрічок показує, що українські медіа в контексті Африки акцентують свою увагу на біженцях, хворобах, проблемах захисту диких тварин, війни. Такий підхід медіа не лише підживлює інтереси глядачів / читачів у дусі «бС», але і формує в необізнаного читача образ, закладений ще у відомому віршику Чуковського «не ходіть ви, діти, в Африку гулять».

Не секрет, що брак інформації, стереотипи, односторонність у подачі інформації є ґрунтом для формування фобій, мови ворожнечі і, відповідно, агресії. В історії України з моменту здобуття незалежності було чимало ганебних сторінок, пов'язаних із атаками на представників різних етносів. За останні роки можна згадати неодноразові побиття африканців у Луцьку, Києві, Івано-Франківську тощо. Трагічнішими були погроми ромських таборів, що стало навіть предметом розгляду в Європейському суді з прав людини (*Burlya and Others v. Ukraine*).

Слід також зауважити, що Російська Федерація, поширюючи наративи, що виправдовують воєнну агресію, не гребує жодним способом комунікації, зокрема й гумором. Яскравим прикладом є популярний у минулому гуморист Михайл Задорнов, який фокусувався переважно на висміюванні інших народів, зокрема американців, у спосіб приниження або поширення ідеї зверхності однієї нації над іншою. В цьому аспекті межа між гумором і політикою стерлася, адже саме цей гуморист підтримував агресію РФ щодо України й не гребував не лише висміюванням Євромайдану, але й гумором щодо збитого росіянами літака МН17.

Розуміючи силу гумору, який може як кумулювати, виставляти на посміх, об'єднувати перед зовнішніми загрозами, так і руйнувати життя (див. кейс австралійської радіостанції 2Day), медіа мають ретельно зважувати ризики, що їх несе гумор щодо вразливих верств населення чи соціальних груп.

Вибираючи тему Кенії для скетчу, організатори й виконавці абсолютно проігнорували ризики, що може нести такий скетч. По-перше, не секрет, що ідентифікація націй навіть у рамках однієї раси є непростим завданням для будь-якої людини, а якщо йдеться про інші раси — це завдання значно ускладнюється: відрізнити малійця від жителя Замбії, ПАР чи тої ж Кенії навряд чи просте, якщо в принципі реалістичне завдання. По-друге, у скетчі обігрується низка сцен, у яких кенійці (читай — африканці) можуть працювати лише у спорті й на ринку, тобто у сферах, де не потрібно мати високі інтелектуальні здібності. Ба більше, тут містяться сценки народження дитини під кущем та спроби отримати кредит у борг у Президента з відповідним відкатом. Усе це за сукупністю формує образ кенійця/африканця як недалекого, бідного, чи пак дикого й корупційного. Так, справді, Кенія, як і інші постколоніальні країни Африки, має багато проблем із розвитком і демократією, проте позитиві зміни відбуваються, як, власне, і в посттоталітарній Україні. Проте саме в Кенії народився батько 44-го президента США, й це прямо заперечує недо-

лугий жарт про єдине призначення кенійця як продавця на ринку чи спортсмена, а одним із двигунів економіки Кенії є телекомунікаційний сектор.

Згаданими скетчами автори по факту посилюють загальний стереотип про африканців, формуючи негативний асоціативний ряд «африканець — бідність — корупція — нерозумний». Такі стереотипи не лише не сприяють толерантності й не дискримінації, а, навпаки, ще більше закріплюють упередження, відразу, а в певних випадках і підживлюють агресію, особливо в тих, хто цілеспрямовано атакував африканців.

Вважаю, вищезгаданий скетч є дискримінаційним, а окремі його епізоди містять ознаки розпалення ворожнечі за ознаками раси.

-
- [1] <https://detector.media/kritika/article/141527/2018-10-05-rasizm-gomofobiya-ksenofobiya-i-drugie-shutki-ukrainskoi-ligi-smekha/>
 - [2] <https://www.youtube.com/watch?v=PAqs1ildqVA>
 - [3] <https://www.youtube.com/watch?v=zdqJybjc5fc>
 - [4] https://www.youtube.com/watch?v=rSrZTI_CDpA
 - [5] <https://www.youtube.com/watch?v=-sEeZaJxtgY>
 - [6] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68652>
 - [7] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117742>
 - [8] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160358>
 - [9] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184666>
 - [10] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
 - [11] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
 - [12] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>
 - [13] <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/10/how-colonial-violence-came-home-the-ugly-truth-of-the-first-world-war?fbclid=IwAR1AK2fDMEiHzEvjW5-5T1hdKMeFNQ5A8iB1Ns-piyApNgC5oQXSZhwfmhs>
 - [14] http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/77060/Zlochyny_na_runti_nenavysti_Vyznaty_ne_mozhna
 - [15] Тут є важливим і особливо огидним те, що «під кущем» не є місцем суто випадковим для народження дитини, це визначено у сцені як «кенійський пологовий будинок», тобто як місце де і належить народжувати африканцям, які очевидно, з точки зору авторів скетчу, на «нормальний» пологовий будинок не заслуговують.
 - [16] Simon Wiesenthal, The Sunflower: On the Possibilities and Limits of Forgiveness, Schocken Books, New York, 1998, p.57

Висновок щодо трансляції телеканалом «СТБ» передачі «Один за всіх» 1 квітня 2018 року

8 Жовтня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 7 серпня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1202 від 07.08.2018) з проханням висловити позицію та надати висновок стосовно зафіксованих під час моніторингу ТОВ «ТЕЛЕКАНАЛ СТБ» трансляцій сцен фізичного та психологічного насильства, що можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, і фактів порушення прав дітей у передачі «Один за всіх» від 1 квітня 2018 року.
- 2** 14 вересня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на потребу в захисті неповнолітніх від шкідливого контенту, а також постійні нарікання на відповідний контент телеканалу СТБ.
- 3** У випуску передачі «Один за всіх», що транслювалася телеканалом СТБ 1 квітня 2018 року в часовому проміжку між 21:28 та 22:46[1], розповідається історія вбивства дворічної дитини, Вероніки Єсипенко. Основним підозрюваним є Назар Красуля — чоловік, у якого проживала її мати, Галина Єсипенко; йому інкримінують нанесення тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть малолітньої. Водночас передача спрямована не на встановлення його вини, а показується з метою розібратися, наскільки винними у смерті дворічної дитини є її мати, а також інші особи, що були присутні на місці скоєння злочину. Зокрема, у студії з'являється 17-річна Ангеліна Дайдашан, падчерка Назара Красулі. Також у студії йдеться і про старшу доньку Галини Єсипенко, 5-річну Діану, яка на момент зйомок перебувала в лікарні з побоями. Як і завжди у передачах подібного стибу, у студії окрім гостей пе-

01.04. 2018

Скріншот відео передачі «Один за всіх» на телеканалі СТБ 1 квітня 2018 року.

ребувають запрошені експерти: юристи, криміналісти, працівники соціальних служб. Важливо зазначити, що трансляція супроводжується позначкою «16+».

- 4** Передача починається сценою із похорону Вероніки Єсипенко й детального опису травм, отриманих дитиною перед смертю. Далі слідує опис травм, отриманих її сестрою Діаною, яка перебуває в лікарні з чисельними травмами та синцями, зокрема — зі слідами від недопалків. Діана також демонструє як її «*воспітували*» (див. 21:30:00–19). Важливо зазначити, що всі обличчя неповнолітніх заблюрені й не дозволяють ідентифікувати їх за зовнішнім виглядом; окремо блюються й інтимні органи дітей, на яких є травми, що демонструються на камеру.
- 5** Далі демонструється синхрон матері загиблої, в якому Галина Єсипенко стверджує, що дитина загинула від приступу епілепсії. У студії присутня тітка Вероніки — Катерина Єсипенко — з чоловіком та з наміром «*відправити до в'язниці рідну сестру*» (21:32:42–44). Вона хоче, щоб усіх присутніх на момент вбивства в хаті було ув'язнено. Тітка, зокрема, стверджує, що Галина народжувала лише задля отримання матеріальної допомоги; попри це, сама Катерина допомагала сестрі й винаймала їй квартиру в Ніжині. Втім, тій не подобався такий стиль життя. Тітка і фельдшер села описують деталі віднайдення тіла Вероніки; втім, це не супроводжується відповідним відеорядом. Також Катерина розповідає про ситуації недогляду своєю сестрою її доньок.

6 Після дискусії у студії з'являється 17-річна Ангеліна, падчерка підозрюваного, яка бачила, що відбувалося з дітьми. Одразу після появи її у студії на дівчину накидається Катерина Єсипенко (див. 21:57:38–21:58:29). Тимчасом як сама сцена бійки майже не демонструється (використовуються загальні плани, не видно безпосередніх ударів тощо), після бійки демонструється кров на лобі Катерини. Потім починається словесна перепалка між Ангеліною та Катериною, де дівчину звинувачують у тому, що вона сприяла вбивству Вероніки. У певний момент (див. з 21:59:20, а також із 22:05:00) експерти у студії починають на підвищених тонах розповідати Ангеліні про те, що вона мала захистити Вероніку, бо вона, зокрема, «майбутня мати», мала «підкидати дітей іншим людям». Ангеліна також стверджує, що була залякана (а до того протягом спільного життя — бита) Назаром Красулею, а також описує дії, які він вчиняв щодо Вероніки та Діани (виривав волосся, ставив у куток голими тощо); ці дії називають не інакше як «катування» — але всі стверджують, що до сексуального насильства не доходило.

7 У студії також з'являється й мати загиблої, Галина Єсипенко у траурній чорній хустці (див. з 22:19:54). Її одразу звинувачує її мати в тому, що вона не має права на траур, оскільки навіть не відвідала похорон рідної дитини. Галина стверджує, що в цей час була на очній ставці в міліції разом з Ангеліною. Розмова відбувається на підвищених тонах, із великою кількістю нецензурних слів, прихованих в ефірі за допомогою звуку «пі». Галина пояснює, чому вона вирішила жити з Назаром Красулею (бо проти неї «було все село», а віддавати дітей до соцслужб вона не хотіла, оскільки боялася втратити їх назавжди). Один із експертів у студії провокує Галину і стверджує, що єдине, для чого вона була потрібна Красулі, — це гроші та діти-іграшки, якими останній грався (22:31:35–57). У студії невдовзі після того починається сутичка між Галиною та її матір'ю, яка накидається на неї з криками: «Я тебе уб'ю, зараза ти така» (22:33:50–22:34:44) (в цей час аудиторія аплодує); вона продовжує звинувачувати Галину в тому, що та не прийшла на похорон. Галина ж стверджує про часті побиття всіх Назаром. Експерти у студії знову атакують одного з гостей — цього разу Галину (див. з 22:37:15) з приводу того, що вона не захистила своїх дітей. Втім, надалі від поліграфолога лунає інформація про те, що сама Галина лупцювала своїх дітей, але не в день убивства. Після чергової атаки з боку експертів ведучий Дмитро Карпачов підсумовує (див. 22:44:23–44): «Я бачив різних матерів в цій студії — поганих матерів — але от таку бездушність, байдужість, цинізм щодо долі своєї дитини, щодо тих страждань, які вона відчувала, я зустрічаю вперше. І я сподіваюся, що Діана ніколи більше вас не побачить». Програма закінчується кадрами мітингу в Ніжині проти бездіяльності соціальних служб, які могли запобігти вбивству, а також інформацією про суд над Галиною. Тітка Катерина збирає документи на опіку Діани й готується перевезти її до Одеси.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - необґрунтованого показу насильства;
 - трансляції програм або їх відеосюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися.

Стаття 28. Програмна концепція мовлення телерадіоорганізацій

5. Ліцензіат не має права розповсюджувати програми і передачі, трансляція яких не допускається згідно з вимогами частини другої статті 6 цього Закону, а також програми, здатні впливати на нормальний фізичний, розумовий або моральний розвиток дітей та юнацтва, і програми, що містять сцени, які викликають жах, сцени вбивства, насилля (фізичного чи психологічного), сцени, звернені до сексуальних інстинктів.

Стаття 62. Захист суспільної моралі та забезпечення прав неповнолітніх і юнацтва

2. Телерадіоорганізаціям забороняється розповсюджувати, а також анонсувати програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, крім як протягом ефірного часу в добовому відрізку з 23.00 до 6.00 та на каналах з обмеженим доступом.

Такі програми або передачі повинні мати спеціальне попередження і відповідно позначатися в розкладі програм телерадіоорганізацій та спеціально позначатися безпосередньо перед їх трансляцією.

4. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [2]

18. Журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми. Журналіст та редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) та дозвіл на це від її батьків чи опікунів. Неприпустимим є розкриття імен неповнолітніх (або вка-

зування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали відношення до проти-законних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

1. Незалежна медійна рада вже втретє за понад два з половиною роки своєї діяльності отримує звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення щодо оцінки на предмет відповідності забороні трансляції в час, доступний для перегляду дитячою аудиторією, сюжетів, що можуть завдати шкоди духовному, моральному і психологічному здоров'ю глядачів, зокрема дітей, контенту, який транслюється телеканалом **СТБ**. Заборона на трансляцію такого типу контенту передбачена абзацом восьмим частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також деталізується у статті 62 Закону. Це, попри низку позитивних зрушень зі сторони мовника, уже відзначених у п. 2 висновку щодо змісту передач «**Кохана, ми вбиваємо дітей**», «**Я соромлюсь свого тіла**», «**Битва екстрасенсів**», «**Слідство ведуть екстрасенси**», «**Містичні історії**» на телеканалі **СТБ** (№ 18 від 9 жовтня 2017 року)[3], свідчить про систематичну недоволеність певної категорії глядачів змістом телепередач на каналі. Водночас варто нагадати, що систематичні порушення однієї й тієї ж норми законодавства про телебачення і радіомовлення можуть за певних обставин стати підставою для звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення з позовом про анулювання ліцензії на мовлення.
2. Основним питанням у рамках цієї справи є те, якою мірою трансляція програми могла завдати шкоду фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків. Слід наголосити, що захист дітей від шкідливого контенту є однією з основних легітимних цілей обмеження свободи слова телерадіоорганізацій з огляду на відзначену Європейським судом із прав людини у справі **Jersild v. Denmark** потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа[4].

Заборону на трансляцію відповідного контенту в українському законодавстві слід тлумачити в контексті положень статей 28 і 62 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Отже, відповідні передачі не можна транслювати в часовому проміжку з 06:00 по 23:00 (так званий дитячий час), вони повинні мати спеціальне позначення та попередження. Крім того, при визначенні типів контенту, які апріорі можуть бути шкідливими для розвитку дитини, слід зважати на сцени, які викликають жах, сцени вбивства, насильства (фізичного чи психологічного), сцени, звернені до сексуальних інстинктів.

3. Крім того, Незалежна медійна рада у п. 15 висновку щодо змісту передач «Кохана, ми вбиваємо дітей», «Я соромлюсь свого тіла», «Битва екстрасенсів», «Слідство ведуть екстрасенси», «Містичні історії» на телеканалі СТБ (№ 18 від 9 жовтня 2017 року) [5] наголошувала на тому, що трансляція інформації, яка повністю дозволяє ідентифікувати неповнолітнього (обличчя, ПІБ тощо) не відповідає найкращим інтересам дитини і порушує її право на повагу до приватного життя, **гарантоване ст. 8 Європейської конвенції про права людини**.
4. У цьому контексті Незалежна медійна рада звертає увагу на позитивні зрушення в ефірі СТБ порівняно з іншими справами, що розглядалися. Цього разу обличчя всіх неповнолітніх героїв програми приховано, як приховано і їхні інтимні зони. Під час ефіру постійно присутня візуальна позначка «16+» у лівому нижньому куті екрана, що дає зрозуміти вікову категорію контенту. Однак перед трансляцією передачі не було попередження на кшталт «Передача може містити сцени, які можуть розтривожити особливо чутливих глядачів» у «Кохана, ми вбиваємо дітей», як це було в попередніх передачах телеканалу СТБ, що були предметом аналізу Незалежної медійної ради. Таке позначення є хорошою практикою, яка мала би використовуватися телеканалами навіть у тому випадку, якщо контент є межевим — і може потенційно спричинити шкоду певним категоріям населення, незалежно від часу трансляції тої чи іншої передачі.
5. Переходячи безпосередньо до контенту передачі, Незалежна медійна рада у своєму висновку щодо змісту розважальних передач та їх анонсів на телеканалі СТБ («Один за всіх», «Битва екстрасенсів», «Хата на тата», «МастерШеф») (№ 12 від 14 січня 2017 року) [6] вже наголошувала на тому, що

- вияви агресії, такі як нецензурна лайка, можуть слугувати художнім засобом задля зображення напруженої обстановки в рамках передачі — однак при цьому провокують відповідну поведінку, можуть бути сприйняті як рольова модель такої поведінки глядачами, особливо неповнолітніми;
- надмірно скандалізований та підкреслено шоковий формат висвітлення чутливих тем замість сприяти їх експертному обговоренню та розв'язанню пов'язаних проблем звертається до найпримітивніших інстинктів та емоцій глядачів, таким чином сприяючи деградації власної аудиторії.

З огляду на ці тези маємо зазначити, що при трансляції передачі телеканал свідомо уникав показу фізичного насильства (див. 21:57:38–21:58:29). Можна зрозуміти, що таким чином телеканал намагався уникнути звинувачень у необґрунтованому показі насильства — і, з огляду на результат, не

можна сказати, що телеканал порушив відповідну норму законодавства. Показ результатів насильства (розбитий лоб) не можна прирівняти до процесу показу насильства як такого.

7. Утім, окремо варто звернути увагу на психологічне насильство та шоковий формат висвітлення проблематики вбивства неповнолітньої Вероніки Єсипенко. Безумовно, тема домашнього насильства, якої фактично і стосувалося вбивство неповнолітньої співмешканцем її матері, належить до тем, що є предметом суспільного інтересу. Такі теми мають спокійно обговорюватися, а в програмах подібного стибу мають пропонуватися потенційні шляхи усунення проблем, які спричиняють, зокрема, таке насильство.

У програмі, яка є предметом розгляду в рамках цієї справи, жодних шляхів усунення проблеми не пропонується. Ба більше, запрошені експерти й ведучий, які би мали виступати модераторами дискусії та пропонувати якісь вирішення порушених питань, лише сприяють нагнітання обстановки. Вони перебирають на себе функції умовного суду присяжних і допитують, у дуже агресивній тональності, Ангеліну Дайдашан та Галину Єсипенко, звинувачуючи їх у бездіяльності (див. з 21:59:20, з 22:05:00 та з 22:37:15) при вбивстві дворічної дитини.

Це, а також озвучування деталей насильства у студії є надмірним і покликане впливати не стільки на раціональне сприйняття проблеми глядачем, скільки на примітивно-емоційне «смакування» пікантних подробиць чужої трагедії. Неповнолітній глядач про деякі негативні явища може довідатися саме з подібних програм, а їх жодним чином не виправдане надмірне відображення може викликати в нього... бажання наслідувати насильницькі моделі поведінки, таким чином завдаючи значної моральної та навіть фізичної шкоди (див. п. 8 висновку щодо змісту розважальних передач та їх анонсів на телеканалі СТБ («Один за всіх», «Битва екстрасенсів», «Хата на тата», «МастерШеф») (№ 12 від 14 січня 2017 року))[7].

7. З огляду на це, а також на факт трансляції передачі в часовому проміжку за межами 23:00–06:00 без належного попередження та позначення, Незалежна медійна рада вважає, що трансляція передачі «Один за всіх» від 1 квітня 2018 року порушила вимоги щодо заборони трансляції в час, доступний для перегляду дитячою аудиторією (з 6:00 по 23:00), сюжетів, що можуть завдати шкоди їхньому духовному, моральному і психологічному здоров'ю.
8. Насамкінець, Незалежна медійна рада хоче наголосити на неприпустимості бездіяльності правоохоронних органів, а також органів опіки й піклування в подібних випадках. Зі змісту передачі випливає, що до цих органів уже лунали неодноразові звернення щодо проблем у родині Єрмоленко та в домі Назара Красулі. Однак вони не виконали своєї превентивної функції, що і при-

звело до смакування ситуації на телеканалі. Саме якісна робота цих органів здатна мінімізувати кількість та вплив подібного контенту на телебаченні.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції телеканалом СТБ передачі «Один за всіх» 1 квітня 2018 року ТОВ «ТЕЛЕКАНАЛ СТБ» припустився порушення вимог абзацу восьмого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (заборона трансляції в час, доступний для перегляду дитячою аудиторією (з 6:00 по 23:00), сюжетів, що можуть завдати шкоди їхньому духовному, моральному і психологічному здоров'ю).

ДОДАТКИ

- [1] <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/4hu47LP42>
- [2] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [3] <https://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svoho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>
- [4] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>
- [5] <https://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svoho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>
- [6] <http://mediarada.org.ua/case/zmist-rozvazhalnyh-peredach-ta-jih-anonsiv-na-telekanali-stb-odyn-za-vsih-bytva-ekstrasensiv-hata-na-tata-mastershef/>
- [7] <http://mediarada.org.ua/case/zmist-rozvazhalnyh-peredach-ta-jih-anonsiv-na-telekanali-stb-odyn-za-vsih-bytva-ekstrasensiv-hata-na-tata-mastershef/>

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Висновок щодо трансляції концерту до Дня Перемоги телеканалом «Інтер» у 2018 році

 21 Березня 2019 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 27 лютого 2019 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/414 від 27.02.2019) із проханням висловити позицію стосовно дотримання вимог чинного законодавства України під час трансляції в ефірі ПрАТ «Телеканал «Інтер»» концерту «Победа. Одна на всех» [1].

2 3 березня 2019 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на значний суспільний резонанс, що був здійснений трансляцією концерту, а також на чутливість питання історичної пам'яті на теренах України.

3 Концерт «Победа. Одна на всех» був приурочений до святкування Дня Перемоги 2018 року. В його рамках відбувалися виступи українських виконавців, які співали пісень, пов'язаних із Другою світовою війною та участю в ній радянських солдат та партизан. Концерт вели двійко ведучих — Андрій Доманський та Анастасія Даугуле, російською мовою. У проміжках між піснями ведучі розповідали історії ветеранів війни, які були присутніми у студії, та вітали їх із Днем Перемоги.

4 Наприкінці концерту з уст ведучих пролунали такі вислови:

1:53:20–1:54:05

Андрій Доманський: «9 мая. Этот день — особенный. В последнее время мы чувствуем это как никогда остро».

Анастасія Даугуле: «Мы ждем этого дня и готовимся к нему как к самому важному».

10.04. 2018

Скріншот відео концерту «Победа. Одна на всіх» на телеканалі «Інтер» 10 квітня 2018 року.

Андрій Доманський: «Это наша война и наша победа».

Анастасія Даугуле: «Без Великой Отечественной, без Дня Победы наша жизнь бы была совсем другой. Они никогда не станут для нас просто историей, это часть нашей жизни».

Андрій Доманський: «Поэтому и сегодня мы снова сражаемся: за нашу память, за право жить той жизнью, которую защищали и за которую погибли наши деды и прадеды».

2:08:13–2:09:38

Анастасія Даугуле: «8 миллионов украинцев погибли от рук фашистских захватчиков — это наша история, это наша генетическая память».

Андрій Доманський: «И сегодня мы не можем позволить, чтобы улицы наших городов называли именами фашистских преступников, а их портреты безнаказанно проносили в факельных шествиях по нашей столице, где каждый метр полит кровью наших соотечественников».

Анастасія Даугуле: «И пусть иногда нам кажется, что все против нас, что мы чужие в своей стране, но это не так: нас много, нас сотни в этом зале и миллионы перед экранами телевизоров».

Андрій Доманський: «Это мы 9 Мая приносим цветы к Вечному огню, это мы каждый год восстанавливаем памятники воинам, которые пали в борьбе с фашизмом, это мы — Украина, которая была оккупирована и победила, несмотря ни на что».

Анастасія Даугуле: «Мы это помним, мы это знаем».

Андрій Доманський: «Для нас никто не забыт, для нас ничто не забыто».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу

дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

5. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 28. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

1. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

1. Вже не новими є конфлікти в медійній сфері довкола Дня Перемоги, який в Україні традиційно святкувався 9 травня та нещодавніми змінами до законодавства був перейменований на День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні. Звичними для цього дня є низка демонстрацій та масових акцій, що влаштовуються різноманітними політичними силами, а також організація концертів, які транслюються для значної аудиторії, повертаючи в епоху радянської символіки та естетики.
2. Телеканал «Інтер» після Революції гідності та початку зміни політики національної пам'яті до декомунізації експлуатує тему радянської спадщини чи не найактивніше. Саме цей телеканал є автором проекту «Наш Полк»[2], у рамках якого збирає інформацію та фотографії учасників «Великої вітчизняної війни», а також відновлює пам'ятники героям війни та глорифікує їхні подвиги.
3. Глорифікація героїчних подвигів людей, які боролися з нацизмом та за незалежність нашої держави, є моральним обов'язком нащадків, проте слід зважати, що, на жаль, низка прорадянських слоганів та радянський історичний наратив у недалекому минулому були використані для розпалювання ворожнечі та закликів до агресії. Саме вони стали одним із підґрунть для анексії Криму та агресії на теренах Південно-Східної України. З огляду на це, подібні концерти одразу ж викликають обґрунтовану підозру щодо потенційного використання для розпалювання ворожнечі в багатьох глядачів, а також і в органів державної влади.
4. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»*[3].

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи

наси́льства щодо осіб, що належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[4].

5. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків[5]. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.
6. Щодо інтенсивності політичного та соціального контексту, то варто зважати, що висловлювання ведучих програми пролунали майже наприкінці двогодинного концерту, присвяченого Дню Перемоги. З 2014 року цього дня щороку відбуваються масові акції, що супроводжуються сутичками між представниками умовно радянських поглядів та представниками націоналістичних кіл, які вшановують власних героїв та загиблих у Другій світовій війні. З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що за відсутності суспільного консенсусу стосовно Дня Перемоги, слід дуже ретельно ставитися до будь-яких висловлювань, які можуть лунати з уст різних політичних таборів або світоглядних опонентів.
7. Щодо здатності таких висловлювань призвести до шкідливих наслідків Незалежна медійна рада зазначає, що ще до появи цього матеріалу в ефірі «Інтера» його анонс зі згаданими в описі висловлюваннями викликав неабияке обурення з боку представників громадськості, користувачів інтернету, а також окремих праворадикальних груп. Зокрема, представники «Національного корпусу» вже **9 травня 2018 року**, до виходу концерту в ефір, пікетували офіс телеканалу та завдали пошкоджень його майну[6]. Як влучно зауважив Європейський суд з прав людини у справі **Jersild v. Denmark**, варто зважати на потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа[7]. Тому після виходу матеріалу в ефір був ризик ще більшої поляризації в суспільстві, що може призвести до критичних наслідків для державності в умовах турбулентності нинішньої воєнно-політичної ситуації в державі. Варто зважати й на те, що за деякими даними концерт був найрейтинговішою передачею того вечора[8], що лише збільшує шкідливий вплив контенту.
8. Якщо говорити про сам текст висловів ведучих, то, напевне, найбільшу увагу варто звернути на вислів Андрія Доманського: *«И сегодня мы не можем по-*

зволить, чтобы улицы наших городов называли именами фашистских преступников, а их портреты безнаказанно проносили в факельных шествиях по нашей столице, где каждый метр полит кровью наших соотечественников». Справді, Незалежна медійна рада в низці своїх справ зазначала, що використання порівнянь із фашистами може свідчити про розпалювання ворожнечі (див. висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «NewsOne» протягом 31 серпня — 17 жовтня 2018 року (№ 31 від 6 грудня 2018 року) [9] та висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «112» протягом 4 вересня — 7 жовтня 2018 року (№ 32 від 20 грудня 2018 року)) [10]. Однак у згаданих справах цей термін застосовували до нинішніх політиків. Нині ж ми розглядаємо справу, де це порівняння стосується історичних подій. Саме тому, на думку Незалежної медійної ради, в рамках цього висновку не варто автоматично застосовувати підхід, висловлений у попередніх справах.

9. Не зупиняючись окремо на коректності використання терміна «фашизм» у контексті порівняння з німецьким урядом, що послуговувався ідеологією нацизму в 1933–1945 роках, Незалежна медійна рада не заперечуватиме історичного факту співпраці окремих представників українського націоналістичного руху 1940-х років з окупаційною владою Третього Рейху. Так само Незалежна медійна рада свідомо того, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Penttinen v. Finland*) [11]. Зважаючи на це, використання термінології на кшталт «фашистські покидьки» або ж, наприклад, «фашисти» могло б бути прийнятним, хоча й таким, що шокує значну частину населення в Україні. Проте слово «злочинець» не є оцінним судженням, це твердження про факт: про те, що людина вчинила злочин. Однак факт комунікації чи співпраці з Рейхом іще не може автоматично означати вчинення злочинів, пов'язаних із цим режимом. Саме тому використання вислову «**фашистські злочинці**» є маніпулятивним і неприйнятним.
10. Критерії, які встановив Європейський суд із прав людини щодо оцінки наявності розпалювання ворожнечі, варто оцінювати в сукупності, без надання переваги певному. Саме тому Незалежна медійна рада, виходячи з контексту подій 9 травня, що відбуваються щороку в Україні, вважає, що саме цього дня використання подібного наративу («фашистські злочинці», «ми є Україною, що перемогла», «нас багато і ми все пам'ятаємо») може призвести до розколу суспільства та суттєвих негативних наслідків. Зважаючи на це, трансляція телеканалом «Інтер» концерту до Дня Перемоги порушила заборону на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що трансляція телеканалом «Інтер» концерту «Победа. Одна на всех» із використанням вищенаведених цитат ведучих порушує вимоги абзацу четвертого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (заборона на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті).

ДОДАТКИ

- [1] https://www.youtube.com/watch?v=l1xi_cVXFDw
- [2] <https://polk.inter.ua/>
- [3] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [4] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [5] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [6] <https://www.unian.ua/society/10110227-skandal-dovkola-intera-nackorpus-priyshov-do-kanalu-nagadati-shcho-v-krajini-yde-viyna-foto-video.html>
- [7] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>
- [8] <https://strana.ua/news/140300-inter-9-maja-efir-na-den-pobedy-posmotreli-13-millionov-ukraintsev.html>
- [9] <https://mediarada.org.ua/case/rozpalyuvannya-vorozhnechi-v-efiri-telekanalu-newsone-protyahom-31-serpnya-17-zhovtnya-2018-roku/>
- [10] <https://mediarada.org.ua/case/rozpalyuvannya-vorozhnechi-v-efiri-telekanalu-112-protyahom-4-veresnya-7-zhovtnya-2018-roku/>
- [11] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>

МОВА ВОРОЖНЕЧІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Висновок щодо статті «Неомарксизм або подорож у безодню» Олександра Турчинова на «lb.ua»

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 12 грудня 2018 року голова Незалежної медійної ради Наталія Лигачова запропонувала проаналізувати на предмет відповідності законодавству України статтю «Неомарксизм або подорож у безодню» Олександра Турчинова, що була опублікована 11 грудня 2018 року на сайті lb.ua[1].
- 2** 15 січня 2019 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на напружений характер дискусії щодо прав представників ЛГБТІК+ (лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали, квіри та інші) в Україні.
- 3** У статті «Неомарксизм або подорож у безодню» секретар РНБО Олександр Турчинов висловлює власні думки щодо критики урядовою уповноваженою з питань гендерної політики Катериною Левченко звернень низки органів місцевого самоврядування щодо захисту сімейних цінностей. Позицію пані Левченко названо «неадекватною» та «агресивною». На його думку, «якщо говорити про національну безпеку, то одна з реальних загроз для нашої країни — катастрофічне скорочення населення. Захисники традиційних сімейних цінностей, на відміну від організаторів гей-парадів, намагаються протистояти цій загрозі. Міцна повноцінна сім'я, що здатна народити, захистити та виховати дітей, сьогодні один із найважливіших факторів національної безпеки».
- 4** Пан Турчинов окремо порівнює гендерних активістів із представниками «руського мира», стверджуючи, що «брехня, агресивність, несприйняття християнського світогляду, традиційних сімейних цінностей, безпеліційне

11.11.2018

Скріншот сайту
«LB.ua».

Повітряні - Політика - 11 листопада 2018, 16:27

Неомарксизм або подорож у безодню

Для початку хочу публічно підтримати позицію депутатів Івано-Франківської обласної ради, що виступили на захист сімейних цінностей, на захист українських дітей від пропаганди збочень. Аналогічні заяви підтримали більшість депутатів з 11 обласних та понад півсотні міських та районних рад. Впевнений, що з цією позицією можуть солідаризуватися всі представницькі органи місцевого самоврядування нашої країни.

Олександр Турчинов

Facebook 1368 Twitter

На осей Івано-Франківській міській ради депутати підтримали звернення до керівника та міністра освіти щодо неприпустимості пропаганди гомосексуалізму та захисту традиційних сімейних цінностей в системі освіти України.

Водночас мене, ніби кажучи, здивувала позиція урядової уповноваженої з питань гендерної політики, яка звернулася до Служби безпеки України з вимогою знайти і покарати ініціаторів рішення міських рад на захист сімейних цінностей.

Доне слідваюсь, що неадекватну агресивну позицію урядової уповноваженої не поділяють більшість членів Кабінету Міністрів України.

Олександр
Турчинов.

фото turchynov.com

нав'язування власних ідеологічних штампів і пропаганда аморальності — все це споріднює їх з “руським миром”, не завжди за формою, але завжди за змістом». Після цієї аналогії слідує й аналогія з марксизмом, який захищав «пригноблених»: на думку автора матеріалу, нині починає панувати неомарксизм, у рамках якого змінилися «пригноблені», якими тепер є емансиповані жінки, гомосексуали, лесбійки, трансгендери та інші. Він стверджує: «У чому повністю повторює неомарксизм своїх бородатих попередників, — це в ненависті до християнства, в нав'язливих спробах дискредитувати, принизити, зруйнувати церкву, або добитись її деградації. Адже Біблію не переписиш, а в ній сказано, що Господь ну дуже не толерантно ставиться до збочень. Вона говорить, що створивши людину за своїм образом і подобою, Бог створив лише чоловіка і жінку — лише дві статі, а не сотню гендерів».

- 5** Автор підсумовує: «Те, що ми називаємо моральним імперативом, по суті є Закон Божий. І ті, хто присвоюють собі право змінювати його на догоду своїм інстинктам і порокам, перетворюючи суспільство на сукупність осіб без статі, без моралі, наближають описаний в Біблії Армагеддон. Бо як тільки люди втрачуть свою сутність, Богом дану ідентичність, перестануть бути мужніми чоловіками і ніжними турботливими друзинами, втрачуть здатність любити, дарувати життя, ростити дітей, творити добро, людству прийде кінець. І цей сумний фінал буде повний болю і страждань».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 28. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

1. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди ві-

йни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [2]

15. Ніхто не може бути дискримінований через свою стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА

1. Тематика захисту прав представників спільноти ЛГБТІК+ є достатньо гарячою в українському суспільстві, в якому релігія відіграє суттєву роль. Саме довкола цієї теми точаться запеклі дебати щороку, особливо довкола щорічного прайду. В той же час значна кількість обговорень цієї тематики переходить із суто правової площини у площину розпалювання ворожнечі, що не сприяє встановленню толерантності в суспільстві та призводить лише до більшої його поляризації.
2. Як уже наголошувала Незалежна медійна рада у п. 15 висновку щодо публікації в газеті «Дзеркало тижня» матеріалу **Вадима Трояна «Війна на кримінальному фронті»** (№ 11 від 28 жовтня 2016 року) [3], законодавство у сфері заборони розпалювання ворожнечі інтернет-ЗМІ, що не належать до аудіовізуальних, є недосконалим; стаття 28 Закону України «Про інформацію» передбачає лише чотири ознаки, за якими забороняється розпалювати ворожнечу (міжетнічна, національна, расова та релігійна), та потребує вдосконалення. Втім, використання онлайн-ЗМІ для розпалювання ворожнечі забороняється іншим підпунктом статті 28 Закону України «Про інформацію», а саме через заборону використання інформації для посягання на права людини.

3. Ця справа торкається двох ключових питань: чи містить матеріал за авторством Олександра Турчинова заклики до розпалювання ворожнечі та чи має нести за нього відповідальність онлайн-портал lb.ua.

Незалежна медійна рада виходить із того, що мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»* [4].

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[5].

4. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків[6]. У п. 102 рішення у справі **Dmitriyevskiy v. Russia** суд дещо модифікував критерії і запропонував аналізувати такі з них, як статус спікера, природа матеріалу та його словесність, а також контекст матеріалу[7].
5. Стосовно статусу спікера, то Олександр Турчинов є секретарем РНБО, а також колишнім виконуючим обов'язки Президента України. Його політична роль, а також повноваження в рамках силового блоку та у сфері національної безпеки, значний досвід у публічній політиці роблять його слова більш значущими для публіки. Подібно до ситуації у п. 5 висновку щодо коментаря **Євгена Мураєва** про Олега Сенцова на **телеканалі «112»** (№ 27 від 4 вересня 2018 року)[8], значущість коментаря пана Турчинова вища за слова простих громадян із того чи іншого питання, що збільшує можливість настання шкідливих наслідків.
6. Щодо природи висловлювання та слів, використаних у ньому, то Незалежна медійна рада усвідомлює: захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залиша-

ють аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі **Pentikainen v. Finland**) [9]. Безумовно, ідеї, висловлені паном Турчиновим, можуть бути сприйняті відповідним чином — та мають фактичне підґрунтя, оскільки неомарксизм і справді підтримує захист гендерних прав та де в чому є ідеологічною (хоча й не єдиною) основою для захисту права на рівність у сучасних соціально-політичних умовах.

7. Однак варто наголосити на деяких суттєвих аспектах цього матеріалу — а саме стереотипізації активістів гендерного руху та їх порівнянні з «руським миром». Доречно буде згадати позицію Європейського суду із прав людини у справі **Norwood v. the United Kingdom**, де було зазначено, що жодна загальна атака супроти певної групи осіб, у рамках якої цілісну групу населення пов'язують із негативними діями, не може відповідати цінностям Європейської конвенції з прав людини, насамперед толерантності, соціальній згоді й недискримінації [10]. У матеріалі пана Турчинова бачимо порівняння активістів ЛГБТІК+ із представниками держави-агресора, що є особливо чутливим у період агресії — коли значна частина населення сприймає концепцію «руського мира» як ворожу до української державності. Як уже було зазначено у висновку щодо випуску передачі «Відкритий мікрофон» на радіо «АКС» від **25 квітня 2016 року (№ 9 від 26 вересня 2016 року)** [11], розпалювання ворожнечі може набувати неочевидних словесних форм та формуватися радше з контекстуального сприйняття певного контенту загалом.
8. У світлі цього варто звернути увагу й на контекст сказаного. З одного боку, маємо пам'ятати про стан агресії, до якого досить серйозно апелює пан Турчинов. З іншого — стаття з'явилася внаслідок публічних дебатів стосовно прийняття низками органів самоврядування документів, у яких вони наголошували на захисті сімейних цінностей. Якщо згадати загальнонаціональний контекст станом на середину грудня 2018 року, то не можна оминати увагою й питання отримання Томосу та створення Православної церкви України (див. п. 8 висновку щодо матеріалу «“Под громкие аплодисменты не дали Томос”. Что означают решения Константинополя по Украине» на сайті «Страна.иа» (№ 29 від 24 жовтня 2018 року)) [12].

На думку Незалежної медійної ради, відповідні вираження у їх сукупному контексті та зважаючи на статус пана Турчинова можуть створювати суттєвий ризик виникнення ворожнечі до представників спільноти ЛГБТІК+ через їх порівняння із представниками держави-агресора та змалювання їх як загрози Україні, християнству та людству, формує упередження проти певної категорії суспільства. Таким чином, подібно до ситуації у висновку щодо публікації в газеті «Дзеркало тижня» матеріалу Вадима Трояна «Війна на кри-

мінальному фронті» (№ 11 від 28 жовтня 2016 року) [13], автор висловлює твердження, що порушують конституційний принцип рівноправності громадян. З огляду на це, їх варто кваліфікувати як мову ворожнечі, що забороняється статтею 28 Закону України «Про інформацію» (заборона використання інформації для посягання на права людини).

9. Окремому аналізу підлягає питання, яку відповідальність за поширення матеріалу пана Турчинова несе lb.ua як онлайн-видання, яке наразі не видає письмового аналогу — на відміну від «Дзеркала тижня», матеріал на сайті якого був предметом розгляду у висновку щодо публікації в газеті «Дзеркало тижня» матеріалу Вадима Трояна «Війна на кримінальному фронті» (№ 11 від 28 жовтня 2016 року) [14]. Безумовно, Олександр Турчинов не є представником ЗМІ чи журналістом: він висловлює свою позицію як приватна особа, яка, втім, сприймається передусім як політик та публічна особа. Звичною практикою онлайн-видань є розміщення матеріалів від представників влади у спеціально відведених для цього секції сайту, таких як «Блоги» (як на УП[15] чи самому lb.ua[16]). Контент, що розміщується там, може бути таким, від якого редакція видання відмежовується, залишаючи відповідальність за його розповсюдження на авторах блогу[17]. У таких випадках онлайн-видання виступає як платформа, що надає доступ будь-кому для розміщення власної позиції, з незначним рівнем редакційного контролю.

Інша ситуація з матеріалами, які розміщуються на головній сторінці сайту, як у рамках цієї справи. Розміщені таким чином матеріали переважно сприймаються читачем як власний продукт медіа або ж як контент, творцем якого є таке медіа чи розміщення якого було узгоджене з редакцією або ж збігалось з її поглядами. Стаття пана Турчинова в рамках цієї справи була розміщена саме таким чином[18], який свідчить про здійснення редакційного контролю над цим матеріалом. Жодного дисклеймеру щодо відмежування редакції від позиції політика не розміщено.

10. З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що онлайн-видання «lb.ua» несе відповідальність за порушення законодавства, вчинені в матеріалі Олександра Турчинова, оскільки воно прийняло свідоме редакційне рішення щодо розміщення матеріалу в себе на платформі та подало його як власний контент. Незалежна медійна рада вкотре наголошує, що до матеріалів на чутливі для суспільства теми редакціям варто ставитися уважніше, здійснюючи суворіший редакційний контроль; особливої уваги в цьому контексті слід приділяти матеріалам, що вийшли з-під пера представників органів влади, оскільки їхню позицію може бути сприйнято як позицію держави (п. 13 висновку щодо публікації в газеті «Дзеркало тижня» матеріалу Вадима Трояна «Війна на кримінальному фронті» (№ 11 від 28 жовтня 2016 року)) [19].

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що у статті «Неомарксизм або подорож у безодню» Олександра Турчинова на «lb.ua» допущено порушення вимог статті 28 Закону України «Про інформацію» (заборона використання інформації для посягання на права людини), а видання несе відповідальність за його розміщення з огляду на здійснення редакційного контролю над матеріалом.

ДОДАТКИ

- [1] https://lb.ua/news/2018/12/11/414681_neomarksizm_abo_podorozh_bezodnyu.html
- [2] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [3] <https://mediarada.org.ua/case/publikatsiya-v-hazeti-dzerkalo-tyzhnya-materialu-vadyma-troyana-vijna-na-kryminalnomu-fronti/>
- [4] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [5] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [6] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [7] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177214>
- [8] <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>
- [9] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>
- [10] <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-67632&filename=001-67632.pdf>
- [11] <https://mediarada.org.ua/case/vypusk-peredachi-vidkrytyj-mikrofon-na-radio-aks-vid-25-kvitnya-2016-roku/>
- [12] <https://mediarada.org.ua/case/material-pod-hromkye-aplodysmentyi-ne-daly-tomos-chto-oznachayut-reshenyya-konstantynopolya-po-ukrayne-na-sajti-strana-ua/>
- [13] <https://mediarada.org.ua/case/publikatsiya-v-hazeti-dzerkalo-tyzhnya-materialu-vadyma-troyana-vijna-na-kryminalnomu-fronti/>
- [14] <https://mediarada.org.ua/case/publikatsiya-v-hazeti-dzerkalo-tyzhnya-materialu-vadyma-troyana-vijna-na-kryminalnomu-fronti/>
- [15] <https://blogs.pravda.com.ua/>
- [16] <https://lb.ua/blog>
- [17] <https://lb.ua/blog/rules>
- [18] <http://web.archive.org/web/20181211215534/https://lb.ua/>
- [19] <https://mediarada.org.ua/case/publikatsiya-v-hazeti-dzerkalo-tyzhnya-materialu-vadyma-troyana-vijna-na-kryminalnomu-fronti/>

Висновок щодо трансляції телеканалом ICTV розгрому табору ромів у програмі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року

28 Червня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 11 червня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшла пропозиція від Комісії з журналістської етики відреагувати на потенційне порушення законодавства в демонструванні телеканалом ICTV розгрому табору ромів у рамках передачі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року [1].
- 2** 18 червня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на факт неприпустимості використання телерадіоорганізацій для розпалювання ворожнечі та підбурювання до насильства.
- 3** У передачі «Надзвичайні новини», що транслювалася телеканалом ICTV 9 червня 2018 року, було показано сюжет про табір ромів у Святошинському районі Києва — а саме в Національному природному парку «Голосіївський». Ведуча програми Вікторія Сенік показує травневий лист до керівництва Національної поліції України, в якому керівництво парку скаржилося на самовільне зайняття частини ділянки природоохоронної території та її перетворення на «жахливий смітник» (див. 19:36). Стверджується, що «днями там ще й закидали камінням працівника служби державної охорони природно-заповідного фонду України та двох активістів, що прийшли хоча би зафіксувати, скільки дерев зрізано і чи відреагувала поліція на звернення» (див. 19:38–19:50).
- 4** Після вставки відео, де показують погрози ромів одному з активістів, кидання в нього пакету з невідомим вмістом, а також втечу активіста, ведуча

09.06. 2018

Скріншот відео передачі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року на каналі ICTV.

передачі розповідає про те, як журналісти разом із представниками Національних дружин та Олександром (лісником) вирішили навідатися до табору. На думку ведучого Костянтина Стогнія, саме дізнавшись про приїзд журналістів, туди приїхали й посилені наряди Національної поліції, які, мовляв, до того не реагували на листи та виклики. Після показу відео з тим, як самосели виходять із лісу, «в якому будь-кому заборонено смітити, палити багаття, нищити дерева; неначе все як закон каже?» (20:36–20:44). Після запису розмови ромів із представниками громадськості та людьми, яких не можна ідентифікувати як представників правоохоронних органів, представники ромів стверджують, що покинуть територію заповідника (ї частина з них покидає його на таксі, «без жодних конфліктів та агресії»). Далі Костянтин Стогній каже: «Натомість по собі лишили десятки шатрів, сміття, непотребу. Хто це усе має прибирати? Лісники. А якщо робочих рук не вистачає? То попросіть якихось добровольців про допомогу» (21:15–21:27). Далі показуються кадри того, як нацдружинники проводять «лісове прибирання»; при цьому поліцейські, як стверджує Вікторія Сенік, їм допомагали.

- 5** В той же час ведучі програми акцентують увагу на тому, що Національна поліція порушила кримінальне провадження за фактом хуліганства проти нацдружинників. Після цього транслюється коментар лісника Олександра Соколенка, який також висловлює свій подив із приводу того, хто «і для чого спекулює на темі ромів та видає прибирання сміття за стихійним поселенням у лісі за погром» (цитата Костянтина Стогнія). Сам пан Соколенко стверджує, що вийшов на нацдружинників через особисті зв'язки та на прохання

працівників парку, які боялися, що не впораються з табором, а також називає те, що відбулося, толокою.

- 6** Сюжет закінчується тезами ведучих Костянтина Стогнія та Вікторії Сеник відповідно: «Висновки нехай кожен робить самостійно. Від себе скажу: м'яко кажучи, непереливки, коли одні за багаття в парку мають сплатити штраф, а інші можуть дуби рубати на дрова і спорожнюватися ледь не посеред Києва. А поліція ходитиме і робитиме вигляд, що так і треба»; «М'яко кажучи, непереливки, коли копії спостерігають, як лісники з нацдружи́нками вивозять після ромів сміття, але потім чомусь порушують справу за хуліганство. То припиняли б і одразу затримували б, якщо закон і дійсно, як нам кажуть, один для усіх».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті,

що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати й передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.
2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та / або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
 - здійснення інших вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
 - в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
 - б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
 - г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [2]

4. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.
5. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА

1. Україна є достатньо толерантною до представників національних меншин: якщо брати безпосередню ознаку етнічності, то за часів незалежності на її теренах не виникало гучних етнічних суперечок, як, приміром, на Балканах. Однак маргінальні політичні сили та рухи намагаються використовувати тематику національних меншин і транскордонних народів для втілення своїх прагнень до насильства. Одними з основних жертв насильства, як фізичного, так і емоційного, з боку радикальних сил є роми.
2. Роми зазнавали нападів та дискримінації протягом досить тривалого часу на території Європи. Через кочовий спосіб життя, нетипову для Європи зовнішність, а також мову ромів стереотипно сприймали як безхатьків, крадіїв та злочинців. Також продовжує існувати проблема коректності використання назви етносу — поруч із прийнятим та прийнятим «роми» використовуються такі форми, як «цигани», а за кордоном — gypsies. Не в останню чергу через це роми постійно ставали етнічною групою, на яку було спрямовано мову ворожнечі та підбурювання до насильства.

Європейський суд з прав людини у п. 182 рішення у справі **D.H. and Others v. the Czech Republic** наголосив, що з огляду на їхню турбулентну історію, роми є специфічною категорією вразливої меншини, що потребує особливо-го захисту[3]. У справі **Aksu v. Turkey** суд також заявив, що незважаючи на відсутність мови ворожнечі в науковій книжці, що була предметом розгляду справи, одним із обов'язків турецького уряду щодо ромів є вжиття заходів щодо протидії негативній стереотипізації ромів [4].

3. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У **Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20)** згадано таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»* [5].

Так само **«Артикль 19»** у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності також визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, що спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, щодо яких спрямована мова ненависті [6].

Варто зважити й на позицію Європейського суду з прав людини, висловлену в рішенні у справі **Zana v. Turkey**, в якій було зазначено, що слід зважати на контекст ситуації в певному географічному регіоні, в якому було озвучено те чи інше висловлювання [7].

4. Основна загроза в поширенні мови ворожнечі полягає в тому, що її легко не помітити через неочевидність словесних форм, які використовують для розпалювання ворожнечі. Як уже зазначала Незалежна медійна рада у своєму висновку щодо випуску передачі **«Відкритий мікрофон» на радіо «АКС» від 25 квітня 2016 року (№9 від 26 вересня 2016 року)** [8], тези можуть подаватися ведучими м'яко та неагресивно; крім того, вони часто набувають форми, подібної до оцінних суджень, через вживання зворотів *«це тільки версія»*, *«я так вважаю»* тощо; втім, це не виключає можливості кваліфікації їх як мови ворожнечі.
5. Якщо аналізувати сюжет, присвячений тематиці ромів у передачі **«Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року**, то на перший погляд може скластися враження, що сюжет не містить порушень законодавства. Так, ромів називають коректним етнонімом, у сюжеті немає ані закликів до жорстокості щодо

представників етносу, ані безпосереднього насильства щодо них. Однак варто звернути увагу на атмосферу самого сюжету та поведінку ведучих — Костянтина Стогнія та Вікторії Сенік. Так, на окреслення ситуації з поселенням ромів у Голосіївському парку вони використовують такі фрази: *«перетворилося на жахливий смітник»*, *«лишили по собі купу непотребу»*, *«спорожнюватися в межах Києва»*. Контекстуально в сюжеті також показується й агресивна поведінка окремих представників ромів. Окремо варто зауважити, що зі слів ведучих випливає й те, що саме вони запросили, разом із лісником, парамілітарні групи для проведення «толоки» у парку.

6. У таких діях журналістів Незалежна медійна рада вбачає декілька загроз.

По-перше, заохочення працівниками медіа використовувати неофіційні парамілітарні групи замість представників правоохоронних органів несе надзвичайну загрозу. Оскільки саме телеканали є найпопулярнішими джерелами донесення інформації до широкого загалу та зважаючи на, як влучно зауважив Європейський суд з прав людини у справі **Jersild v. Denmark**, потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа [9], такі медіа мають бути обережнішими у створенні своїх програм. Зокрема, вони не мають заохочувати порушення державної монополії на насильство та виконання функції охорони правопорядку. Таке заохочення в більш віддаленій перспективі може призвести до негативних наслідків та злочинів проти людяності, як це показав, зокрема, приклад нацистської Німеччини.

По-друге, відсутність будь-якого зважання на контекст, у якому виходить сюжет, не може толеруватися, особливо з огляду на те, що контекст ситуації є одним із елементів аналізу на предмет того, міститься чи ні у висловлюванні мова ворожнечі. Щодо контексту ситуації в Україні, то протягом першої половини 2018 року було повідомлено про декілька інцидентів щодо розгрому ромських таборів. Один із них, що стався вже після аналізованого сюжету, призвів до смерті однієї особи і травмування ще чотирьох представників ромів [10]. З огляду на це, трансляція подібних сюжетів, у яких виправдовується діяльність, пов'язана з діями парамілітарних груп проти ромських таборів, лише додає емоцій та сприяє підбурюванню окремих громадян до подекуди насильницьких дій щодо представників ромів.

7. З огляду на це, Незалежна медійна рада вважає, що телеканал ICTV при трансляції знесення табору ромів у програмі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року припустився порушень заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті, передбаченої Законом України «Про телебачення і радіомовлення».
8. Що ж до дотримання журналістських стандартів, то цей матеріал є новин-

ним та, безумовно, висвітлює суспільно важливу тему — ставлення до ромів та ромської меншини. Водночас, як зазначала Незалежна медійна рада, той факт, що матеріал може бути суспільно важливим, жодним чином не звільняє медіа при підготовці критичних матеріалів, що є частиною суспільних дебатів із певного питання, від дотримання професійних стандартів журналістики (п. 3 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)[11]; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[12]; п. 7 висновку щодо сюжетів про Аднана Ківана на одеських телеканалах (№ 23 від 12 лютого 2018 року)[13]). Одним із основних таких стандартів є стандарт збалансованості подання інформації, що передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року);[14] п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)[15]).

9. У цьому сюжеті важко стверджувати про дотримання балансу. Так, зокрема, ми бачимо зображення в медіа чітко позитивного образу однієї сторони конфлікту — нацдружинників та правоохоронних органів, та негативного образу іншої сторони конфлікту — ромів. Представникам ромів або ж будь-яких представників громадськості, які би були на їхній стороні, слово в сюжеті не надається, внаслідок чого залишається непоясненою їхня позиція щодо заселення Голосіївського лісу.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції розгрому табору ромів у програмі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року телеканал ICTV припустився порушень заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті, передбаченої абзацом четвертим частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також стандарту збалансованості подання інформації, відображеного у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

ДОДАТКИ

Окрема думка члена Незалежної медійної ради Романа Головенка у справі щодо трансляції телеканалом ICTV розгрому табору ромів у програмі «Надзвичайні новини» від 9 червня 2018 року.

Загалом погоджуючись із висновком у частині констатованих у ньому порушень, допущених журналістами і ведучими «Надзвичайних новин», вважаю, що висновок є неповним через відсутність у ньому згадки про порушення журналістського професійного стандарту відокремлення фактів від коментарів та оцінок. Оскільки «Надзвичайні новини» є саме новинною передачею, то згаданий стандарт в ній повинен дотримуватися в найсуворішому його варіанті, тобто надання коментарів та оцінок висвітлюваної події з боку журналістів чи ведучих (на відміну від учасників події та незалежних експертів) є неприпустимим.

Заздалегідь зазначу, що самовільне масове поселення будь-яких осіб у лісопарковій зоні однозначно є правопорушенням, яке шкодить навколишньому середовищу та інтересам суспільства і має бути припинене. Але таке припинення повинно здійснюватися силами уповноважених на те державних органів. Тим більше, коли має місце національна складова такого потенційного конфлікту. Функцією журналістів і ЗМІ в цій ситуації є висвітлити ситуацію найбільш повно, збалансовано, тобто в інтересах глядачів, які мають право отримати максимум інформації як за змістом, так і за обсягом і самі зможуть зробити висновки.

Натомість уже в підводці до сюжету ведуча говорить про «погром, якого не було», що налаштовує аудиторію глядачів відповідним чином. Згодом неодноразово ведучими згадується «сміття», нібито залишене ромами, що є оцінним судженням з негативною конотацією в бік останніх. Адже насправді ті речі, які в сюжеті подаються як «сміття» (принаймні значна їх частина) до цього використовувалися самим ромами в їхній життєдіяльності. Сміттям річ стає після того, як власник її за своєю волею викидає/залишає не плануючи надалі нею користуватися. Хоча з погляду більшості громадян багато речей, якими користувалися вказані роми, виглядають як лахміття, халабуди і подібне, але саме в таких умовах проживає чимало людей за межею бідності й не функція журналістів навішувати на них за це ярлики. Швидше їхньою функцією тут було б з'ясування причин та умов того, чому ці люди живуть саме так і як ситуацію можна виправити.

Окрім цього, ведучі допустили ще деякі негативні оцінки по даному сюжету: «одні мають платити штраф за багаття.., а інші [очевидно, що маються на увазі роми] мало не спорожнюються в Києві...», «так звані халабуди».

Указані оцінки з боку ведучих однозначно додали ксенофобського характеру до розглядуваного сюжету й не сприяли дотриманню інтересів глядацької аудиторії щодо отримання об'єктивної інформації.

Член Незалежної медійної ради
Роман Головенко

-
- [1] <https://www.youtube.com/watch?v=l2NKpOEF6hk>
 - [2] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
 - [3] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83256>
 - [4] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109577>
 - [5] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
 - [6] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
 - [7] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>
 - [8] <https://mediarada.org.ua/case/vypusk-peredachi-vidkrytyj-mikrofon-na-radio-aks-vid-25-kvitnya-2016-roku/>
 - [9] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>
 - [10] https://humanrights.org.ua/material/u_lvovi_napali_na_romskij_tabir_odna_ljiudina_zaginula_chetvero_poraneni
 - [11] <https://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosty-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>
 - [12] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
 - [13] <https://mediarada.org.ua/case/syuzhety-pro-adnana-kivana-na-odeskyh-telekanalah/>
 - [14] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojdiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>
 - [15] <https://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosty-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>

Висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «112» протягом 4 вересня – 7 жовтня 2018 року

27 Грудня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 23 жовтня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1697 від 23.10.2018) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Телерадіокомпанія “112-TV”» протягом 4 вересня — 7 жовтня 2018 року [1].
- 2** 13 листопада 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на ризик поширення мови ворожнечі, а також те, що телеканал «112» уже не вперше викликає підозри в недотриманні вимог законодавства.
- 3** У передачі «Епізод 112», що транслювалася 4 вересня 2018 року о 9:15, лунають такі тези: «Константинопольська церква не може надати автокефалію без згоди інших церков. Про це розповів голова синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ, архієпископ Климент. За його словами, заяви про те, що константинопольська церква має право прийняти таке рішення одноосібно — це фейк. “Це абсолютно неможливо з тієї простої причини, що вселенськими соборами в Україні, символ віри, в якому ми сповідуємо, що віримо у єдину святу соборну і апостольську церкву. Тобто, церква є не якимось проявом диктату одного з представників цієї церкви, а є спільнотою, яка об’єднує всіх рівноправних своїх членів [...]”. Однак, на думку Володимира Бистрякова, якщо буде затверджене питання про автокефалію, це може спровокувати конфлікти між населенням та ворожнечу». Володимир Бистряков також висловлює свою позицію: «В случае введения

автокефалии борьба обострится, будет еще, усилится натиск на церкви Московского патриархата, будут отбираться храмы. Я боюсь, как бы не пролилась кровь [...]. Самый страшный конфликт — это конфликт все-таки конфессиональный».

4 У передачі «Пульс», що транслювалася 4 вересня 2018 року о 20:43, Вадим Рабінович промовив: «Наш интерес сегодня — закончить войну. Они сегодня опять разрывают на себе рубаху и кричат: “Война до победного конца!”. На черта нам эта война».

Олександр Вілкул також висловився в рамках передачі: «Причина, на самом деле, в том, что идет эта война — это нежелание власти это остановить. И люди правильно говорят, что последний день этой власти станет первым днем мира. Почему? Потому что люди понимают, что, как бы это цинично не звучало, но власть научилась получать от войны и политические преференции, потому что этой войной, радикальной риторикой, расколом общества пытается поднять свои рейтинги, которые сегодня находятся на уровне обезжиренного кефира. Кроме этого, чего греха таить, тоже, как бы цинично не звучало, слишком большое количество людей во власти научилось на этой войне зарабатывать. А мирный план сегодня понятен всем, кроме действующей нашей власти, которая делает вид, что он не понятен. Он понятен миллионам людей, он понятен мировому сообществу, он понятен нам [...]. Прямые переговоры должна провести наша страна с Америкой и провести прямые переговоры с Россией. Никуда не уйдем. Зачем? Для того, чтобы выработать совместную резолюцию Совета безопасности ООН [...].

04.09. 2018

Олександр Вілкул у передачі «Пульс», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 4 вересня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

Ввод миротворческого контингента, временная администрация под эгидой ООН, перевыборы по украинским законам и принятие всех законов, которые Украина и так обязалась принять по Минским соглашениям и не приняла ни одного [...]. Закон об особом статусе голосовать надо!»

5 Під час прямого включення з Верховної Ради України **5 вересня 2018 року** о 10:28 **Вадим Рабінович** висловив такі тези: «Я хочу сказать, что заявление Парубия открыло наконец все карты до конца. Парубий сказал следующее, что надо в Украине внедрять прямую демократию, носителем которой является Адольф Гитлер, которого он научно изучал и которого теперь надо признать героем. Он сам был главой Социал-националистической партии. Поэтому, что я вам хочу сказать: с фашистами нам не по пути. Я хочу сказать вам эксклюзивно. Я сегодня подаю в суд на Парубия за пропаганду фашизма, которая запрещена в нашей стране. Я сегодня обращаюсь ко всем посольствам европейских стран, в первую очередь Германии, с просьбой дать оценку действиям нашей власти и Парубия, и прекратить все контакты с ними. Я считаю, что он должен уйти в отставку, извинившись перед народом. Нам не о чем договариваться, объединяться и договариваться с фашистами... И вот эти фашисты говорят, что надо изучать Гитлера. О чем мы можем с ними разговаривать? О чем? [...] Я не буду ни за что голосовать, что предлагают фашисты. До того, как они убьют Парубия, председательствующий, который пропагандирует Гитлера, я не буду [...] Сейчас надо проголосовать за роспуск этого парламента антиукраинского. Сейчас надо выставить на вопрос МВФ, которое приехало сюда, чтобы поднять на 60 % цену для людей, которые и так не могут платить [...]. Я завтра призываю всех киевлян выйти с нами к Нацбанку и выразить свое отношение к ограблению Украины [...]. И позиция так называемого министра здравоохранения... Послушайте! Мы в заложниках. Санитарка из Америки правит Украиной, отменяя Конституцию, а фашиствующий глава парламента поддерживает ее. Вот, что мы имеем. Мы имеем правление фашистов».

6 У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася **5 вересня 2018 року** о 21:37, відбувся полілог між ведучими, **Євгеном Червоненком** та **Володимиром Яворівським**, у рамках якого пролунали такі тези:

Євген Червоненко: «А третья, самая страшная опасность, которую я обозначу. Это Томос. Есть большая вероятность, как говорят многие, я подчеркиваю, я не верю в это. Но уже Томос, это чистая политика. Я двумя руками за поместную церкву, но не накануне выборов, и без точного прописывания механизмов, которая у нас может привести, я не боюсь сказать, к войне и конфликтам, которые дадут дестабилизацию».

Володимир Яворівський: «Партія регіонів вчорашня розвішала: “Ми хочемо миру!” Я теж його хочу».

05.09. 2018

Євген Червоненко та Володимир Яворівський у передачі «Вечірній прайм», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 5 вересня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

Євген Червоненко: «Перестань. Никто не зовет. Хочешь мое ощущение? Война выгодна прежде всего нашей власти. Ты — опытный политик, ты это видишь. Второе, при войне ни о каких реформах. Мы будем дальше падать вниз и будем цепной раненой собакой в чужих руках. На второй день, если бы я был президентом, я бы, пусть со мной делали, что хотели, я бы напрямую встретился с Путиным».

Володимир Яворівський: «І що б ти зробив? Дуже конкретна розмова».

Євген Червоненко: «Я бы сказал: “Владимир Владимирович, были разные отношения. Украина тоже не всегда, Вы не выполняли договора, Украина часто нарушала. Мы часто хотели коррупции. Давайте так: война заканчивается — вам Донбасс, и это не нужно. Мы, объявляю, как президент, 5–10 лет внеблокового статуса, ни одной чужой ракеты, как вам обещали [...], ни в какое НАТО мы не вступаем, мы становимся равноудаленными”».

Володимир Яворівський: «Женя, за 10 років України не буде і ти не будеш сидіти у прямому ефірі, ні я не буду сидіти у прямому ефірі, тому що є Путін. І на виборах проведуть абсолютно московського президента».

- 7** У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 6 вересня 2018 року о 4:28, лунають такі тези **Євгена Червоненка:** «... У меня за эти 5 лет ощущение, что украинское руководство не хотело конца войны. Но могу честно сказать, мы могли снять многие болевые вопросы в 2005 году вопросом о языке. Тот же Кириленко, мы тогда сняли то, и с чего началась война. Тогда ж опять хотели один язык и т.д. в 14-м году. Убрали этот вопрос с повестки дня, мы поехали в Москву первые, они вот, и Яворивский, и многие другие, — говорили, что ты его слушаешь? Я говорю: “Вначале вот тут за спиной договариваются, а потом едут за 8 тыс. км”».

8 У передачі «Епізод 112», яка транслювалася **6 вересня 2018 року о 21:10** з низкою повторів, **Вадим Рабінович** висловлює таке: «... Партии войны вообще не могут принести никакого мира. Мы сегодня работаем с Донбассом, мы сегодня работаем с пленными. Медведчук, который, я считаю, является ключевым для нас переговорщиком. Он сегодня тоже у нас. Ряд других людей, которые работают по этому вопросу тоже».

9 У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася **10 вересня 2018 року о 19:19** із подальшим повтором, гість студії **Олег Волошин** телефоном висловлює таке: «Путин был в Минске, он участвовал в этих переговорах, это уже само по себе, слушайте, так это и есть их позиция, мне она тоже не нравится, поверьте, но это и есть их позиция: дайте особый статус Донбассу и всё, вот их позиция, и никакой другой из них мы в ближайшем будущем не выйдем. Но мы же не хотим это даже обсуждать, мы не хотим обсуждать амнистию, мы не хотим обсуждать особый статус, мы не хотим реализовывать то, под чем подписалась с подачи Порошенко украинская сторона. Мы этого не хотим делать, мы хотим что-то другое. Не хотим говорить, поэтому посмотрите, что происходит в Азовском море. Вот, в Азовском море у нас прямое столкновение с Россией; ни с ЛНР, ни с ДНР, ни с сепаратистами, а прямое столкновение с российскими военно-морскими силами. И где украинская армия славная, украинский флот? Что-то я пока не видел. Как только доходит до того, чтобы попробовать рискнуть столкнуться напрямую с российскими вооружёнными силами, наше руководство сразу даёт задний ход. Потому что то было в Крыму, это происходит в Азовском море, что есть прекрасное понимание, что одно дело воевать с сепаратистами и Россией, которая за ними стоит, а другое дело просто напрямую столкнуться с российским флотом, с которым, к этому мы, к сожалению, не готовы, хотя у нас абсолютное право точно так же досматривать российские корабли в Азовском море по соглашению двухстороннему, как они сегодня досматривают наши корабли. Но я очень сомневаюсь, что эти бронекатера, которые они сейчас туда везут, рискнут это сделать, что Порошенко даст такую команду. Поэтому зачем обманывать граждан? Давайте признаемся, мы не можем воевать с Россией, значит мы должны договариваться на условиях, прописанных в Минске. Другого варианта на сегодняшний день я не вижу»;

«Послушайте. Если мы такие крутые, я ещё раз говорю, то давайте начнём проводить в соответствии с соглашением 2003 года о статусе Азовского моря встречные проверки кораблей, судов, идущих в порты Российской Федерации, но зачем же мы сами себя обманываем? Российская Федерация хоть раз использовала авиацию на Донбассе? Давайте будем честными перед собой, я не преуменьшаю ни в коем случае заслуги героизма наших воинов, но

давайте спросим себя: современную войну ведут без авиации? Не ведут. С 1911 года, с турецкой войны, все войны идут с авиацией. На Донбассе Россия авиацию, слава Богу, пока ещё не применяла. Более того, предоставили сепаратистам комплексы ПВО, но дело всячески... не применяет свою авиацию. Но зачем же мы себя обманываем? Соответственно, мы не можем воевать с Россией, которая только в учениях “Восток-2018”, которые в эти дни проходят, используют полторы тысячи...»;

«Моя позиция сводится к следующему: я не ставлю под сомнение наличие российской агрессии на Донбассе и прямую военную помощь сепаратистам. Я лишь просто элементарно исхожу из логики, что, к сожалению, против лома нет приёма. И если бы Россия использовала всю свою военную мощь, которую она демонстрирует сегодня в Сирии, я думаю, что последствия для нас всех были бы гораздо тяжелее. Это любой ответственный политик сегодня должен это понимать и говорить: граждане Украины, как бы ни было тяжело, мы должны находить компромисс и договариваться о мире ради сохранения тысячи жизней, потому что последствия будут самые тяжёлые. Вот, собственно, всё, что я имел в виду. И по поводу химического оружия я отвечаю. Ведь немцы не использовали химического оружия только потому, что знали, что у Советского Союза, и у Британии, и у Соединённых Штатах есть своё тоже химическое оружие, а у нас сопоставимой военной силы с Россией нет — вот и всё. Мы бомбить Москву никогда не сможем».

10 У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювався 18 вересня 2018 року о 1:33, лунають такі вислови від Ганни Герман: «О том, что у нас когда-то не было армии, а есть армия. Подождите... у нас не было армии и не было войны. Сейчас у нас война. Они берут детей этих несчастных туда на войну. Дети возвращаются в страшном состоянии, если кто возвращается живой; так они начинают убивать своих матерей [...] (Ведуча: “Анна Николаевна, давайте суть уже...”) Недавно атошник вернулся из войны, убил собственную мать, эти люди возвращаются моральными калеками [...] (Ведуча: “Это обобщение, нельзя так обобщать...”) [...] Это армия? Почему я обобщаю? Вы знаете, сколько тысяч молодых людей, которых взяли туда на войну здоровыми, вернулись моральными калеками? Там они убивали чужих матерей, а здесь убивают своих. Вы считаете, что это я обобщаю?».

11 У передачі «Лайф», що транслювалася 4 жовтня 2018 року, Вадим Рабінович висловив такі тези: «Я считаю, что им не нужно сегодня никаких вот законов или каких-то оснований для того, чтобы закрыть каналы, для того чтобы, я не знаю, что уже сделать. Смотрите, вы всё уже видите не хуже меня. Сегодня наглое наступление на свободу, то, что они называли “Революцией гидности”, превращается всё больше и больше в переворот, переворот

17.09. 2018

Ганна Герман у передачі «Вечірній прайм», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 17 вересня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

и захват власти с полным закрытием рта свободы... массовой информации. На улицах всё больше и больше мы видим фашиствующую диктатуру, вы это всё видите. Они борются с признаками коммунизма, и в это время на всех улицах бродят фашисты. Они разрушают то, что хотя бы хорошее было сделано при Советском Союзе и не строят совсем ничего»; «Поэтому я ещё раз утверждаю, что сегодня всё больше элементов фашистской диктатуры проявляется в Украине, идёт прямое наступление на свободу слова, а те, кто называл себя демократами, показали сегодня своё истинное лицо».

12 У передачі «Хто кому Рабінович», що транслювалася 7 жовтня 2018 року, ведучий **Вадим Рабінович** висловив таке: «... Русский мир — он многогранен, и он обязательно не агрессивен даже по отношению к Вятровичам и другим... Другое дело, что вы русским миром называете всех тех, кто думает не так, рассуждает не так, разговаривает не так. Вы называете русским миром всех тех, кто не поддерживает то, что сегодня в Калуше именем... Гауптшарбарфюрера СС Палиева называют улицу. Скажите, пожалуйста, у нас же вроде закон об осуждении фашизма есть, зачем вам ужесточать? Выйдите на любой концерт в Киеве, посмотрите, как гуляют по улице с фашистскими знаменами, как концерты с фашистскими флагами, как не боюсь сегодня, что творится сегодня... Почему вы всего этого не видите? Почему у вас героями являются все те, кто... “СС Галичина” — это у вас герои, хотя во всем мире это абсолютно не так...»; «... эти люди, которых выперла за границу наша власть, это люди покидали родину свою не с радостью, а со слезами на глазах. Больше того, я уверен, что многие из них с удовольствием вернулись в нормально экономически развитую страну, в которой не фашисты бегают по улицам, на которой можно развивать бизнес».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності теле-радіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
 - здійснення інших вчинків, за якими настає кримінальна відповідальність.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА

1. У медійному просторі України протягом 2017–2018 років точаться серйозні дебати стосовно того, які медіа мають отримувати захист, що надається свободою вираження поглядів. Існує консенсус та законодавча заборона стосовно використання медіа для розпалювання ворожнечі, але все ще немає уніфікованої та постійної практики регуляторних органів стосовно того, що слід вважати мовою ворожнечі. Крім того, часто національному регулятору бракує єдиного підходу до контенту телеканалів незалежно від їхньої справжньої чи потенційної структури власності.
2. Такі підходи, а також бажання зменшити потенційний інформаційний вплив держави-агресора на територію України призвели до активізації політичних методів обмеження діяльності мовників та застосування до них механізмів, передбачених **Законом України «Про санкції»**. Незалежна медійна рада не

оцінюватиме постанови «Про схвалення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»[2], що була прийнята Верховною Радою України 4 жовтня 2018 року, але наголосить на тому, що будь-які механізми накладення санкцій проти телеканалів у рамках української юрисдикції мають залишатися в компетенції Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення та стосуватися безпосередньо контенту цих мовників.

3. Телеканал «112» і трансльований ним контент уже неодноразово ставали предметом розгляду Незалежної медійної ради. У висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (№ 21 від 26 грудня 2017 року)[3] Незалежна медійна рада зазначила, що попри відсутність порушень вимог законодавства щодо розпалювання ворожнечі, телеканал припустився порушень стандартів достовірності, точності та збалансованості подання інформації. Автори фільму висловили низку неперевіраних тез: стосовно символізму монументу на Верецькому перевалі, використання угорської мови у прикордонних районах Закарпаття і статусу громадського формування Polgárórség, а також використовували анонімних експертів у документальному фільмі.

У висновку щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112» (№27 від 4 вересня 2018 року)[4] Незалежна медійна рада також не встановила наявності розпалювання ворожнечі у висловлюваннях депутата, що стосувалися Олега Сенцова, однак визнала, що телеканал припустився порушення стандартів достовірності та збалансованості подання інформації. Зокрема, протягом свого монологу пан Мураєв висловив декілька тверджень, що звучали як твердження про факти (зокрема, прирівняв Олега Сенцова до терориста і ствердив, що Геннадій Афанасьєв відмовився від своїх свідчень у справі Сенцова вже після повернення на територію України, хоча насправді він зробив це ще в російському суді), без опонування зі сторони гостей студії чи ведучої.

З огляду на це, контент телеканалу «112» підлягає ретельному моніторингу на предмет дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики.

4. У цій справі ключовим є питання дотримання телеканалом норм Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а саме — заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання ворожнечі та ненависті.
5. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релі-

гійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: «Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»[5].

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, що належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[6].

6. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків[7]. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.
7. Незалежна медійна рада аналізуватиме кожен вислів окремо, зважаючи на критерії, висловлені нею в попередній практиці, а також спираючись на практику Європейського суду з прав людини. Особливо релевантною в цьому контексті є справа **Stomakhin v. Russia**[8], у якій Європейський суд хоча й визнав низку висловлювань, які використав заявник, такими, що підбурюють до ворожнечі, але окремо відмежував і ті висловлювання, покарання за які не несло нагальної суспільної потреби. До останніх, зокрема, належали такі вислови: «... Відтепер ми повинні вимагати негайного примусового психіатричного огляду усіх командирів військово-морськими силами, військовослужбовців МВД, прикордонників, поліції і ФСБ, усіх, від капітана до головнокомандувача — В.В. Путіна»; «Минуло десять років з тих пір, як Російська Федерація і її народ почали повністю руйнівну геноцидну війну проти чеченського народу, який до війни налічував усього один мільйон людей».
8. Для початку варто зазначити ті вислови, які не містять ознак порушення законодавства щодо заборони мови ворожнечі та пропаганди держави-агресо-

ра з огляду на те, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pentikäinen v Finland*) [9], а також на ширшій межі критики щодо діяльності уряду, незважаючи на гостроту та прямоту вжитих мовцями висловів (п. 114 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Stomakhin v. Russia*) [10].

Так, у рамках передачі «Епізод 112», що транслювалася 4 вересня 2018 року, порушено тематику надання Томосу. Архієпископ Климент коментує цю тему нейтрально, без будь-яких закликів до ворожнечі. Як альтернативу до його думки телеканал подає коментар Володимира Бистрякова, в якому той висловлює своє бачення потенційної загрози отримання автокефалії щодо спільноти Московського патріархату; він висловлює оцінне судження стосовно того, що може пролитися кров. Тим часом телеканал чітко подав підводку до його коментаря, а сам пан Бистряков висловився достатньо спокійним та зваженим тоном. На відміну від ситуації, яку розглядала Незалежна медійна рада у своєму висновку щодо матеріалу «**“Под громкие аплодисменты не дали Томос”**. Что означают решения Константинополя по Украине» на сайті «Страна.уа» (№ 29 від 24 жовтня 2018 року) [11], інтенсивність використання термінів, візуалізація розколу, а також суттєво менше акцентування на розділі громадян за конфесійною ознакою не дозволяють говорити про розпалювання ворожнечі в цьому випадку.

У передачі «Пульс», що транслювалася 4 вересня 2018 року, у висловлюваннях **Вадима Рабіновича** та **Олександра Вілкула** лунають думки про якнайшвидше закінчення війни та мирне врегулювання конфлікту. Серед тез про мир лунає й достатньо жорстка критика влади — в тому числі, що її представники навчилися наживатися на війні та робити на ній статки. Втім, настільки жорстка критика влади є припустимою — й немає свідчень того, що вона якимось чином схилила до ворожнечі. Заклики до мирного вирішення проблеми на Донбасі також не можуть автоматично вважатися закликами до ворожнечі. Як уже наголошувала Незалежна медійна рада у п. 2 висновку щодо трансляції документального фільму «**Олесь Бузина: життя вне времени**» (№ 15 від 1 червня 2017 року) [12], попри непопулярність серед активної частини суспільства України, позиція щодо щонайшвидшого мирного вирішення питання війни на Донбасі та у Криму має право на існування як альтернативна думка.

Подібні тези (щодо «партії війни», мирного врегулювання, потреби домовлятися з державою-агресором тощо) чуємо і в передачах «**Вечірній прайм**» від 6 вересня 2018 року з уст **Євгена Червоненка**, «Епізод 112» від 6 вересня 2018 року з уст **Вадима Рабіновича**, у передачі «**Вечірній прайм**» від 10

вересня 2018 року з уст Олега Волошина. Хоча ці тези є непопулярними, однак вони є захищеними в рамках політичного дискурсу й мають право на існування.

9. Надалі Незалежна медійна рада воліє перейти до аналізу тих висловлювань, які, на її думку, розпалюють національну та міжконфесійну ворожнечу та ненависть. Перед аналізом конкретних висловів варто зупинитися на контексті, в якому їх було висловлено. Хоча можна стверджувати, що вони є частиною політичних дебатів, однак варто зважати й на те, що ці слова сказано під час агресії Російської Федерації на території України, що триває з 2014 року. Подібний контекст у Туреччині під час турецько-курдських протистоянь у справі **Zana v. Turkey** було визнано Європейським судом з прав людини як такий, що легітимізує низку обмежень[13]. Крім того, варто взяти до уваги агресивну пропаганду, здійснювану проти України Російською Федерацією, зокрема у формі неправдивих повідомлень російських ЗМІ про «злочини» українських військових (повідомлення про «розп'ятого хлопчика» та ін.).

Що ж до міжконфесійної ворожнечі, то нині матеріали з питання створення автокефалії є частиною публічної дискусії, яка триває в Україні стосовно необхідності створення єдиної помісної церкви. З іншого боку, релігійна тематика є достатньо чутливою, а тому межі розсуду щодо обмежень у цій сфері є ширшими (див. п. 66 рішення ЄСПЛ у справі **Murphy v. Ireland**)[14].

10. Якщо аналізувати конкретний зміст сказаного, то варто звернути увагу на низку передач, що є предметом розгляду в цій справі. **Вадим Рабінович** під час прямого включення з Верховної Ради України **5 вересня 2018 року**, в пе-

07.09. 2018

Вадим Рабінович у передачі «Хто кому Рабінович» від 7 жовтня 2018 року в ефірі телеканалу «112» 7 жовтня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

редачі «Лайф» від 4 жовтня 2018 року, а також у передачі «Хто кому Рабін-нович» від 7 жовтня 2018 року наголошує на фашистській тематиці. Він називає фашистом спікера парламенту Андрія Парубія, звинувачує українську владу у пропаганді фашизму, стверджує, що *«сегодня всё больше элементов фашистской диктатуры проявляется в Украине»*, *«Мы имеем правление фашистов»*, а також наголошує на тому, що на вулицях міст України ходить багато фашистів. Не зупиняючись окремо на коректності використання терміна «фашизм» у контексті порівняння з німецьким урядом, що послуговувався ідеологією нацизму у 1933–1945 роках, Незалежна медійна рада зазначає, що ототожнення когось із нацистами та фашистами розпалює ворожнечу, — на чому наголошував Європейський суд з прав людини у справі *Surek v. Turkey* (No 1) (див. п. 62 — вислів *«фашистська турецька армія»* визнано таким, що стигматизує іншу сторону конфлікту та закликає до помсти щодо осіб, які немовбито вчинили злочини) [15]. Варто відзначити і послідовність думки Вадима Рабіновича, висловленої щонайменше тричі протягом місяця.

11. Детальніше слід зупинитися на передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 5 вересня 2018 року, а також на повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювався 18 вересня 2018 року. Стаття 72 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» передбачає імунітет телерадіоорганізацій від відповідальності за заклики до розпалювання ворожнечі в тому випадку, якщо вони відбуваються у прямому ефірі і працівники такого мовника вжили заходів до припинення порушення. В обох цих передачах ведучі, почувши тези, які могли би свідчити про розпалювання міжконфесійної та міжнаціональної ворожнечі відповідно, намагалися зупинити спікерів. У першому випадку ведуча опонує Євгенові Червоненку та стверджує, що виборчий контекст завжди є небезпечним — і є постійним в Україні, а тому створення помісної церкви таким чином можна відкладати вічно. У другому випадку ведуча програми заявляє, що тези Ганни Герман щодо ветеранів АТО є узагальненнями (хоча саме висловлювання пані Герман щодо воїнів АТО є стигматизуючим, про що — далі). На думку Незалежної медійної ради, такі дії ведучих можуть бути прикладами належної практики каналів із зупинення трансляції в ефірі висловлювань, що розпалюють ворожнечу.

Втім, передача «Вечірній прайм» від 18 вересня 2018 року транслювалася в повторі, тимчасом як імунітет застосовується лише до передач, що транслюються у прямому ефірі. Відповідно, телеканал «112» узяв на себе відповідальність за ці слова, знову транслюючи їх в ефірі, а тому втратив імунітет щодо відповідальності за контент цієї передачі. Саме тому слова Ганни Герман *«почему я обобщаю, вы знаете, сколько тысяч молодых людей, которых взяли туда на войну здоровыми, вернулись моральными калеками? Там они убивали чужих матерей, а здесь убивают своих»*, які варто розглядати як ототожнення

18.09.2018

Передача
«Вечірній прайм»
від 18 вересня 2018 р.

Скріншот відео
телеканалу «112».

всіх ветеранів АТО з «моральними каліками» та «вбивцями» чужих і власних матерів — є не чим іншим, як стигматизацією відповідної групи.

Соціальна група ветеранів потребує дуже чутливого ставлення — через пережиті жахіття війни вони часто потребують реабілітації та психологічної допомоги для повернення до суспільства. Водночас є низка випадків, коли ветерани АТО й справді були задіяні у кримінальній активності. Втім, цей факт жодним чином не виправдовує ототожнення й стигматизацію всієї групи на підставі діянь її окремих учасників.

12. Щодо останнього критерію аналізу на предмет наявності у висловлюваннях мови ворожнечі, то, як влучно зауважив Європейський суд з прав людини у справі **Jersild v. Denmark**, варто зважати на потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа[16]. Якщо ж говорити про здатність цих висловів призвести до негативних наслідків, то, безумовно, такі висловлювання загрожують внутрішніми протистояннями в Україні, посиленням фізичного тиску на телеканали, а також загрожують більшим розколом населення. Такий розбрат може призвести до негативних наслідків для демократичного суспільства та спричинити його розвал. Звинувачення влади у «фашизмі» екстраполюється на ту частину населення, яка повністю або частково її підтримує, адже зміна влади в Україні відбулася після тривалого протистояння, яке вилилося в Революцію гідності, але також характеризувалося й поглибленням розколу в суспільстві. Зважаючи на фактичну ситуацію російсько-українського військового конфлікту, таке розпалення ворожнечі щодо представників умовно проукраїнського / проєвропейського політичного табору, воїнів АТО набуває ознак національної ворожнечі.

13. З огляду на викладене вище, Незалежна медійна рада вбачає у трансляції цих чотирьох передач ознаки порушення заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті, передбаченої Законом України «Про телебачення і радіомовлення».

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що трансляція телеканалом «112» прямого включення з Верховної Ради України **5 вересня 2018 року** за участі **Вадима Рабіновича**, передачі «Вечірній прайм» від **18 вересня 2018 року**, передачі «Лайф» від **4 жовтня 2018 року**, передачі «Хто кому Рабінович» від **7 жовтня 2018 року** порушує вимоги абзацу четвертого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (заборона на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті).

ДОДАТКИ

- [1] <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/6ib41YZzY>
- [2] <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-viii>
- [3] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>
- [4] <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>
- [5] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [6] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [7] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [8] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>
- [9] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>
- [10] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>
- [11] <https://mediarada.org.ua/case/material-pod-hromkye-aplodysmentyi-ne-daly-tomos-chto-oznachayut-reshenyia-konstantynopolya-po-ukrayne-na-sajti-strana-ua/>
- [12] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-dokumentalnoho-filmu-oles-buzyna-zhyzn-vne-vremeny/>
- [13] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>
- [14] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61207>
- [15] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58279>
- [16] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>

NEWSONE

Висновок щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «NewsOne» протягом 31 серпня – 17 жовтня 2018 року

10 Грудня 2018 р.

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 23 жовтня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (*лист № 17/1696 від 23.10.2018*) з проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 31 серпня — 13 вересня 2018 року [1].
- 2** 9 листопада 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (*лист № 17/1806 від 09.11.2018*) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 24 вересня — 17 жовтня 2018 року [2].
- 3** 13 листопада 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на ризик поширення мови ворожнечі, а також те, що телеканал «NewsOne» уже не вперше викликає підозри в недотриманні вимог законодавства. Незалежна медійна рада також об'єднала справи за цими зверненнями в одне провадження.
- 4** У передачі «Інтерв'ю з Оленою Лукаш», що транслювалася 31 серпня 2018 року о 18:37 лунають такі вислови: з уст Олени Лукаш — «Я уверена, что главный агрессор находится на печерских холмах. Я уверена, что

именно туда нужно вводит миротворцев, говоря политически. И я уверена, что пока эти люди, выгодополучатели Майдана, захватившие власть и поддерживающие войну, которая им мать родна, ни один мирный процесс не будет реализован»; з уст ведучого **В'ячеслава Піховшека** — «Мы живем в обществе, которое устроено по принципу тотального беспредела. Любой человек, который называет себя ветераном АТО, считает, что у него есть индульгенция на убийство или он может убивать».

5 У передачі «**Я так думаю**», що транслювалася **1 вересня 2018 року о 22:20**, з уст ведучого **Руслана Коцаби** лунає такий вислів: «Кілька слів про сумне. На цьому тижні відмічали роковини масової загибелі солдат, яких зрадники-командири, паркетні алкоголіки-генерали сотнями і тисячами утилізували у котлах». Також він, із посиланням на Іллю Киву, стверджує, що більшість народних депутатів є наркоманами.

6 У передачі «**Великий вечір**», що транслювалася **2 вересня 2018 року о 00:12**, з уст гостя передачі **Євгена Червоненка** лунають такі вислови: «Мы во всем виним Россию-агрессора. Но, во-первых, мир не признает, что они агрессоры. Мы не воюем. Если они были действительно на Донбассе, Крым понятно, тут вопросов нет. Почему? Где эти генералы? Где эти офицеры? Мы же армия, мы могли их взять в плен. Убитых предъявить».

7 У передачі «**LIVE**», що транслювалася **5 вересня 2018 року об 11:54**, з уст гостя передачі **Андрія Лесика** лунають такі вислови: «Почему Минские соглашения не выполняются? Есть желание у одной стороны и нет желания у другой стороны... Нужно выполнять Минские договоренности в комплексе, чтобы было движение навстречу. А когда один хочет, а другой придумывает причину. Придумывает причину украинская сторона... Нынешнему режиму невыгодно урегулировать конфликт на Донбассе мирным путем... Людские жизни для них не интересны, не важны... Конфликт на Донбассе, честно называю, что это братоубийственная война. Подчеркиваю, это братоубийственная война. В Донецке и Луганске живут такие же люди, как мы с вами...».

8 У передачі «**LIVE**», що транслювалася **5 вересня 2018 року о 19:51**, з уст гостя передачі **Євгена Червоненка** лунають такі вислови: «Такие, как Парубий, ударенный на голову, с инстинктом меншовартности, расстреливали в Бабином Яру, о чем они не хотят говорить... Я боюсь, что у нас будут в итоге румынские сценарии. Будут вешать за ноги и правых, и не правых».

9 У передачі «**Український формат**», що транслювалася **5 вересня 2018 року о 22:22**, з уст гостя передачі **Михайла Добкіна** лунають такі вислови: «За-

05.09. 2018

Михайло Добкін у передачі «Український формат», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 5 вересня 2018 року.
Скріншот відео телеканалу «112».

явление Парубия было не случайным. Это его идеология. Этой идеологии он следует всю свою сознательную взрослую жизнь... Именно благодаря этой идеологии Парубий стал идеологом убийства людей в Одесском доме проф-союзов. Именно его идеология привела к тому, что он дал старт на штурм и сожжение людей, которые безоружные находились в этом здании.

10 У передачі «Суб'єктивні підсумки», що транслювалася **6 вересня 2018 року о 22:30**, з уст ведучого **Євгена Червоненка** лунають такі вислови: «Как бы не кричали «русская агрессия», может советники есть, так у Америки тоже кругом советники. И Америка воюет там, где надо. А Россия защищает свои интересы. Иначе зачем превращать в вымершую территорию некогда цветущий Донбасс».

11 У передачі «Великий вечір», що транслювалася **13 вересня 2018 року о 20:29**, з уст гостя передачі **Дмитра Співака** лунають такі вислови: «... Я хотел бы сказать госпоже Супрун. Уважаемая гражданка США, которую сюда прислали для полного уничтожения сельского народа, украинского, которую сюда прислали с целью, какой-то спецоперации, я в этом абсолютно убежден. Ее брат или родственник — куратор ЦРУ, пан Возняк по Украине...».

12 У передачі «Суб'єктивні підсумки з Максимом Гольдарбом», що транслювалася **24 вересня 2018 року о 22:30**, з уст ведучого **Максима Гольдарба** лунають такі вислови: «А я считаю, что надо перенести просто из контактной группы Геращенко и всех остальных, которые там “педалируют” все, что угодно, но только не наступления мира в стране... Я уже говорил, что

надо, туда зайдем мы в контактную группу. Да мы за то, чтобы здесь наступил мир. У нас уже страна расслоилась. Да, есть маленькая кучка, злая такая, агрессивная под названием “партия войны” и есть “партия мира”. Люди хотят мира, а эти не хотят, потому что им нужен кипиш, иначе они не сохранятся во власти. Они выдумывают, что угодно»; «Сейчас придумали: Минск нас не устраивает, поехали еще куда-нибудь. Это что приближает мир? Нет. Я уже говорил: хочешь мира — иди договаривайся! Езжай в Донецк договариваться, в Луганск договариваться, ... натянул на себя корону царя, гетмана Украины...»; «А о ее шефе... Она не спадет, если ты поедешь договоришься и привезешь назад пленных, раненых. Это наоборот будет твой плюс, это будет здорово... Если ты договоришься о том, чтобы реально прекратились обстрелы, если договоришься о том, чтобы ввести полиц. миссию. Это все правильно, это надо делать, а не ерзать жопой и рассказывать, что мне в Минске неудобно. Вот как я считаю... Настоящий переговорщик пойдет на что угодно, лишь бы заключить мир и вызволить людей»; «...А понятие «партии войны», «партии мира», дружиче, это понятия, которые имеют место в истории, в политике, в политологии, то есть это как бы расслоение общества, они больше показывают не на политическую партию, нет. Они показывают на направленность интересов. “Партия войны” — это люди, которые заинтересованы в том, чтобы война продолжалась под любым соусом. “Партия мира” — это все остальные люди, которым война не нужна, которых война бьет по карману, по дому, по семейству, по бизнесу, по обучению, по всему., по паспорту в конце концов».

13 У передачі «Український формат», що транслювалася **26 вересня 2018 року о 21:43**, з уст гостя програми **Олександра Онищенко** лунає кілька фраз щодо ролі Петра Порошенка в оголошенні війни та веденні бізнесу з Росією та щодо необхідності захисту опозиційних депутатів через механізм депутатської недоторканності. В той же час він стверджує щодо Президента: «... Но он же поддерживает войну, он ведет бизнес с оккупированными территориями и ведет бизнес в России».

14 У передачі «Український формат», що транслювалася **17 жовтня 2018 року о 21:50** і далі, відбувається дискусія щодо медичної реформи та ролі виконавиці обов’язків міністра охорони здоров’я Уляни Супрун. Під час дискусії в рамках передачі лунають фрази:

Дмитро Співак (о 21:50): «Не здесь ее назначали на эту должность. Ее прислали сюда, и это все знают... Это агент влияния... Выгнать Супрун, отправит ее в Соединенные Штаты Америки, и не дать возможность угробить Украину до конца»;

Михайло Добкін (о 21:56): «У Ульяны Супрун нет медицинского высшего образования. Нам прислали какого-то бракованного человека...»;

Михайло Добкін (о 22:01): «А то, что делает сегодня Супрун, уничтожая последние возможности сохранить людям здоровье, говорит о том, что будут люди просто физически умирать. Все, нас останется 15 миллионов, они успокоятся. Вот их, нас 15 миллионов, хватит обслуживать их интересы на огромной, самой большой в Европе по территории стране»;

Олександр Вілкул (о 22:06): «Они называют Супрун агрессором и оккупантом. И говорят, что она оккупировала Украину с помощью эпидемий, которых у нас не было уже несколько десятков лет...»;

Олександр Вілкул (о 22:07): «Супрун — это не доктор, Супрун — это санитарка, которую прислали на Майдан и которую потом сделали руководителем всей системы охраны здоровья в Украине. Да, она одна из последних, кто осталась из категории международных аферистов и людей со сложной психикой и историей»;

Олександр Вілкул (о 22:10): «На чем сэкономила? На смерти людей и детей? Ее не просто выгнать надо, а перед этим она должна ответить за разваленную медицину и за жизни людей»;

Олег Мусій (о 22:12): «Мені вистачило три дні для того, щоб зрозуміти, що це пройдисвітка міжнародного масштабу, і вигнати її, вигнати її з медичної служби Майдану. Я — ця людина, яка в ший її звідтам вигнала зі служби. Тому що вона прийшла і сказала: “Я знаю, як вам тут зробити медичну службу і як керувати всім Майданом, ви тут ніхто, а я великий місіонер, я все знаю”. Знаєте, таких пройдисвітів вистачає всюди в світі. Тому не ідентифікуйте, будь ласка, Супрун з Майданом»;

Олександр Вілкул (о 22:33): «Надо не разрушить то, что есть. Вот просто взять и разрушить. И ввести платную медицину в нищей стране, когда у людей нет денег. Чтоб 3 % людей могло только лечиться, а остальные умирали или лечились там у знахарей отварами»;

Дмитро Співак (о 22:37): «Та, кто называет себя министром...»;

Дмитро Співак (о 22:39): «Супрун, это мое мнение, является олицетворением вот этой диверсии, которая происходит против нашего государства сегодня».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

- закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
- трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Для цілей застосування цієї норми використовуються визначення та критерії, встановлені Законом України «Про кінематографію»;
- поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи;
- здійснення інших вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність.

Стаття 59.

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:
в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60.

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:
б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;
г) виконувати інші вимоги, які впливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [3]

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ» [4]

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.
21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТА

1. У медійному просторі України протягом 2017-2018 років точаться серйозні дебати стосовно того, які **медіа мають отримувати захист, що надається свободою вираження поглядів**. Існує консенсус та законодавча заборона стосовно використання медіа для розпалювання ворожнечі, втім, усе ще немає уніфікованої та постійної практики регуляторних органів стосовно того, що слід вважати мовою ворожнечі. Крім того, часто національному регуляторові бракує єдиного підходу до контенту телеканалів незалежно від їхньої справжньої чи потенційної структури власності.
2. Такі підходи, а також бажання зменшити потенційний інформаційний вплив держави-агресора на територію України призвели до активізації політичних методів обмеження діяльності мовників та застосування до них механізмів, передбачених Законом України «Про санкції». Незалежна медійна рада не оцінюватиме постанови «Про схвалення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»[5], що була прийнята Верховною Радою України **4 жовтня 2018 року**, але наголосить на тому, що будь-які механізми накладення санкцій проти телеканалів у рамках української юрисдикції мають залишатися в компетенції Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення та стосуватися безпосередньо контенту цих мовників.
3. Телеканал «**NewsOne**» і трансльований ним контент уже неодноразово ставали предметом розгляду Незалежної медійної ради. У висновку щодо випусків передач «**Трафік з Кивою**» від **28 лютого, 3 та 24 квітня 2016 року (№ 10 від 12 жовтня 2016 року)**[6] було встановлено порушення стандартів достовірності та збалансованості подання інформації, зокрема, в контексті власного редакційного статуту каналу.

У висновку щодо трансляції телеканалом «NewsOne» сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№20 від 2 листопада 2017 року)[7] було встановлено, що телеканал «NewsOne» при трансляції сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ припустився порушень стандартів точності, достовірності та збалансованості подачі інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також у редакційному статуті телеканалу, та свідомо ввів в оману своїх глядачів. Цей висновок при-

звів до першого в історії України накладення регулятором санкції до мовника за поширення дезінформації (так званих fake news).[8]

З огляду на це, контент телеканалу «NewsOne» підлягає ретельному моніторингу на предмет дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики.

4. У цій справі ключовим є питання дотримання телеканалом норм Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а саме — заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання ворожнечі та ненависті, а також трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України.
5. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У **Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20)** згадано таку дефініцію мови ворожнечі: «Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»[9].

Так само «**Артикуль 19**» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, що належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[10].

6. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків [11]. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.
7. Питання наявності в контенті певної передачі популяризації чи пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визна-

ють правомірною окупацію території України, розглядалося Незалежною медійною радою у висновку щодо трансляції передачі «**Территория заблуждений**» виробництва телеканалу «**РЕН ТВ**» у **Маріуполі** (№14 від 12 квітня 2017 року). [12] У п. 4 цього висновку було вказано, що ця заборона поширюється передусім на передачі, спрямовані на легітимацію та обґрунтування правомірності дій, учинених Російською Федерацією у Криму та на Донбасі починаючи з 2014 року.

8. Незалежна медійна рада аналізуватиме кожен вислів окремо, зважаючи на критерії, висловлені нею в попередній практиці, а також спираючись на практику Європейського суду з прав людини. Особливо релевантною в цьому контексті є справа **Stomakhin v. Russia** [13], у якій Європейський суд хоча й визнав низку висловлювань, які використав заявник, такими, що підбурюють до ворожнечі, але окремо відмежував і ті висловлювання, покарання за які не несло нагальної суспільної потреби. До останніх, зокрема, належали такі вислови: «... Відтепер ми повинні вимагати негайного примусового психіатричного огляду усіх командирів військово-морськими силами, військовослужбовців МВД, прикордонників, поліції і ФСБ, усіх, від капітана до головнокомандувача — В.В. Путіна»; «Минуло десять років з тих пір, як Російська Федерація і її народ почали повністю руйнівну геноцидну війну проти чеченського народу, який до війни налічував усього один мільйон людей».
9. Для початку варто зазначити ті вислови, які не містять ознак порушення законодавства щодо заборони мови ворожнечі та пропаганди держави-агресора з огляду на те, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі **Pentikainen v. Finland**), [14] а також на ширші межі критики щодо діяльності уряду, незважаючи на гостроту та прямоту вжитих мовцями висловів (п. 114 рішення Європейського суду з прав людини у справі **Stomakhin v. Russia**) [15].

Висловлювання **Олени Лукаш** у передачі «**Інтерв'ю з Оленою Лукаш**» від **31 серпня 2018 року** містять гострі докори стосовно теперішньої влади, однак не містять закликів до ворожнечі, а наголошують на потребі у введенні миротворців — в політичному розумінні — на Печерські пагорби. Хоча проблемним є вислів про захоплення влади, однак його можна оцінити як перебільшення.

Вислови **Руслана Коцаби** в передачі «**Я так думаю**», що транслювалася **1 вересня 2018 року**, містять критику армійського командування під час проведення військових операцій на Донбасі у 2014 році — і хоча ця інформація

може шокувати, а також бути сумнівною з погляду відділення фактів від коментарів, однак вона підпадає під межі критики урядової політики та багато в чому відповідає публічній думці стосовно подій в Іловайську.

Висловлювання **Дмитра Співака** в рамках передачі «**Великий вечір**», що транслювалася **13 вересня 2018 року**, критикують медичну реформу, яку здійснює команда Міністерства охорони здоров'я на чолі з Уляною Супрун. Хоча в його твердженнях є звинувачення в тому, що пані Супрун хоче знищити сільське населення України, такі перебільшення є притаманними для жорсткої політичної дискусії та можуть припускатися в її рамках.

Так само і дискусія, яка відбувалася в рамках передачі «**Український формат**», що транслювалася **17 жовтня 2018 року**, містить жорстку критику медичної реформи та пані Уляни Супрун. В той же час, на її адресу не лунають прямолінійні звинувачення в геноциді українського народу, що могло би бути ознакою розпалювання ворожнечі. Незалежна медійна рада наголошує, що ці звинувачення можуть не мати фактичного підґрунтя, однак недотримання стандартів журналістської діяльності не є самостійним свідченням мови ворожнечі; це питання буде розглянуте у висновку окремо.

Заклики до мирного вирішення проблеми на Донбасі, що лунали в тезах **Олени Лукаш**, а також пронизують передачу «**Суб'єктивні підсумки з Максимом Гольдарбом**», яка транслювалася **24 вересня 2018 року**, також не можуть автоматично вважатися закликами до ворожнечі. Як уже наголошувала Незалежна медійна рада у п. 2 висновку щодо трансляції документального фільму «**Олесь Бузина: життя вне времени**» (*№15 від 1 червня 2017 року*) [16], попри непопулярність серед активної частини суспільства України, позиція щодо щонайшвидшого мирного вирішення питання війни на Донбасі та у Криму має право на існування як альтернативна думка.

Насамкінець, висловлювання **Олександра Онищенка** в передачі «**Український формат**», що транслювалася **17 жовтня 2018 року**, є достатньо жорсткою критикою Президента України. Втім, критика лідерів держави також має розглядатися крізь призму більших меж критики, яким їх можуть піддавати медіа. На цьому наголошував і Європейський суд з прав людини у п. 54 справи **Otegi Mondragon v. Spain**, що стосувалася критики короля Іспанії представниками баскської меншини [17].

10. Надалі Незалежна медійна рада воліє перейти до аналізу тих висловлювань, які, на її думку, розпалюють національну ворожнечу та ненависть. Перед аналізом конкретних висловів варто зупинитися на контексті, в якому їх було висловлено. Хоча можна стверджувати, що вони є частиною політичних дебатів,

однак варто зважати й на те, що ці слова сказано під час агресії Російської Федерації на території України, що триває з 2014 року. Подібний контекст у Туреччині під час турецько-курдських протистоянь у справі **Zana v. Turkey** було визнано Європейським судом з прав людини як такий, що легітимує низку обмежень [18].

11. Якщо аналізувати конкретний зміст сказаного, то слід звернути увагу на чотири висловлювання в рамках звернення від регулятора.

Висловлювання **В'ячеслава Піховшека** в передачі «**Інтерв'ю з Оленою Лукаш**» від **31 серпня 2018 року** ототожнює всіх ветеранів АТО з потенційними вбивцями. Соціальна група ветеранів є такою, що потребує дуже чутливого ставлення — через пережиті жахіття війни, вони часто потребують реабілітації та психологічної допомоги для повернення до суспільства. Водночас є низка випадків, коли ветерани АТО й справді були задіяні у кримінальній активності. Втім, цей факт жодним чином не виправдовує ототожнення й стигматизацію всієї групи на підставі її окремих учасників, яку зробив пан Піховшек.

Вислови **Андрія Лесика** в передачі «**Live**», що транслювалася **5 вересня 2018 року**, закріплюють назву війни на Донбасі як братовбивчу війну. Це висловлювання не є ізольованим, а звучить у контексті розлогого монологу про відсутність будь-якого поступу з української сторони щодо врегулювання війни мирним шляхом. Хоча ізольоване використання цього терміна не слід розцінювати як розпалювання ворожнечі, в п. 5 висновку щодо трансляції документального фільму «**Олесь Бузина: життя вне времени**» (*Nº15 від 1 червня 2017 року*) [19] Незалежна медійна рада наголошувала на тому, що вживання терміна «громадянська війна» стосовно подій у нинішній Україні сприяє дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України. Незалежна медійна рада не бачить підстав відступити від цього твердження в рамках цієї справи та зважаючи на її контекст, а також наголошення мовцем на «братовбивчому» характері конфлікту.

Окремо слід наголосити на висловах, що пролунали в рамках передачі «**Live**», що транслювалася **5 вересня 2018 року о 19:51**, та передачі «**Український формат**», що транслювалася **5 вересня 2018 року**. Так, **Євген Червоненко** та **Михайло Добкін** у цих передачах називають спікера Парламенту Андрія Парубія ідеологом вбивств в Одеському будинку профспілок, а також порівнюють його з нацистами, що розстрілювали євреїв у Бабиному Яру. Фактично, такі висловлювання є не чим іншим, як звинуваченнями у сповідуванні нацистської ідеології паном Парубієм. Хоча такі вислови теж можна розглядати крізь призму більшої межі критики для представників владної верхівки,

05.09. 2018

Передача
«Український формат»
5 вересня 2018 року.

Скріншот відео
телеканалу «NewsOne».

на відміну від ситуації з Уляною Супрун у цих висловах є пряме звинувачення у вчиненні особою найсерйозніших злочинів. Ототожнення когось із нацистами та фашистами є таким, що розпалює ворожнечу, — на чому наголошував Європейський суд з прав людини у справі **Surek v. Turkey** (No 1) (див. п. 62 — вислів «фашистська турецька армія» визнано таким, що стигматизує іншу сторону конфлікту та закликає до помсти щодо осіб, які немовбито вчинили злочини) [20].

12. Щодо останнього критерію аналізу на предмет наявності у висловлюваннях мови ворожнечі, то, як влучно зауважив Європейський суд з прав людини у справі **Jersild v. Denmark**, варто зважати на потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа [21]. Якщо ж говорити про здатність цих висловів призвести до негативних наслідків, то, безумовно, такі висловлювання загрожують внутрішніми протистояннями в Україні, посиленням фізичного тиску на телеканали, а також загрожують більшим розколом населення. Такий розбрат може призвести до негативних наслідків для демократичного суспільства та спричинити його розвал.
13. З огляду на викладене вище, Незалежна медійна рада вбачає у трансляції цих чотирьох передач ознаки порушення заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті, передбаченої Законом України «Про телебачення і радіомовлення».
14. **Євген Червоненко** є основним фігурантом і щодо порушення іншої норми законодавства — а саме заборони популяризації чи пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію територію України. У своїх висловлюваннях у рамках передачі «Великий вечір» від 2 вересня 2018 року та передачі «Суб'єктивні підсумки» від 6 вересня 2018 року він стверджує, що світ не визнає Російську Федерацію як агресора, стверджує про недоведеність присутності російських військових сил на Донбасі — а далі каже про те, що Росія захищає свої інтереси.

Такі висловлювання мають ознаки виправдання дій Росії на території України, а тому Незалежна медійна рада вбачає у трансляції цих двох передач ознаки порушення телеканалом «NewsOne» заборони на трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України.

15. Крім того, варто наголосити, що, зважаючи на природу допущених порушень та бездіяльність працівників телеканалу щодо зупинення відповідних реплік гостей, на телеканал «NewsOne» не поширюється імунітет, передбачений для телеканалів щодо розповсюдження протиправних тверджень їхніми гостями, передбачений частиною восьмою статті 72 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».
16. Незалежна медійна рада також вважає за необхідне розглянути ці передачі — а саме передачу **«Український формат» від 17 жовтня 2018 року** — на предмет дотримання професійних стандартів журналістської діяльності. Одним із основних стандартів, яких має дотримуватися інформаційна журналістика, є стандарт достовірності подачі інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[22]; п. 2 висновку щодо матеріалів стосовно діяльності ГО «Життя» на «5-му каналі» та у виданні «ДЕНЬГИ. ua» (№ 25 від 26 березня 2018 року)[23]; п. 6 висновку щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112» (№ 27 від 4 вересня 2018 року)[24]). Стандарт збалансованості подання інформації передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)[25]; п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)[26]).

Так, у передачі з уст **Михайла Добкіна** лунає теза про те, що Уляна Супрун не має медичної освіти, а **Олександр Вілкул** стверджує, що лише 3 % людей в Україні матимуть змогу лікуватися після проведення медичної реформи. Також ідеться про епідемії, яких немовбито не було в Україні протягом тривалого часу. Водночас, найпростіший пошук за допомогою інтернету дозволяє знайти інформацію про вищу медичну освіту пані Супрун[27]. Ведучий передачі ж жодним чином не доклав зусиль для спростування чи перевірки такої інформації. Крім того, з переглянутого матеріалу не вбачається, що при запрошенні гостей до ефіру було би запрошено когось, хто схвалював би по-

зицію чинного МОЗ щодо медичної реформи; так само тез для балансу думок не вносить і ведучий передачі.

У цьому світлі, у пп. 3-4 висновку у справі щодо запису передачі за участі **Вікторії Шилової** в ефірі телеканалу **«Репортер» (Одеса) (№ 2 від 16 березня 2016 року)** [28] Незалежна медійна рада зазначила: у випадках озвучення інформації, схожої на твердження про факти, без жодного підтвердження та посилення на першоджерела, найпершим і найголовнішим обов'язком журналіста є докласти всіх можливих зусиль для перевірки такої інформації, з'ясування її достовірності; якщо ж не було здійснено належної перевірки інформації, яку одержує аудиторія телеканалу, то такі дії можна розцінювати як свідоме викривлення дійсності, що суперечить принципам журналістики.

17. З огляду на це, Незалежна медійна рада також вважає, що при трансляції передачі **«Український формат» від 17 жовтня 2018 року** телеканал **«NewsOne»** припустився порушень таких стандартів журналістської діяльності як достовірність та збалансованість подання інформації.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що:

1. Трансляція телеканалом **«NewsOne»** передачі **«Інтерв'ю з Оленою Лукаш» 31 серпня 2018 року, передач «Live »5 вересня 2018 року, а також передачі «Український формат» 5 вересня 2018 року** порушує вимоги абзацу четвертого частини другої статті 6 Закону України **«Про телебачення і радіомовлення»** (заборона на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті);
2. Трансляція телеканалом **«NewsOne»** передачі **«Великий вечір» 2 вересня 2018 року та передачі «Суб'єктивні підсумки» 8 вересня 2018 року** порушує вимоги абзацу дев'ятого частини другої статті 6 Закону України **«Про телебачення і радіомовлення»** (заборона трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України);
3. Трансляція телеканалом **«NewsOne»** передачі **«Український формат» 17 жовтня 2018 року** порушує вимоги достовірності та збалансованості подання інформації, зображені у статті 59 Закону України **«Про телебачення і радіомовлення»**.

ДОДАТКИ

- [1] <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/nN9pbljLY>
- [2] <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/KghYE2ipD>
- [3] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [4] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en>; переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsyzy-zhurnalistyky/>
- [5] <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-viii>
- [6] <https://mediarada.org.ua/case/vypusky-peredach-trafik-z-kyvoyu/>
- [7] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitatom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>
- [8] <https://mediarada.org.ua/news/natsrada-vpershe-oholosyla-poperedzhennya-za-porushennya-profesijnyh-standartiv-pislya-vysnovku-medijnoji-rady/>
- [9] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [10] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [11] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [12] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-peredachi-terrytoryya-zabluzhdenyj-vyrobnystva-telekanalu-rem-tv-u-mariupoli-2/>
- [13] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>
- [14] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>
- [15] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>
- [16] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-dokumentalnoho-filmu-oles-buzyna-zhyzn-vne-vremeny/>
- [17] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103951>
- [18] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>
- [19] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-dokumentalnoho-filmu-oles-buzyna-zhyzn-vne-vremeny/>
- [20] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58279>
- [21] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>
- [22] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
- [23] <https://mediarada.org.ua/case/materialy-stosovno-diyalnosti-ho-zhyttya-na-5-kanali-ta-vydanni-denhy-ua/>
- [24] <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>
- [25] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantojidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>
- [26] <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosty-na-telekanali-inter-13-cherhvnyia-2017-roku/>
- [27] <http://moz.gov.ua/article/executive/suprun>
- [28] <https://mediarada.org.ua/case/408/>

СТРАНА.UA

Рішення щодо матеріалу «"Под громкие аплодисменты не дали Томос". Что означают решения Константинополя по Украине» на сайті «Страна.ua»

24 Жовтня 2018 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 12 жовтня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення Оксани Романюк розглянути й дати оцінку матеріалу **«"Под громкие аплодисменты не дали Томос". Что означают решения Константинополя по Украине»**, який було опубліковано на сайті «Страна.ua» 11 жовтня 2018 року[1]. На її думку, матеріал містить перекручені факти, факти без джерел, практично незауважовані ідеї щодо територіального поділу України між церквами, а також порушення ключових журналістських стандартів та дискримінацію за релігійною ознакою, оскільки ображаються почуття вірян УПЦ КП та УАПЦ.
- 2** 12 жовтня 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на важливість об'єктивного висвітлення суспільно-політичної тематики в українських медіа. Член Незалежної медійної ради Роман Головенко взяв самовідвід у цій справі через конфлікт інтересів із заявницею.
- 3** У матеріалі **«"Под громкие аплодисменты не дали Томос". Что означают решения Константинополя по Украине»**, останні зміни до якого були прийняті, відповідно до даних на сторінці, вже після прийняття справи до розгляду, журналістка видання «Страна.ua» **Галина Студеннікова** намагається пояснити читачам, що означає прийняття рішень на Вселенському Соборі у Стамбулі для України. У загальному вступі до матеріалу лунає фраза: *«Так, Константинополь фактически легализовал церковь Киевского патриархата и УАПЦ, которые в православном мире считаются раскольниками. Также он "вернул" себе владения в Украине (пока, впрочем, только на бумаге)»*.
- 4** Навівши текст документа, прийнятого собором, журналістка переходить до

11.10.2018

Скріншот сайту
«СТРАНА.ua».

СТРАНА.UA

Уголовні МВС: Замість
Зеленського ризик
вернути космонавта
зарплата чиновника
і членів кобзарства

Новості Статті Інтерв'ю Різні Сторони Відео Атака на Страну Коронавірус Діалог Шуг-Ф

- В страшилку ДТП під Києвом розігнали мати, отця, сина і доньку
- По даним експертів Діда мінімально перемаєт мара
- Варшави на виборах президента Польщі
- "Привосек" из США светит "и не выдает Америка, потому что"
- Дальний буги. Почему Хабаровск губернатора и что это значит д

Новости > "Под громкие аплодисменты не дали Томос". Что означают решения Константинополя по Украине

Григорий Струтинский 10:46, 12 октября 2018

Сегодня состоялось историческое заседание Святого Константинопольского патриархата в Стамбуле. На нем были приняты важные решения по Украине.

Так, Константинополь фактически легализовал церковь Киевского патриархата и УАПЦ, которые в православном мире считаются раскольниками. Также он "вернул" себе владения в Украине (пока, впрочем, только на бумаге).

А вот Томос об автокефалии Киев пока не получил. "Страна" ответила на главные вопросы по решению, принятому сегодня в столице Турции.

Полный текст решения Синода

Для начала напомним, о чем говорится в документе, изданном синодом Вселенского патриархата.

його аналізу. Зокрема, про зняття анафеми з патріархів УПЦ КП та УАПЦ вона відгукується так: «Филарета и Макария в 90-х отлучили решением Русской православной церкви за создание раскольнических структур, которые в Украине известны как УПЦ КП и УАПЦ. Константинополь же сегодня решил, что он эту анафему не признает. Хотя до этого более двадцати лет мирился с тем, что два раскольничьих патриарха не состояли в каноническом общении с мировым православием. Уже одно это показывает, что сегодняшнее решение — чисто политическое». Стверджується, що Константинопольський патріарх Варфоломій «легалізував раскол в одной из крупнейших православных стран мира». Його дії у статті коментує представник УПЦ МП архієпископ Климент (Вечера).

- 5** При коментуванні надання ставропігії видання використовує коментарі політолога **Руслана Бортника**: «Параллельно Варфоломей и его Синод отменили право Московского патриарха назначать киевского митрополита — это право было дано ему в XVII веке тем же Константинополем. Правда, действительно ли такое право можно взять и отменить — непонятно. По мнению Бортника, отозвать “юридические обязательства” аж 1686 года, не отзывая само письмо, — сомнительный шаг». Також наводиться коментар народного депутата України **Вадима Новинського**.
- 6** Видання намагається ілюстративно зобразити територію, на яку розповсюджувалася юрисдикція Київського патріархату станом на 1686 рік, щоби змалювати територію потенційного поширення ставропігії. Карта також супроводжується коментарем Руслана Бортника. Після опису потенційних об'єднувачих кроків до створення єдиної церкви з УПЦ КП, УАПЦ та УПЦ МП авторка статті ставить питання: «Будут ли теперь захваты храмов?».
- 7** У своїй відповіді на це запитання авторка стверджує: «Эпидемия захватов храмов в Украине шла, даже когда Вселенский патриархат никак не помогал Киевскому. Теперь же, после снятия Варфоломеем анафемы, деятельность УПЦ КП и ее группы поддержки по экспроприации “московских” церквей может только усилиться». Також лунає така теза: «Для чего это делается — можно высказать много разных версий. Но именно такой подход может подвигнуть сторонников Киевского патриархата и националистов (возможно, не без поддержки властей) начать захваты храмов, чтобы, так сказать, “реализовать на практике” автокефалию, которую еще никто не получил. Именно “переможная” реакция властей и может сподвигнуть стороны конфликта на эксцессы. И это при том, что никакого Томоса еще нет». Закінчується стаття передруком фейсбук-постів Руслана Бортника та журналіста Дениса Поповича, в яких стверджується про уникнення, шляхом прийняття такого кроку, відповідальності Константинополя за розкол церкви.

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

- Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

- Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ІНФОРМАЦІЮ»

Стаття 28. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

1. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

5. КОДЕКС ЕТИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛІСТА [2]

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, пресслужб та інших джерел.
10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

6. РЕЗОЛЮЦІЯ ПАРЄ 1003 (1993) «ПРО ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЖУРНАЛІСТИКИ» [3]

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувані громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТА

1. У сучасному українському медіапросторі можна відстежувати тенденцію до критики низки ЗМІ як таких, що ретранслюють позицію російської сторони на події, цим самим граючи на ворожому інформаційному полі. Така критика найчастіше супроводжується звинуваченнями в порушенні журналістських стандартів та поширенні такими ЗМІ мови ворожнечі. Водночас, у силу вимог законодавства сектор друкованих та онлайн-медіа залишається поза увагою державних регуляторів. Це є, безумовно, здобутком у сфері медіарегулювання, однак за відсутності ефективних механізмів журналістського саморегулювання дозволяє відповідним медіа бути фактично безконтрольними у своїй редакційній політиці. Зокрема, вони навіть не отримують згуртованої негативної реакції спільноти й не стануть «нерукоподаваними» у професійних колах.
2. Видання «**Страна.ua**» у моніторингах дотримання журналістських стандартів опинялося серед медіа, які притримувалися їх найменше з-поміж аналізованих[4]. Тим часом ця справа є першою нагодою для Незалежної медійної ради проаналізувати контент цього видання на предмет відповідності професійним стандартам журналістики.
3. Одним із основних стандартів, яких має дотримуватися інформаційна журналістика, є стандарт достовірності подачі інформації. Стандарту достовірності слід дотримуватися, щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації (п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці ком-майна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[5]; п. 2 виснов-

ку щодо матеріалів стосовно діяльності ГО «Життя» на «5-му каналі» та у виданні «ДЕНЬГИ.ua» (№ 25 від 26 березня 2018 року)[6]; п. 6 висновку щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112» (№ 27 від 4 вересня 2018 року)[7]).

Цей матеріал є аналізом рішень Вселенського Собору у Стамбулі й базується передусім на тексті самого рішення. Текст рішення передано правильно та достовірно, онлайн-видання надає змогу дійти до первинного джерела тексту та ознайомитися з ним на офіційному сайті Константинопольського патріархату. Однак невідомим для читача є джерело походження мапи, яка ілюструє території, підконтрольні Київському патріархату станом на 1686 рік, що не дозволяє верифікувати її та говорити про її достовірність.

4. Іншим важливим елементом, який має братися до уваги, є збалансованість. Стандарт збалансованості подання інформації передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання (п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року) [8]; п. 6 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммаша» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)[9]; п. 7 висновку щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112» (№ 27 від 4 вересня 2018 року)[10]).

Водночас, у матеріалі, який претендує на роз'яснення читачеві основних позицій рішення Собору, бракує точки зору сторін, які отримали вигоду від цього рішення — а саме представників кліру УПЦ КП та УАПЦ. Задля коментування тематики було взято коментарі та цитати з фейсбук-матеріалів політолога Руслана Бортника, журналіста Дениса Поповича та народного депутата України Вадима Новинського, а також представника УПЦ МП архієпископа Климента (Вечері). Вони транслюють однакову позицію щодо рішення та наголошують, що фактично воно спрямоване на розкол у рамках православної церкви.

5. Окремо варто зупинитися на виборі експертів щодо коментування теми. Позицію УПЦ МП щодо цієї теми очікувалося почути, в той час як Вадим Новинський також сприймається публікою як один із основних меценатів УПЦ МП на теренах України. Однак кваліфікація Руслана Бортника та Дениса Поповича викликає сумнів, оскільки не зрозуміло, яким чином вони дотичні до церковної тематики.

Як зазначала Незалежна медійна рада у п. 1.2 та 1.4 Рекомендації щодо принципів запрошення гостей і титрування експертів в інформаційно-аналітичній журналістиці (№ 2 від 27 лютого 2018 року)[11], залучення експертів є одним із основних інструментів досягнення балансу представлення альтернативних точок зору на проблему через надання незаангажованої думки

ззовні, тимчасом як ненадання інформації про експерта, неповне його представлення можна вважати свідомим порушенням норм етики, бо це позбавляє аудиторію повної інформації про експерта й допускає можливість маніпулювати думкою.

Отже, однобокий підбір експертів, кваліфікація низки яких у рамках церковної тематики є сумнівною, свідчить про відсутність збалансованого подання інформації в матеріалі «Страна.ua».

6. На думку Незалежної медійної ради, варто також проаналізувати можливість цього матеріалу спричинити розпалювання ворожнечі. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У **Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20)** згадано таку дефініцію мови ворожнечі: *«Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них»*[12].

Так само **«Артикль 19»** у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє неминучий ризик дискримінації, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, які належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті[13].

7. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі **Perincek v. Switzerland** вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків[14]. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.
8. Якщо говорити про контекст, у якому було опубліковано матеріал, то він є частиною публічної дискусії, яка триває в Україні стосовно необхідності створення єдиної помісної автокефальної церкви. З іншого боку, релігійна тематика є достатньо чутливою, а тому межі розсуду щодо обмежень у цій сфері є ширшими (див. п. 66 рішення ЄСПЛ у справі **Murphy v. Ireland**) [15].

Щодо безпосередніх слів, використаних у матеріалі, то наскрізною темою статті є наголошення на розколі між УПЦ МП — та УПЦ КП і УАПЦ з іншої сторони. Саме останніх називають розкольниками, а також звинувачують у захопленні та потенційному захопленні церков після рішення Константинопольського патріархату. Для ілюстрації також використовується мапа України, поділена на різноманітні частини. Використання подібних мап уже не вперше в історії українських медіа приховано закликає до розподілу держави — варто згадати відому мапу про сорти українців часів Помаранчевої революції.

Якщо аналізувати здатність цього матеріалу призвести до шкідливих наслідків, то Незалежна медійна рада наголошує, що методи розпалювання ворожнечі можуть набувати неочевидних словесних форм та створюватися радше з контекстуального сприйняття певного контенту загалом (висновок щодо випуску передачі «Відкритий мікрофон» на радіо «АКС» від 25 квітня 2016 року (*№ 9 від 26 вересня 2016 року*)[16]; п. 4 висновку щодо трансляції документального фільму «Олесь Бузина: життя вне времени» (*№ 15 від 1 червня 2017 року*)[17]; п. 3 висновку щодо трансляції телеканалом «112» документального фільму «Операція “Паспорт”» (*№ 21 від 26 грудня 2017 року*)[18]). Хоча в цій статті немає прямих закликів до розпалювання міжконфесійної ворожнечі, проводиться чітка лінія поділу між різними конфесіями, робляться спроби налаштувати їх супроти один одного. Потенційно саме така інформація може призвести до відновлення релігійної боротьби в Україні, загострень та екстремізму, в тому числі з використанням фізичного насильства. Варто також зважити й на те, що ризик шкоди від контенту, який розповсюджується через інтернет, є значно вищим за аналогічний ризик від публікації у пресі (*п. 133 рішення ЄСПЛ у справі Delfi AS v. Estonia*)[19].

Варто зазначити, що цей матеріал був не єдиним у рамках пояснення ЗМІ щодо потенційного отримання Томосу. Так, низка інших ЗМІ також оперувала подібними поняттями «розколу» та «кровопролиття»[20]. Це може свідчити про намір певного сектору медіа створити настрій неспокою у суспільстві, а також про сплановані дії щодо поширення необґрунтованих страхів, непримиренності та провокування внутрішніх конфліктів, що є неприпустимим у теперішніх умовах.

9. З огляду на вказане вище, Незалежна медійна рада вважає, що інформація в матеріалі, опублікованому виданням «Страна.ua», може провокувати релігійну — а саме міжконфесійну — ворожнечу між прихожанами УПЦ МП та прихожанами УПЦ КП й УАПЦ, всупереч вимогам законодавства України.

IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що в матеріалі «“Под громкие аплодисменты не дали Томос”. Что означают решения Константинополя по Украине» на сайті «Страна.ua» допущено порушення стандартів достовірності та збалансованості подання інформації, а також вимог статті 28 Закону України «Про інформацію» щодо заборони використання інформації для розпалювання релігійної ворожнечі.

ДОДАТКИ

- [1] <https://strana.ua/news/165843-snjatie-anafemy-s-filareta-i-druhie-reshenija-konstantinopolja-11-oktjabrja-chto-oni-oznachajut.html>
- [2] <http://www.cje.org.ua/ua/code>
- [3] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en>; переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsyzy-zhurnalistyky/>
- [4] <https://imi.org.ua/monitorings/rezultaty-monitorynhu-zmi-za-rivnem-dotrymannya-profesijnyh-zhurnalistykh-standativ-3-j-kvartal-2018-ho/>
- [5] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
- [6] <https://mediarada.org.ua/case/materialy-stosovno-diyalnosti-ho-zhyttya-na-5-kanali-ta-vydanni-denyh-ua/>
- [7] <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>
- [8] <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsesta-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherhvnya-2017-roku/>
- [9] <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>
- [10] <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>
- [11] <https://mediarada.org.ua/recommendations/2/>
- [12] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093
- [13] <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>
- [14] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>
- [15] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61207>
- [16] <https://mediarada.org.ua/case/vypusk-peredachi-vidkrytyj-mikrofon-na-radio-aks-vid-25-kvitnya-2016-roku/>
- [17] <https://mediarada.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/Bezimyannyj-390x240.png>
- [18] <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-112-dokumentalnoho-filmu-operatsiya-pasport-2/>
- [19] <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155105>
- [20] <https://imi.org.ua/articles/tomos-v-ukrains-kykh-novynakh-ie-ma-zhe-ie-chy-nemaie/>

Висновок щодо можливих зловживань свободою слова на телеканалі «112» протягом 4 вересня 2018 року — 4 липня 2019 року

 28 жовтня 2019 р.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

- 1** 22.02.2019 та 30.07.2019 до Незалежної медійної ради надійшли звернення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (листи №17/379 від 22.02.2019 та №17/1494 від 30.07.2019) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень чинного законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ «112-ТВ»» протягом 04.09.2018–04.07.2019.
- 2** 01.08.2019 Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення прийнятними, зважаючи на те, що діяльність телеканалу «112» ставала предметом уваги з боку регулятора з приводу дотримання ним вимог ліцензії.
- 3** У передачі «Епізод 112», що транслювалася 04.09.2018 о 9:15, лунають такі тези: «Константинопольська церква не може надати автокефалію без згоди інших церков. Про це розповів голова синодального інформаційно-просвітницького відділу УПЦ, архієпископ Климент. За його словами, заяви про те, що Константинопольська церква має право прийняти таке рішення одноосібно, — це фейк. “Це абсолютно неможливо з тієї простої причини, що вселенськими соборами в Україні... символ віри, в якому ми сповідуємо, що віримо у єдину святу соборну і апостольську церкву. Тобто церква є не якимось проявом диктату одного з представників цієї церкви, а є спільнотою, яка об’єднує всіх рівноправних своїх членів [...]”. Однак, на думку Володимира Бистрякова, якщо буде затверджене питання про автокефалію, це може спровокувати конфлікти між населеннями та ворожнечу». Володимир Бистряков також висловлює свою позицію: «В случае введения

автокефалии борьба обострится, будет еще, усилится натиск на церкви Московского патриархата, будут отбираться храмы. Я боюсь, как бы не пролилась кровь [...]. Самый страшный конфликт — это конфликт все-таки конфессиональный».

- 4** У передачі «Пульс», що транслювалася **04.09.2018 о 20:43**, **Вадим Рабінювич** промовив: «Наш интерес сегодня — закончить войну. Они сегодня опять разрывают на себе рубаху и кричат: “Война до победного конца!”. На черта нам эта война».

Олександр Вілкул також висловився в рамках передачі: «Причина на самом деле в том, что идет эта война, — это нежелание власти остановить. И люди правильно говорят, что последний день этой власти станет первым днем мира. Почему? Потому что люди понимают, что, как бы это цинично ни звучало, но власть научилась получать от войны и политические преференции, потому что этой войной, радикальной риторикой, расколом общества пытается поднять свои рейтинги, которые сегодня находятся на уровне обезжиренного кефира. Кроме этого, чего греха таить, тоже, как бы цинично ни звучало, слишком большое количество людей во власти научилось на этой войне зарабатывать. А мирный план сегодня понятен всем, кроме действующей нашей власти, которая делает вид, что он не понятен. Он понятен миллионам людей, он понятен мировому сообществу, он понятен нам [...]. Прямые переговоры должна провести наша страна с Америкой и провести прямые переговоры с Россией. Никуда не уйдем. Зачем? Для того, чтобы выработать совместную резолюцию Совета безопасности ООН [...]. Ввод миротворческого контингента, временная

04.09. 2018

Передача «Пульс», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 4 вересня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

администрация под эгидой ООН, перевыборы по украинским законам и принятие всех законов, которые Украина и так обязалась принять по минским соглашениям и не приняла ни одного [...]. Закон об особом статусе голосовать надо!»

5 Під час прямого включення з Верховної Ради України **05.09.2018 о 10:28** **Вадим Рабінович** висловив такі тези: «[...] Я хочу вам сказать, что заявление Парубия открыло наконец все карты до конца. Парубий сказал следующее: что надо в Украине внедрять прямую демократию, носителем которой является Адольф Гитлер, которого он научно изучал и которого теперь надо признать героем. ...Он сам был главой Социал-националистической партии. Поэтому, что я вам хочу сказать: с фашистами нам не по пути. Я хочу сказать вам эксклюзивно. Я сегодня подаю в суд на Парубия за пропаганду фашизма, которая запрещена в нашей стране. Второе: я сегодня обращаюсь ко всем посольствам европейских стран, в первую очередь Германии, с просьбой дать оценку действиям нашей власти и Парубия и прекратить все контакты с ними. Третье: я считаю, что он должен уйти в отставку, извинившись перед народом. Четвертое: нам не о чем договариваться, объединяться и договариваться с фашистами... И вот эти фашисты говорят, что надо изучать Гитлера... О чем мы можем с ними разговаривать? О чем? [...] Я не буду ни за что голосовать, что предлагают фашисты. ... до того, как они уберут Парубия, председательствующий, который пропагандирует Гитлера, я не буду [...] Сейчас в первую очередь надо проголосовать за роспуск этого парламента антиукраинского. Сейчас надо выставить на вопрос МВФ, которое приехало сюда, чтобы поднять на 60 % цену для людей, которые и так не могут платить [...]. Я завтра призываю всех киевлян в первую очередь выйти с нами к Нацбанку и выразить свое отношение к ограблению Украины [...]. И позиция министра здравоохранения так называемого... Послушайте! Мы в заложниках. Санитарка из Америки правит Украиной, отменяя Конституцию, а фашиствующий глава парламента поддерживает ее. Вот, что мы имеем. Мы имеем правление фашистов».

6 У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася **05.09.2018 о 21:37**, відбувся полілог між ведучими, **Євгеном Червоненком** та **Володимиром Яворівським**, у рамках якого пролунали такі тези. Євген Червоненко: «А третья, самая страшная опасность, которую я обозначаю... Это Томос. Есть большая вероятность, как говорят многие, я подчеркиваю, я не верю в это. Но уже Томос — это чистая политика. Я двумя руками за поместную церковь, но не накануне выборов и без точного прописывания механизмов, которая у нас может привести, я не боюсь сказать..., к войне и конфликтам, которые дадут дестабилизацию». Володимир Яворівський: «... Партія регіонів вчорашня розвішала: “Ми хочемо миру!” Я теж його хочу».

Євген Червоненко: «Перестань. Никто не зовет. Никто. Хочешь мое ощущение? Война выгодна прежде всего нашей власти... Ты опытный политик, ты это видишь. Второе: при войне ни о каких реформах. Мы будем дальше падать вниз и будем цепной раненой собакой в чужих руках... На второй день, если бы я был президентом, я бы, пусть со мной делали, что хотели, я бы напрямую встретился с Путиным». Володимир Яворівський: «І що б ти зробив?.. Дуже конкретна розмова». Євген Червоненко: «... Я бы сказал: “Владимир Владимирович, были разные отношения. Украина тоже не всегда, Вы не выполняли договора, Украина часто нарушала. Мы часто хотели коррупции. Давайте так: война заканчивается — вам Донбасс, и это не нужно. Мы, объявляю как президент, 5–10 лет внеблокового статуса, ни одной чужой ракеты, как вам обещали [...], ни в какое НАТО мы не вступаем, мы становимся равноудаленными”». Володимир Яворівський: «Женя, за десять років України не буде і ти не будеш сидіти у прямому ефірі, ні я не буду сидіти у прямому ефірі, тому що є Путін... І на виборах проведуть про-московського абсолютно президента».

- 7** У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювалася **06.09.2018 о 4:28**, лунають такі тези **Євгена Червоненка**: «... У меня за эти пять лет ощущение, что украинское руководство не хотело конца войны. [...] Но могу честно сказать, мы могли снять многие болевые вопросы в 2005 году вопросом о языке. Тот же Кириленко, мы тогда сняли то, и с чего началась война. [...] Тогда ж опять хотели один язык и т. д. в 14-м году. Убрали этот вопрос с повестки дня, мы поехали в Москву первые, они вот, и Яворивский, и многие другие, — говорили: “Что ты его слушаешь?” Я говорю: “Вначале вот тут за спиной договариваются, а потом едут за 8 тыс. км”».
- 8** У передачі «Епізод 112», яка транслювалася **06.09.2018 о 21:10** з низкою повторів, **Вадим Рабінович** висловлює таке: «... Партии войны вообще не могут принести никакого мира. Мы сегодня работаем с Донбассом, мы сегодня работаем с пленными. Медведчук, который, я считаю, является ключевым для нас переговорщиком. Он сегодня тоже у нас. Ряд других людей, которые работают по этому вопросу тоже».
- 9** У передачі «Вечірній прайм», що транслювалася **10.09.2018 о 19:19** із подальшим повтором, гість студії **Олег Волошин** телефоном висловлює таке: «...Путин был в Минске, он участвовал в этих переговорах, это уже само по себе, слушайте, так это и есть их позиция, мне она тоже не нравится, поверьте, но это и есть их позиция: дайте особый статус Донбассу и всё, вот их позиция, и никакой другой из них мы в ближайшем будущем не выбьем. Но мы же не хотим это даже обсуждать, мы не хотим обсуждать амнистию, мы не хотим обсуждать особый статус, мы не хотим реализовывать

10.09.2018

Олег Волошин у передачі «Вечірній прайм», що транслювалася 10.09.2018 в ефірі телеканалу «112» 10 вересня 2018 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

то, под чем подписалась, с подачи Порошенко, украинская сторона. Мы этого не хотим делать, мы хотим что-то другое. Не хотим говорить, поэтому посмотрите, что происходит в Азовском море. Вот, в Азовском море у нас прямое столкновение с Россией; ни с ЛНР, ни с ДНР, ни с сепаратистами, а прямое столкновение с российскими военно-морскими силами. И где украинская армия славная, украинский флот? Что-то я пока не видел. Как только доходит до того, чтобы попробовать рискнуть столкнуться напрямую с российскими вооружёнными силами, наше руководство сразу даёт задний ход. Потому что то было в Крыму, это происходит в Азовском море, что есть прекрасное понимание, что одно дело воевать с сепаратистами и Россией, которая за ними стоит, а другое дело — просто напрямую столкнуться с российским флотом, с которым к этому мы, к сожалению, не готовы, хотя у нас абсолютное право точно так же досматривать российские корабли в Азовском море, по соглашению двухстороннему, как они сегодня досматривают наши корабли. Но я очень сомневаюсь, что эти бронекатера, которые они сейчас туда везут, рискнут это сделать, что Порошенко даст такую команду. Поэтому зачем обманывать граждан? Давайте признаемся, мы не можем воевать с Россией, значит мы должны договариваться на условиях, прописанных в Минске. Другого варианта, на сегодняшний день, я не вижу»;

[...] «Послушайте. Если мы такие крутые, я ещё раз говорю, то давайте начнём проводить в соответствии с соглашением 2003 года о статусе Азовского моря встречные проверки кораблей, судов, идущих в порты Российской Федерации, но зачем же мы сами себя обманываем? Российская Федерация хоть раз использовала авиацию на Донбассе, давайте будем честными перед собой, я не преуменьшаю ни в коем случае заслуги героизма наших воинов, но давайте спросим себя, современную войну ведут без авиации? Не ведут. С 1911 года, с ту-

режкой войны, все войны идут с авиацией. На Донбассе Россия авиацию, слава Богу, пока ещё не применяла. Более того, предоставили сепаратистам комплексы ПВО..., но дело всячески... не применяет свою авиацию. Но зачем же мы себя обманываем. Соответственно, мы не можем воевать с Россией, которая только в учениях “Восток 2018”, которые в эти дни проходят, используют полторы тысячи...»;

[...] «Моя позиция сводится к следующему: я не ставлю под сомнение наличие российской агрессии на Донбассе и прямую военную помощь сепаратистам. Я лишь просто элементарно исхожу из логики, что, к сожалению, против лома нет приёма. И если бы Россия использовала всю свою военную мощь, которую она демонстрирует сегодня в Сирии, я думаю, что последствия для нас всех были бы гораздо тяжелее. Это любой ответственный политик сегодня должен это понимать и говорить: граждане Украины, как бы ни было тяжело, мы должны находить компромисс и договариваться о мире ради сохранения тысячи жизней, потому что последствия будут самые тяжёлые. Вот собственно всё, что я имел в виду. И по поводу химического оружия я отвечаю. Ведь немцы не использовали химического оружия только потому, что знали, что у Советского Союза и у Британии, и у Соединённых Штатах есть своё тоже химическое оружие, а у нас сопоставимой военной силы с Россией нет, вот и всё. Мы бомбить Москву никогда не сможем».

10 У повторі передачі «Вечірній прайм», що транслювався **18.09.2018 о 1:33**, лунають такі вислови від **Ганни Герман**: «О том, что у нас когда-то не было армии, а есть армия. Подождите... у нас не было армии и не было войны. Сейчас у нас война. Они берут детей этих несчастных туда на войну. Дети возвращаются в страшном состоянии, если кто возвращается живой; так они начинают убивать своих матерей [...] (ведуча: “Анна Николаевна, давайте суть уже...”) недавно атошник вернулся из войны, убил собственную мать, эти люди возвращаются моральными калеками [...] (ведуча: “Это обобщение, нельзя так обобщать...”) [...] Это армия? почему я обобщаю, вы знаете, сколько тысяч молодых людей, которых взяли туда на войну здоровыми, вернулись моральными калеками? Там они убивали чужих матерей, а здесь убивают своих. Вы считаете, что это я обобщаю?»

11 У передачі «LIVE», що транслювалася **04.10.2018**, **Вадим Рабінович** висловив такі тези: «Я считаю, что им не нужно сегодня никаких вот законов или каких-то оснований для того, чтобы закрыть каналы, для того чтобы, я не знаю, что уже сделать. Смотрите, вы всё уже видите не хуже меня. Сегодня наглое наступление на свободу, то, что они называли «Революцией гідности», превращается всё больше и больше в переворот, переворот и захват власти с полным закрытием рта свободы средств массовой информации. На

улицах всё больше и больше мы видим фашиствующую диктатуру, вы это всё видите. Они борются с признаками коммунизма, и в это время на всех улицах бродят фашисты. Они разрушают то, что хотя бы хорошее было сделано при Советском Союзе и не строят совсем ничего... Поэтому, я ещё раз утверждаю, что сегодня всё больше элементов фашистской диктатуры проявляется в Украине, идёт прямое наступление на свободу слова, а те, кто называл себя демократами, показали сегодня своё истинное лицо».

- 12** У передачі «Хто кому Рабінович», що транслювалася **07.10.2018**, ведучий **Вадим Рабінович** висловив таке: «... Русский мир, он многогранен, и он обязательно не агрессивный даже по отношению к Вятровичам и другим... Другое дело, что вы русским миром называете всех тех, кто думает не так, рассуждает не так, разговаривает не так. Вы называете “русским миром” всех тех, кто не поддерживает то, что сегодня в Калуше именем... Гауптшарбарфюрера СС Палиева называют улицу. Скажите, пожалуйста, у нас же вроде закон об осуждении фашизма есть, зачем вам ужесточать? Выйдите на любой концерт в Киеве, посмотрите, как гуляют по улице с фашистскими знаменами, как концерты с фашистскими флагами, как не боясь сегодня, что творится сегодня... Почему вы всего этого не видите... Почему у вас героями являются все те, кто... СС Галичина — это у вас герои, хотя во всем мире это абсолютно не так...»;

«...эти люди, которых выперла за границу наша власть, это люди, которые покидали родину свою не с радостью, а со слезами на глазах. Больше того, я уверен, что многие из них с удовольствием вернулись в нормально экономически развитую страну, в которой не фашисты бегают по улицам, на которой можно развивать бизнес».

- 13** **5.12.2018** в ефірі передачі «LIVE» о **12:03** від ведучого звучить така новина: «Оперативна інформація на цю хвилину: У Вінниці двадцять молодиків увірвалися до кафедрального собору після служби та вигнали свідти священиків». Також згаданий текст розмістили внизу екрана й супроводжували ним подальшу трансляцію. Після оголошення цієї інформації ведучий почав обговорювати подію з головою Синодального інформаційно-просвітницького відділу Української православної церкви архієпископом Климентом. Ведучий: «Що ж саме сталося у Вінниці? І що це були за молодики?..». Архієпископ Климент (телефоном): «Як мені повідомили священики Вінницької єпархії, після богослужіння, наприкінці богослужіння у храмі з'явилася група молодиків, яких раніше там ніхто не бачив. І після богослужіння усіх священиків і служителів храму попросили віддати електронні ключі від дверей храму, від воріт для заїзду на територію кафедрального собору Вінницької єпархії. І разом з тим була поставлена якась нова охорона. Ось такі події

відбулися. Також відомо, що у приміщення пархіального управління також не пускають священників...» Ведучий: «Є інформація про те, що Служба безпеки України активно зараз намагається примусити священників Вінницької єпархії підтримати автокефальні настрої і їхнього правлячого архієрея, тобто підтримати його ідею йти на собор, цей, так званий об'єднавчий собор, приймати участь в утворенні нової церковної структури. Оскільки Вінницьке духовенство категорично проти такої ідеї в переважній більшості, то сьогодні є загрози і погрози на адресу священників вінницьких у разі, якщо вони будуть продовжувати відстоювати свою канонічну позицію».

14 30.12.2018 в передачі «Хто кому Рабінович» о 19:58 (із повтором 13.01.2019 о 20:00) від пана **Рабіновича** звучать такі вислови: «Если кто помнит, второе количество героев Советского Союза по результатам войны, это были украинцы. Мы знаем действительно героев. Другое дело, что всех этих героев, сейчас начинают сносить памятники. Скажите, пожалуйста, памятники героям сносят разве? Нет. Значит, для вас они стали “не героями”. Для вас стали героями те, кто сегодня устанавливает доску Донцову в городе Киеве, на УНИАНе. Ничего, что он сидел всю войну и переводил “Майн” в Германию, помогал фашистам и переводил “Майн Кампф” на украинский язык? Это ничего? Да? Нормально? Все хорошо? Скажите, пожалуйста, это ничего, что сегодня спокойно с фашистскими флагами те, которые... ну, просто, молодежь не соображающая, и подстрекатели ходят по городу Киеву? Это нормально? Это ничего, что во многих военных подразделениях нашей страны татуировки, свастики? Это как? Соотносится с нашим завтрашним днем?»

15 27.01.2019 у передачі «LIVE» о 20:00 (із повторами 28.01.2019 о 02:11 та 03.02.2019 о 10:01) відбувся такий діалог між ведучим **Павлом Кужесвим** та членом партії «Опозиційна платформа — За життя» **Вадимом Рабіновичем**. Вадим Рабінович: «Был юбилей Высоцкого, я опять читал замечательного нашего Вятровича. Опять — 8 марта запретить... Сейчас сняли Суворова... Дорогие, недоумки, давайте я вам объясню: знаменитый свой труд “Наука побеждать” Суворов написал в Украине. Этим же гордиться надо, мы должны сделать это национальной идеей. На нашей территории рождалось искусство победы, а мы сносим памятники и вешаем доски всем этим полуфашистам, которые там у Гитлера сидели рядом и помогали ему. Что мы хотим построить? Какую вы хотите Украину видеть, за такую и голосуйте. Хотите Украину, которая своими героями видит вот этих вот последователей фашизма, — выбирайте фашизм! Но скажите честно: нам нравятся эти фашисты. Но у нас нет столько людей на Украине, которые их любят. Нам навязывают эту искусственную какую-то идеологию “бандерштата”. Но это же не так. Почему люди выросли на том,

что во время Великой Отечественной войны герои защищали свою Украину. Второе количество героев Советского Союза в Украине было. Мы ими гордиться должны и будем... Выберите, какую страну вы хотите, какие герои, какие, детям вы расскажите героев. Ваш герой летал на самолете, сбивал немецкие самолеты или стрелял в спины мирного населения, расстреливал поляков, евреев и всех остальных только потому, что он считал, что так он защищает свою страну. Поэтому это выборы между добром и злом...». Павло Кужеев: «Ви сказали, що це вибори між добром і злом. А не видається, що це вибір між поганим і ще гіршим?». Вадим Рабінович: «Да, согласен. Я сформулировал вам это мягче. Я считаю, что наша политическая платформа сегодня лучшая из того, что есть, но она не идеальна...».

- 17** **16.02.2019 о 21:20** (з повтором 17.02.2019 о 16.20) у передачі «Інтерв'ю з великим політиком» між ведучим **Павлом Кужеевим** та експрем'єр-міністром **Миколою Азаровим** відбувається дискусія. Ведучий: «Гаразд. Тоді так і продовжимо. Давайте почнемо з найсвіжішого, з 6 лютого. В Москві експрезидент Янукович дав розлогу пресконференцію якраз за мотивами рішення Оболонського суду, який своїм вироком присудив Януковичу 13 років. Це було заочне судочинство. Як вам взагалі цей процес?» Микола Азаров: «Я внимательно следил за этим процессом. Хочу сказать, что деградировала система правосудия в Украине. Она и при нас была неидеальной. Я откровенно скажу. Но такого беспредела, который допускается сейчас в процессе, когда отказываются вызывать свидетелей защиты, когда отказываются рассматривать документы защиты и вообще слушать защиту... То есть вместо состязательности, о которой мы очень много говорили, принимая закон о судебной реформе в свое время... Это, по-моему, 12-й год, когда мы хотели наконец сделать у нас в стране европейское правосудие, понимая под европейскостью принцип состязательности сторон: состязательности обвинения, защиты. А судья — как арбитр, взвешивает все аргументы за и против и принимает какое-то объективное решение. Вот этого, естественно, не было. Судья вел себя, в общем-то, как ручной судья, все время заглядывал в рот прокуратуре. А между тем, ведь процесс этот должен был выяснить самое главное: а как произошел государственный переворот? Кто за ним стоял, кто ответственен за убийства людей на Майдане? Потому что я на 100 % убежден, что ни Янукович, ни правоохранители тогдашние не могли ни давать команды, ни участвовать в этом деле. Тем более что громадное количество свидетелей, которых, кстати, суд отказался вызывать и заслушивать, большое количество свидетелей показывали, что за этими убийствами на Майдане стоял Парубий, стоял Пашинский, стоял Турчинов. И эта правда, она, естественно, очень неприятна. Поэтому хорошо все списать на Януковича и, так сказать, закрыть дело, похвастаться, что вот такой вот тиран осужден. Поэтому та пресс-конференция, кото-

16.02.2019

Микола Азаров у передачі «Інтерв'ю з великим політиком», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 16 лютого 2019 року. Скріншот відео телеканалу «112».

рую дал Янукович... Я ее, кстати, не полностью видел, только отрывки, она, конечно, должна была (по крайней мере с его стороны) для народа Украины прозвучать, ну скажем, достаточно убедительно. Он должен был найти аргументы и в общем-то эти аргументы представить на суд общественности...». Ведущий: «Тут би зараз хтось перепитає: “Наші — це хто?”. Микола Азаров: «И те, и те — наши. Вся болтовня о том, что там российские регулярные части — это болтовня. Нет там российских регулярных частей. Если бы там стояли российские регулярные части, вы думаете, они бы позволили обстреливать Донбасс? Себя позволили бы обстреливать? Несли такие потери? Чего вот те, кто болтает о том, что там стоят регулярные российские части, не обстреливают Крым? Вот те части, которые стоят на границе? Боятся ответки? Я пять лет живу в России, знаю российскую политику. Нет там никаких мыслей ни о какой агрессии, ни о какой оккупации. Это просто надо быть безумцем, чтобы это предполагать и говорить. Почему верят украинцы, значительная часть? Да потому что зомбирует каждый день пропаганда». Ведущий: «Багато хто повернувся звідти, вже на мирну територію, хто вже повоювали, і вони бачили, який там насправді стан справ». Микола Азаров: «Что они видели? Что такое регулярная войсковая часть? Это обязательно соответствующая инфраструктура, система снабжения, система управления, система лечения, госпитальная система и т. д. Вот этого всего, такой российской инфраструктуры в Донбассе нет, и это отмечает ОБСЕ, это отмечают и французская, и американская разведки,

данные объективного наблюдения. Этого нет. Что там есть реально? Реально там есть два корпуса, которые сейчас достаточно хорошо подготовлены и с которыми надо договариваться прежде всего о неприменении силы. Что бы я сделал, если бы я принимал решения? Прежде всего я бы добился разоружения частей на пограничной зоне, отвода вооружений. Никуда б там никто не пошел наступать, безусловно, это однозначно. Но когда бы прекратился этот конфликт, прекратились эти убийства каждый день, как с той, так и с другой стороны, тогда можно садиться за стол переговоров и договариваться». Ведущий: «Причиною цьому бачать і звинувачують в Україні і Януковича, і Азарова, і чимало людей не бажають вам здоров'я через це». Микола Азаров: «Я желаю здоровья и своим врагам. Надо быть верующим человеком. Всем тем, кто мне бажает плохого исхода, я, в свою очередь, бажаю всего самого лучшего и здоровья. А там Богу судить, как человек в своей жизни поступал. Я никакого отношения не имею к конфликту в Донбассе. 28 января я ушел в отставку и после этого никаких решений не принимал. Но основа конфликта, запомните — это государственный переворот. Не было бы государственного переворота, состоялись бы досрочные выборы — был бы Крым в Украине и был бы Донбасс в Украине, был бы мир, согласие и стабильность. Я не знаю, кто пришел бы по результатам этих досрочных выборов к власти, не знаю, какая политическая сила, но в любом случае не было бы потери Крыма и не было бы конфликта в Донбассе. Основа этого конфликта — это государственный переворот. Приход к власти в первый же день, когда эти люди почувствовали, что они могут принимать в Верховной Раде решения, была отмена закона о региональных языках. Это ясно показало националистический... неонацистский характер пришедшей власти». Ведущий: «А “законы 16 січня”? Ви ж були проти їх скасування Верховною Радою? І вас відносили ледь не до табору яструбів, людину, яка виступала за більш жорстке вирішення питання Майдану». Микола Азаров: «Я выступал за конституционное решение всех абсолютно вопросов. И когда я увидел, это было 20-21 января, когда уже боевики на Майдане перешли все грани разумного, были ими же убиты два: Нигоян и еще один, забыл фамилию, свои же два человека». Ведущий: «Жизневский?» Микола Азаров: «Жизневский и Нигоян. И это было использовано как повод для нагнетания напряженности. Майдан много раз затухал, появлялась возможность договориться, но каждый раз появлялась какая-то провокация, и после этой провокации все обострялось. 21-го эти два трупа появились, появились жертвы среди правоохранительных органов. К тому времени уже более 300 человек находились в больницах с травмами, ожогами. Ясно, что был взят курс на вооруженный захват органов государственной власти». Ведущий: «В Україні зараз тимчасово Крим відсутній. Якщо брати таблицьку Менделєєва, то випав один елемент, і вже ціла структура не...». Микола Азаров: «Бывают такие времена в развитии каждого государства, что в силу государственного переворота и потери легитимности той правящей верхушки, которая пришла к власти, были потери. Государству надо стать на ноги, набрать силу и мощь. Причем

эта мощь не должна измеряться числом танков, как сейчас пытаются рассказать, она должна измеряться уровнем благосостояния граждан, прежде всего. И если это будет, то все проблемы решаемы».

17 01.07.2019 о 01:07 в передачі «Пульс» від Вадима Карасьова, політика, гостя шоу, звучать такі репліки: «Второй момент. Мы проиграли или выиграли. Немецкая газета “Штерн” у меня брала интервью в 15-м году и спрашивает: “А чего у вас такая реакция. Почему вы не выполняете минские соглашения?”. Мы не выполняем, мы же не проиграли, почему мы должны их выполнять. “Вы ж проиграли, вы ж потеряли там столько людей”. А вы пойдите объясните это нашим людям, пойдите объясните элитам, потому что как раз наоборот — героический пафос, киборги и так далее. ... И учитывая то, что наш конфликт, он и внутренний, не надо говорить, что он только с Россией, он и с Россией. Есть ещё конфликт России и Запада, он троистый этот конфликт, у него тройная структура. Он внутренний, это мы вынесли его извне. Потому что мы не хотим его решать с помощью внутренних. Потому что часто такие конфликты решаются как — это наш внутренний конфликт, вот вам федерация, вот вам автономия и так далее. Мы не пошли таким путём. Мы сказали: нет, это конфликт внутри Украины, это не мятежная территория — это конфликт России и Украины».

18 02.07.2019 о 12:50 у передачі «LIVE» кандидат у народні депутати від партії «Опозиційна платформа — За життя» висловився так: «Мы говорим сегодня о том, что Украине необходимо реинтегрировать Донбасс в состав Украины. Каким образом? Необходимо принять ряд законов, политическую

02.07. 2019

Вадим Карасьов у передачі «Пульс», що транслювалася в ефірі телеканалу «112» 2 липня 2019 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

часть минских соглашений, а именно амнистия, а именно местные выборы на неподконтрольных территориях, а именно особый статус, а именно изменения в Конституцию, закрепление этого особого статуса».

19 **02.07.2019 о 18:57** у цій же передачі «LIVE» від майбутнього народного депутата **Вадима Рабіновича** звучать такі фрази: «На самом деле не существует никаких плохих или хороших планов. В плане, который предлагает наша партия, который разработан, и считаю, что любой может ознакомиться у нас на сайте, не просто нет никаких уступок нашей страны, не просто нет никаких поползновений на её державную целостность, наоборот, полностью выпрямляется всё в соответствии с Конституцией, возвращается Донецк, возвращается Луганск. И я Вам скажу, пусть никто не боится, этот план показан и согласован и ДНР, и ЛНР, и Россией. Они не возражают».

20 **04.07.2019 о 12:34** у передачі «LIVE» від **Ігоря Лопатенюка**, українського співрежисера фільму «**Нерозказана історія України**», звучить такий коментар: «Про те, що відбувається поза сценами цього конфлікту, хто отримає вигоду від цієї війни, чому громадянська війна все ще продовжується в Україні і яким чином Україна взагалі була залучена у вибори президента, які пройшли в Америці, яким чином вони намагалися допомогти Гіларі Клінтон та викинути пана Трампа з човна. Тож даний фільм... він спеціально присвячений тому, щоби розвіяти ті фейкові новини, які зараз розповсюджуються у всій медіаспільноті, адже вони не приводять ні до чого хорошого. І ми також говорили з дуже багатьма проінформованими людьми щодо цього конфлікту, наприклад, з Віктором Медведчуком, який є лідером “Опозиційної партії”, і він дуже детально розповів нам, що взагалі відбувається в Україні, особливо щодо українського уряду та його позиції. Тож ми говоримо про опозиційного лідера, який, незважаючи на величезний натиск під час парламентських виборів і всього того, що відбувається зараз в Україні, ми зробили цей фільм. Ми також записали інтерв’ю з Володимиром Путіним для даного фільму, і це зараз один з основних трендів, які зараз відбуваються в світі. І якщо щось погане відбулось, давайте ми туди приплетемо Володимира Путіна. Тож ми намагалися зрозуміти реальну ситуацію і не імплементувати наш фільм в дані тренди, а просто проказати картинку. І це моє бачення і все те, що побачите у фільмі, ви побачите, чи я можу сказати, жакливі картини, тож будьте готові до цього. Про людей, які були вбиті на вулицях під час тієї війни, яка ще продовжується в Україні. Тож я намагаюсь дати зрозуміти про що це з моєї сторони».

II. РЕГУЛЮВАННЯ

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї

без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:
 - закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;
 - здійснення інших вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність.

III. ОЦІНКА ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТА

1. За останній період в інформаційному просторі України як ніколи гостро стало питання балансу між захистом свободи слова та її легітимними обмеженнями. Існує консенсус та законодавча заборона стосовно використання медіа для розпалювання ворожнечі, але все ще немає уніфікованої та постійної практики регуляторних органів стосовно того, що слід вважати мовою ворожнечі.

2. **26.09.2019** Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення відмовила у продовженні терміну дії ліцензії п'ятох регіональних компаній, які мовили із логотипом «**112 Україна**», самовільно змінивши програмні концепції з регіонального на загальнонаціональне мовлення і сам логотип. Натомість телеканал опублікував заяву, в якій назвав згадані дії «*грубою атакою на свободу слова*». Незалежна медійна рада виступила із заявою, якою звернула увагу міжнародних та українських інституцій на те, що рішення щодо продовження ліцензій регіональним мовникам, які мовили спільно під брендом «112 Україна», не пов'язане з політичною тональністю контенту цих мовників. Воно зумовлене серйозними зловживаннями самих указаних регіональних мовників, які вчинили маніпуляції зі своїми програмними концепціями та систематично порушували конкурсні та ліцензійні умови, не реагуючи на санкції регулятора.
3. Утім, телеканал «112» і трансльований ним контент уже вкотре став предметом розгляду Незалежної медійної ради. НМР у своїх попередніх висновках досліджувала дотримання каналом стандартів достовірності, точності та збалансованості подання інформації. З огляду на це, контент телеканалу «112» підлягає ретельному моніторингу на предмет дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики.
4. У цій справі ключовими є питання дотримання телеканалом вимог щодо заборони зловживання свободою вираження, а саме використання телеорганізацій для розпалювання ворожнечі та ненависті. Ретельного аналізу вимагає й діяльність телеканалу під час виборів та дотримання останнім стандартів достовірності та об'єктивності.

Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених правом форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права. Зокрема, у **Зауваженнях загального порядку № 11**, прийнятих Комітетом з прав людини ООН, вказано, що *«подібні заборони повністю відповідають праву на вільне вираження своєї думки, викладеному в статті 19 [Міжнародного пакту про громадянські та політичні права], використання яких накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність»*.

При цьому немає єдиної дефініції мови ворожнечі ані в міжнародній, ані в національних правових системах. Зокрема, в **Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи R 97(20)** від 30.10.1997 мовою ворожнечі визначають «всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або

виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них». Утім, Загальна рекомендація щодо боротьби з мовою ненависті № 15 Європейської комісії проти расизму та нетерпимості визначає форми вираження розпалювання ненависті таким чином: «Пропаганда, заохочення чи підбурювання приниження, ненависті чи знущань над особою чи групою осіб, а також будь-яке цькування, образа, негативна стереотипізація, стигматизація чи загроза такої особи чи осіб та будь-яке виправдання всіх цих форм вираження — що ґрунтується на невичерпному переліку особистих характеристик або статусу, що включає “расу”, колір, мову, релігію чи переконання, національність чи національне чи етнічне походження, а також походження, вік, інвалідність, стать, гендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію».

Більше того, «**Артикуль 19**», аналізуючи мову ворожнечі в шести країнах Європейського Союзу у 2018 році, напрацював шість факторів, які дозволяють визначити, чи має промовець намір і чи здатний викликати підбурювання своєї аудиторії до насильницьких дій через пропаганду ненависті:

- **контекст:** вислів слід розглядати в політичному, економічному та соціальному полі, що склалося на момент поширення повідомлення, для прикладу, існування чи історія конфлікту, існування чи історія інституціоналізованої дискримінації, законодавча база та медіаландшафт;
- **особа промовця:** посада оратора, як це пов'язано з його владою чи впливом на аудиторію, зокрема, якщо він є політиком, державним чиновником, релігійним чи громадським лідером;
- **намір промовця брати участь у поширенні ненависті:** його спрямованість на групу, що потребує захисту, базуючись на її вразливих характеристиках, знаючи про те, що його поведінка, ймовірно, підбурює аудиторію до дискримінації, ворожості чи насильства;
- **форма вислову:** що було сказано, враховуючи форму і стиль висловлювання та як це аудиторія розтлумачила;
- **масштабність поширення:** публічний характер поширення, засоби вираження та інтенсивність, частота поширення тощо;
- **ймовірність виникнення шкоди, включаючи її настання:** має бути обґрунтована ймовірність виникнення дискримінації, ворожості чи насильства як прямого наслідку підбурювання.

Європейський суд з прав людини дещо інакше визначив критерії наявності чи відсутності мови ворожнечі у справі **Perincek v. Switzerland**. У пп. §205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано

вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків. Попри це, як зауважує «Артикль 19», висловлювання можуть бути запальними або образливими, але не бути охопленими жодним із факторів, описаних вище. Подібні фрази можуть містити упередження, непокоїти суспільство, але не мати достатньої «тяжкості», за наявності якої обмеження у свободі вираження справедливі. Саме тому, спираючись на згадані критерії та напрацьовану міжнародну практику, слід оцінювати ефіри, які є предметом звернень в цій справі.

5. Крім того, в питанні поширення мови ворожнечі слід зважати на спосіб поширення й пам'ятати, що аудіовізуальні медіа мають безпосередній та потужний вплив на глядачів, та можуть завдати більшої шкоди, як зауважував Європейський суд з прав людини у своєму рішенні у справі **Jersild v. Denmark** (§31). При цьому право на свободу вираження також захищає ідеї, які ображають, шокують або турбують (*Handyside, Stoll* (§ 101), *Morice [GC]* (§ 124), *Pentikäinen* (§ 87), *Bédat [GC]* (§ 48)), а межі прийнятної критики публічних осіб є набагато ширшими, аніж щодо приватних (**Haider v. Austria**). Також окремим аспектом є можливість промовця виправити, переформулювати висловлене чи відмовитися від сказаного, що потрібно брати до уваги у випадках дослідження відповідальності за поширення мови ворожнечі (§ 54), як вказано у справі **Otegi Mondragon v. Spain**.
6. Варто зауважити, що Незалежна медійна рада вже аналізувала частину передач, вказаних у зверненнях регулятора, в низці яких виявила ознаки мови ворожнечі. Зокрема, аналізуючи передачу «**Епізод 112» від 4 вересня 2018 року**, Незалежна медійна рада не виявила розпалювання міжконфесійної чи релігійної ненависті. У рамках передачі порушувалася тематика Томосу. **Архієпископ Климент** коментує цю тему нейтрально, без будь-яких прямих закликів до ворожнечі. Як альтернативу до його думки телеканал подає коментар **Володимира Бистрякова**, в якому той висловлює своє бачення потенційної загрози отримання автокефалії щодо спільноти Московського патріархату; він висловлює оцінне судження стосовно того, що може пролитися кров. Тим часом телеканал чітко подав підводку до його коментаря, а сам пан Бистряков висловився достатньо спокійним та зваженим тоном. У своєму попередньому висновку щодо згаданого ефіру Незалежна медійна рада не виявила ознак мови ворожнечі в цьому випадку, зважаючи на тон розмови, інтенсивність використання термінів, відсутність суттєвого акцентування на розколі між громадянами за конфесійною приналежністю. Міжнародна організація «Артикль 19» у своїх Кемденських принципах (*Принцип 6, § 6.1*) передбачає, що медіа мають забезпечувати різноманітність джерел та голосів спільнот, а не представляти останні монолітними блоками. Більше того, Рабатський план щодо заборони пропаганди національної, расової чи релігій-

ної ненависті А/HRC/22/17/Add.4 у § 11 встановлює, що обмеження свободи вираження слід формулювати таким чином, щоб було зрозуміло, що його єдиною метою є захист осіб та спільнот, що належать до етнічних, національних чи релігійних груп, які притримуються конкретних вірувань чи думок, чи то релігійних, чи інших, від ворожнечі, дискримінації чи насильства, а не для захисту систем вірувань, релігій чи інституцій як таких від критики. Право на свободу вираження поглядів передбачає, що слід мати можливість ретельно перевіряти, відкрито обговорювати та критикувати системи вірувань, думок та інституцій, у тому числі релігійних, доки це не виступає за ненависть, що розпалює насильство, ворожість чи дискримінацію стосовно особи чи групи осіб. Повертаючись до висловлень в ефірі телеканалу, слід додати, що тема автокефалії неодноразово досить суперечливо звучала у передачах. Зокрема, у грудні 2018-го телеканал у прямому ефірі поширив неправдиву інформацію про те, що невідомі молодики, за нібито інформацією спецслужб, увірвалися до Вінницького кафедрального собору з метою схилити священників підтримати автокефальні настрої (§ 13 Розділу I, § 11 Розділу III). В ефірі від **04.09.2018** пан Бистряков висловлюється про тиск на храми Московського патріархату та загострення боротьби. Зважаючи на згадані два приклади, можна прослідкувати логічний ряд, що в ефірі телеканалу просувається ідея неминучості насильницького конфлікту: *«В случае введения автокефалии борьба обострится, будет еще, усилится натиск на церкви Московского патриархата, будут отбираться храмы»*. Звідси, зважаючи на те, що критика ідеї автокефалії вийшла за межі ненасильницького характеру, а також на повторюваність згаданих ідей щодо міжконфесійного конфлікту в ефірах телеканалу та на соціальний та політичний контекст, що супроводжував ці події, Незалежна медійна рада вважає за потрібне відступити від прийнятої раніше позиції та зауважити про наявність ознак мови ворожнечі в ефірі передачі **«Епізод 112» від 04.09.2018**.

7. Також у передачі **«Пульс»**, що транслювалася **04.09.2018**, у висловлюваннях **Вадима Рабіновича** та **Олександра Вілкула** лунають думки про якнайшвидше закінчення війни та мирне врегулювання конфлікту. Серед тез про мир лунає й достатньо жорстка критика влади — в тому числі тези про те, що її представники навчилися наживатися на війні та робити на ній статки. Однак така жорстка критика влади є припустимою — й немає свідчень, що вона якимось чином схилила до ворожнечі. Заклики до мирного вирішення проблеми на Донбасі також не можуть автоматично вважатися закликами до ворожнечі. Більше того, в передачі були представники різних фракцій, позафракційні депутати, політики, а модерували процес двоє ведучих, які стежили за ходом дискусії. Під час майже чотиригодинного ефіру гості, окрім питання війни й миру, обговорювали порядок денний осінньої сесії Верховної Ради, питання внесення змін до Конституції, пролонгацію вже нечинного Договору про дружбу, співробітництво і партнерство України з РФ, мовне питання та

04.09.2018

Вадим Рабінович
у передачі «Пульс»
на телеканалі «112»
04 вересня 2018 року.

Скріншот відео
телеканалу «112».

ін. У своєму рішенні від **20.12.2018** Незалежна медійна рада дійшла висновку щодо цього ефіру, що «попри непопулярність серед активної частини суспільства України, позиція щодо щонайшвидшого мирного вирішення питання війни на Донбасі та у Криму має право на існування як альтернативна думка». Водночас, аналізуючи згадану передачу вдруге, слід зауважити на тому, що в Україні відчутно змінився дискурс щодо питання мирного вирішення конфлікту, прийняття мінських домовленостей та особливого статусу Донбасу. Зокрема, **01.10.2019** президент заявив, що українська делегація в Мінську погодила так звану формулу Штайнмаєра щодо урегулювання ситуації на сході України, що включає початок розведення військ, припинення вогню, повернення контролю України над кордоном, проведення виборів на непідконтрольних територіях, особливий статус Донбасу та амністію бойовикам. Ця новина здійняла хвилю мирних протестів щодо згаданого рішення. Попри це, перераховані у п. 4 розділу III фактори оцінки мови ворожнечі вимагають наявності політичного контексту на момент поширення суперечливих висловлювань. Водночас зауважмо, що тема мирного врегулювання збройного конфлікту вже тривалий час використовується в Україні з тією ж самою метою й у такий саме спосіб, що й тема мови — задля політичних маніпуляцій громадською думкою, переважно популістичних, та — що найважливіше — з метою посіяти суспільний розбрат та поділ суспільства на групи «за» і «проти». Очевидно, що певна частина суспільства завжди бажатиме просто припинення бойових дій, не задумуючись про умови та наслідки такого «миру» або не бажаючи про це замислюватися, адже немає нічого більш звабливого, ніж удавано просте рішення для складної проблеми. Також цілком логічно, що без обговорення умов справедливого миру інша частина суспільства автоматично налаштована сприймати популістичні розмови про «мир» як безпосередню загрозу, адже, наприклад, для певних груп у суспільстві амністія для бойовиків є не тільки неприйнятною, але й загрозливою для їхнього життя та здоров'я. Врахову-

ючи складність та чутливість контексту, популістичні пропозиції «миру» без реалістичного забезпечення його справедливості здатні сприяти глибокому розколу в українському суспільстві, а в разі безвідповідальних маніпуляцій цією темою загрожують у подальшому правопорядку й безпековій ситуації у країні. З огляду на це, українські медіа мають ставитися до подібної риторики з особливою відповідальністю, адже, надаючи свій ефір для такого небезпечного популізму, вони де-факто сприяють розпаленню ворожнечі у чутливому українському суспільстві під зручним прикриттям благих намірів «дискусії про мир». Зазначене вище, звісно, не означає, що не може бути жодних обговорень шляхів мирного врегулювання наявного збройного конфлікту. Однак такі обговорення мають бути змістовними, реалістичними і фахово модерованими. Зокрема, абсолютно неприпустимо «забувати» про просту істину: для врегулювання будь-якої конфліктної ситуації необхідна воля всіх її сторін, адже такі врегулювання ніколи не були й не можуть бути одностороннім процесом. Чи наявна така воля не з офіційної української сторони? Чи існує справжній інтерес у «тієї сторони конфлікту» щодо мирного врегулювання і за яких умов такий інтерес міг би виникнути (якщо міг би)? Це тільки декілька з тих питань, які чесна та змістовна дискусія про мирне врегулювання могла би порушити. Базуючись на цьому, Незалежна медійна рада вважає за потрібне відступити від своєї позиції, висловленої **20.12.2018** щодо дискусії пана Рабіновича та пана Вілкула в передачі «Пульс», що транслювалася 04.09.2018, та визнати наявність ознак мови ворожнечі у згаданому ефірі.

Окрім цього, Незалежна медійна рада розглянула прямі включення з Верховної Ради **05.09.2018** за участі народного депутата **Вадима Рабіновича**, де останній гостро висловлюється про тодішнього Голову Верховної Ради Андрія Парубія, називаючи останнього шанувальником Адольфа Гітлера, а також вказуючи, що «мы имеем правление фашистов». Окрім цього, пан Рабінович продовжує подібну риторику в передачі «LIVE» від **04.10.2018**, а також у передачі «Хто кому Рабінович» від **07.10.2018**, де наголошує на фашистській тематиці. Він називає фашистом спікера парламенту Андрія Парубія, звинувачує українську владу у пропаганді фашизму, стверджує, що «на улицах всё больше и больше мы видим фашиствующую диктатуру», «мы имеем правление фашистов», а також наголошує на тому, що на вулицях міст України ходить багато фашистів. Більше того, подібний напрям простежується і в передачах від **30.12.2018**, тому Незалежна медійна рада вважає за потрібне вкотре нагадати, що ототожнення когось із нацистами та фашистами розпалює ворожнечу, — на чому наголошував Європейський суд з прав людини у справі **Surek v. Turkey** (No 1) (§ 62 — вислів «фашистська турецька армія» визнано таким, що стигматизує іншу сторону конфлікту). Попри це варто зауважити, що телеканал «112» не несе відповідальності за вислови Вадима Рабіновича в кулуарах Верховної Ради **05.09.2018**, які можуть бути неправдивими, оскільки це відбувалося під час прямого ефіру (п. в) ч. 8 ст. 72 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення»). Справді, телерадіоорганізації за таких умов

звільняються від відповідальності, крім випадків, коли працівники телерадіоорганізації не вжили заходів щодо припинення правопорушення у прямому ефірі. При цьому Європейський суд з прав людини у справі **Erbakan v. Turkey** наголосив на тому, щоби політики у своїх публічних виступах уникали поширення слів, які можуть жити нетерпимість. Однак Суд нагадує про фундаментальний характер свободи політичних дебатів у демократичному суспільстві, а тому вказує, що необхідно перевірити наявність вагомих причин, що можуть виправдати застосування жорстких санкцій у сфері політичного дискурсу (§64,65).

Повертаючись до оцінки ефірів, неможливо не помітити систематичність використання народним депутатом Вадимом Рабіновичем наведеної риторики — а саме активного оперування терміном «фашизм» та його активне застосування до сучасних політичних реалій. Більше того, ототожнення партійних лідерів, які в минулому скликанні становили більшість у Раді, із фашистами, може також екстраполюватися й на їхніх прихильників. Причому згаданий фактор стосується й нинішньої політичної ситуації, коли згадана партія опинилася в опозиції. Зокрема, це чітко проявляється і в подальших ефірах телеканалу, а саме в передачі «LIVE» від 04.10.2018 та «Хто кому Рабінович» від 07.10.2018. Європейський суд з прав людини у справі **Šimunić v. Croatia** (dec.) визнав заяву неприйнятною, оскільки вважав застосовану санкцію за мову ворожнечі справедливою. Зокрема, розглядаючи публічні заклики відомого футболіста під час футбольного матчу, які також раніше використовувались як офіційне привітання руху усташів і тоталітарного режиму в незалежній Хорватії, суд, аналізуючи наявний контекст, зацентрував увагу на кількості разів вживання контраверсійних фраз (§ 44,45). Розглядаючи це питання з точки зору відповідальності телеканалу, слід вказати на той факт, що «112» виконував місію інформування про погляди того чи іншого політика (в цій ситуації — Вадима Рабіновича). Однак далі канал свідомо продовжує активно залучати цього політика до своєї діяльності, усвідомлюючи, що народний депутат активно використовує висловлювання, які можуть викликати нетерпимість, а саме застосовує терміни «фашизм», «фашистський» до характеристики минулої влади.

У попередньому своєму висновку Незалежна медійна рада виявила у використанні згаданих висловлювань ознаки мови ворожнечі, відтак не бачить підстав відступати від цієї позиції й надалі.

8. Невиправдане вживання терміна «фашизм» неодноразово простежується і в подальших ефірах від **27.01.2019 та 16.02.2019**. Зокрема, у передачі «LIVE» від **27.01.2019** із повторами від **28.01.2019 та 03.02.2019** **Вадим Рабінович**, висловлюючись про «напівфашистських» історичних персон, вказує: «*Нам навязывают эту искусственную какую-то идеологию “бандерштадта”*». Депутат згадує про цю ідеологію в контексті звинувачень у співпраці з Гітлером

та вбивствах мирного населення. Більше того, висловлене сприймається як послідовний логічний ряд, що дозволяє проасоціювати фашистів із бандерівцями, а отже він стигматизує останню категорію населення. «Артикль 19» у Кемденських принципах (*Принцип 9, § 9.1*) вказує, що медіа мають бути уважними щодо небезпеки посприяти негативній дискримінації та стереотипізації осіб і груп населення. Ба більше, медіа мають уникати посилянь на расу, релігію, стать та інші характеристики групи, які можуть сприяти нетерпимості.

Попри це, в рішенні Європейського суду з прав людини **Savva Terentyev v. Russia** (§ 78), приймаючи рішення про відсутність мови ворожнечі в коментарі заявника, одним із факторів вказано, що національні суди не довели того факту, що поліцейські як соціальна група потребували посиленого захисту. Так, враховуючи наведене, не можна говорити про кримінально каране розпалювання ворожнечі за ознакою приниження окремої групи чи знецінення ідеології, проте можна визначати наведені вислови як «мову ворожнечі другого рівня», або ж «м'яку мову ворожнечі» — тобто таку, яку можна розцінити як зловживання свободою вираження. На противагу в ефірі **передачі «Інтерв'ю з великим політиком» від 06.02.2019** (із повтором **17.02.2019**) експрем'єр-міністр каже про події Революції гідності як про державний переворот, виправдовуючи свою участь у процесі прийняття диктаторських «законів 16 січня» тим, що «*боевики на Майдане перешли все грани разумного*». Більше того, він вказує на «*неонацистський характер нової влади*». Зважаючи на значущість і трагічність подій під час Майдану, які розслідуються нині Міжнародним кримінальним судом, жорсткість використаних висловлювань і те, що передача повторювалася в ефірі телеканалу «112», останній не може бути звільнений від відповідальності за розпалювання ворожнечі, адже фактично поширював фрази, які містять ознаки знецінювання осіб за ознакою ідеології, що є зловживанням свободою слова.

9. У питанні звільнення телерадіоорганізацій за висловлення певними особами закликів до повалення конституційного ладу, пропаганди війни тощо під час прямих ефірів, стаття 72 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення» встановлює необхідність для працівників телемовників вживати всіх можливих заходів, щоби припинити це правопорушення. Зокрема, це підкреслюється в ефірі від **18.09.2018** у передачі «**Вечірній прайм**», де **Ганні Герман**, яка висловлюється, що «*дети возвращаются в страшном состоянии, если кто возвращается живой; так они начинают убивать своих матерей [...]*» та «*недавно атошник вернулся из войны, убил собственную мать, эти люди возвращаются моральными калеками [...]*», ведуча намагається опонувати, вказуючи, що не можна так узагальнювати. У фразах пані Герман чітко простежується ототожнення всіх ветеранів АТО з «*моральними каліками*» та «*вбивцями*» чужих і власних матерів — і це стигматизація відповідної групи. Незважаючи

на докладені зусилля працівників припинити можливе порушення, телерадіоорганізація все одно не звільняється від відповідальності, оскільки згадана передача транслювалась у повторі. Порівняння ветеранів із «моральними каліками» є неприпустимим, оскільки військові розуміють ціну війни й миру, краще усвідомлюючи встановлені пріоритети у житті.

Звісно, є низка випадків, коли ветерани АТО й справді були задіяні у кримінальній активності. Але цей факт жодним чином не виправдовує ототожнення й стигматизацію всієї групи на підставі діянь її окремих членів. Тож Незалежна медійна рада вважає, що в передачі **«Вечірній прайм»** від **18.09.2018** присутні ознаки мови ворожнечі.

10. Окрім аспектів дослідження наявності мови ворожнечі, також уваги заслуговують питання стандартів журналістики та редакційної політики телеканалу. Зокрема, в ефірі від **15.12.2018** у передачі **«LIVE»** транслюється інформація про те (її озвучив ведучий, цей текст також відобразився на екрані), що у Вінниці двадцять молодиків увірвалися до кафедрального собору та вигнали звідти всіх священиків. Згадану інформацію спростували інформаційне агентство «Інтерфакс», ресурс Stopfake, а також про це заявила пресслужба Вінницької єпархії УПЦ. Початково ця інформація з'явилася на російському ресурсі RT. Телеканал «112» так і не спростував у своєму ефірі поширену неправдиву інформацію. Знову ж таки, до поширеної недостовірної інформації у прямому ефірі могли би застосовуватися норми ст. 67 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення». Проте серед умов звільнення від відповідальності Закон включає дослівне відтворення повідомлень у ЗМІ з посиланням на нього чи якщо інформація поширювалася без попереднього запису та не від працівників телерадіоорганізації. У досліджуваній ситуації недостовірною інформація поширилась у прямому ефірі від ведучого без посилання на джерело новини. Отже в цьому випадку телерадіоорганізація несе відповідальність за поширену недостовірну інформацію, порушуючи стандарти точності, об'єктивності та неупередженості, що мало би регулюватися редакційною політикою телеканалу. Окрім того, це суперечить принципам достовірності та повноти інформації, передбаченим ст. 2 ЗУ «Про інформацію».
11. Також під час парламентської передвиборної кампанії в ефірі телеканалу поширювалися фрази, що конфлікт на Донбасі визначається як внутрішній (у висловах політика *Вадима Карасьова* від *01.07.2019* у передачі *«Пульс»*), чи характеризується як «громадянська війна» (від режисера *Ігоря Лопатенюка*, *04.07.2019*). У Рекомендації № R(99) 15 Комітету Міністрів встановлено, що «приватні мовники під час виборчих кампаній повинні бути особливо правдивими, зваженими й неупередженими в програмах новин і поточних подій, зокрема в дискусійних програмах, таких як інтерв'ю або дебати». Чинна ре-

01.07.2019

Передача «Пульс» в ефірі телеканалу «112» 01 липня 2019 року.

Скріншот відео телеканалу «112».

дакція Закону України «Про телебачення і радіомовлення» забороняє транслювати виготовлені після 1 серпня 1991 року телепередачі, що містять пропаганду окремих дій органів держави-агресора, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Із цього формулювання випливає, що заборона поширюється передусім на передачі, спрямовані на легітимацію та обґрунтування правомірності дій, вчинених Російською Федерацією у Криму та на Донбасі починаючи з 2014 р. Це питання раніше також розглядалося Незалежною медійною радою у висновку щодо трансляції передачі «Территория заблуждений» виробництва телеканалу «РЕН ТВ» в Маріуполі (№ 14 від 12 квітня 2017 року). Більше того, Незалежна медійна рада уже наголошувала на тому, що вживання терміна «громадянська війна» стосовно подій у нинішній Україні сприяє дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України.

Попри це, досліджуючи наявність мови ворожнечі, важливо аналізувати не лише характер фраз, а й звертати увагу на соціальний контекст, на який можуть повпливати ті чи інші репліки — схожого висновку дійшов ЄСПЛ у рішенні *Savva Terentyev v. Russia*.

Аналізуючи наведені вислови у передачах «Пульс» та «LIVE», слід вказати, що Вадим Карасьов та Ігор Лопатенюк не були безпосередньо залучені до виборчого процесу та не мали значного впливу на свою аудиторію. Попри це, риторика, що

сприяла дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України, здійснювалася через телебачення, яке, як відомо, має потужний та безпосередній вплив на глядачів. При цьому, враховуючи всі обставини, а саме контекст, особу промовця, його наміри, масштаби та ризик шкоди, немає достатніх підстав, щоби визначати вжиті формулювання як мову ворожнечі.

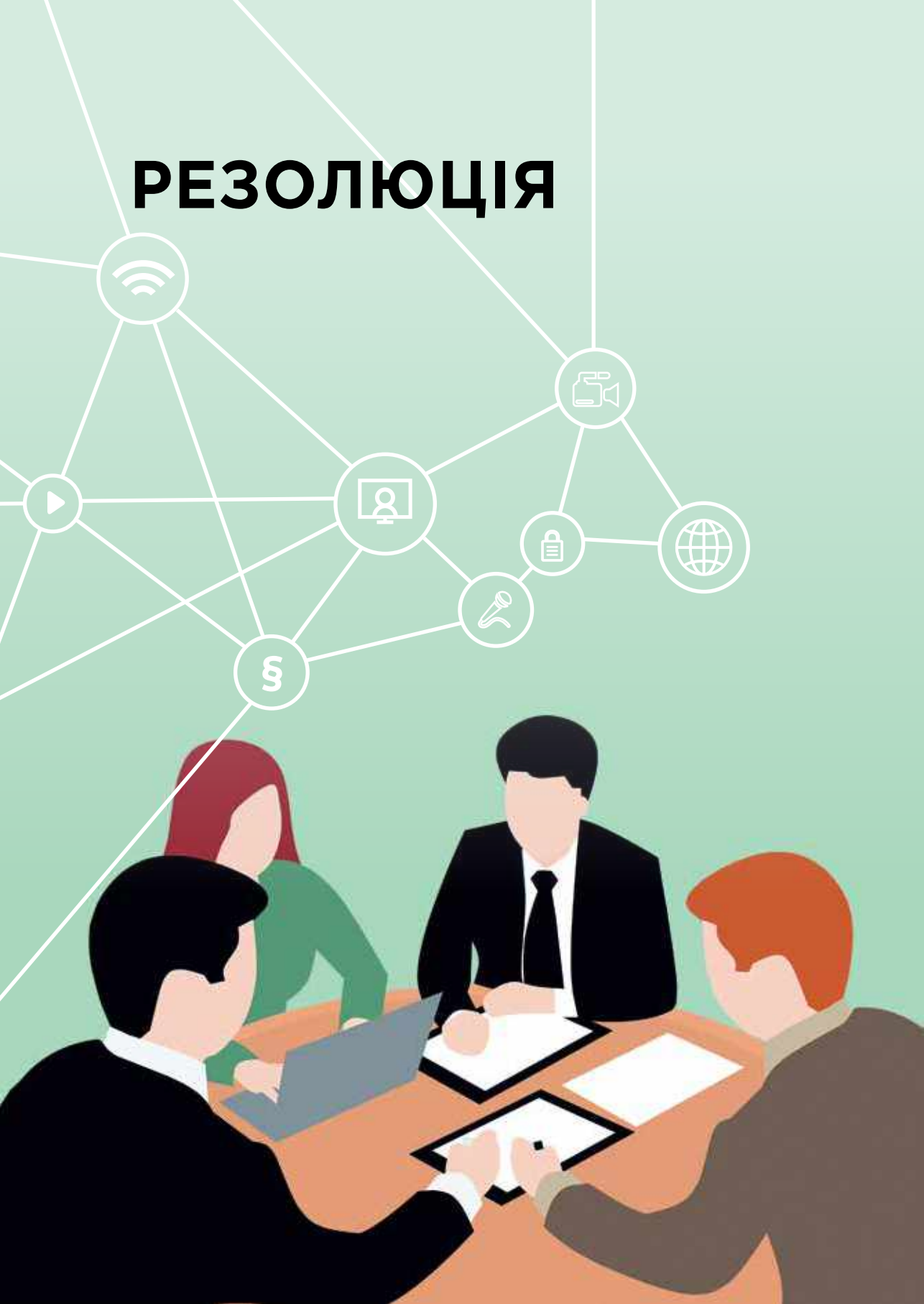
IV. ВИСНОВКИ

Незалежна медійна рада вважає, що

1. В ефірах передач «Епізод 112» від 04.09.2018, «Пульс» від 04.09.2018, «LIVE» від 04.10.2018, 27.01.2019, «Хто кому Рабінович» від 07.10.2018 та 30.12.2018, «Інтерв'ю з великим політиком» від 06.02.2019, «Вечірній прайм» від 18.09.2018 були наявні ознаки мови ворожнечі у висловлюваннях окремих промовців;
2. Телеканал «112» не дотримався вимог достовірності, точності й повноти інформації, поширивши неправдиві відомості в передачі «LIVE» від 15.12.2018 та не спростувавши згодом таку інформацію у своєму ефірі.

РЕЗОЛЮЦІЯ

РЕЗОЛЮЦІЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІА ПІД ЧАС ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

7 Червня 2019 р.

Базуючись на спільному зверненні ГО «Детектор медіа» та Інституту масової інформації від 12.05.2019, у якому висловлюється занепокоєння щодо численних порушень журналістської етики та журналістських стандартів низкою телевізійних каналів («1+1», «Прямий канал», «Інтер», «Україна») та інтернет-медіа («Politeka.net», «Znaj.ua», «Страна.ua», «NewsOne») протягом президентської передвиборної кампанії,

засуджуючи поведінку загальнонаціональних телеканалів, які дозволили собі поширювати фейки, як-от звинувачення експрезидента **Петра Порошенка** в замовленні вбивств («Українські сенсації. 50 відтінків Порошенка», «1+1»), створювати й розповсюджувати чорний піар стосовно кандидатів у президенти **Володимира Зеленського**, **Юлії Тимошенко** («Прямий канал» — зокрема, мультсеріал «Зашкварені», замовні документальні фільми), маніпулювати соціологічними рейтингами («Прямий канал», «Інтер»), дискредитувати кандидатів **Юрія Бойка** («Україна») та **Олександра Вілкула** («Інтер») незбалансованими матеріалами, без надання можливості коментування критикованим сторонам тощо,

засуджуючи діяльність квазімедійних сайтів «**Politeka.net**» та «**Znaj.ua**», що поширювали фейки та маніпуляції проти кандидата у президенти **Петра Порошенка**, водночас писали виключно позитивно про кандидата **Володимира Зеленського**,

засуджуючи діяльність сайтів «**Страна.ua**» (який маніпулятивно наголошував на начебто неминучих фальсифікації та нелегітимності виборів і на провині

в цьому Петра Порошенка) та «NewsOne» (постійно критикував кандидата Володимира Зеленського та незбалансовано формував позитивний імідж політичної сили «Опозиційна платформа — За життя» та її членів),

зважаючи на рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R(99)15 «Про висвітлення в ЗМІ виборчих кампаній», яка наголошує, що під час виборчих кампаній нормативні рамки мають заохочувати й полегшувати процес плюралістичного висловлення думок засобами мовлення,

на рекомендацію Парламентської асамблеї Ради Європи № 1276, яка звертає увагу на те, що хвиля візуальної образності настільки могутня, що нині ми зіткнулися з явищем «віртуальної реальності», яке породжує ризик маніпулювання образами,

наголошуючи на тому, що мовники мають висвітлювати виборчу кампанію, базуючись на принципах об'єктивності, збалансованості та неупередженості, про що зазначено в Рекомендації КМ РЄ СМ/Rec(2007)15,

поділяючи позицію Європейського суду з прав людини, який у справі Jersild v. Denmark зауважив, що аудіовізуальні засоби масової інформації часто мають набагато пряміший і потужніший ефект, ніж друковані ЗМІ, зокрема з огляду на засоби передачі через зображення сенсів, які друковані ЗМІ не можуть передати,

Незалежна медійна рада

- 1) вважає неприпустимою ситуацію з висвітленням в українському медійному просторі президентської кампанії як такої, що не лише повністю дискредитує медіа, але й підриває одну з основ демократії — вільні й чесні вибори. Засуджує використання грубих маніпуляцій та чорного піару у вищезазначених медіа;
- 2) нагадує засобам масової інформації, що виборче законодавство вимагає при поширенні інформації про вибори, яка не є передвиборною агітацією, дотримуватися об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти й точності інформації;
- 3) нагадує, що телерадіоорганізаціям під час висвітлення виборів заборонено виокремлювати у своєму ставленні певних суб'єктів виборчого процесу чи надавати їм привілеї;
- 4) наголошує на необхідності запровадження сталих само- або співрегулятор-

них механізмів із метою оздоровлення медійної сфери та встановлення дієвих бар'єрів для осіб, які зумисно порушують журналістські стандарти та підривають довіру до медіа;

- 5) наголошує на необхідності посилення регуляторних механізмів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, зокрема надання можливості видання рекомендацій та роз'яснень, а також встановлення швидких і дієвих процедур реагування на порушення, запровадження дієвих штрафів;
- 6) повідомляє, що сама НМР та організації-засновники планують ініціювати і брати активну участь у розробці та промоції законодавчих змін, які би посилили відповідальність ЗМІ щодо висвітлення виборчих кампаній. А також поставили би жорсткіші бар'єри проти грубих порушень журналістських стандартів, етики та законодавчих норм.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

РЕКОМЕНДАЦІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ

УА:**Рекомендація щодо посилення та подальшого розвитку інформаційної ролі Суспільного мовлення****13 Грудня 2019 р.**

- 1** Суспільний мовник вважається одним із ключових елементів демократії. Більше того, дослідження, опубліковане Європейською мовною спілкою, показує, що у країнах з розвинутим суспільним мовленням тяжіють до вищих показників демократичності, і одночасно, низькі показники у державах, де ситуація протилежна. Суспільне мовлення, незалежно від того, керується громадськими організаціями чи приватними компаніями, відрізняється від комерційних мовників своєю специфічною компетенцією – функціонувати незалежно від тих, хто має політичну чи економічну владу. Так, основна мета заснування суспільного мовлення – створити суб'єкта, який буде забезпечувати населення якісним і неупередженим контентом, найперше новинами, а саме – суб'єктом, що протиставитиме сферу комерційних медіа.

Відповідно до закону, головною метою діяльності НСТУ є задоволення інформаційних та культурних потреб суспільства, залучення громадян до обговорення та вирішення найважливіших соціально-політичних питань. Більше того, основними завданнями, які поставлені перед Суспільним є об'єктивне[1], повне, своєчасне і неупереджене інформування про суспільно значущі події в Україні та за кордоном, надання громадянам України затребуваних інформаційних продуктів, відсутніх на комерційному ринку, а також сприяння якнайповнішому задоволенню інформаційних потреб. Не потребує зайвого підтвердження і традиційна формула[2], яка відображає публічні цілі суспільних мовників: “інформувати, розважати, навчати” (inform, entertain, educate).

У цьому концепті, НСТУ, як правило, є універсальним щодо змісту та доступу; це гарантує редакційну незалежність та неупередженість; це забезпечує орієнтир якості; Суспільне пропонує різноманітні програми та послуги,

що задовольняють потреби всіх груп населення, а також є підзвітним публічно. Причому, згадані принципи застосовні незалежно від сучасних викликів, з яким Суспільному доведеться зіткнутись. Зокрема, загрозливий ріст небезпечного популізму, дезінформація та інформаційна війна, втрата довіри до медіа як до невід'ємного інституту демократичного суспільства, що не в останню чергу стали результатом надмірної та шкідливої концентрації медіа на виробництві розважального контенту, наразі саме функції інформування та просвіти видаються найбільш значущими та вартими уваги з боку Суспільного мовника. Не можна не зазначити і про те, що якість новин на комерційних телеканалах, зазвичай, залишає бажати кращого. Отже, одним із ключових завдань Суспільного безперечно можна вважати створення якісного інформаційного продукту, а саме – новин. Ба більше, задля покращення розвитку інформаційної складової мовлення, важливо визначити цей напрям як один із пріоритетних в діяльності Суспільного.

2 Варто зазначити, що не можна очікувати від Суспільного мовника, зважаючи на його специфіку та практично некомерційну діяльність, спрямування на те, щоби очолювати рейтинги, які вимірюють кількість аудиторії телеканалу, яка переглядає вечірні випуски новин на ТБ (для прикладу, рейтинг вечірніх новин, що вимірюється компанією ACNielsen на замовлення Телевізійного індустріального комітету). При цьому, в контексті новинних форматів, потрібно враховувати, що Суспільне має користуватися високим рівнем довіри, надаючи неупереджену, збалансовану, повну інформацію, проте не маючи достатнього рейтингу, цінність наведеної переваги нівелюється. Водночас, згадана теза є однією з ключових для роботи над новинними форматами. У Звіті Reuters Institute щодо цифрових новин за 2018 рік зазначається, що “суспільні мовники та їх веб-сайти, як правило, мають найвищі оцінки довіри у проведених опитуваннях, принаймні у країнах, де їхня незалежність не викликає сумнівів. У цих випадках загальна довіра до новин також має тенденцію бути вищою”. Більше того, у коментарі Комісара з прав людини Ради Європи наголошується, що забезпечення доступу громадськості до неупередженої та точної інформації через суспільного мовника, який користується довірою, є одним із основних способів боротьби з дезінформацією.

3 У дослідженні працівників Амстердамського та Віденського університетів автори доходять висновку, що інтерес глядачів до новин більше залежить від зовнішнього контексту, аніж внутрішньої мотивації осіб, з чого випливає, що аудиторія новин може збільшуватись або зменшуватись ситуативно. Яскравим прикладом цього можна навести підвищення зацікавленості глядачів до новин у передвиборчий період. Цей фактор важливо враховувати мовнику під час підготовки новинних продуктів. Причому, автори вважають, що більш зацікавлені глядачі отримують новини з телебачення, а менш

зацікавлені – онлайн. Соціологічні опитування щодо джерел політичних новин показують, що 73% опитаних отримують інформацію з телебачення (новини, програми) і 50% – з соціальних мереж (респонденти мали можливість обрати кілька варіантів відповіді). Серед соцмереж, які використовували респонденти – Facebook та YouTube, месенджер Telegram посів 4 місце.

Крім того, опитування USAID-Internews “Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2019” показало, що соцмережами як джерелом новин користується найбільша частка аудиторії (68%), якому поступилося телебачення (66%), в той час коли новинними сайтами користувались 59% опитаних. Так, Департамент інформаційного мовлення Суспільного, який створює новинний продукт, працює, окрім традиційних платформ – радіо та телебачення, з Twitter, Facebook, Instagram. Також, здійснює переговори з грантодавцями щодо вдосконалення системи обміну контентом Suspilne.news та побудови окремої «зонтичної» web-платформи, на якій будуть розповсюджуватися новини всіх філій: в кожному місті – свої та всі – на загальнонаціональному рівні.

Більше того, уже запустилась платформа Suspilne.media, що охоплює не лише загальнонаціональні новини, а й також новини в регіонах. Причому, змін зазнала і форма подачі новин, оскільки Суспільне почало уніфікувати візуальну складову новин: зокрема, це стосується використання єдиного візуального стилю, однакового логотипу та айдентики для всіх новинних продуктів мовника. Звідси випливає, що попри почату роботу, Департамент інформаційного мовлення Суспільного відчуває брак фінансування, що обмежує подальший розвиток Департаменту, а відповідно – розвиток новинного продукту Суспільного. Враховуючи викладене вище, Незалежна медійна рада закликає Суспільного мовника не лише більше популяризувати статус Суспільного як джерело, яке користується найвищим рівнем довіри на телебаченні та онлайн, а й продовжувати працювати над покращенням візуальної складової новин на ТБ, над формою текстової подачі онлайн та подальшою роботою над саб-канальною стратегією щодо новин.

- 4** Закон України “Про Суспільне телебачення і радіомовлення” встановлює, що держава забезпечує належне фінансування НСТУ та становить не менше 0,2 відсотка видатків загального фонду Державного бюджету України за попередній рік (ст. 14). Прийнятий Закон України “Про державний бюджет на 2020 рік” передбачає суму в 1 млрд 711 млн 516 гривень на Суспільне з 2 млрд 11 млн 516 гривень, визначених законом, за статтею видатків «Фінансова підтримка Національної суспільної телерадіокомпанії України». Попри те, що Суспільне отримує 85% встановленої суми, варто зазначити, що минулі роки мовник кілька років поспіль недоотримував фінансування

від 39 до 50%. Відповідно, в цьому році, коли Суспільний мовник може отримати достатнє фінансування своїх потреб, виникає логічне питання, яким чином НСТУ використає кошти для покращення власних продуктів.

Зважаючи на те, що Суспільний мовник працює над продуктом, дотримуючись стандартів збалансованості, неупередженості та надійності, нарощення потенціалу Суспільного як основного джерела новин для українців матиме значний сенс і потенціал найбільшого впливу. Більше того, це стосується не лише підвищення рейтингу новинних випусків на телебаченні та радіо, а й подальшого розвитку цифрових платформ, що забезпечить зручні способи отримання інформації для користувачів. Зважаючи на викладене вище, Незалежна медійна рада вважає, що у випадку достатнього фінансування Суспільного мовника на 2020 рік, керівництву НСТУ бажано звернути особливу увагу на посилення новинного потенціалу телерадіокомпанії у частині використання необхідних коштів для досягнення поставленої цілі.

Звідси, Незалежна медійна рада, керуючись пунктом 4 Положення про Незалежну медійну раду, а також із метою покращення інформаційно-аналітичного контенту в українських медіа рекомендує:

Суспільному мовнику:

- надати необхідне фінансування Департаменту інформаційного мовлення задля подальшої розробки цифрових платформ новин Суспільного та покращення якості згаданого продукту в традиційних медіа – телебаченні та радіо, зокрема, продовжувати працювати над покращенням візуальної складової новин на ТБ, над формою текстової подачі онлайн та подальшою роботою над саб-канальною стратегією щодо новин;
- працювати над посиленням та популяризацією статусу Суспільного як надійного, збалансованого, повного та неупередженого джерела інформації.

ДОДАТКИ

[1] (ред.) Об'єктивність у тлумаченні розглядається як ненав'язування телерадіоорганізацією суб'єктивної позиції.

[2] Barendt Eric, Bosland Jason, Craufurd-Smith Racheal, Hitchens Lesley, Media Law: Text, Cases and Materials – Pearson, 2014. – p. 699. – P. 101.

UA:

Recommendation #4 on enhancing and further developing the informational role of the national Public broadcaster

17 Грудня 2019 р.

- 1** Public service media are considered to be one of the key elements of democracy. Furthermore, a study published by the European Broadcasting Union shows that countries with robust public service broadcasting tend to rank higher in the democracy index while the situation is reverse in countries where public service media is weak. Whether managed by public organizations or private companies, public service media differ from commercial broadcasters by their specific competence as they function independently of those with political or economic power. Therefore, the main purpose of public broadcasting is to create a subject that will provide the population with quality and impartial content (news in the first place) as well as rival the sphere of commercial media.

According to the law, the main purpose of the UA:PBC's operation is to meet the information and cultural needs of society, get the general public involved in discussions and find solutions to the most important social and political issues. Furthermore, the main tasks set before the public broadcaster comprise providing objective, complete, timely and impartial information about socially significant events in Ukraine and abroad, providing the citizens of Ukraine with popular information products unavailable on the commercial market, and being instrumental in meeting the information needs as far as possible. The traditional formula [2] that reflects the public goals of public service broadcasters – “inform, entertain, educate” – does not need the additional proof either.

This concept envisages that the UA:PBC is usually universal with regard to content and access which guarantees editorial independence and impartiality and provides a quality benchmark. The broadcaster offers a variety of programs and services that meet the needs of different population groups and are publicly accountable. And the above principles are applicable regardless of the contemporary challenges that will face the public broadcaster. In particular, the ominous rise of dangerous populism, disinformation and information war, lack of trust in the media as an institution forming an integral part of a democratic society, which is, to no small degree, the result of the media's excessive and harmful focus on producing entertainment content. Therefore, the informative and educative

functions appear to be the most significant and worth the public broadcaster's attention today. It should also be noted that the quality of the news on commercial TV typically leaves much to be desired. Therefore, creating quality information products (namely, news) can be considered to be one of the key tasks of the UA:PBC. What is more, in order to improve the development of the information component of broadcasting, it is important that the UA:PBC make this direction one of its priorities.

2 It should be noted that, given its specific character and mostly non-commercial activities, the UA:PBC cannot be expected to top the ratings that measure the audience of a TV channel for evening news on TV (e.g. the evening news rating measured by ACNielsen for the Television Industry Committee). However, in the context of news formats, it should be kept in mind that the public broadcaster should enjoy a high level of trust providing impartial, balanced, and complete information, but this advantage is offset due to the lack of a proper rating. At the same time, the aforementioned point is one of the key points for working on the news formats. The 2018 Reuters Institute Digital News Report states that "Public broadcasters and their websites tend to have the highest trust scores in our survey, at least in countries where their independence is not in doubt. In these cases, overall trust in the news also tends to be higher." Moreover, the commentary of the Council of Europe Commissioner for Human Rights stresses that ensuring that the public has access to impartial and accurate information through public broadcasters which enjoy their trust is one of the main ways to combat disinformation.

3 In a study by the researchers from the University of Amsterdam and the University of Vienna, the authors conclude that viewers' interest in the news is more dependent on external contexts than on the individuals' intrinsic motivation which implies that news audiences may increase or decrease on a situational basis. A good example of this is the viewers' heightened interest in the news during the election period. It is important that the broadcaster take this factor into account when preparing news products. Furthermore, the authors believe that more interested audience get their news from television whereas less interested audience from online platforms. Sociological surveys on the sources of political news show that 73% of the respondents receive information from television (news, programs) and 50% from social media (the respondents were allowed to choose multiple options). Among the social media platforms used by the respondents were Facebook and YouTube with the Telegram messenger being on fourth position.

Besides, a USAID-Internews survey "Attitude of the population to the media and consumption of different types of media in 2019" shows that the largest part

of the audience (68%) use social media, with television coming second (66%) and the news websites being used by 59% of the respondents. Therefore, UA:PBC's information broadcasting department that creates news products, in addition to the traditional platforms (radio and TV), is also active on Twitter, Facebook, and Instagram. It also conducts negotiations with the donors with regard to improving the Suspilne.news content exchange system and building a separate "umbrella" website platform for the news from all branches: local news in each city and general news on national level.

Furthermore, the Suspilne.media platform has been launched to cover not only national but also regional news. The news feed has undergone changes too as UA:PBC began using unified visual component of the news: specifically, the same visual style, logo and brand ID for all its news products. It follows that despite the work done the information broadcasting department of UA:PBC is underfunded which limits further development of this department and, consequently, the development of the public broadcaster's news products. In view of the foregoing, the Independent Media Council calls on the UA:PBC to continue improving the visual component of TV news, online news text formats and the sub-channel strategy with regard to the news while further promoting the public service broadcaster as the source enjoying the highest levels of trust both on television and online.

- 4 The Law on Public television and radio broadcasting of Ukraine states that the state should provide adequate funding for the UA:PBC that constitutes at least 0.2 percent of the expenditures of the total fund of the state budget of Ukraine for the previous year (article 14). The Law of Ukraine on the state budget for 2020 provides for 1 billion 711 million 516 hryvnias for UA:PBC of the 2 billion 11 million 516 hryvnias defined by the law under the item "Financial support of the National Public Broadcasting Company of Ukraine". In spite of the UA:PBC receiving 85% of said amount, it should be noted that in the previous years the broadcaster received insufficient funding falling short by 39-50%. While the public broadcaster may receive sufficient funding this year to finance its needs, the logical question arises of how it will use the funds to improve its own products.

Given that UA:PBC creates its products adhering to the standards of balance, impartiality and reliability, an increase in the capacity of the public broadcaster as the main source of news for Ukrainians will make much sense and potentially have the greatest impact. Furthermore, it is not only about the news ratings on television and radio but also about the further development of digital platforms which will provide the users with convenient ways of obtaining information.

In view of the above, the Independent Media Council believes that in the case of sufficient funds for the public broadcaster for 2020, it is desirable that the

UA:PBC management should pay particular attention to enhancing the news capacity of the broadcasting company in terms of utilizing the funds necessary to achieve its goals.

Therefore, in accordance with Clause 4 of the Regulation on the Independent Media Council and with the purpose of improving information and analytical content in the Ukrainian media, the Independent Media Council recommends:

That the UA:PBC:

- should provide the necessary funding for the information broadcasting department to further develop the public broadcaster's digital news platforms and improve the quality of said products in the traditional media (television and radio), in particular, further improving the visual component of TV news, online news text formats and the sub-channel news strategy;
- should work on enhancing and promoting the status of public service broadcaster as a reliable, balanced, complete and impartial source of information.

ADDITIONS

[1] (ed.) Objectivity in the interpretation is regarded as the non-imposition of its subjective position by a broadcasting organization.

[2] Barendt Eric, Bosland Jason, Craufurd-Smith Racheal, Hitchens Lesley, Media Law: Text, Cases and Materials – Pearson, 2014. – p. 699. – P. 101.

Рекомендація для журналістів та редакторів щодо того, як писати про енергоринок без помилок і маніпуляцій

 28 Листопада 2019 р.

Результати моніторингів українських медіа (зокрема тих, які проводить ГО «Детектор медіа») свідчать, що останнім часом кількість маніпуляцій у матеріалах, які стосуються тарифів на енергоносії, енергетичної безпеки та незалежності України, зростає. Ці теми використовують для впливу на громадську думку й політики, й залучені до енергетичної сфери бізнес-кола.

Особливо загострилася тема енергетичного ринку: в цій сфері нещодавно відбулася реформа, й медіа, як і суспільство та бізнес, іще не цілком призвичаїлися до нових реалій. Тож окрім свідомих перекручень та дезінформації, в журналістських матеріалах можуть траплятися ненавмисні помилки. Після звернень щодо маніпуляцій на тему енергетичного ринку Незалежна медійна рада сформулювала рекомендації, які допоможуть журналістам, працюючи з цією проблематикою, зробити текст зрозумілим і не допустити свідомого чи несвідомого введення читачів в оману.

- 1** Перш ніж писати про енергетику, слід зрозуміти контекст. Почати варто з читання профільних видань: наприклад, ґрунтовні матеріали та весь спектр потрібних новин публікує видання **«Українська енергетика»**. Якісний архів новин та передруків матеріалів ділових медіа є на сайті **«Енергетика України»**. По інтерв'ю та інформацію про актуальні події варто часом заходити на ресурс **«EXPRO consulting»**. У виданнях загального інтересу теж можна знайти чимало матеріалів про енергоринок, однак імовірність, що вони використовують застарілу інформацію чи обслуговують інтереси бізнесменів і політиків, вища.
- 2** Головне поле для маніпуляцій у питаннях енергетики — заяви політиків. Їхні позиції не завжди спираються на економічні реалії й часто прагнуть привабити певний електорат — наприклад, людей пенсійного віку та малозабезпечених, які будуть завжди зацікавлені в нижчих тарифах. Деякі політики представляють інтереси великих фінансово-політичних груп або холдингів, що мають контроль над енергетичними компаніями. Тому в дискусійних та інформаційних матеріалах про енергоринок заяви політиків не повинні за-

міняти експертну думку. А коли вони все-таки потрапляють до матеріалів, слід обов'язково піддавати озвучені політиками факти й оцінки експертній перевірці та аналізу.

3 Зважайте на якість та професійність коментаторів, думку яких ви використовуєте в тексті. За останні роки експертне середовище значно зросло, водночас його якість сильно знизилася. Чимало фахівців-енергетиків, які з'являються у проросійських ЗМІ, ґрунтують свої позиції геть не на економічних показниках. Тож перш ніж звернутися по коментар, спробуйте знайти висловлювання цього експерта в інтернеті чи в соціальних мережах та зважте всі ризики. Найкраще шукати коментаторів та джерела інформації на фахових подіях (засідання Енергетичного клубу, Форум Адама Сміта, Український енергетичний форум тощо) або в експертних організаціях, які вже зарекомендували себе на ринку та часто є організаторами тренінгів для журналістів та фахових зустрічей. Охоче коментують і допомагають із енергетичною освітою у Dixi Group, також у Argus Media, експерти «Енергетичного клубу» тощо. Із вузькою тематикою допомагають у профільних асоціаціях, наприклад, в Українській вітроенергетичній асоціації чи Асоціації газового ринку. Прокоментувати перетин екологічної теми й енергетики та нюанси енергетичного законодавства допоможуть у GreenCubator.

4 Цитувати заангажованих експертів можна лише в одному випадку: якщо ви хочете представити позицію іншої сторони, про яку йдеться в тексті, але не можете отримати коментар безпосередньо від цієї сторони (наприклад, у випадку «Газпрому» або іншої російської організації, які неохоче коментують українським виданням міжнародні питання). Однак навіть у таких випадках краще звертатися до першоджерел інформації — коментар від представника компанії або її публічна позиція в інтернеті краще збалансують матеріал, ніж посилання на позицію відповідно заангажованого експерта.

5 Уважно обирайте формат матеріалу. Аналітика вимагає аргументації кожної оцінки. Якщо в колонці ви можете просто назвати систему утворення тарифів несправедливою, то в аналітичному матеріалі цю тезу доведеться ретельно обґрунтувати. Намагайтеся зменшити вплив особистих симпатій і антипатій на текст. Навіть якщо ваш текст викриває корупцію, варто обирати менш емоційні формулювання й підкріплювати свої звинувачення коментарями юристів або профільних фахівців. Якщо йдеться про офіційно не підтверджене монопольне становище компанії на ринку, тобто ви розумієте, що компанія справді монополіст, але Антимонопольний комітет не постановив, що вона є такою, – краще не називайте її так. Напишіть про «наявність ознак монополіста» й поясніть, у чому вони полягають, – читач сам зробить висновок. Так, це стилістично ускладнить текст, але й дозволить зберегти

професійний нейтралітет. В іншому разі процитуйте фахівця, який підтвердить вашу тезу. Але не забудьте згодом представити позиції інших сторін.

- 6** До медійних спецпроектів на енергетичну тематику слід ставитися обережно. Завдяки можливості створення партнерських матеріалів чимало компаній нині активно просуває свою позицію, часом поступаючись стандартами та законами логіки. Якщо ви бачите, що в такому матеріалі тематика висвітлена однобоко, лінки на суміжні матеріали чи на підтвердження висловлених тез стосуються або сумнівних медіа, або медіа, які пов'язані із вигодонабувачем, — користь від такого матеріалу буде сумнівною, а інформацію, яку ви з нього берете, слід ретельно перевіряти.
- 7** Головне викривлення, яке виникло в медіапросторі після запровадження нового ринку електроенергії, — підміна поняття ціни. Чимало учасників ринку намагаються видати бажану ціну на свій товар за дійсну, тобто ту, яка реально встановлена ринком.
- 8** Статистика — це хороша ілюстрація до теми. Вона може бути першоджерелом для створення новини чи аналітики. Але тільки на статистиці не можна побудувати матеріал – вона потребує тлумачення. Якщо ви не працюєте в галузевому чи бізнес-виданні та орієнтуєтеся на ширшу аудиторію, слід обов'язково пояснювати свій вибір порівняння. Для вас порівняння цін на електроенергію на різних ринках може бути цілком очевидним, а для пересічного читача — зовсім ні. Якщо ви просто порівнюєте два показники, обґрунтуйте їх вибір так, щоб це було зрозуміло всім. Адже маніпуляція незрозумілою статистикою виглядає правдоподібно і формує оманливу точку зору (*«цифри не можуть брехати»*). Пам'ятайте: у статистиці також можуть траплятися помилки. Тож якщо у вас є можливість зіставити два джерела, зробіть це.
- 9** Пишіть просто й пояснюйте своїми словами, уникаючи спеціальних термінів та професійних жаргонізмів. Якщо вам доводиться використовувати фахову лексику, наприклад, у цитатах, — розтлумачуйте її значення для широкої аудиторії. І не соромтеся просити експертів пояснювати ту термінологію, яку вони самі вживають. Пам'ятайте про такий добрий вислів: якщо ви не можете пояснити свою тему просто й доступно, ви недостатньо її знаєте.
- 10** Перевіряючи факти, користуйтеся офіційними джерелами. Якщо вам потрібно порівняти ціни на електроенергію в Україні та за кордоном, є чимало бірж, які регулярно публікують дані щодо вартості на енергетичних ринках як електроенергії, так і енергетичної сировини (вугілля, урану). Наприклад, енергобіржі західних сусідів України — Польщі, Угорщини, Словаччини та

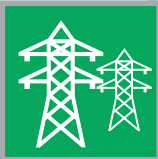

Румунії. Зазвичай це безкоштовно, як у IndexMundi. Хоча частина таких даних є платною (як у Bloomberg чи Argus), але експерти зазвичай мають доступ і до таких показників. У питаннях газу зазвичай орієнтуються на Баумгартен — Центральноевропейський газовий хаб, тож є сенс стежити й за ним.

- 11** Зрозуміти ситуацію та взаємини між гравцями ринку допоможе законодавство. Важливо ознайомитись із законами **«Про ринок електричної енергії»** (у новій та старій редакціях, щоби зрозуміти, що саме змінилося на ринку й чому тепер стільки дискусій про його переформатування), **«Про теплопостачання»**, **«Про нафту і газ»**, **«Про НКРЕКП»**, а також **Енергетичну стратегію України до 2035 року і Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року**. Варто переглянути й міжнародні джерела — наприклад, **Третій енергопакет Європейського Союзу, Угоду про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи, Паризьку кліматичну угоду**. Саме вони впливають на розвиток українського законодавства та його подальшу гармонізацію з європейськими законами. І саме завдяки впровадженню симетричних положень і виникає тепер чимало ринкових суперечок. Не завадять також і положення про функціонування державних компаній — таких як **«Укргідроенерго»**, **«Укренерго»** та **НАК «Нафтогаз України»**. І обов'язково — все, що пов'язано із приватизацією: частина підприємств в енергосфері й досі державна і вже кілька років готується покинути цю сферу. Тож важливо розуміти, що відбувається із роздержавленням та чому щось може піти не так.
- 12** Варто розібратись із фінансовою звітністю. У виробничих і фінансових звітах ховається чимало цікавих тем — від боргів компаній до їхніх прихованих нових покупок. YouControl час від часу організовує вебінари, де вчить правильно читати звітність.
- 13** Допомогти зрозуміти ситуацію можуть аналітики інвестиційних компаній. Практично всі вони швидко відгукуються на коментар та широко представлені в соціальних мережах. Щоправда, слід зважати на те, чи не володіє ця компанія акціями підприємства, про яке ви пишете, чи не обслуговує його, бо це конфлікт інтересів. Втім, коментарі компаній, чийми клієнтами є енергетики, доцільні, коли йдеться про судові справи за участі гравців енергетичного ринку: так можна отримати позицію з перших рук.
- 14** Корисно читати профільну літературу. Почати можна з **Енциклопедії української енергетики**, в укладанні якої брав участь колишній міністр палива та енергетики **Іван Плачков**. Інформація там частково вже застаріла, але загальне розуміння, як працює енергетика країни, вона, безумовно, дасть. Те

ж стосується й архівів газети «КоммерсантЪ», «Дело», «ИнвестГазета», «Бизнес», «Деловая столица», «Контракты», «Forbes» тощо. Вони дадуть розуміння ситуації на ринку в часи до Революції гідності.

How to write about the energy market without mistakes and manipulations

20 Грудня 2019 р.

The monitoring of the Ukrainian media (in particular, as carried out by Detector Media) has shown rising manipulation in the recent publications on energy tariffs, energy security and independence of Ukraine. These topics have been used by politicians and energy sector business groups to influence public opinion.

Recently reformed, the energy market has become an especially sensitive topic. The media, just like society and business, have not yet become fully accustomed to the new reality. So in addition to deliberate misrepresentation and disinformation, journalistic materials may contain unintended errors. Following up on the complaints concerning manipulations in the energy market, the Independent Media Council has produced a set of recommendations that will help the journalists covering these topics make their texts easy to understand and avoid misleading the readers, whether intentionally or not.

- 1** Before writing on energy, a proper understanding of the context should be gained. You should start by reading trade publications such as Ukrainian Energy that publishes substantial materials and a wide range of energy news. A high quality archive of news and reprints of business media materials is available on uaEnergy. «EXPRO consulting» is worth visiting if you are looking for interviews and the sector's latest developments. Lots of information on the energy market can also be found in consumer publications but they are more likely to use outdated information or serve the interests of businessmen and politicians.
- 2** Politicians' statements make space for manipulation with regard to energy. Their viewpoints are not always based on economic realities and they often seek to attract voters like retirees and the needy who will always find lower rates appealing.

Some politicians represent the interests of large financial and political groups or holdings that have control over energy companies. That is why politicians' statements should not replace expert opinion in the discussion and information materials on the energy market. And when they end up published, the facts and statements made by politicians should always be reviewed and analyzed.

- 3** Pay attention to the quality and professionalism of the commentators whose opinion you use in your texts. In recent years, the number of experts has significantly increased with the quality of expertise drastically deteriorating. Many energy experts who appear in pro-Russian media base their viewpoints on economic indicators. So, prior to asking for a commentary, try to find this expert's statements on the Internet or on social networks and weigh the risks. It is best to look for commentators and sources of information at professional events (Energy Club meetings, Adam Smith Forum, Ukrainian Energy Forum, etc.) or in expert organizations that have already established themselves in the market and often conduct training sessions for journalists, and professional meetings. Experts from DiXi Group, Argus Media, Energy Club, etc. are eager to provide commentary and assist with energy education. Associations such as the Ukrainian Wind Energy Association or the Gas Market Association will help with more specific topics. GreenCubator will help you comment on the intersection of environmental topics and energy and the nuances of energy market legislation.
- 4** You can only quote biased experts in one case, namely if you want to present the position of the other party mentioned in the text but cannot comment directly on behalf of that party (for instance, Gazprom or another Russian organization which are normally reluctant to comment on international affairs for Ukrainian media). However, even in this case, it is better to contact the source of the information. A commentary from a company representative or its public position on the Internet will balance the material better than citing biased experts' views.
- 5** Choose the format carefully. Analytics requires that each statement be well reasoned. While you can simply call the tariff system unfair in your column, you will have to substantiate this argument in an analytical publication. Try to reduce the impact of personal likes and dislikes on the text. Even if your text exposes corruption, less emotional wording should be chosen and your statements should be backed with the comments from lawyers or experts. If you are writing about a company's monopoly position in the market (as yet officially unconfirmed), that is, you understand that the company is really a monopoly but the Antimonopoly Committee has not yet recognized it as such, you had better refrain from calling it that. Write about the "monopoly characteristics" explaining what they are and let the reader draw a conclusion. Yes, this will complicate the text stylistically but it will also allow you to maintain professional neutrality. Otherwise, quote an

expert who will confirm your point. But do not forget to present the positions of other parties.

- 6** Special energy-related media projects should be treated with reserve. Due to the possibility of creating partner publications, many companies are now actively promoting their viewpoint, sometimes at the expense of standards and logic. If you see that the topic is covered one-sidedly with links to related publications or ideas coming from dubious media or from the media affiliated with the beneficiaries such materials will be of questionable value and their information should be carefully verified.
- 7** A major distortion that arose in the media sphere with the introduction of the new electricity market is the misrepresentation of price. Many market participants try to pass off their product's desired price as real, i.e. established by the market.
- 8** Statistics provides a good illustration of the topic. It can be the original source for news or analytical materials. But statistics alone cannot be used to build up a publication, it needs further clarification. If you do not work for an industry or business publication targeting a wider audience, make sure that you do not fail to explain your choice of comparison. Comparing electricity prices in different markets may be quite obvious to you but not so obvious to the average reader. If you simply compare two indicators, make it clear to all why you selected them. After all, manipulation of incomprehensible statistics looks credible resulting in wrong ideas ("numbers cannot lie"). Remember, statistics may also be inaccurate. So if you have the possibility to compare two sources, do it.
- 9** Use plain language and your own words avoiding industry-specific terminology and jargon. If you have to use professional terminology (e.g. in quotations), explain its meaning to a wide audience. And never be embarrassed to ask experts to explain the terminology they use. Keep in mind the following saying: If you cannot explain your topic easily and in plain language it means you do not know it well enough yourself.
- 10** Use official sources to verify the facts. If you need to compare electricity prices in Ukraine and abroad there are a number of energy exchanges that regularly publish cost data for both electricity and energy (coal, uranium) markets. For example, the energy exchanges of Ukraine's western neighbors Poland, Hungary, Slovakia and Romania. It is usually free of charge, as with IndexMundi. Although some of this data is provided on a paying basis (like Bloomberg or Argus), experts usually have access to such data. The Baumgarten (Central European Gas Hub) is normally consulted with regard to gas, so it makes sense to monitor it as well.

- 11** Legislation will help you understand the situation and relations between the market players. It is important that you familiarize yourself with the following laws: On the Electricity Market (the new and older versions to trace the changes in the market and see why its restructuring is being discussed so much), On Heating, On Oil and Gas, On the NCSREPU, as well as the Energy Strategy of Ukraine until 2035 and the low-carbon development strategy of Ukraine until 2050. You should also consider international sources such as the EU Third Energy Package, the Agreement on the terms of the future unification of the energy systems of Ukraine and Moldova with the continental power grid of Europe, and the Paris Climate Agreement. They impact the development of Ukrainian legislation and its further harmonization with European laws. It is the introduction of symmetrical provisions that has caused so many market disputes today. It is also useful to know the provisions with regard to state-owned companies such as Ukrhydro-energo, Ukrenergo and Naftogaz of Ukraine. And certainly, everything related to privatization: a number of the energy sector enterprises are still state-owned being on the privatization list for several years. So it is important to understand what is going on in the privatization sphere and why things may go wrong.
- 12** It is worth learning to read financial statements. There are a lot of interesting topics to be found in the production and financial reports, starting from the companies' debts and ending with their recent secret purchases. YouControl conducts occasional webinars on how to read the reports correctly.
- 13** Investment companies' analysts can help you understand the situation. Almost all of them are eager to give commentary and they are actively using social networks. However, you should take into consideration whether or not this particular company owns the shares of the business you are writing about or provides services to it, as it is then a conflict of interest. However, the commentary made by the companies whose customers are energy sector enterprises is appropriate when it relates to litigation cases involving energy market players: this is how you get a firsthand view.
- 14** It is useful to read industry-specific literature. You can start with the Encyclopedia of Ukrainian Energy compiled under former Minister of Fuel and Energy Ivan Plachkov. The information there is partly outdated but it will still provide you with a general understanding of how the country's energy industry works. The same applies to the archives of the papers like Kommersant, Delo, InvestGazeta, Biznes, Delovaya Stolitsa, Kontrakty, Forbes and the like. They will help you understand the market situation during the Revolution of Dignity.

ЗБІРНИК ВИСНОВКІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ НЕЗАЛЕЖНОЇ МЕДІЙНОЇ РАДИ 2018/2019

Частина 2

Літературний редактор — Катріна Розкладай

Коректор — Катерина Потапенко

Дизайн і верстка — Яна Добрянська

Виготовлення цієї брошури стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Детектор медіа» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

У збірнику використано фотографії ГО «Детектор медіа»,
Незалежної медійної ради та з відкритих джерел.

Підписано до друку: 10.09.2020 р.
Тираж 500 примірників

НЕЗАЛЕЖНА
МЕДІЙНА РАДА

Незалежну медійну раду (НМР) було створено 2016 року з метою утвердження високих професійних стандартів журналістики та задля об'єктивного розгляду спірних ситуацій щодо дотримання медійного законодавства, міжнародних стандартів висвітлення інформації у медіа, а також порушень норм журналістської етики. Також рада надає рекомендації органам влади та іншим зацікавленим особам задля вдосконалення ними регулювання у медійній сфері.

Заснували НМР п'ять провідних медійних громадських організацій: Центр демократії та верховенства права (раніше — Інститут Медіа Права), Інститут Масової Інформації, Інтерньюз-Україна, Детектор Медіа (раніше — ГО «Телекритика») та Фондація «Суспільність».